

241
10

HALIKARNAS BALIKÇISI

BÜTÜN ESERLERİ • 10

Deniz Gurbetçileri

BİLGİ YAYINEVİ

deniz gurbetçileri

HALIKARNAS BALIKÇISI

b

6
basın

BİLGİ YAYINLARI : 241
HALİKARNAS BALIKÇISI / BÜTÜN ESERLERİ : 10

ISBN 975 - 494 - 241 - 2
97 06 . Y. 0105 . 1146

Birinci Basım 1969
İkinci Basım 1982
Üçüncü Basım 1985
Dördüncü Basım 1991

Beşinci Basım
Ağustos 1997

BİLGİ YAYINEVİ
Meşrutiyet Cad. 46 / A
Telf 431 81 22 - 434 12 71
434 49 98 - 434 49 99

HALİKARNAS BALIKÇISI

Bütün Eserleri

10

Deniz Gurbetçileri

– roman –

Derleyen : **Şadan GÖKOVALI**

BİLGİ YAYINEVİ

bu kitabın resimleri
Halikarnas Balıkçısı tarafından yapılmıştır.

HALİKARNAS BALIKÇISI / BÜTÜN ESERLERİ

1. Aganta Burina Burinata *"roman"*
2. Turgut Reis *"roman"*
3. Mavi Sürgün *"yaşamöyküsü"*
4. Merhaba Anadolu *"deneme"*
5. Uluç Reis *"roman"*
6. Düşün Yazıları *"deneme"*
7. Ötelerin Çocukları *"roman"*
8. Anadolu'nun Sesi *"deneme"*
9. Altıncı Kıta Akdeniz *"deneme"*
- * 10. Deniz Gurbetçileri *"roman"*
- * 11. Ege'den Denize Bırakılmış Bir Çiçek *"öykü"*
- * 12. Gençlik Denizlerinde *"öykü"*
- * 13. Sonsuzluk Sessiz Büyür *"deneme"*
- * 14. Anadolu Efsaneleri *"deneme"*
15. Anadolu Tanrıları *"deneme"*
- * 16. Hey Koca Yurt *"öykü"*
17. Parmak Damgası *"öykü"*
18. Çiçeklerin Düğünü *"öykü"*
19. Dalgıçlar *"öykü"*
20. Arşipel *"deneme"*
21. Bulamaç *"roman"*

HALİKARNAS BALIKÇISI

1890-1973

"Tarih sahibi" Sadrazam Cevat Paşa'nın kardeşi, tarihçi-yazar-vezir Mehmet Şakir Paşa Girit'te sefirken*, eşi İsmet Hanım, 16/17 Nisan 1890 gecesi bir oğlan doğurdu. Çocuğa, anasının o gece düşünde Musa Peygamberi görmesi dolayısıyla "Musa", amcasının ve babasının adlarından ötürü "Cevat Şakir" adları verildi.

Musa Cevat Şakir'in çocukluğu, babasının atandığı Atina/Faleron'da, beş yaşından sonra İstanbul/Büyükdada'da geçti. Bu yıllarda resim yeteneğiyle dikkati çeken M.C. Şakir, bir yandan özel dersler alırken, bir yandan Büyükdada Mahalle Mektebinde okudu. İngilizceyi hayli iyi kavradığı için, hazırlık okumadan Robert Kolej birinci sınıfına alındı. Bu okulu, ilk mezunlarından biri olarak pekiyi dereceyle bitirdi.

Kendisi, kendini bildi bileli denizci olmak istiyordu. Ama ailesinin ısrarı üzerine İngiltere'nin Oxford Üniversitesine gönderildi. Orada "*Yakın Çağlar Tarihi*" bölümünde öğrenim gördü. Bu arada, Oxford'un ünlü kitaplığından yararlandı.

Meydan Larousse (XI / 710 - a) "*Resmo kumandanı...*"; Osmanlı Tarihi (Enver Ziya Karal, VIII / 143) "*komiser*" diyor.

Yurda dönünce İstanbul'da, çeşitli gazete ve dergilerde yazılar yazdı, karikatür ve kapak resimleri çizdi.

Resimli Hafta dergisinin 13 Nisan 1925 günlü sayısında yayımlanan *"Hapishanede İdama Mahkûm Olanlar Bile Bile Asılmaya Nasıl Giderler?"* başlığı ve "Hüseyin Kenan" imzasıyla yayımlanan yazısı yüzünden üç yıl kalebentlikle Bodrum'a sürüldü. Cezasının son yarısını İstanbul'da geçirdikten sonra yeniden döndüğü Bodrum'da yaklaşık çeyrek yüzyıl kaldı. Bodrum'un Karia çağındaki adından esinlenerek *"Halikarnas Balıkçısı"* takma adını kullanır oldu. Bodrum'un gelişmesine ve Anadolu uygarlığının tanınıp tanıtılmasına olağanüstü katkılarda bulundu.

Çocuklarının ortaöğrenimleri için 1947'de yerleştiği İzmir'de gazetecilik, yazarlık ve turist rehberliği yaptı. 13 Ekim 1973 Cumartesi günü saat 15.10'da İzmir'de öldü ve Bodrum'da, *"manevi oğlu"* Şadan Gökovalı ile birlikte seçtiği yerde gömüldü.

"DENİZ GURBETÇİLERİ" İÇİN

Fotokopisini buraya koymak gerekir miydi bilmem; şu satırları karaladığım masada, daktilomun solunda bir sayfa duruyor. Solmuş, dörde katlanmış bir sayfa bu. Üzerinde, Balıkçı'nın kurşun kalemle yazdığı notlar; elinizde tuttuğunuz kitap için önce düşündüğü bazı adlar var:

"Enginin Arayıcıları", "Derinlerin Arayıcıları", "Akdeniz'in Gurbet Kuşları", "Enginin Gurbet Kuşları", "Enginin Çocukları", "Enginin Oğulları", "Deniz Garipleri".

Sonra, biliyoruz, bunların hepsini bırakıp *"Deniz Gurbetçileri"* adını seçecektir Balıkçı.

Balıkçı *"Deniz Gurbetçileri"*ni 1967-1969 yılları arası, İzmir'in Hatay semtinde, Merhaba Apartmanı'ndaki daire-sinde yazdı. Kitabın ilk baskısı 1969'da yapıldı. İlk baskısı 244 sayfa olan kitapta, Balıkçı'nın özel olarak bu kitap için kazıdığı 8 resim vardır. *"Kazıdığı"* diyorum; gerçekten de Balıkçı bu tür resimleri yapmak için önce kartonu siyaha boyar, sonra üzerlerini, mumlu kâğıda imza atmak için kullanı-lana benzer kalemle boyayı kazırdı. Bunlardan *"İmdat'la Cennet öldürüldükten sonra"* lejandlı olanı, kitabın ilk baskısına kapak olmuştur. (Yeri düşmüşken belirteyim; bu resimlerin ikisi bende, biri sanatçı Işıl Yücesoy'da, ötekiler de Balıkçı'nın çocuklarındadır.) Romanın sonunda, metinde geçen bazı denizcilik terimlerinin anlamları ile, Halikarnas Balıkçısı için söylenmiş sözlerden örnekler vardır.

Halikarnas Balıkçısı, ister düşün yazısı, ister öykü, ister roman olsun, başlangıca önem verir. Ona göre *"başlangıç-uvertür, notayı verir; yapıtın nasıl yürüyeceğini gösterir."* Nasıl bir bestenin ilk notalarına bakan, onun nasıl gelişeceğini sezerse, bir yazının ilk satırlarını okuyan da, yazının nasıl yürüyeceği konusunda fikir sahibi olur.

Balıkçı'nın bütün kitapları şiirli ve müzikli girişleriyle dikkati çeker. Çokluk da ünlem ve hareket vardır onun ilk sözcüklerinde. "*Deniz Gurbetçileri*" de, *Oppianus*'un, Güney Ege dalgıç ve denizcileri için söylediği ünlü sözden sonra "*Haydi Seferel..*" diye başlar.

Balıkçı'nın, toplumsal sorunlara en fazla eğildiği kitabıdır "*Deniz Gurbetçileri*". Yazar bu romanında, deniz emekçilerinin çile, sorun ve aşklarını, kısacası onların dünyalarını anlatır. Ama bu anlatım, kaynağından, birinci elden anlatımdır. Öyleki; Türklerin Türk sularında sünger avlamalarının yasaklanması üzerine birçok yere başvurup, sonunda Genelkurmay'a telgraf çeken "*Latif*", Balıkçı'nın kendisidir aslında. Dahası gerçek yaşamında, Bodrumlu süngercilerin çıkardıkları süngerleri yurtdışına satma işine bile bakmıştır Balıkçı. O kadar ki; Azra Erhat'a yolladığı, sünger yüklü develerle birlikte çekilmiş bir fotoğrafının üstüne aynen şunları yazmıştı:

"Harp sırasında vasıta yoktu, develerle sünger sevkederdim, Amerika'ya gidecek süngerleri."

Hanidir piyasada bulunmayan bu kitabı baskıya hazırlarken, birkaç dizgi yanlışı dışında hemen hiçbir sözcüğe dokunmadım. Çünkü, ilk baskıya giden metni ben daktilo etmişim.

Kendisinin sağlığında benden esirgemediği güven ve BİLGİ Yayınevi Sahibi Sn. Ahmet Tevfik KÜFLÜ ile yardımcısı Sn. dostum Erdoğan ÖZER'in ilgilerinden yüreklenerek, BALIKÇI okurlarına bir söz: BALIKÇI'mızın tüm kitaplarını yeni basımlara hazırlama ve kitaplarına girmemiş yazılarını kitaplaştırmak çabalarımı yaşadıkça sürdüreceğim.

Balıkçı, 18 Haziran 1973 tarihinde şöyle yazmıştı:

"Şadan Gökovalı'ya arkadaşım, oğlum desem azdır. Çünkü mevcut insanlar arasında beni temadi ettirecek—daha doğrusu temadi ettirmeye—en müsait insan odur..."

Ben de hep diyorum ki; BALIKÇI, ölmekle susacak sanatçılardan değildir. Yanılmadığımı kanıtlamak, boynumun borcudur...

Şadan GÖKOVALI

"Hiçbir çile sünger avcılarınıninkinden daha korkunç, hiçbir çaba onlarınkinden daha zor değildir."

**İsa'dan sonra III. yüzyılda yaşamış
ünlü tarihçi Oppianus**

Oppianus'un bu sözleri Güney Ege denizi dalgıç ve denizcileri için söylenmiştir.

I

HAYDİ SEFERE!..

Şafağın müjdecisi, güneşin önderi sabah rüzgârı serin serin yelpazeleniyor, geceyi de karanlıkları da uzağa üfürüyordu. Ama yıldızlar ufûruldükçe tutuşuyorlar mıydı ne; bayağı çatırdıyorlardı. Gün doğumuna daha epeyce vardı. Sabah yıldızı doğuda, şafağın koynunda çınlayan bir gülüştü. Belli belirsiz ağaran gökte Yedi Ülkerleri kovalıyordu. Deniz cam gibi durgundu, ama arasıra gelen ufacık kırışıklar, sabah yıldızını ağaran evlerin ayak uçlarına getiriyordu. Bembeyaz Bodrum masum uykusunda uyuyordu, şehirde çıt yoktu.

Yalancı şafak denilen şafak öncesi aydınlığı iyiden iyiye ağardı. Kıyı ya da sabah yeli limanın ayna yüzünden fırlıyor ve denizin dümdüz ovasında yelpazemsi açılarak mavi mavi yayılıyordu. Tanyeri ağardıkça güzelin güzeli bir gün doğuyordu. Işığın yeni doğan yavrusu buluta, buğuya belenmemiş çırcıplak bir maviydi, denizde de, göklerde de.

Yan yana denize kol açan çift hilal limanın birbirine değdiği yerdeki küçük yarımada üzerinde Sen Jan şövalyelerinin kara anlı ve sanlı kalesi apak yükseliyordu. Karbeyaz badanalı evlerse iki limanın eyimince kıyıya diziliyorlardı. Daha geride beyaz evler yeşillerin koynuna gömüle kalmışlardı; onların ardında geniş bir dağlar amfityatrosu iki limanı da sarıyordu. Bunlar pars yatağı doruk doruk dağlardı.

İki limanın da kıyılarında, evlerin bembeyaz angısı, denizin ayna yüzüne vuruyordu. Kıyı sağnağı üfürünce, angılar ürpererek tiril tiril titriyor-

du. Kent havayla ışıktan yapılmıştı ve bir üfleyişle uçup, yok olup gidecekti sanki; evlerinde, ağaçlarında ve dağ taşında ta onca bir hafiflik vardı. Kentin, rüzgâr esince, denizdeki angıları gibi titretmediğine şaşılırdı.

Uyuyan kentin taa uçlarından gelen bir horoz ötüşü, uzaklıklarca arınarak bir keman sesi gibi ince ince süzüldü. Kentin kaldırım taşlı sokaklarından kalınlı inceli insan sesleriyle kabareli adımlar duyuldu. Süngerci kaptanı Ateşoğlu Murat Reis ve dalgıç arkadaşları takım taklavatlarıyla yüklü olarak limana yürüyorlardı. Kayıklar Ege dalgıçlarının ayakları altında gumbürdedi. Kaldırılan demirlerin zincirleri şingirdadı, Ateşoğlu'nun dört teknelik dalgıç filosu, püfür püfür sağnaklayan rüzgârla, iç limandan açık denizlere karga funda¹ fırladı. Elli tonluk kartal burunlu tirandil depozito gemisi² çift bıyık³ salarak önde uçuyordu. Karbeyaz yelkenleri, armasının⁴ binbir ipine takıla kalmış bulutları andırıyordu. Depozito gemisi yedeğinde yine tirandil biçiminde küçük bir dalgıç gemisine bağlıydı.

Denizcilerin bakışları yurtlarına çevrikti. Orada bağdaş kuranları tatlılıkla dolu bir sukût sarıyor, konuşmaya koyulunca da sesleri sestən ziyade okşayış oluyordu. Kıyı rüzgârının getirdiği kekik ve yabancı nane kokusu sanki çoluk çocuk-

-
- 1) **Karga funda:** Arkadan gelen rüzgârla yelkenin alabildiğine şişerek, kayığın tam yol alması demektir.
 - 2) **Depozito kayığı:** Süngerci dalgıçların geceyi geçirdikleri, yemeklerini pişirip yedikleri, avlanan süngerlerin suyunu ve sü-tünü sıkıp kuruttukları ve sünger çuvallarını istif ettikleri otuz kırk tonluk büyük kayıklardır. Süngerciler kumanyalarını da depozito kayığında taşırlar.
 - 3) **Kayığın bıyığı:** Hızla yol alan bir kayığın pruvasının (baş tarafının) iki yanında açtığı köpüklü dalgadır. Kayığın başından arkaya doğru uzanan iki ak bıyık gibi gözükür. Kayık pek hızlı giderse, o zaman çift bıyık salar.
 - 4) **Kaluma:** Denizciler her çeşit halat, urgan ve ipe kaluma derler. Özellikle kayık armasında kullanılan iplerin topuna kaluma denir.

larının tatlı soluğuydu. Sevgiye açılan gönül gibi yurtlarının, bir cana yakınlığı, bir gülümsemesi vardı. Sevgisini bütün ateşle söylemeye utanan titrek dudaklar gibiydi, yurtlarının denizde ürperen angısı. Kendini veren koca bir masumlukta şehir kıyısı boyunca titreyen sular. Yoksa denizcilerin gönül suları mıydı onlar?

Hey Bodrum!.. Masmavi gökleri, ışık dolu sokakları, bembeyaz evleri, hurmaları, frenk incirleriyle uzaklarda kalıyordu. Acaba arasına çakan kara gözlerle, çiçekli ve rüzgârlı pencerelerle mandalin esintileri ve darbuka sesleriyle süslenen o yurt yollarında sağ salım dönüp bir daha yürüyecekler miydi uzaklaşan denizciler? Bu bakış o beyaz pencereyi, bu bakış o fukara kapıyı gönül yordamıyla arıyordu. Acaba sabah yeli miydi o pencerede ucuz patiska perdeyi yelpirdeten? Hayır, hayır! Patiska durup dururken mavi olmaz a! Evdeki mavi battaniyeyi sallıyorlardı dualar okuyup üsleyerek. Sağ olsunlar yavrular, ekmeklerini çıkarır geliriz tuzlu sulardan, diye düşünüyorlardı denizciler. Şu pencerede pırıldayan battaniye, bu kapıda yapraklanan çarşaf, karadaki gönüllerden denizcilerde ayrılanlara can işaretleriydi.

Teleskop Mehmet, -denizde herkesten daha uzakları görebildiği için ona Teleskop derlerdi- evden ayrılışını Karabatak Davut'a anlatıyordu: "Ben ayrılırken annem odanın en karanlık köşesine sokuldu, 'Allah yola baktırsın da yere baktırmasın derler. Şu yetmiş yıldır ki hep yola, denize bakarım, artık onu görmek istemiyorum' dedi. Feri kalmamış ihtiyar gözlerini kapadı ayrıldığını görmemek için, içine baygınlıklar geliyordu zavallı ihtiyarcığın. Bizim bacınınsa yüzü kıreç kesildi. Boyuna gözlerini kırptırınıyordu, ağlamamak için. Ben kapıdan çıkarken, hıçkırıklarla sarsıldı. Bağdırdım ona 'Yahu sizleri görenler, darağacına asılmaya götürülüyoruz sanacaklar. Yahu bir şey olmaz, yine gelirim, yine paçavralarımızı atarız, evcek yeni giysiler giyeriz, kebab yeriz, -hey! dünya varmış- deriz. Bir süre sonra Allah'ın izniyle yine -Haydi denize-' dedim. Ama bu kadar erkekçe

zart zurttan sonra kapıdan çıkarken dönüp bakamadım, gözlerimin ıslak olduğunu göreceklerdi. Trank! Trank! dik adımlarla yürüdüm, gittim. Eh ne olacak ayrılık dünyası bu" dedi.

Denizciler kendi aralarında böyle konuşurlarken, sancak yönlerinde Bardakçı köyü hızla arkaya kaydı. Sonra değirmenler geldi. İşte şurada bir tane, buruna doğru bir tane daha, onun ötesinde daha bir tane, burun uzunluğunca sıralanıyorlar, kanatları da fıldır fıldır dönüyordu. İskeleye yönünde Akçabük burnu Karaada boğazına uzanıyordu. Oradan ötede de koca Gökova körfezi mavilerde kayboluyordu. Artık Bodrum ta uzaklarda kıyıda ağaran bir izdi. Dağlara tırmanan Gökçeler yolu bile seçilmez oldu. Ama Çırkan, Yaka, ötede de Görece köyleri yüksek yamaçlardan pırıldayan küpeler gibi sarkıyorlardı. Onları çevreleyen çalılıklarda keçiler, koyunlar tintin çingirtılar gezdirirlerdi. Pites, Müskebi, Akçalan ve Gümüşlü gibi Bodrum köylerinin adları denizcilerin iç kulaklarında tatlı bir türkû gibi çınliyordu. Acaba oraları yine dünya gözüyle görecekler miydi? Dalgıç filosu çarçabuk Karaada'ya ulaştı. Sporad adalarının yupyumuşak bir yavrusuydu o ada. Deniz su yavrusunun kıyılarına derin zümrüt yeşilli bir kuşak dolamıştı. Sefer arası sıralarında denizciler, çoluk çocuklarını Değirmen burnuna olsun, Karaada'ya olsun getirirlerdi. Mis gibi turpotu, hindiba, şevketibostan otlarını toplarlardı. Ölümün bu kara gölgesinde çalışan bu deniz emekçileri için, ot toplamak, güneşli, kuş ve çoluk çocuk, cıvıtlı masum bir eğlenceydi. Geçmişti o masum eğlenceler. Denizciler birbirine yüreklerini açarlarken, usul usul fısıldadıkları her söz bir okşayış, bir iyilik, bir dakikanın ortasında açan bir gönül çiçeği oluyordu. Hepsinin dudaklarında bir hayranlık "O!.."su öttü. Bodrum'lu Modruvan Reis'in yüz tonluk koca tırandili İskenderiye'den mi, Cezayir'den mi, Bodrum'a dönüyordu. Yelken üzerine yelken, uçurum üzerine uçurum, göklere bir yelkenler Himalaya'sı yükseltiyordu. Birden denizcilerin deniz ayranları kaba-

nyordu. Birkaçı: "Baksana! Şanlı be yahu!" diye bağırdı. Artık bütün bakışlar denize çevrildi. Dalgıçlar olsun, Modruvan Reis'in denizcileri olsun, bukinaları -büyükşeytan kulelerini- uzun uzun üfürdüler. Gidenler de gelenleri selâmladılar. Engin, bir süre bukinaların o mağrur ötüşleriyle anılandı.

Dünyada varlıklı olanların yolcularını lavantalı mendillerle, uzun boylu selamlamalarına bol bol boş vakitleri olur. Ama fukara denizcilerin durumları, onlara bu gibi lüks elvedaları yasak eder. Onların ayrılışları, lastik çekercesine arşın arşın uzamaz. Ayrılış onlarda kısa ve kesin bir kopuştur. Çünkü deniz aralıksız dikkat ve iş ister. Bu kaluma (ip) laçka edilecekti (salıverilecekti), şu kaluma aganta edilecekti (çekilecekti), trinket yelkeni söndürülecekti, papafingo yelkeni hissa edilecekti (açılacaktı). İş vardı, iş!.. artık demincekki Bodrum başka bir âlem, şimdiki âlem ise bambaşkaydı.

Karabatak Davut, "Çok şükür şu Bodrum'dan kurtulduk. Yahu şu küçücük, yüksük kadar Bodrum'un içinde, Adana'ya varıncaya kadar oradan oraya seğırttim tayfa kâğıdını alasıya dek!" dedi. Denizciler "Ha öyledir! Evet evet!" yollu bağırışlarla Davut Reis'in sözlerini doğruladılar. Poyraz Mustafa da "On gündür gümrükten karantinaya, oradan malmüdürlüğü, nüfus ve tapu arasında koşar adım mekik dokuya dokuya imanım gevredi be yahu! Malmüdüğüne gidersin. Yok! Nerde diye sorarsın, Gökçeler'deki tarlasına soğan dikmeye gitti, akşama belki gelir, derler. Nüfus memuru becayiş işini görmek için, Milas'a gitmiş. İnşallah haftaya dönermiş. İş saati bu. Seferde gideceğiz derim, dinleyen kim?" dedi.

Teleskop: "O bir şey mi, ben depozitoyla öteki kayıkların kâğıtlarını hazırlamaya gittim. Bir ara elimdeki kâğıtlara baktım, çiçek demeti gibi meretler, kırmızısı, mavisi, sarısı vardı. Burada dört pul, üç damga, orada beş pul yedi damga. Bizim külüstür depozito kayığı mı sefere çıkıyor yoksa şu İngilizlerin üç bacalı Kuvin Mari'si mi Ameri-

ka'ya gidiyor belli değil. Artık insan görmüyordum. Salt g mr k  lerin yeşil elbiseleriyle, şapkaları, aklı karalı liman çavuşu elbiseleriyle şapkası, boz jandarma üniformaları görüyordum. Elbiselerinin içerisinde insan yoktu yahut! Kayıkta kaç tane cankurtaran simidi var? diye sordular. Az kalsın sizin çıkardığınız zorluklarla, karada boğulmazsak, denizde topumuzu kurtaracak kadar cankurtaranımız var, diyecektim, ama kendimi tuttum. Topumuzu kurtaracak kadar var, dedim. 'Bizim görevimiz, sizin boğulmamanızı sağlamaktır. Onun için cankurtaran simitlerinizi yarın gelip sayacağız. Hepiniz, cankurtaran simitleriniz sırtınızda olarak kayıklarda bekleyin, görevimizdir' dediler. Biliyorum gelmeyecekler. Eh sefere çıkacağız, paramız da yok ki verelim. 'Aman elinizi ayağınızı öpeyim, sefere çıkıp çoluk çocuğa ekmek parası çıkaracağız, onun için gelin, hem istirahat edersiniz, kahvemiz,  ayımız var' dedim. Bu görevin bir de şerefi varmış. Canıma tak etti gayrik vazifesi de! şerefi de! Tepem atmadan önce daireden fırladım, ama kapıdan çıkarken, evrakı götürdüğüm adamın, yanibaşındakine benim için, itin birisidir, dediğini işittim. Eh, ölür müsün, öldürür müsün?. Ulan şurada namusumuzla çoluk çocuğa ekmek parası çıkarmaya uğraşıyoruz. Kendime Teleskop, oğlum şeytana uyma, sık dişini. şuradan birkaç gün sonra sefere, denize çıkacaksın hayırlısıyla' dedim. Ama içimde bir ağırlık vardı. Yüz kulaç derinde deniz olanca yüküyle üstüme abanıyormuş gibi. Karantınanın köşesindeki düz duvar var ya. Duvarın görevi, görevinin de şerefi yoktu barı! O duvarın önünde insanoğlu, dairelerde, boş evrak hışırtısının önünde, ayaklarına kara sular ininceye dek dıvan durmaz a! O duvarı karşıma alıp, önünde yere bağdaş kurdum. Bastım k f r  duvara, ayaklarımdan eski pabu larımı çıkarıp çarptım duvarın suratına. Hanı o duvarın bir yanında, aşçı Subaşının küçük bir penceresi var ya. Çoğunuz oyuncak kutular içinde yaylı kuklaların, zart diye fırladıklarını g rm şs n zdir. İşte o pencerelerden

Subaşı'nın dazlak başı birdenbire öyle çıkakoydu. Bana:

'Bre Teleskop, benim tencereler kalay istemez' dedi.

Ben de, 'Hay bre Subaşı, sana değil gümrüğe okuyorum' dedim.

Subaşı gülerek, 'Öyleyse git bas küfürü gümrüğe' dedi.

Subaşı'na, 'Hapishanelik mi olayım üstelik? Ha duvara, ha gümrüğe dert anlatmışsın, ikisi de bir' dedim.

Subaşı: 'Kardeşim, Nuri Kaptanı öldürdüler. Neyse hayırlısıyla denize açılın. Avınız uğurlu olsun' dedi.

Teleskop: 'Ne o? Kaptanı vurdular mı?' diye sordu.

Subaşı: 'Vursalardı daha eyi ederlerdi. Yetmişlik ihtiyar fırtınada balıkçı kayığını kaybetti. Bana bir gün 'Kayık vardı av yoktu, şimdi av var kayık yok' diye dert yandı. Parası yoktu galiba. Çarşıdan veresiye aldığı beş on kabağı sepete koymuş, düşünceli, dalgın eve yürürken yüzüne birdenbire öyle bir şamar yemiş ki, yere devrilmiş. Zavallı adamcağız, ne olduğuna şaşmış kalmış, başını kaldırıp alık alık bakmış. Belediye Reisini, gözleri ölkeden dönmüş bir halde tepesinde duruyor görmüş. 'Ulan itoğlu it. Belediye Reisiyim, neye durup selamlamıyorsun?' diye bağırıyormuş. Nuri Kaptan toz topraktan kalkmış. Kaptanın çok fenasına gitmiş bu. Evine gidip odasına kapanmış, utancından sokağa çıkamamış. On gün sonra, karısı söylemiş, gık deyip yerinde kıvrılakalmış. Ölmüş zavallı. Kim bilir kaç fırtınanın ana-baba gününde dayanakoymuş olan gönlünü cennet gibi havada, sokakta yürürken parça parça kırakoymuşlar' dedi."

Denizciler, denizde karayla bağlarından kopmuşlardı. Kafesten kurtulan kuşlar gibi seviniyorlardı. Her birinin düşüncesi yanibaşındakının düşüncesini arıyordu. Aralarındaki bu yarenlikleriyle, karalarda içlerine toplanmış olan kara kurumlardan ve işlerden içlerini temizliyorlardı açık

havada. Ama karada çoluk çocukları vardı. O başka bir dünyaydı. Başlarının arkasında, uzak-tan uzağa durmamacasına "cızz" eden bir zlem-di o. Neyse, mektup alıp mektup yollarlardı. Zaten ekmek paralarını çıkarmak için denizdeydiler ya!

Teleskop'a karşılık olarak, Karabatak söze karıştı.

"Bunlar keşke olmasaydı, ama aramızda bir-lik yok. Hatta mızıkçılık edenlerimiz de var üste-lik. Örneğın deniz patronları..." dedi, ama sözünü bitiremedi. Ayağa fırladı. Doğuya bakıyordu. atı-lan kaşlarını eliyle glgeliyordu.

Yalancı malancı gün değil, tan yerinin kapı-ları artlarına kadar açılıyordu. Açılan günün menteşeleri ulu bir turuncuyla yeri göğü sarsar-casına inledi. Karmakarışık bir yıldız kalabalığı itişe kakışa kaçıyorlardı batı laciverdine. Kıp-kızıl bir surun davudı ötüşü, ufku çepçevre aradı ve doğu ufkunca bir kızıl çizgi uzattı. Geliyordu g-neş! şaka değil gün doğuyordu! Bütün doğa, göz-ler faltaşı gibi açık, bir bekleyiş ve duraklayıştı sanki. Birdenbire koskoca bir ateş tekerleği doğu denizinden fırladı. Ama yaman fırlayıp ıktı. En-gin ateş kesildi. Kuzeydeki yüksek tepeler ve Ka-raada, güneyde Datça tepeleri, ateşi kapınca me-şaleler gibi yandılar. Doğa denizcilerin ayrılışına şanlı bir dekor yarattı. Süngerci filosofunun yel-kenleri, armaları, tutuşmuşlar gibi parladılar. Ka-yıklar altın denizlerde, uzun uzun lacivert glgele-rini yürütüyorlardı dalgadan dalgaya.

Karabatak Davut, kolunu güneşe doğru sal-ladı. "şuna bakın!" diye bağırdı, "Nerdeyiz yahu? Yaşasın güneş! Bayrakla selamlasanıza koca da-yıyı. İlk günümüz bu" diye ekledi. Hemen hissa mayna, hissa mayna bayrak birkaç kez indirilip çıkarıldı. Denizciler doğan güneşin ışığında sanki kıpkırmızı mercanlandılar, lacivert gölgeler salı-yorlardı.

Çengelci Ali Barut, "Hanı deniz armağanı? Unuttunuz galiba" dedi. Hemen birkaç kişi, depo-zitonun derin ambarına atlayıp koca bir ekmek getirdiler. Ekmek ortasından yarıktı. Ağır olsun

diye ortasına pekmezden yapılma koca bir tatlı topacı konulmuştu. Ekmeğin hamurunu yoğururken Karabatak'ın ihtiyar karısı Hatice Nine ağlamıştı: "Ekmeği yapar yapar denize atarız. Deniz doymaz ki, her yıl birkaç delikanlımızı da yutar" diye yakınırken, gözyaşları hamura karışmıştı. Ekmeği Ateşoğlu'na verdiler. Dümeni Karabatak'a bırakarak, geminin pruvasına yürüdü. Bir besmele çekip ekmeği denize attı. "Seferimiz uğurlu, bereketli olsun" denildi. Denizcilerden birkaçı, "Deniz! Deniz! Zehirli Deniz!" diye bir türkü tutturdular. Ötekiler, "Sağol deniz, ekmeğimiz senden, varol" diye koroyu getirdiler. Ateşoğlu yine dümeni eline aldı. O dakikaya dek hiç söze karışmamıştı. Ona konuşulurken bile, önünüzde o değil, sanki gölgesi duruyordu. Size bakarken bile sanki sizi görmüyor ve gözleri sizin ötenizde uzak bir yere bakıyordu. Ama Ateşoğlu Murat Reis, dibine dek yaman bir denizciydi, onun için oradakiler onu reisleri seçmişlerdi.

Denizciler aralarında yüksek sesle konuşurlarken, pruvada oturan dalgıç Kara Yusuf, "Susun!" diye şahadet parmağını dudaklarına götürdü, öteki eliyle gemi pruvasının iskele açığında, dalga üzerinde inip kalkan bir beyaz kuşa işaret etti. Kanatlarının uçları kara, kendi apak büyük bir deniz kuşuydu. Deniz türküsünü işiten Aliş büsbütün duyulandı. Çocuğun denize ilk çıkışındaydı o günkü sefer. Aliş'e Karabatak, "Bu kuşa biz 'Deniz Gurbetçisi' deriz. Karaya yalnız yu-murtlamak için uğrar. Günlük güneşlikte de, fırınada da, çokluk denizde uyur. Bizdendir haspa. Şimdi yorgundur, uyuyor. Uyurken onu hiç uyan-dırmayız, rahat etsin diye" dedi. Gerçekten kayıkta çıt yoktu. Herkes güvertede bir şey düşünerek gürültü etmemeye dikkat ediyordu. Aliş, Karabatak'ın kulağına eğilerek,

"Ama bu kuşun başı yok!" dedi.

Karabatak, "Hiç olmaz mı? Uyurken başını hep kanadının altına alır. Yüreğinde denizi dinler mi, ne? Kimi yol onun tambura tel gibi dı-ring! Dring! öttüğünü duyarız, dört yana bakarız

ama onu görebilene aşk olsun, ta onca uzak uzak yüksekliklerde çarkeder. Dring! Dring! sanki gök mavileri örtmüştür. İşte o da bizim gibi deniz gurbetçisi" dedi.

Kayıklar, deniz gurbetçisinin yanından hiç çıt etmeden geçtiler. Kim bilir düşünde kuş, deniz âlemleri mi görüyordu. Denizciler denizde ilkin deniz gurbetçisine rast gelmelerini çok uğurlu saydılar. Deniz kaplumbağası görselerdi, onu neta meli saydıkları için canları sıkılırdı. "Hınzır kaplumbağalar süngerleri yiyerek, ekmek paramıza ket vururlar" derlerdi.

Deniz gurbetçisini arkada bırakan gemiciler hep arkaya doğru bakıyorlardı. Bu arada, ta uzakta kalan Karaada da gözleri önünde uzanıyordu. Alı Barut atıldı, "Karaada'nın üzerinde birkaç karaltı görüyorum. Çok uzak! Belki karaltı değil de bana öyle geliyor" dedi. Kara Yusuf, "Ben de görüyorum gibi" dedi. Ötekilerin birkaçı, kaşlarını çattılar. "Sakın Karakulağın kayıkları olmasın, cenabet herif bizi gözetliyor. Uzaktan peşimize düşüp avlandığımız sığın yerini öğrenmek istiyor. Biri gitsin, şu başaltındaki teleskopu getirsin" denildi. Ama başkaları, "Yahu teleskopa ne gerek, işte Mehmet'imiz -yani Teleskop Mehmet-var ya" dediler. Zaten Mehmet bir eliyle kaşlarını gölgeleyerek ve gözlerini hafifçe kısıarak, bakışını Karaada'ya doğru sivriltmişti, "Hayır! Hayır! Karakulak değil, üç tekne, Hacı Hasan'ın, Dırdıroğlu Remzi'nin, bir de Ahtapot Ali'nin gangavaları⁵" dedi.

Dümende duran Ateşoğlu Murat Reis, "Karakulak peşimize düştü mü, düşmedi mi diye ne

-
- 5) **Gangava:** Denizin dibinde sürüklenen ağız üç metre kadar eninde bir ağ torbadır. Gangavanın ağzının altı ağır bir demir çubuk, ya da ağır bir zincirdir; üstü ise tahta bir direktir. Gangavacılar gangavayı dipte sürükleyebilmek için denizin ova gibi düz, kumlu, yosunluk ve çalılık diplerini ararlar. Kayık, yelkenli ya da motorla giderken, gangava demiri ya da zinciri rastladığı süngerleri söker. Sökülen süngerler torbaya girer ve torbada keklik olur.

merak ediyorsunuz? Herifî bilmiyor musunuz, mutlaka bizi gözetliyordu. Bakışını ensenizde duymuyor musunuz? Maksadı sığımızın yerini öğrenmek. Sığın bütün süngerlerini yolup, sığı keleşe çevirmektir" dedi. Bunu derken de kaşları fena çatıldı.

Ali Barut —barut gibi kolay patlayıverdiği için adına Barut lakabı takılakalmıştı— hemen atıldı, "Pezevenk, aklınca bizi aç bırakacak da, aramızda kurduğumuz düzeni bozup da, bizi kapusunun kulu, kölesi edecek. Avcunu yalasın. Büyük laf söylemeyim, ama öldürüm de onun ve onun gibilerin boyunduruğuna kaptırmam kendimi. Az mı insan boğdurdu?" dedi.

Güneş bir mızrak boyu yükselince rüzgâr kaldı. Gece esen kıyı rüzgârı kesilmiş gibiydi. Ege Denizi ponent⁶ rüzgârının almasını bekliyordu. Teleskop da uzakta, balık değil ama başka bir şeyin havaya atıldığı ve suya düştüğünü gördü. Her neyse, o şey, boyuna havaya atılıyor, denize düşüyor ve gene havaya atılıyordu. Teleskop dikkatle baktıktan sonra,

"Haaa! Anladım, işte şimdi başını da gördüm. Fok yahu, ahtapotu tutmuş, öldürüp yemek için ahtapotu havaya atıp suya düşürüyor⁷" dedi.

Kayıktakiler hemen koro halinde "Yaşa! bre fok. Eh foku da gördük. O da uğurdur. Deniz Gurbetçisini de, foku da gördük. Katmerli uğur" dediler. Hasan Bora, "O da deniz gurbetçisidir,

6) **Ponente:** Batı rüzgârının Akdeniz'deki adıdır. İspanya'dan tutunuz da, Anadolu kıyılarına dek yazları Kuzey Akdeniz kıyılarının boylu boyunca, mavi mavi serinlik ve esenlik vererek cana can katan bir rüzgârdır o. Sabah başlar, akşam susar.

7) Ahtapot taşlara çarptırılarak ve sürtülerek yumuşatılmazsa yenmez. Foklar ahtapot yemeye bayılır. Ama, taşla çarpamaz, denizden birçok kez havaya fırlatarak öldürür, sonra yer. Öldürülmezse ahtapot iki ayağını burun deliklerinden sokarak fokun gırtlığını tıkar, soluyamayan fok da ölür. Boğulmak üzere olan foklar hemen karaya doğru yüzerler. Onu kıyıda bir insan görürse, ahtapotu çekip çıkarır fok da kurtulur.

bızdendir de" deyince, ötekiler "Atma bre Bora" diye bağıldılar. Hasan hiç istifini bozmadı,

"Atmıyorum be! Babam anlattı. Babama da, babamın dedesi anlatmış. Foklar insanmış" dedi. Ötekiler:

"Yok deve! Uğurlu olduğunu biliyoruz fokların. Ama insan olduklarını nereden çıkardın?"

Hasan, "Ben çıkarmadım. Babama dedesi anlatmış. Babam da, dedesi de Fethiyeliydi. Ben de oralıyım biliyorsunuz ya! Hani ya Fethiye körfezine giderken, körfezin iskele yönünde adalar vardır. Babamın dedesi; Allah rahmet eylesin, adı Selim dedeydi. Akşama dek balık avlayıp yorulunca basmış kürekleri o adaların mağaralarına. Akşammuş ya, akşam yıldızı, kıpkızıl batı göğünde kaybolmuş. Adaların kayaları kapkara kesilmiş. Çok tuhaf bir akşammuş o. Yani her akşamki gibi değil. Deniz çıldırasıya fosforluymuş. Sandalın pruvasında fosfor parlıyormuş. Kürekler, denizde geniş yakamoz daireleri çeviriyormuş. Küreklerden düşen her damla, su değil, ışık damlasıymış. Selim Dede, böylesi fosforu ömründe görmemişmiş. Hey! Gecenin böylesi parayla satın alınabilir miymiş hiç? Adanın doğu kısmındaki mağaraya ulaşmış, gece serin olduğu için kayığı demirlemiş, mağaranın ağzındaki kumlara yatıp uykuya varmış. Büyük bir deniz şıpırtısıyla uyanmış. Donuk ışıktaki birçok fokun mağaraya girdiğini görmüş. Mağaranın kumlarının üzerine gelince, foklar gövdelerinden kürk derilerini çıkarmışlar. O kürklerin altında Selim Dede ne görmüş beğenirsiniz? Tıpkı bizim gibi insan değiller miymiş! Erkekleri denizin yanına, dişilerse mağaranın daha içersine uzanıp uykuya varmışlar. Babamın dedesi —adının Selim Dede olduğunu söyledik a— hiç ses çıkarmamış. Ta, yanı başında uyuyan kızın başucuna bıraktığı kürk derisini yavaşça almış, köşesine getirmiş kumların altına gizlemiş. Şafağın ağartısıyla beraber foklar uyanıp derilerini giydikten sonra, birer ikişer denize açılmışlar. Yalnız, Selim Dedenin derisini çaldığı kız yok mu, o işte derisini aramış taramış, bulamayınca da

öteki foklara —onu da beraberlerinde alsınlar diye— yalvarıp yakarmış, ama foklar kulak asmamışlar. Deniz kızı içli içli ağlamaya koyulmuş. Deniz kızı çok güzelmış, saçları ocakta harıl harıl yanan pırnal aleviymiş, gözleri iki durgun mavi göl, bacakları çift akan gür pınarın sularıymış sanki. Selim Dede babama 'Apansızın kara sevdaya tutuldum. Hani deniz kızı için, cehenneme atla deseler güle güle atlardım. Çok gençtim, birdenbire çocukluktan erkeklığe sıçradım. Çok ama çok hoşuma gidiyordu da bu! Önceleri, çok önemli saydığım şeyler bir çırpıda hiç oluverdiler' diye anlatmış. Tam böyle değilse anlattıkları, buna çok benziyormuş. Selim Dede kıza tatlı tatlı konuşmuş, onu avutmuş. Selim Dede fok kızı ya da deniz kızını kayığıyla da köye (Dangır) götürmüş. Evlenmiş onunla. Kızdan iki nur topu gibi çocuk olmuş.

Selim Dede, kızın kürk kaputunu evinin taban tahtalarının altına gizlemiş. Ama eski olduğu için tahta kırılmış. Kadın kaputunu orada görünce, alıp deniz kıyısına koşmuş. Orada deriyi giyince, yallah denize dalmış. Geceymiş. Selim Dede arkasından koşmuş, ama açılmakta olan kızdan kendisine doğru bir yıldız kayıyor sanmış. Yıldız değil, Selim Dedenin kızla evlendiği zaman kızın parmağına taktığı gümüş yüzükmüş. Kız hızla uzaklaşmış, uzakta ay ışığında kaybolmuş deniz kızı. Selim Dede onu çok seviyormuş. Ama kız dönmemiş. Yalnız geceleyin iki kez kıyıya gelmiş. Kıyıda oynayan çocuklarını öpmüş. Çocuklar söylemişler. Selim Dede, babama hep 'Sakin fokları öldürmeyin. Çünkü onlar bizim gibi insandır, deniz yoldaşlarımızdır' dermiş. Babam çocukmuş. Selim Dede bunları anlatırken. Dedesi, babama yemin ettirmiş fokları öldürmeyeceğine. Babam dedesinin söylediklerine hep inanırmış" dedi.

Birkaç kişi, Bora'ya, "Amma da masal yahu!", ya da "Bunlar hep uydurma, düzme, saçma" yollu sözler ettiler gülerек. Bora Hasan devam etti:

"Babam anlatırdı. Selim Dede ölmüş, sonra babam da büyümüş. Dedesinin karısı varmış, yani

babamın ninesi 'Kızıl Iraz' derlermiş ona, çünkü saçları kıpkızılmış. Babam ninesine sorarmış: 'Nine senden önce, Selim Dedem deniz kızıyla evlenmişmiş, babam da deniz kızının oğluymuş.' Iraz Nine, 'Allah! Allah! Bir yaşıma daha girdim, babanı da amcanı da ben doğurdum. İnsan kendi gövdesinden doğurduğu çocukları bilmez olur mu hiç? Sen onları nereden uydurdun?' demiş. Babam da:

'Nine, ben uydurmadım, Selim Dede söylemişti, ben çocukken' demiş. Ninem, 'Haaa!' demiş, 'Anladım. Dedenin arasına heyheyleri tutardı. Aklını m oynatırdı ne! Benim deniz kızı olduğumu tuttururdu. Ona 'Yahu Selim aklını başına topla, ben deniz kızı değilim, anı sanıyla Kızıl Iraz'ım derdim. Dinlemezdi. Hani ay ışığında, bir hafta süreyle açık denizde kalırdı ya yapayalnız. İşte denizlerden dönünce bana abuk sabuk konuşurdu uzun boylu. Sessizdi, ama bana karşı hiç de öyle değildi. Gelirdi, sıcak sıcak gözlerime bakardı. O zaman böyle miydim ya, yupyumuşak bembeyaz un torbası gibiydim! Gözüme bakar, bakardı. Beni okşar, mavi gözlerimde neler görmezdi. Ay ışığında açık denizleri görür, balıkların geçişini görür —gözlerin derin deniz akıntıları gibi koyulaşıyor işte— der. Hani, deniz memeleri vardır, deniz suyunun paluzeleşmiş gibi, onlar gözlerinin suyunda, teller sallayarak işte geçiyor, der. Senin gözlerinde rengin kendisi değil, rengin uzak uzak angısı var. İşte canlılık uyanıyor gözlerinde, der. Bana böyle uzun uzun abuk sabuk şeyler anlatırdı. Okşardı o yavaş sesiyle. Abuk sabuktuk söyledikleri ama çok hoşuma giderdi. Allah senden razı olsun deniz kızı Raziye'm. Allah canımızı bir yastıkta alsın, derdi. O da nasıp olmadı. Ölüm yatağına düştü. Kuş gibi! Öleceğini anladım. Gözlerimde yaşlar vardı. Gözlerinde, acı bir çığlık var, dedi. İçimi bıçıyor dedi. Öldü gitti fukaracık! Kimi yol, bir aşı ocakta unuttur yakardım. Kızardım kendi kendime, ona dövsene derdim. Elim yok döveyim, dilim yok söveyim derdi. O öldüğünde saçlarım böyle apak değil, kızıldı. Beni isteyen isteyeneydi. Kim varırdı onlara. Ben

Selim'in deniz kıızıydım, deniz kızı Kızıl Raziye'ydim...'

Ortalığı bir sessizlik sardı. Herkes dinliyordu, ama dinleyenlerin en dinleyicisi kûçük Aliş'di. Çengelicilerden birisi,

"Deniz gurbetçisi kuşlar, foklar, gümrük motoru gibi seni denizin ortasında, kâğıtlarında bir aksaklık bulmak için durdurtmazlar a. Hem yalnız durdurtsalar, haydi neyse ne. Ama işi gücü bırak haydi ağalara mezelik bulmak için yirmi kulaca dal, deniz yumurtası⁸, deniz tarağı bul. Bulamazsan çünkû, kâğıtlarda çapanoğlu çıkar. Kuşu, foku, hepsi deniz gurbetçileri bizim gibi. Yaşasın koca denizin gurbetçileri!" dedi.

Derken birisi söze atıldı: "Bora Hasan'ın söylediklerini pek yabana atmayın. Foklar insandır demek istemiyorum. Ama insanlar gibi hamilelikleri dokuz ay sürer. Mağaraların içinde erkektişi, bir çift düz bir kaya üzerinde, yosundan bir lohusa döşeği hazırlar. Sonra anne fok aylarca emzirir yavrularını. Hani Sandama köyünde ihtiyar Garip Memiş var ya. Çoğunuz tanırırsınız onu. Allah rahmet eylesin iki yıl önce öldü garipçik. O anlatırdı, bir gün Sandama açıklarında Kayık Kayası'na gitmiş. Oradaki bir mağarada üç fok görmüş. Elindeki sopayla başlarına vurmuş. Foklar yaralanmışlar, ama kaçıp kurtulmuşlar. Memiş kayığına binip denize açılmış. Ama bir rûzgâr esmiş ki, nerdeyse üstündeki elbiseleri bile yırtıp uçuracakmış. Bir fırtına ki, öylesine o yaşına dek rastlamamış. Memiş kurtulmak umudunu kaybedince, bir ışık görmüş denizin ortasında. Rûzgâr da diner gibi olmuş. Dayanmış küreklere. Tanımadığı bir adanın kıyısına zar zor ulaşmış. Işık adadaki bir kulübeden geliyormuş, ona doğru yürümüş. Kapıyı çalmış, ihtiyar bir kadın açmış ka-

8) **Deniz yumurtası:** İnce, kara kabuğuyla kara bir yumurtaya benzer. Dalınarak deniz dibinden koparılır. Bıçakla yarılnca içi yumurta sarısı rengindedir. Hafif ekşi bir tadı vardır. Denizciler bu yarattığı çerez ya da meze olarak yerler. Bir adı da "fuska" dır.

piyi. Kadın ocakta yara için melhem hazırlıyormuş. Memiş yatan üç yaralıya 'Size ne oldu?' diye sormuş. Onlar: 'Bize ne olduğunu, sen bizim kadar bilirsin' demişler. Üçünün de başı kan içindemiş. 'Sen bu sabah sopayla vura vura başlarımızı yaraladın' diye eklemişler. Memiş fena halde korkmuş. 'Şimdi ne yapayım?' demiş, titreye titreye. Üç yaralı, 'Ne yapacaksın, hiçbir şey yapma. Yalnız gelecekte foklara fenalık etmeyeceğine yemin et denizin üzerine. Çünkü biz de senin gibi denizlerin garipleriyiz' demişler. Memiş yemin etmiş bir daha foklara ilişmeyeceğine. Ondan sonra kadın Memiş'e kumanyalık bir sepet fangri, sinagrit ve başka balıklar vermiş. Memiş'i kayığına uğurlamış. Hava sülmanlık olmuş. Memiş de bildiği denizlere varmış. Ondan sonra foklara hiç dokunmamış."

Bir başkası, "Akçaalanlı Hamit var ya. Bir fok öldürmüş. Yavruları varmış mağaranın ağzında. Onları zıpkınla dürtüyormuş. Ama, ana fok çılgınlıkla sala sala üzerine gelmiş Hamit'in. Ayak ucuna gelince Hamit'e üzgün üzgün bakmış. Hamit de koca zıpkını kaldırıncaya kafasına bütün gücüyle vurmuş. Hamit hayvanın kafasının çatır ederek kırıldığını duymuş. O masum iki gözü de akmış. Hamit hangi şeytan dürttü de bunu yaptı diye, kendisinden tiksiniyor. Ama gözlerini tutup yerlerine koyamazmış ya. Birkaç gün sonra eve dönünce, karısının da çocuğunun da, doğum yatağında öldüklerini söylemişler konukomşusu. 'Beni fokun ahi tuttu' dermiş Hamit" dedi.

Ali Barut, "Ha öyledir" dedi, "Hani kaplumbağaları sevmeyiz, merhamet etmeyiz ya, süngerleri yiyorlar diye. Ben bir kocamanına Çiftlik kumsalında rasgeldim. Fenerleri yoktu, eksozu yoktu. Yoksa otomobil sanırdınız. Kışından dürte dürte onu kumsalın ardındaki yola çıkardım. Eh yüz kilo vardı meret. Bende para yok. Çocuklara en azından yetmiş kilo etti bu. Ama eve nasıl götüreceğim? O sırada yoldan tangırdarak bir araba peydahlandı. Neyse pazarlık ettik, yükledik kaplumbağayı arabaya. Evin yolunu tuttuk."

Teleskop, Barut'un sözünü kesti: "Ali yahu, kaplumbağayı nasıl yedırırsin çocuklara. Hocalar ona, namahrem mi, haram mı bir şey söylüyorlar. Hani kanı akmadığı için yenmezmiş."

Ali Barut, "Haltetsin hocalar. Ben o züğürtlü-
gümde bedavadan yetmiş kilo et bulayım da, bir
iki aydır et yüzü görmemiş küçüklere yedirmeye-
yim ha? Defet onların boş lafını. Neredeydim? Ha,
kaplumbağayı arabaya yükledim. Ben de bindim.
Şu kadar et, bu kadar et diye kaplumbağanın su-
ratına bakıyordum. Aaaa! Kaplumbağa ağlamaya
başlamasın mı? Hem de bana baka baka yalvarı-
yormuş gibi. Ön ayaklarıyla gözlerini silebilse, su-
ratı tıpkı rahmetli nineme benzeyecekti. İçim bir
tuhaf karıştı. Acaba arabanın sarsıntısıyla bir ye-
rini mi incitti diye onun dört yanına baktım. Bir
de arkasında ne göreyim? Koca bir yumurta. Yu-
murtlamış bre arkadaşlar. Biliyordum, bir değil
birkaç yumurta yumurtladığını onların. Bir uçu-
rumun kenarından, aşağıda deniz kıyısı kumsalı-
na bakıyordum bir gün. Kaplumbağaların çıkıp
kumsala yumurtladıklarını görmüştüm. Eh ne
olacak? Ninem gibi ağlayan zavallı lohusayı götü-
rüp nasıl boğazını kesecektim? Allah belasını ver-
sin kaplumbağanın da, yumurtasının da, dedim.
Gene arabacıyla beraber indirdik kaplumbağayı
bir kumsala. Yumurtasını da koydum gözünün
önüne. Sen sağ ben selamet! Arabacıya da parası-
nı verdim. Güya eve yetmiş kilo et götürecektim.
Üstelik bir de arabacıya hemen hemen cebimdeki
bütün parayı toka ettim. Eh alışverişdeydik... Git-
tim kayığı demirlemiş olduğum yere. Bastım kü-
rekleri, eskârlı eskârlı bir türkû dahettim. İşte o
kadar" dedi.

Karabatak'ın sesi bir megafon gibi öttü: "Ya-
hu hepinizin ne olduğunu bilirim. Artık yetmişim-
de sizleri kendimden daha iyi bilirim. Bir yufka-
yüreklilik tutturmuşsunuz. Kaplumbağa yavrula-
rını tutup içlerini oyup, boş kabuklarından ço-
cuklarınıza beşik yaptığınızı bilirim."

Ali Barut, Karabatak'ın sözlerini kesti, "Val-

lah Karabatak Amca. Kaplumbağa yavrularını beşiklik olsun diye öldürmüşümdür. Ama ta o söylediğim güne dek ağlayanına rastlamamıştım" dedi.

Karabatak, "Sus be Ali! Balıkları tutar da pişirir, afiyetle yersiniz. İyi ki balıklar tutulunca ağlamıyorlar. Kuzu, koyun demezsiniz, kebab diye ızgara diye yersiniz. Hepinizin de, kendimin de ne mal olduğumuzu bilirim. Bu sabah çoluk çocuktan ayrılışın yürek yuskalığı sürüyor daha içinizde" dedi.

Her ne kadar rüzgâr pek cansız, yelkenler de sarkıyor idiyse de kayıklar gene de saatta iki mil kadar yapıyorlardı. Böylece süngerci filosu İstanköy adasının, o Aya Fuka doğrultusuna yavaş yavaş ulaşmışlardı. Uzakta Datça'nın Tekir burnunun önüne, ponent (meltem) rüzgârı cam gibi durgun denizin yüzüne yol kilimleri gibi koyu mavi ürpertiler uzatıyordu. Meltem bir gelse, yelkenler şişekor, skutalar gerilir kayıklar silkinerek ileri fırlardı. Ama uzaktaydı daha ponent.

Meltemin esmeye başladığı güneyden yavaş yavaş rüzgârsız ölü dalgalar sallana sallana gelmeye koyuldu. Hava da boğucu bir hamam halvetine döndü. Soluğanlar kabardıkça kabardı. Ayı gibi dalgalar, kayıklarda ne varsa kırmayı, yıkmayı tasarlıyorlardı, sanki birbiri ardınca sendeleye sendeleye geliyorlardı. Sanki bir dev direkleri tepelerinden tutuyor ve tekneleri olanca gücüyle sağa, sola her yana sarsıyordu, yelkenleri çarpıyor, makaraları gıcırdatıyordu. İyi ki denizciler kayıklarda ne varsa yerlerine sağlamca bağlamışlardı. Yoksa variller, dalgiç takım taklavatları, ambarlarda ve güvertelerde, bir yandan bir yana yuvarlanarak, alabandalara⁹ çarpıp onları kıra-

9) **Alabanda:** Küpeştelerin iç taraflarına alabanda denir. Yarı dolu bir sepetin iç tarafına konulan bir şey denizcilere göre sepetin alabandasına konmuştur.

caklardı. Denizciler, "Yahu ters karantıya¹⁰ çat-tık!" diye bağırdılar. İnsanı huysuz eden bir musi-betti bu. Denizlerde uzun sürerse, adamı çıldırtır tımarhanelik ederdi. Çünkü rüzgâr olmaz ki yel-ken işlesin, kürek de çekilmez çünkü dalga baş-ları kürekleri ıskarmozlardan¹¹ çıkarır ya da ko-parırdı.

İstanköy'ün bin yüz metre yüksekliğindeki Pipera dağının yalçın kayadan ibaret güney ya-macı, güneşten kızmış, fırın ağzı gibi denizde ısı hohluyor ve gelen meltemin rüzgârını karşılıyor, ama meltemin üfürdüğü dalgaları durduramıyor-du. Bunu bütün denizciler biliyorlardı. Hepsi alesta idiler, gözleri Ateşoğlu Murat Reis'in du-daklarına bakıyordu. Seçtikleri kaptan oydu. Mu-rat Reis, "Motoru işletin" dedi. Birkaç kişi depozi-tonun makine dairesine seğırtti. Birkaç denizci de yelkenleri sarmaya koştu. Hemen eksozun patpat etmesiyle beraber filo o ters karantıdan sıyrılıp çıkmaya başladı. Az sonra püfür püfür esen mel-temde herkesin yüzü güldü.

Aliş'in yanında oturan Karabatak, yüzünü rüzgâra vererek, "Hey; Dünya varmış!" diye ünle-di. Zaten Davut Reis, Aliş'in yanından pek ayrıl-mıyordu. Eski denizci biliyordu ki sabahın az çok üşütücü serinliğinde ve ilk gün, sıftah denize açıl-an gence, deniz ne de olsa soğuk gelir. Deniz, ço-cuğu ne kadar can evinden çağırırsa da, yeni de-niz gurbetçisi içinde bir yoksulluk, bir garipsilik duyar. Davut Reis, Aliş'e, "İyi ki Karakulak ense-ne yapışmadı. Herif deniz ağası. Çok delikanlı boğdu o kerata" dedi. Ama birden, "Ha bak ne oluyor!" diye eliyle denizi işaret etti.

10) **Karantı:** Denizci dilinde rüzgâraltı anlamına gelir. Sanki ışıktır da, denize uzanan burunun bir yanına değince, öbür yanı gölgede (yani deniz altında) kalır. O gölgeli yana denizin **ka-rantısı** denir. Burada, karantıya almak; korumak, kanadı altına almak anlamındadır.

11) **İskarmoz:** Kayıkların kaburga tahtalarıdır. Kayıkta küreklerin takıldığı yerlere de **iskarmoz** denilir.

Orada bir uçar balık havalanmıştı. Güneşte küçük bir gök kuşağı fırlattı kendi gövdesine ve ok gibi dümdüz bir çizgide uçtu. Balık, fısıldaya fısıldaya gelmekte olan bir dalganın yeşil göbeğine cumbadak saplandı. "Avcı balık var galiba" diye seslendi biri. Başkaları da, "Galiba Lambukolar¹² uçan balıklara saldırıyorlar" dediler. Bu denilir denilmez, koskoca mitolojik suratlı lambukolar deniz yüzünü yeleleriyle her yönden kesmeye koyuldular.

Denizde bir çırpıntı, bir fısıldama oldu. Kıyamet kopuyordu yüzde. Hız parçalarıydı lambukolar, denizlerde geniş anaforlar burgaçlayıp, denizleri fırl fırl döndürüyorlardı. Bir tanesi takımıyla su dışına sıçrayarak, koca bir şamar şaklayışıyla denize düştü. Pembeye çalan gümüş gövdesi güneşte şimşek gibi çaktı. Uçar balıklar da, alay alay havaya fırl fırl fırladılar. Bir taşla çat diye ta ortasından delinen bir camın dört yana çatlak çizgileri salması gibi, uçarlar vızzz...z diye kaçıştılar. Derken havada bir martı bulutu peydahlandı. Dadandılar havada uçuşan uçar balıklara. Denizde çat çat eden lambukoların çenelerinden kurtulan uçar balıklar, martıların gagalarına yem oluyorlardı. Karabatak, lambukoların şaklayışlarıyla martıların çağrısını yenen bir sesle,

"Hele bak! Bak! Hey gidi gözünü sevdiğim deniz âlemi! Amma da bizlere benziyor. Karadaki patronlarla denizler arasında sıkışa sıkışa kalan bizler gibi değil mi uçar balıklar! Karaların, toprakların kaparozcusuymuş, tefecisiymiş, onlardan kurtulmak için, denizlere can atarsın, bu kez de Karakulak gibi deniz kaparozcularına kapılırsın. Herif adam değil ki. Nah şu lambukoların çat çat eden dişlerinin otomatik kapanı sanki!" dedi.

Karabatak bu sözleri söylerken, Aya Fuka burnunun ardından depozitonun sancak yönün-

12) **Lambuko:** Hızıyla ün salmış bir Akdeniz balığıdır. Balıktan ziyade bir hız parçası denilebilir.

den püskürmeler¹³ saça saça bir deniz filosu sö-
kün etti, tam yolla martı bulutunun ortasına dal-
dı. Martılar cıyak cıyak ederek dört yana savrul-
dular. Uçarlarla lambukolar hemen yok oluverdi-
ler. Ateşoğlu'nun gemisinden, birkaç ağızdan,

"Datça'lı Göbekoğlu" diye bağırıldı. Kimileri
de "bok herif" gibi ve daha kantarlı küfürleri Gö-
bekoğlu'nun adresine savurdular. Alış, bu Göbe-
koğlu'nun kim olduğunu ve neden küfür edildiği-
ni bilmediği için denizcilerin yüzlerine şaşkın şaş-
kın bakıyordu. Karabatak ona,

"Bu Göbekoğlu, Karakulak gibi hınzır herifin
biridir. Az çekmediler ondan denizciler. Buradaki-
lerden birkaçı ona dalgıçlıkla tayfalık etmişlerdi"
dedi. Gemidekilere dönüp,

"Göbekoğlu'nu değil, ama karınlarından ona
tutsak olan deniz yoldaşlarını selamlayın be! Ne
de olsa deniz üstünde dost selamı içlerini açar"
diye bağırды. Sonra gene Alış'e dönerek,

"Bak Alış, yaşıım yetmiş mi ne. Doğduğum
günü bilmiyorum ki yaşıımı hesaplayım. Anam,
koca kurak yılı doğduğumu söylerdi. Eh hesapla-
dılar. Galiba yetmiş bile aşkınıım. Şurada artık
yaşayacağım az buçuk zaman kaldı. Şurada o de-
niz ağalarından kurtulalı beş altı yıl oldu. Sense
evlat, denizlere açılmadan onların pençesinden
kurtuldun demektir. Yoksa onlar kolayımı bulur-
lardı. Seni kendilerine borçlandırıdılar mı bir, bo-
ğuluncaya, ya da ölünceye dek onların kölesi
olurdun. Kurtulmak için zincirlerini sarstın mıydı
'vay vay, ağaya karşı geliyor' diye seni köpekleri-
ne öldürtürlerdi" dedi.

O sırada denizi bakışlarıyla tarayan denizci-
ler arasında gene Teleskop elini denize vurdu.
"Eh arkadaşlar, size bildireyim. Karakulak Tevfik,
bütün gemileriyle peşimizde! Karaada'nın beş altı
mıl gerisinde. Bize doğru geliyor. İsterseniz teles-
kopu getirin, bakın," diye bağırды. Bütün tayfanın
gözleri ilk önce korkuyla Teleskop'un işaret ettiği

13) **Püskürme:** Kayık orsa giderken meydana gelen su serpin-
tilerine püskürme denir.

yöne doğru baktı —sanki onları bir kara şeytan kovalıyordu— sonra bakışları, boyunca dümende oturan Ateşoğlu Murat Reis'e döndü. Karakulak'tan korkuyorlardı. Ama güle oynaya ekmek çıkarma işine giderken, o işi bırak da, arkalarına musallat olan Karakulak'la bir ölüm kalım ekmek kavgasına giriş!

Hiç de hoş değildi bu! Engin genişti. Denizin her yanında çalışabilecek yer vardı. Ama sen uğraşma, avlanacak yer arama da git başkalarının bulduğu yerde hazıra kon. Hem de o yerin, daha gelişmemiş ceviz kadar süngerlerini kopar, hınzırlık olsun diye. O yeri yıllar süresince kısır¹⁴ bırak. Yapılır iş miydi bu Allah aşkına?

Murat Reis, Karakulak'ın gelmekte olduğu yere dönüp bakmamıştı bile. Yalnız tayfaya, "Zarar yok, gelsin hele. Biz işimize bakarız" dedi. Sinden mi, dümendeki sakın duruşundan mı, denizcilerin içlerine bir güven geldi. Çengelci Barut yanıbaşındakilere, "Hey yedi denizlerin koca kaptanı, o kaptan olduktan sonra cehenneme bile orsaalabanda giderim. O ne yapacağını çoktan kafasına koymuştur," diye fısıldadı. Artık ters karantıdan çıkmışlardı. Meltemin mavisine girmişlerdi. Motor durduruldu. Yelkenler hissa edildi. Kayıklar birdirbir oynarcasına dalgaların üzerinden sekiyorlardı. Datça kıyılarına beş altı mil kalmıştı.

Ne var ki Datça yönüne bakanlar, orada ancak denizci gözlerinin fark edebileceği ufak belirtilerden pek hoşlanmadılar. Datça dağlarının üzerinde belli belirsiz bir iki bulut fiskeşi görünüyordu. Ama sanki görünmez bir el, bu fiskeleri kuyruklarından tutup, onları hızla döndürüyordu. Kara Yusuf, Murat Reis'e bakıyordu: "Galiba fena havaya çatacağız" dedi. Teleskop, "Ne o barometreye mi baktın?" diye sordu. Yusuf, "Hayır, Murat Reis'in yüzü çatık da" dedi. Çok geçmeden, Murat Reis seslendi:

14) **Kısır bırakmak:** Deniz dibinin bütün süngerlerini yolmak demektir.

"Çocuklar! Gözlerinizi dört açın. Çünkü Yayla Tepmesinin¹⁵ ta göbeğine dahedeceğim. Yelkenleri camadana¹⁶ vurun. Dalgıç kayığına iki kişi, çengelci kayıklarına birer kişi gitsin, kayıklar birbirini kaybetmesin, çatışmasınlar da. Karakulak'ı az sonra peşimizden silkeriz" dedi.

Gelin havasında, henüz iki mil ilerlemişlerdi ki, Datça dağları durup dururken gürledi, angısı dağdan dağa geçti. Poyraz Mustafa, "Ulen bu kadar angının bu dağların neresinde gizlendiğine şaşarım" dedi. Hafif bir buğu dağları örttü, o buğu birbiri ardına gök kuşakları sallandırdı. Gök bir daha gürledi. Poyraz, "Fırtına geliyorum diye trampet çalıyor galiba" diye güldü. Karabatak da, "Hey koca Datça dağları! Baksana bana, bana -dağ derler-, diyor. Galiba, gök gürültüsü sesiyle" dedi.

Apansızın kara bulutlar, kara cinler sanki, dağlar ardından hızla kalkındılar, gökleri sardılar. Karabatak, "İşte buna adıyla sanıyla Yayla Tepmesi derler. Ne tepmesi yahu, tekmesi deseni-ze şuna. Rahvan atın tekmesi gibidir. İnsanın belkemiğini kırar alımallah" diye bir nara attı güle güle. Tam bunları söylerken bir şimşek çaktı. Alish'in ağzı fosfor tattı. Kibrit başlarını emmiş gibi, "Ne oldu" diyerek başını sıvazlayınca, elektrikleşen saçları, çıt çıt çatırdadı. Sonra gök gene boyunca masmavi açıldı. Çengelcinin biri, "Çok şükür, galiba geçiyor" dedi. Teleskop,

"Ne geçiyoruuuuuu? Kendini sıkı tut asıl şimdi başlıyor" diye bağırdı, "Kalleştir ha! İnanma!" diye eklemesine kalmadan, gene zından gibi bulutlar burgaçlana, anaforlana göğü kapladı. Kapkara pis bulut parçaları, göğün kapkara tava-

15) **Yayla tepmesi:** İlkbaharda Anadolu'nun yüksek yaylalarından kopup gelen ve en çok bir saat süren bir kasırgadır. **Yayla tepmesi** için Anadolu'nun güney kıyısı denizcileri: "En usta kaptanın karısı, mayıs ayında dul kalır" derler.

16) **Camadana vurmak:** Sert havada dörtgen şeklindeki yelkenlerin altları sarılarak ve bağlanarak kısaltılır. Bu eyleme **camadana vurmak** denir.

nından denizlere dek sarktılar. Denizin yüzünde ilaç için olsun bir yelken, bir tekne görülmüyordu. Issız denizin üzerine bir yalnızlık, bir şomluk çökmüştü. Az önce ortalık güpegündüz iken, apansızın gün bir mum alevi gibi üflenivermişti sanki. Sessizlik ve karanlık görülmeyen bir yıldırıyla bölündü. Hava fırından ateş hohlanıyormuş gibi ısındı. Gökleri örten kara bulut duvarı kara bir mağara oldu. Denizcilerin kayıklardaki davranışlarından başka bir çıt bile duyulmuyordu. Ama ondan sonra şimşek ardınca çakan şimşekler bir aydınlanış değil, fakat göz kamaştırıcı çığ bir ışıktı. O halvet havasını birbiri ardısıra esen buz gibi dondurucu sağanaklar izledi. O sağanaklarla beraber fındık ve ceviz boyunda bir dolu yaylımıdır güvertelerde takırdadı, top gibi patlamaya koyuldu yıldırımlar. İşte o zaman sular işkenceye uğramış gibi, kıvranımlar, çığlıklar ve çıldırımlarla yaman bir kaçısa koyuldular. Kayıklarda, "Mehmet asıl bir skutaya, kolumu sarsıp koparacak!" "Heyt külahım uçtu!" "Dayan bre Karabatak, sana işte böyle havada o güzelim adını takmışlar!" "Şimdi külahın havası mı? Topumuz uçuyoruz!" "Yaşa bre Ateşoğlu!" "Al sana, küreğin biri gitti!" diye gürlüyorlardı. Onlara yetişmek için de dağların kalabalık gök gürültüleri, artları sıra merdivenden inercesine basamak basamak gümüyorlardı.

Rüzgâr sertti, ama artık bir yönden esiyordu. Dalgıç kayığıyla çengelci sandallarına dağılan denizciler, gene depozito kayığına toplandılar alacakaranlıkta. Batıdan esen rüzgârın önüne katılmışlardı, laçka skuta¹⁷ uçuyorlardı. Artlarından sağanak sağanak rüzgârların kamçısını yiye yiye, Mersincik koyunu geride bıraktılar. Koca Lavra dağının önüne vardıklarında gök flskesizdi, deniz de mavisıyla koyusuyla her günkü cana yakın

17) **Laçka skuta**: Rüzgâr arkadan gelirken, yani pupa yelken gidiirken, yelkenin ucundaki skuta adlı ip salıverilir. Bu eyleme İtalyancada saliver anlamına gelen **laçka skuta** denilir.

huyunda ve suyundaydı. Hızla fırlayan kayıklar, yetişip önlerinde kalkınan her dalgaya toslayınca, serpinti göklere yükseliyor, güneş bir gökkuşağı çeviriyordu kayığa. Kayık bir dönüm sönen köpük alanının ortasında uçan koca bir beyaz kelebekti. Tayfanın hepsinin yüzleri gülüyordu.

Şafaktan beri Ateşoğlu dümendeydi. Onun hiç uyumadan yirmi dört saat dümen kullandığı olurdu. Ama bu gelin havasında yaşlı adamı ayakta tutmak gerekmezdi. Denizciler arasına arkalarına bakıyorlardı. Tekirburnu'nun yönü, arkadaşada hâlâ kapkaraydı. Hırsız Selim,

"Karakulak o karanlığın içinde bizi arayıp duruyor mudur acaba?" dedi. Teleskop,

"Onlar çoktan canlarını kurtarmak kaygusuna düşmüşlerdir. Usta denizcileri azdır. Çoğu Karakulak'ın soysopundan Karakulak'ın yordakçılardır. Görevleri denizcilik değil, yoksul denizcilerin tepelerine binip onları ölesiye çalıştırıp sömürmek. Bırak o liman ve kahvehane zorbalarıyla kabadayılarını!" diye söylendi.

Hasan Bora, "Ben onlara acımam. Onlara boyun eğmekte olan birkaç arkadaşım var. Onlara yazık olmasın" diye içini çekti. Ateşoğlu,

"Bir şey olmaz inşallah. Şimdi Karakulak ızmızı kaybetti. O sittin sene bizi Tekirburnu'nda bekleyemez a. İşe gitmek zorundadır. Bizimse sığımız yer değiştirmez. İstedığımız zaman gider avlarız. Bugün vakit geç. Yarın sabah altmışaltı bükleri ele alır, işleriz" dedi.

Kara Yusuf Aliş'e, "Şaka değil bu, Yayla Tepmesi yok mu? Onun içi, aslanlarla dolu bir demir kafesin içinden daha tehlikelidir. Kırk yıllık usta kaptanların karıları, bir bu yayla tepmesinden, bir de mayıs lodosundan dul kaldılar," diye anlatıyordu. Başkaları da konuşuyordu. Ama sözlerini meltem, dudaklarından kapıp uçuruyordu. Ara sıra, "Ha öyle.." "Deme Yahu!" "Hay yaşayasın" gibi tektük içten sözler, insan sesleri uğultusunda sivrili sivrili veriyordu.

Akşama doğru altmışaltı büklerin önüne

vardılar. Günlük ve buhur ağacı¹⁸ ve gümüş kumlu koy ardınca koylar, kıyı boyunca diziliyorlardı. Artık seç seçebildiğine, kimisinin açığında ufacık adalar vardı. Sert meltemler, adacıkların ağaçlık saçlarını çekip yolmaya mı çalışıyorlardı ne? Kıyılarda denizlere bakan buhur ve çınarlar- sa ağustosböcekleriyle gürlüyorlardı. Dış denizler de, ağaçların ayak uçlarındaki kayalarda karbeyaz patlıyorlardı. Karabatak Ateşoğlu'na,

"Hangi koyda demirleyelim?" diye sordu. Ateşoğlu,

"Kayık Aşıran'da! Orada alt deniz de gözümüzün önünde olur," diye cevapladı.

Kayıklar biraz daha ilerledi, sonra bir burunu kovanço ettiler. Bir koya girdiler. Sanki orada doğa parmağını dudaklarına koyup "Suss!" demişti. Bir sükût cennetiydi orası dünyadan ayrı. Suyun yüzüne bakamıyordun, ama içine, dibine bakıyordun, su da o kadar berraktı. Kayıklar da suda mı yüzüyor, havada mı gidiyor, belli değildi. Çepeçevre ışıldayan yaprak okyanusu, yere kıpır kıpır kıprayan güneş damlaları eliyordu. Yerde arasıra koca gözlü çiçekler, şimdi bakıyor, şimdi de utanarak çimlerin arasına gizleniyorlardı. Arasıra koyu bir esinti mavi süpürüşüyle suların üzerinden serin serin geçince, sanki koy masum masum gülümsüyordu. Güzeldi bu! Ama Ateşoğlu, alt denizi de gözaltında bulunduracağını söylemişti. Demek ki güzelliği gölgeleyen bir işkil vardı. Bu masumluğun ırzına geçmek iştahıyla ağzı sulanan bir uğursuzluk vardı. Onun için, denizci gönüllerinde —cenneti görmüşçesine hayranlığın ta dibinde— güzelliklere elveda diyen bir acı vardı; uzaktan uzağa.

18) Buhur ağaçları: Bu tür ağaca "günlük ağacı" da denilir. Yaprakları çınar yaprağına benzer ama daha küçüktür. Kabukları yakılınca iç açıcı güzel bir koku salar. Usaresi sıgla yağı adıyla lavanta yapılmak üzere Avrupa'ya ihraç edilir. Bu ağaç dev sürüngenler, mamut filleri zamanında yeryüzünü örten bir ağacın türündendir. Günümüzde yalnız Muğla, Marmaris ve Datça dolaylarında bulunur. Dünyanın başka yerinde yoktur.

Bir renk yıkılışıyla güneş battı. Koca koca renk parçaları bir ateş uçurumunun içine paldır küldür devrildi. Gemide yemekler yenildi. Ağaçlar uykuyla ağırlaştılar. Uzun sessizlik süresinden sonra, bir serin esintinin geçişiyle orman içini çekiyor gibi hiiii ediyordu. Ama hemen sonra susuyordu. O zaman güzel gece kulakla duyuluyordu sanki. Deniz yüzü ay ışığıyla ışıldıyordu. Sabah erken işbaşı edileceğinden, şafakla beraber kalkılacaktı. Kimisi örtülerine, kimisi de yıldızlara sarılarak uzandılar deniz gurbetçileri. Konuşmalar seyrekleştii. Alish'in bu en sevinçli günüydü. İlk önce o uyudu. Az sonra vardiya pruvva fenerinin dibinde, ayakta duran Teleskop'tan başka uyanık insan kalmadı.

II

EMİNOĞLU ALIŞ

Aliş'in hikâyesi pek eskilere gidiyordu. Aliş'in sağ olarak dünyada yalnız ninesi kalmıştı. Ona Kara Hacer derlerdi. Gençken yumuşak ve tatlı bir kadındı. İhtiyarlamıştı artık, kapkara, upuzun ve kupkuruydu. Bir bakıma, tarlanın ortasına dikilen upuzun bir bostan korkuluğuydu, bir başka bakıma da uçurum bir varlıktı. Ama bir öfkelenmeyekosun o zaman fena canlanırdı Kara Hacer, yüzü gözü deli deli yanardı. Aliş'le ninesinin soyadı Eminogluları'ydı. Aliş'in babası Eminoglugillerin Kara Hüseyin'di, dedesi de Hovarda Süleyman Reis'ti. Hacer Bacı babasını, bir erkek kardeşini ve oğlu Hüseyin'i de denizde kaybetmişti.

Hovarda Kaptan çok yakışıklı bir erkekti. Sokaktan geçerken kimi kadınlar kaptanı görmek için pencereye seğırtirlerdi. Kentin Yenimahalle yönünde Zırtlan (Sırtlan) Zehra denilen kadınsa, kaptan geçerken pencereye değil, kapıya davranırdı. Zehra her gözüne kestirdiği erkeğe pencereden göz kırpar, çiçek sallardı. Onun hakkında kadınlar, "Pencere gözeli Zırtlan Zehra" derlerdi. Şalvarının uçkurunu bala mı belerdi ne? Erkekler gıdıp gıdıp sinek gibi yapışıyorlardı uçkuruna. Güzel ve temiz bir kızı vardı, onun kendi el işleriyle dolu çeyizi, yamaçta da babasından kalma tarlası vardı. "Annem gibi orospunun kızayım diye, beni alan olur mu?" der yakını, ağlardı hep.

Zırtlan Zehra hiç de genç ve güzel değildi. Ama ihtiyar bir cadaloz da sayılmazdı. Uzun ve çalımlydı. Salman güçlü ve geniş kalçaları, üzerinde gövdesini ve sert göğüslerini, dımdık taşı-

di. Benzi uçuk mu uçuktu, sıtmayla sapsarıydı sanki. O solukluğun ortasında iki kara mı kara gözleri, bir de nemli kırmızı dudakları vardı. Gözleri için bir tutkunu, "Öyle kara ve derin ki, mağara karanlığının ta ortasında sanırsın kendini. Feneri al da o karanlıkta göz ara. Bulabilirsen aşkolsun. Karanlık bir uçurumun kenarındasın sanki. Düşmemek için gerilersin. Ama uçurum seni çeker, istemeye istemeye gelirsin gene kenarına" derdi. Gülümsedi miydi, beyaz dişleri insanı yiyecekmiş gibi olurdu. Kurt ete, Zırtlan Zehra da sevişe doymak bilmezdi. O kapkara gözleriyle bir bakakomasın, erkekler, tezelden uçkurlarına davranırlardı. Zaten Zırtlan diye anılmasının nedeni, sırtlanlar bir köy evinin önünde, geceleyin bir eşek buldular mıydı, onu alıp götürmelerindendi. Eşek, yelesinden sırtlan tarafından ısırılınca korkusundan titrer, hiç ses çıkarmaz. Sırtlanın yanı sıra tıpış tıpış yürür, evin önünden uzaklaştırılınca, sırtlan onu boğazlar, afiyetle yer.

Zehra Hovarda Kaptan'a fena tutulmuştu. Kaptanı görünce, mıntanının ve şalvarının içinde gövdesi alev alev tutuşurdu. Bahar sıcaklığında güneş gökten alev yıldırırken, kapkara ovada, içi yananın suya susayışı gibi istiyordu kaptanı. Nereye giderse gitsin, Zehra gölgesi gibi, onun ardısıra yürüyordu. Süleyman Kaptan,

"Yahu peşimi bıraksana! Benden ne istiyorsun?" deyince, Zehra gülümsüyordu.

"Seni istiyorum. Gün gibi güzelsin, bal gibi tatlısın" diyordu.

Aradan bir ay geçti. Kaptan, "Bırak beni. Artık herkes gördü ve duydu. Rezil oldum. Bırak beni, peşimi bırakmazsan öldürürüm" diyordu öfkeyle. Zehra,

"Öldür, umurumda değil!" diye cevaplıyordu.

Kaptanın Yenimahalle yönünde, şehir varoşlarından uzakta bir tarlası vardı. Bir yanına biraz çavdar, bir yanına da biraz burçak dikmişti. Ekinler gelişmişti. Hovarda Kaptan, bir sefer dönüşünde ekinleri tırpanla biçmeye başlamıştı. Yayıpaldı. Yalnız çat çat sıçrayan çekirgelerin çı-

tirtısı duyuluyordu. Zehra kokusunu nasıl almışsa almıştı. Tarlaya yılan gibi kayıp gelmişti. Kaptan işinden başını kaldırıp, arkasına bakınca, Zehra'nın yirmi otuz adım ötesinde, kucak dolusu sapları, düzenli olarak birbirinin üzerine yığmakta olduğunu gördü. Kaptanın gözlerini kan bürüdü. Tırpanı parmaklarını ağrıtırçasına sıkarak, Zehra'yı biçmek üzere ona doğru yürüdü. Zehra güneşte parlayan yalın tırpanı gördü. Korkmak şöyle dursun, gülümseyerek, gözlerini Hovarda'dan ayırmayarak salma salına ona doğru dimdik yürüdü. O zindan karası gözleriyle sanki yiyordu kaptanı. Kaptan, "Allah belanı versin!" diyerek tırpanı bir yana fırlatıp attı.

Hacer ninenin olup bitenlerden hiç haberi yoktu. Hacer ninenin bir mahalle ötesinde, biber dilli "Keskin Selma" adlı dedikodu ebesi bir kadın vardı. herhangi bir dedikoduyu duymayakosun, elinde önemli önemsiz ne iş varsa hepsini yüzüstü bırakır, koşar havadisi mahalle mahalle yayardı. Çoban kızı Güllü Göktepe'de sığırları güderken, Hovarda Kaptan'la Zırtlan Zehra'yı orada mağarada hemen hemen soyunuk olarak rakı tokuşturduklarını gördüğünü Keskin Selma'ya söyledi. Selma da bunu duyar duymaz fitasım kapınca —kadiya tursanda hıyar yetiştirircesine— fitasım yelpirdete yelpirdete, Hacer Bacı'ya seğirtti. O sırada Hovarda Kaptan seferdeydi. Ama "O kaltak Zırtlan Zehra" varmış ya...

Hacer Bacı'nın öskeden gözleri yuvalarından uğradı, "Ha anladım şimdi, Kaptan burdayken neden kimi yol, bir iki gün eve uğramadığını!" dedi. "Kaltak! Kaltaaaak!" diye söylene söylene fırtına gibi Zırtlan Zehra'nın evine fırladı. Evin kapısını çalmadı. Hacer kadın iki elini dayayınca, kapıyı çerçevesiyle birlikte alaşağı etti. İçeri bir yer depremi gibi daldı. Evde yaman bir kıyamet koptu. Öyle bilinen patırtı filan değil! Gürültülerinin rütbesi olaydı, işte bu gürültülerin imparatoru sayılırdı. Öyleki mahallenin bütün bağlı eşek ve katırları bağlarını koparıp kaçtılar. Az sonra Hacer Bacı da öfkeyle soluya soluya ve "Kaltaaaak!" diye di-

ye çıkıp gitti. Mahalleli öyle ürktü ki, kapıya yavaş yavaş sokuldular, kapının kenarından başlarını uzatanlar, ötekilere "Zırtlanı kuşa çevirdi" diye bildirdiler. Gerçekten Zehra'yı birkaç tutam saçı, yedi sekiz dişi eksik olarak, bir köşede yığılı bırakıp,

"Kaltaak, kaltaak!" diye bağıarak evine dönen Hacer Bacı'yı, evinin kapısının önünde, kocasının sefer arkadaşları yaslı suratlarla karşıladı. Biri kocasının bavulunu, biri de yağmurlu havada giydiği denizci muşambasını taşıyordu. Hacer Bacı,

"Hovarda nerede? Geliyor mu?" diye birkaç kez, çığlık çığlığa sordu. Cevap veremediler, dilleri tutulmuş gibi. En gençleri de nasırlı elleriyle göz yaşını sildi, sonra kemküm ettiler ve kekelediler. Hacer erkeğinin bir daha dönmeyeceğini anladı. Hovarda Süleyman Kaptan'ını Antalya kıyılarında Kaledonya burnunda dalgaların alıp götürdüğünü öğrendi. Birdenbire aklını oynattı, hem delice gülüyordu, hem de sarsıla sarsıla hıçkırarak denizcilere,

"Süleymancığımın lokması üç gün sonra mı, helvası kırkılanınca mı pişirilir?" diye soruyordu, yaşlarının arasında denizcilerin kollarını sarsıyordu: "Söyleyin! Söyleyin!" diye yalvarıyordu. Komşuları koştular, onu güç zaptettiler.

Bodrum'da birçok deniz dulları vardı. Hepsisi de o kıyılarda bir daha göremeyecekleri erkekleri için yırtınıp çığlıklar salmışlardı. Sonraları "Ecel!" deyip, boyunlarını büküp apışakalmışlar, ya da aptallaşıp canlı cenaze gibi işgüçlerine devam edekomuşlardı.

Bu dulların gene evlenenleri vardı. Ama seyrekten evlenenler.

Bu dullardan ayrı olarak Hacer Bacı, birbiri ardınca başına yediği yaman topuzlardan aklını oynattı. Artık Zırtlan Zehra'yla denizi birbirine karıştırıyordu. Bir süre, deniz mi kältaktı, yoksa o kältak mı denizdi, işte bu iki nesneyi bir türlü ayırt edemedi. Ne var ki hep katı nasırdan yapılmış Süleyman Reis'e "Ah pamuk gibi yumuşak Süley-

manım" dediğine göre, Zırtlan'ın usunda pek yer tutmadığı anlaşılyordu. Son olarak Süleyman Reis de dönüşü olmayan bir deniz gurbetine çıktı. Ölüsünü bile deniz geri vermedi. Böylece Kara Hacer'in soy sopunun tüm erkekleri, "O kaltak" da boğulmuşlardı. Denize açılırken amma da dinç ve dipdirirdiler, ama hepsi de cenaze namazsız, gününü geince, üzerine çiçek asılacak bir mezartaşsız, cenaze alaysız, şimdi var, şimdi yok, ayrılıp gitmişlerdi.

Kara Hacer artık torunu Alış'le bir başına kalmıştı. Konu komşuya, "Bu kadar baba, koca, oğul kaybettim, kala kala —Alış'i göstererek— yalnız şuncağız kaldı. Onu da o kaltağa —yanı denize— kaptırmam!" derdi. Aradan birkaç yıl geçince artık kaltaktan pek söz etmez olmuştu. Ama dalgalar kıyılara çarpıp gürleyince, heyheyleri tutar, kınından çekilen yalın kılıç gibi, boyunca kın ve ölke kesilir, gözleri yeşil yeşil yanar, kapkara bir yas parçası, sanki denize karşı dikilirdi. Denize lanetler savurur, —o kaltağın başını kırmak için— kaptığı taşı denize fırlatırdı.

Böylece nöbeti tuttu muydu, Alış'e, "Bak, bak şu kaltağa? Babamı öldürdükten sonra dedeni ve senin babanı da boğdu! Onun sesine sakın kulak verme! Babaları, kocaları, kardeşleri ve oğulları büyüleyip baştan çıkaran, onları yiyen hep bu kaltaktır. Bir gün sana da gülümseyecek, 'Gel, gel ciwanım, canımın için, kucağıma gel, gel sevişelim!' diye seni de ayartmaya çalışacak. Senin ta can kulağına seslenecek. Lanetleme! Kaltak! Hep öyle tatlı tatlı konuşur erkeklere. Sana: 'Gel beri delikanlım, sensin sevgilim' diye bağırınca, 'hayır, hayır!' diye bağır suratına onun. 'Hani dedem, babam, amcalarım? Bana onları geri ver' diye haykır. Hele o kenarları ak köpüklü mavi eteklerini kaldıra kaldıra, sana fışşış diye çıplak karnını, çıplak kalçalarını, gel gel diye gösterirse, tükür onlara! Gitme ona! Gitme o kaltağa. Bana yemin et" derdi.

Gün görmüş kadının gözleri çaka çaka, ak saçları da rüzgârda savrula savrula alev kesilişini

görünce yedi sekiz çağındaki çocuk da tutuşur, kasırga gibi esen insan öfkesinin hızına kapılarak, o da söver sayar, eline geçirdiği taşları dalgalara savururdu. Aradan dört beş yıl geçince, kimi gece ninesi dışten tırnaktan artırdığı parayla sert yapağıdan Aliş'e kışlık fanılla örerdi. Uzaktan uzağa denizin sesi geldikçe Hacer Nine kendi kendine: "Hayır, bunu da benden koparıp boğamazsın. Vermem sana bu son yavruyu. Artık yeter kuşak kuşak boğdukların! Yalnız buncağız kaldı. Boğdurtmayacağım buncağızı sana" diye söylenir gülümserdi. Ama ninesi uyuyakalınca, çocuk dışarda denizi ve rüzgârı duyardı, dalgalar da kulübeyi sarsardı. İşte o zaman deniz başka dilden konuşurdu, uykuda kıvrılakalan çocuğa.

Dedelerinin, amcalarının, babasının kuşak kuşak tüm geçmişlerinin sesleri gelirdi ta uzaklardan? Ta can kulağında, yalvarırlardı. "Acıdır ama, tatlıdır da deniz. Gördüğün işittiğin her dalga, bizim yurdumuz engindedir. Bırak toprakların, karaların adamları ağaç gibi saplanıp kök salsınlar topraklarına. Biz nerede olursak olalım hep başka yerde olmak isteriz. Hep korkarlar kara adamları denizden. Enginin sert tadını tatmak için gözü pek ve sağlam yürek gerek. Dinle sen! Korkulardan uzak damarlarında çarpan denizci kanını dinle. İçinde uzaklar çınlıyor a, gözlerinde tütüyor görülmemiş enginler. Boşanmaya can atıyorsun parayla kırlanmemiş, insanoğluna yakışan tertemiz uzak serüvenlere sen de bizim gibi, ömrünü enginlerde kotarınca denizoglu olarak yurdun denizlerde değil de son soluğunu nerde vereceksin doğaya! Günün birinde denizde eriyerek bize kavuşup karışacaksın. Karaların olsun! Mezartaşları da anlı şanlı kitabeleri de. Dönebilseydik karalara, gene de dünyada yaşadıkça umutlarımızı hep kıran denizlerimize dönerdik. Biz seviyorduk onu, senin de onu sevdiğin gibi." Yavaş yavaş uykuya dalan çocuğa, dünyada da düşte de deniz böyle konuşurdu için için. Çocuk da hak veriyordu ona, ama ninesi aklına bir işkil getiriyordu hep.

Aliş büyüdü, on iki on üç yaşına bastı. Nine-
si balık avlamasına izin verirdi. Az da olsa tutu-
lan ufak balıklar, kıt yiyeceklerine bir yardım olu-
yordu. Aliş başını alır, Manastır burnunun öte-
sindeki Açıpık (Akçabuk) kıylarına varırdı. Ora-
nın, burasında deniz iç çeker, şurasındaysa kaya-
lar gargara eder fısıldar, kahkahalarla katıla katıla
gülerdi. Kayaların ötesinde, çocuk, denizin
sustuğu ve cam gibi durgunlaştığı bükümsü kıv-
rıntısına varırdı. Orada çamlar mıs gibi kokarak
rüzgârla fısıldaşırlardı. Bükteyse hayal meyal bir
deniz âlemi görünürdü. Orada çocuk voltasına
üşüşen renk renk yilloslarla, deniz kekligi denilen
kerpeleri seyre daldardı. Arasına büyücek bir ispa-
roz voltasına takılınca, Aliş yerinden zıp zıp hop-
lar, sesini türküye salıverirdi. Ama koyun kumsa-
lına bitişik, kat kat koca bir kaya vardı. Bir gün
orada koyu lacivert kadife karanlık bir mağaranın
ağzından orfozların kodamanı başını çıkarmış, o
tostoparlak dana gözleriyle bir sağa bir sola bakı-
yordu. Kulaklarını işletince içeriye çekiliyordu.
Çocuk yakaladığı isparozu iğneye yem diye taktı,
yemli oltasını mağaranın ortasına tuttu. Orfozun
görünmesiyle yemin kaybolması bir oldu, çocu-
ğun da kolu koparılırcasına sarsıldı. Bir kolunu
çam kütüğüne sarmasaydı denize sürüklenecekti
çocuk. Öteki koluyla bütün gücüyle aganta edi-
yordu. Çocuğun gözlerine iri iri yaşlar kaydadı.
Başını bir yana sarsarak ve gözlerini kısarak yaş-
ları silkıyordu ki baktığı yeri görebilsin. Sağlam
ipin bir ucunda çocuk, öteki ucunda balıktı. Yü-
reği hızla çarpıyordu: Ya kaçırırsa? Balığı güç be-
la yüze getirince orfoz tabanca gibi patladı. Çekti
çekti, balığı elinin erişebileceği yere getirdi.

Çocuk biliyordu ki parmaklarını kulağına ta-
kıp balığı kaldırırsa, balık kulaklarını kısıncı par-
maklarını doğrayıp düdük çıkarır. Elini ağzına
sokup kaldırmaksa, elini kaparozcunun otomatik
para çantasına, para kapanına sokmak demektir.
Elini oradan kolay kolay kurtaramazdı artık. Aliş
bir elinin başparmağını bir gözüne, şahadetpar-
mağını da öteki gözüne bastırdı. Gözler pnömötik

olduğu için, patlamadılar, ama içe çöktüler. Balık ne olduğunun farkına varmadan kazık kesildi. Alish balığı bir koluyla sardı. Çocuğun boyundaydı balık. Alish, sendeleye sendeleye bir yassı kayaya çıktı. Çocuk bir yana, balık bir yana yere düştüler. Balığın kulakları demirci körüğü gibi inip kalkıyorken Alish'in göğsü de ağır ağır soluyor kabarıp çöküyordu. Eh deryalar kodamanı, kelli felli, babacan bir orfozu tutmuştu. Bu kadar kocamanını tutmak değme babayiğidin kânı değildi. Ama asıl tutulan kimdi? Artık küçük Alish hapi yutmuştu. İçinde ve arasına homurdanan deniz özlemi, artık can evinden avaz avaz bağırmaya koyulmuştu. Dinlemeyecekti artık ne ninesini ne de ninesine hak veren yaşlı başlı insanları! Denize açılacaktı.

Orfoz cehennem ateşi rengindeki kıpkırmızı ağzını açtıkça, sert sert soluyan Alish de gözlerini faltaşı gibi açıyordu. Orfozun sırtında bir dizli zümrüt hançer gibi yele vardı. Onları gerdi, sivri hançerleri çelik mavisini aldı. Ölürken koca balık, en güzel renklerini veriyordu. Yaratılış ne renk varsa topunu da balığın gövdesinde toplamıştı. Kırmızılar ağzında kıyametler koparıırken, turuncgiller balığın iki yanında inim inim inliyordu. En uyanık, en candan maviler ötede beride şırak şırak göz açıyorlardı. Arada mor ve menekşeler süzülüyordu. Kahverenkleri en derin uykularında koyulaşırken, üzerlerine her değdikleri yeri cızzzz...z diye yakan bir avuç kıpkızıl kıvılcımın savruluşuyla neye uğradıklarına şaşıyorlardı. Kapkaralar vardı ki gece çiçekleri gibi yavaş yavaş yayılıyorlardı. Sanki derin ve sözsüz sevgilerini bildirmek için yumuşak dudaklarını çekingen çekingen aralayan masum varlıklardı. Kanatlar, kuyruklar birdenbire her çeşit çakışın, çıldırışı oldu. Titredi balık. Soldu, soldu, duruldu, son bir sarsılışla çırpındıktan sonra artık balikhanelik satılık ölü balık oldu.

Alish titrek dudaklarla gülüyor, dans eden gözlerle ağlıyor, sevincinden havada perendeler uçuşuyordu. Balığı sırtlayınca soluğu ninesinin kul'î-

besinde aldı. Hacer Bacı balığı görünce uzun uzun birkaç abuuuu... u, abuuuuuuuu...u, çekti. "Ulen Aliş bu ne? Sen mi tuttun bunu? Bu kocaman şeyi kim yiyecek, len? Götür çarşıya sat bare!" dedi. Aliş balıkla çarşıya seğırtti, balığı sırtında sallaya sallaya "Satılık! Satılı...k" diye bağıırıyordu. Balığı görenler, "Gebeş azmanı," dediler. Karakulak Tevfik Reis, Koca Ömer'in kahvesinin önünde nargilesini tokurdattıyordu. Bir eli yağda bir eli balda olduğu için sokaktan gelip geçenler onu gülümseyerek selamlarlar, ona hulus çekmekte kusur etmezlerdi. Karakulak selamlara pek aldıriş etmez, istifini hiç bozmaz, hep profil otururdu. Sokaktan oldukça varlıklı biri geçerse —ne de etseler varlıkları Tevfik Reis'inkine yetişmezdi ya— başını dönmeden hafifçe sallardı. Ama küçük Aliş geçerken bütün gövdesiyle döndü. Karakulak Reis son sıralarda bir ilgiyle bir tuhaf ilgiyle bakıyordu çocuğa, gözleri imrenici bir istegin hoşluğuyla yarı kapanıyordu. Aliş yırtık pırtık fukara üstübaşında kaptanın bir acaiplik gördüğünü sanarak, hiç de hoşlanmadığı o bakıştan acele adımlarla uzaklaşıyordu. Bir gün Karakulak, tayfasından danacıların Yusuf'a, "Yalabuk oğlan, adamakıllı gelişti" dedi. Öteki sulu sulu sırtarak, "Sen eski kurtsun, nasıl olsa onu künde ye getirirsin efem" dedi. Bir başka gün, Hırsız Selim —onun hiç farta furtası yoktu— çarşının ta ortasında Karakulak'a, açık açık, "Rodanza¹⁹ budalası herif!" diye bağırmıştı. Hırsız Selim gibi yalınayak başıkabak bir denizci parçasının, para babası koca bir patrona ağzını böyle bozmasını birçok büyükler bir ayıp ve delilik saymışlardı.

Karakulak çocuğun sırtında koca orfozu gö-

19) **Rodanza**: Gemi amalarında uçları armut şeklinde ilmiklenen ve halka edilmiş kalumalar (ipler) bulunur. Armut kılığındaki bu kalumaya "kasa" denilmektedir. Kimi kasaların deliğinden (laçka ve aganta edilerek) başka bir kaluma gider gelir. Bu iki kalumanın birbirlerine sürtüne sürtüne üzülop yenilmemesi için kasanın içine, yani deliğine tunçtan bir halka takılır. Kaluma o halka içinde gidip gelir. **Rodanza** bu tunç halkadır.

rünce, gülümseyerek, "Ulan Kara Hüseyn'in eniği, gel bakalım o orfozu kime götürüyorsun?" diye bağırdı.

Çocuk yanaştı, "Kimseye götürmüyorum, satıyorum. Satılık" dedi. Karakulak,

"Balıkçı Abdullah'ın mı bu balık, yoksa Halit'in mi? Onlar madrabaz adamlardır. Dünya kadar para isterler" diye madrabazlara çattı.

Aliş, "Hayır" dedi. Sonra koltuklarını kabarta kabarta, "Bu orfozu ben tuttum" dedi. Karakulak,

"Deme yahu! Sen mi tuttum bu koca balığı? Balıkçı mı olacaksın yoksa?" diye sordu. Aliş,

"Denize gtmek istiyorum, elverir ki denize gideyim, neci olursam olayım. Balıkçı olamam, kayığım yok ki" dedi, boynu bükük bükük.

Karakulak için için, oğlan ökseye geliyor diye sevinerek, "Eh tam da adamına çattın. Turnayı tam gözünden vurdun. Dur bakalım. Sünger avcısı olmak istiyor musun? Bana küçük bir tayfa lazımdı. Tayfa olmak isteyen çok. Ama sen, sözümü dinleyerek istediğimi yapacak iyi bir çocuğa benziyorsun. Dur hele, sünger avcısı olmak istiyor musun? O zaman dilediğin kadar denizde kalırsın. Bir ay sonra denizlere açılacağız, bizimle beraber gelirsin. Balığı kaç aatacaksın?" diye sordu? Çocuk,

"Ninem beş liraya sat dedi" diye cevaplandırdı. Karakulak,

"Yooo! İşte bu olmadı. Hem denize götürüyüm, hem süngercilik öğreteyim, hem de beş liraya balık satın alayım senden. İşte al sana at nalı gibi koca bir lira. Ninene, balığa on para vermediler, çok kartmış orfoz, dediler dersin" dedi.

Çocuğun gözlerinde cennet kapısı açılmıştı, kanı damarlarında sevinçle çınılıyordu sanki. Balığı Karakulak bedava da isteseydi verirdi. Orfozu "Al" diye uzattı. Sonra tayfa olarak ne alacağını sordu.

Öteki, "A yavrum, sen acemisin, sıftah denize açılıyorsun. Onun için sana ücret veremem. Müslümanız yahu! İnsaf! Ama hele dur, kayıkta göreceğin iş hoşuma gilderse, göreceğin işe göre az çok

bir ücret alırsın. Ha şu var, sana dalmayı öğreteceğiz. Ama avladığın sünger senin olmaz. Birkaç yıl çalışıp usta olduktan sonra ücret alırsın" dedi.

Çocuk, "Olur" dedi, sevincin hızıyla kulübeye uçuyordu. Ama kulübeye değil, sanki ışık içinde göklerde yapayalnız uçan bir kuştı. Ta uzak mavilerden, uzak ufuklarda bir gelin kuşağı salınıyordu. İşte ona doğru, kanat gücüyle değil, sevinç gücüyle uçuyordu. Artık ninesi de umurunda değildi. Değil ninesi, dünya bile umurunda değildi. Kulübüde ninesine —sanki büyük bir müjde veriyormuş gibi— sıcağı sıcağına denize açılacağını söyledi. Ninesinin damarlarındaki kırmızı kanın bile rengi attı, kireç kesildi yüzü. Birkaç yıl önce, bu haberi duyunca saçını avuç avuç yolar, kıvrım kıvrım kıvranırdı. Gözlerinden yaşlar değil, acı aktı bayağı. Yorulmuştu çok. Yenilmiş, harabolmuş insanlara has bir çöküşle, başı apak saçlarıyla kuru kemik göğsüne çöktü. Cız eden içinin ince cızırtısıydı sanki, o upuzun halsiz sesi, "Eh kaltaaak, Eminoğulları'nın damla damla kanını içtin, son damlasını da..." dedi. Sonunu getiremedi, büzüldü kaldı köşesinde.

Çarşıda Aliş'le Karakulak Tefik Kaptan konuşurlarken, yanibaşlarında, elinde üç sivri koca bir ahtapot zıpkınıyla Teleskop Mehmet Reis dimdik duruyor ve kulak misafiri oluyordu. Bir ara zıpkını eğerek, köpek balığına saplıyor gibi, can ve gönülden Karakulak'ın ta göbeğine dah edesi geldi. İçinden, "Ulan Teleskop, şu ak sakallı çağında şeytana uyma. Pezevenk bir de Müslümanınız diyor. Lahavlevela Kuvvete..." dedi. Ama yerinde duramıyordu. Aliş tozu dumana katarak kulübeye seğırtirken o da arkadaşlarının birini aramaya çıktı.

Çok önceleri Teleskop Mehmet Reis, Aliş'in babası Eminoğlu Kara Hüseyin Reis'le uzun yıllar, kara kasırgalarda, günlük güneşlikte omuz omza deniz yoldaşlığı etmişlerdi. Teleskop, Karakulak'ın ne mal olduğunu biliyordu. Karakulak'ın Aliş'i ne niyetle tayfa yapmaya kalkıştığını hemen anladı. Koşar adım güneş yanığı yollarda acele

ederken, kendi kendine "Toy oğlanı yedeğe alıp gece kamaraya kapatacaksın ha? Hey gidi Kara Hüseyn sağ olsaydın şu herife toprakları ısırtırdın. Ama merak etme daha boğulmamış deniz yoldaşların var. Deniz öksüzlerini bırakmayız öyle pezevenklerin ellerine" diye homurdanarak yürürken Karabatak Davut Reis'e rastgeldi. Hah işte Karabatak, ne yapması gerektiğine, tam salık verecek adamdı. Karabatak'a dert yandı. Karabatak "Gıdip Ateşoğlu'na anlatalım, demincek Yalı Kahve'de nargile içiyordu. Daha oradadır" dedi. Karabatak yolda giderken Teleskop'a şunları anlattı:

"Ateşoğlu'nun Karakulak'a, kökü eskilerde olan zehir zembelek bir kını var. Ateşoğlu adama-kıllı bir nedeni olmadan kin bağlayacak takımdan değildir. Ne var ki, Ateşoğlu kınının neden olduğunu açıklamaya hiç yanaşmıyor. Ateşoğlu ile yirmi yıldır denizde yoldaşlık ederim. Ben böyle kapalı adama hiç rastlamadım. Eğer insanın yüzü ve yüreği demir kapı gibi sürgülenirse, işte bu Ateşoğlu'nun yüreği ve yüzü de öyle sürgülenir. Yüzüne bakarsın, bir iç acısı mı, bir sıkıntısı mı var, anlayamazsın vesselam! Onu konuşmaya zorlarım, bir yarenlik ederim. Hem de can sıkıcı bir yarenlik değil ha. Bir de bakarım ben konuşup dururken, adamın aklı ta otuz mil açıklara kayıp gitmiş. Kaç kez yalandım ona, yüzünü öyle bir yas kapladı ki, yakındığıma da yakınacağıma da bin pişman oldum. Ama adam dibine dek deniz efendisi doğrusu" dedi. Böylece Yalı Kahve'ye varıldı. Murat Reis, çocuğun nasıl tayfa alınacağını duyunca, suratı Tramontana fırtınası gibi kararmıştı. Neredeyse şimşekler çakıp gürleyecekti. "Ben gider Hacer Bacıyla konuşurum. Zavallı Eminogulları'nın son kalanını mutlaka karantımıza alırız" dedi.

Bodrum kazan, Murat Reis de kepçe oldu, ev demedi, meyhane, Yalı Kahvesi, kayık demedi, dalgıcı, gangavacısı, zıpkıncısı, özellikle kendi tayfası denizcilerle konuştu, ondan sonra Aliş'i çağırarak Hacer Bacı'ya gitti. Yaşlı ve yaşlı kadın, bitik bir halde, kulübenin köşesinde biraz kı-

mıldanarak buyur etti. Ateşoğlu; "Dinle bacı, to-
runun Alış'ın denizciliğe özendiğini duyduk. Eh
neylersin oğlanın kanında var. Şu dünyada her
birimiz alnımızın teriyle ekmeğimizi çıkarmak zo-
rundayız. Bizlerin alın yazısı da deniz. Onunkisi
de deniz. Üzülme be güzel kardeşim, Alış'ın şim-
diden boğulmuş gibi yas çekiyorsun. Denizcilik
zordur. Ama hangi iş kolay ki? Ama zor da olsa,
insan özlediği işi görerek mutlu olur. İş canı, ya-
şantısı olur. Ama insan boynu para muhtaçlığı-
nın zoruyla bir işe ıktırıldı mıydı, o iş işkence olur
ona. Biliyorsun belki, biz çoğu patronlar gibi, her-
kesi parasına kul köle edenlerden değiliz. Söyle-
dik a, insan para zorunun baskısı altında kalınca
ekmeği zehir zembelek olur ona. Bizse on-onbeş
denizci işbirliği ettik; birbirimize kaynaştık. Hepi-
mizin nesi var, nesi yok ortaya koyduk. Parası az
olsun, çok olsun tümümüz beraber çalışıyoruz.
Kazancımıza ortağız. Çünkü —biliyorsun belki—
hepimiz soyguncu paralıların kahrını çekmiş in-
sanlarız. Onların zoruyla yıl geçmiyordu ki dört
beş dalgıç boğulmasın, ya da kötürüm kalmasın.
Birleştik bacı, birleşerek o meymenetsiz heriflerin
kahrından kurtulduk. Ben patron değilim, arka-
daşlar beni kaptan seçtiler. Başkasını seçselerdi,
o kaptan, ben de seve seve dalgıç, ya da hava ve-
rici makinacı olurum. Şimdi bol bol sünger çıkā-
rıyoruz. Çok şükür, aramızda sakatlananımız,
vurgunlananımız, ya da ölenimiz olmadı, olmaya-
cak da, çünkü dikkat ediyoruz. O vurguncuların-
sa —elverir ki ceplerine para gırsın— dalgıçların
boğulması umurlarında olmaz. Bizim takım tayfa-
da Alış, yaşlısında baba, daha gencinde ağabey,
akranında kardeş bulur. Biliyorum çocuğun pa-
rası yok. Çocuk seferden dönünceye kadar senin
geçinmen için sana yüz lira getirdim bacıcığım.
Oğlanı merak etme" dedi. Hacer Bacı Alış'e dön-
dü, "Karakulak'la gitmeyeceksin. İşte Ateşoğlu
amcan" dedi, içini çekti. Gene büzüldü.

Alış, Ateşoğlu'na, "Gıdıp Karakulak Reis'e git-
meyeceğimi söyleyin mi?" diye sordu.

"Hayır istemez! Hayde hoşça kalın!" diyerek

ayrıldı Ateşoğlu. O akşam, yanında yordakçıları olduğu halde, Karakulak çardakaltı kahvelerinden birinde nargile çekerken, sokaktan geçen Aliş'i gördü. Ona, "Gel bakalım bizim ilk turfanda tayfamız. Denize hazırlanıyor musun?" diye ünledi. Aliş yanaştı biraz, ona, "Ateşoğlu amcayla gidiyorum. Sizinle gitmiyorum, ninem öyle söyledi," diye cevaplayınca, Karakulak'ın suratı da sıkılmış yumruğa döndü öfkesinden. Bir süre durakladı, sonra lokomotiften ıslım boşalmasını andıran sert bir fısıltıyla, "Hass... tir oradan puşt!" dedi. Aliş, başına bir topuz yemiş gibi oldu. Koşarak uzaklaşmak kaçmak demek olacağı için, çocuk sayılacak o çağından beklenilmeyen yaşlıbaşlı bir erginliğin ağırlığıyla, yavaşça dönerek gene yavaşça çekilip gitti.

Demek şu Ateşoğlu takımı, artık avcuna aldığına emin olduğu, güzelim avını elinden almıştı ha? İşte Karakulak İfrit oluyordu buna. Şu Ateşoğlu'nun alacağı varsa göreceği de vardı.

Karakulak yanındaki yordakçılarına "Gelin beriye" dedi. Hepsi de başbaşa, çatık kaşlarla fiskosa koyuldular. Orada Danacıların Yusuf, Kocadonlu Hurşit'le Boz Hasan vardı, Karakulak patronu, bunlar da onun soysopu, yordakçıları ve genel kurmayıydı Karakulak'ın: "Bakın şu Ateşoğlu denilen herife! Biz de iki makine var, ondaysa yalnız bir makine. —makine, dalgıca hava verecek, hava makinesini taşıyan küçük teknedir— Bizde on dalgıç, onda altı dalgıç var. Biz dalgıçlarımızın her birini günde on kere daldırırız, hem de derin sulara, yani biz günde yüz dalış yaparız. O altı kere daldırır her dalgıcını, yani otuz altı dalış yapar. Gene de o bizden fazla sünger çıkarır. Bu nasıl olur?" dedi. Kocadonlu Hurşit, burada Karakulak'ın sözünü keserek, "Çünkü onların bildiği sünger yatağı, gizli sığırları var. Biz nişanlarını bulduk muydu bir, onların ötelerini", burada gözünü kırptı, "beri ederiz!" dedi. Danacıların Yusuf da, "Ondan sonra sığ bizim olur" diye ekledi. Pala Hasan da "Yaşasın kilağılı bıçaklar" dedi usul usul.

Karakulak, "Bakın ne yaparız, onların gizli bir sığı, olsa olsa Tekir Burnu'nun açığında bir yerdedir. Biz, bir iki millik bir yanlışlıkla nerede olduğunu tahmin edebilsek, birkaç gün çengel sürte sürte, sığın üzerine düşeriz" dedi. Ve devam etti:

"Gizli sığınlarının Tekir Burnu dolaylarında olduğu belli, çünkü hep oralara gidiyorlar. Onlar sefere çıkınca peşlerini bırakmayalım, uzaktan izleyelim. Tekir Burnu yüksektir. Burnun üzerine, Cınıbizlilerden kalma Ören'in —vıranın, ya da harabenin— kulelerinin birine durbünlü bir gözcü çıkarırız. Onların nerede durup çalıştıklarını görsün. —Cınıbizlilerden (Cenovalılardan) kalma dedikleri şehir harabesi, halbuki İsa'dan yedi yüz yıl önce kurulmuş olan Knidos başkentidir—. Gözcülerimizden haber alınca biz de sığı buluruz. Şimdi siz göz kulak olunuz da, buradan ne zaman ayrılacaklarını öğreniniz. Bu planıma ne dersiniz?" diye sordu. Ötekiler de, "Ne deriz, olur deriz, koca efemiz" dediler, cigaralarını tellendirmeye, nargilelerini fokurdattmaya devam ettiler.

Karakulak'tan ayrıldıktan sonra küçük Aliş'in —yanı öfkesinden, yanı da iç acısından— yaşlar boşandı gözlerinden. Ama liman camisinin avlusuna varınca, ellerinde makaslar, arşınlar ve çuvaldızlar, birçok denizcilerin enine boyuna serdikleri yelkenlik bezlerden, latin, gabya, flok ve kontra flok yelkenlerini kesmekte olduklarını gördü. Aralarında birisi, elindeki büyük bukinayı —öttürülen büyük bir şeytan kulesi— sallayarak, genç bir denizciyle tartışıyordu. Bukinayı sallayan, "Sen bu kadar büyüğünü hiç gördün mü? Bir öttür de bak, rüzgârsız havada sesi ta üç mile ulaşır uu.. u diye" deyince, cami kapısında duran Karasakal Mehmet Hoca bilginiğini göstermek için, "Evet kitapta yazılıdır ki, kıyamet günü Hazreti İsrail böyle bir sur'u ürrr diye öttürecek," dedi. Öte yandan Bektaşî Vasfî Kaptan, alaylı alaylı gülümsedi. Çok içtiği için ona Bektaşî Baba Kaptan da derlerdi. Hocaya, "Kıyametin kopması mı? Son dünya savaşında koptu ya kıyamet. Kanatla-

n daha yeni t ylenen bir melek palazı, açık kalan bir cennet dolabında sur'u bulmuş.  ocuk olur, düdük bulur da  tt rmez olur mu?  tt r nce dünyada kıyamet kopmuş, cennette de, koca d d   kim çoluk çocuğun elinde bıraktı diye" dedi. Bir başka denizci de, "Bu sur borusu değil, denizcilerin g mr  , sahil sıhhiyeye, saydı bahri nizamesi ile dünyanın böylesine çektiği yuf borusudur" diye ekledi. Genç denizciyse, "G ya deniz kızları, perileri, bu bukinaların içine girer uyurlarmı , bukinalar kulağa götürülünce duyulan fısıltı, deniz kızlarının gördükleri derinliklerin r yasıymı . Acaba doğru mu?" diye sordu.

Bekta i Kaptan, "Bak evlat, ben gangavacıyım, sen onu derinlere dalan dalgıç arkadaşlara sor" diye cevapladı. Ali 'i gören Bekta i Kaptan: "O lum Ali, git de Yalı Kahveye söyle, bana okkalı, az  ekerli bir kahve getirsinler" dedi. Ali , "Pekey amca" deyip Yalı Kahvesine koşarak kahveyi ısmarladı. Kahve kapısından, i  limanın Tepelik'e dek, hatta onun ötesinde, Neyzen Tevfik  ocukken  tt recek düdük kestiği kamı lı a kadarki kıyısını seyre daldı. Orada baltaba , kemanba , gulet, skafi, trandiller, hep karaya  ekiliydi, kimine ateş veriliyor, kimi kalafatlanıyor, boyanıyor, stokkolanıyor, raspa ediliyordu. Onların arasında Ali , Ate o lu tayfanın altmış tonluk depozito kayı ını, yanında da —yavrusu sanki— onbeş tonluk makine kayı ını gördü. O teknelere doğru yol aldı. G l  en kaptanları, kesilen yelkenleri, öttürülen bukinaları, denizi ve Ate o lu'nun kayıklarını görerek Karakulak'ın hoyratlı ını unuttu. Dudaklarında, "Gâvurun kızı, fındık verdim kanmadın", türküsünü tellendire tellendire depozito kayı ına doğru yürüdü. Orada Hırsız Selim'i, Karabatak'ı, Teleskop Mehmet'i, Koca Numan'la dört  engelci tekneyi raspa ediyorlardı. Ali , "Selim amca, bana da bir raspa verin yardım edeyim" dedi. Verdiler raspayı. Hiç kimseye Karakulak'tan söz etmemişti; ninesine çok dokunaca ını, Ate o lu tayfasının da fena   kelenece ini bildiği için. Amma da  anlı

gemişdi "ALINTERİ" adlı depozito gemisi. Kumsal-
dan korkunç bir uçurum gibi yükseliyordu. Eh,
Alish seferde altı yedi ayını bu kıyak "ALINTERİ"
depozito kayığında geçireceğini düşünerek sevin-
di. Her sabah, şimdi limanda demirli duran bu
gemide uyanacaklardı. Ondan sonra kılavuz Ate-
şoğlu Murat Reis ve onunla beraber —dalgıçlara
skafandar formalarını giydirecek olan— formacı-
larla, —hava pompasını çevirecek olan— rotacı-
lar, bir de dalgıçlar ve dalgıç gemisini kullanacak
olan denizciler, hep birden bu büyük kayıktan,
hava pompasını taşıyan küçük gemiye geçecek-
lerdi. Ondan sonra akşama değin, dal çık, dal
çık, dalınacaktı. Akşam olunca, hayda gene depo-
zito gemisine! Depozitoda kalmış olan denizciler,
yemeklerini hazırlamış olacaklardı. Gene o deniz-
ciler, getirilen süngerleri güvertenin üstüne sere-
rek, ayaklarının altında bir süre çiğneyeceklerdi
ki, deliklerindeki sütleri aksın. Dalgıçlar uyurlar-
ken, süngerleri akşamleyin çiğnemeyenler, gece
ortası kalkarak süngerleri yeni baştan çiğneye-
cekler, temizleyecekler, denize atacaklardı. Sa-
bahleyin yaş süngerleri ıplara dızıp güneşte kuru-
tacaklardı. Alish raspalayıp dururken sünger sütü-
nün güverteden punya deliklerine, oradan da şırıl
şırıl denize aktığını hayal gözûyle görürken, sün-
ger sütünün ısıricı deniz kokusunu burnunda
duyuyor gibi oluyordu da, gözleri ışıl ışıl parlıyor-
du. Gençliğinin doğadan kaptığı yüksek serüven
kokusuydu o.

III

KARAKULAK TEVFİK REİS

Öğle olunca, depozito kayığıyla makine kayığının arasına, kumsalın üzerine geniş bir mendil serdiler. Dört dalgıçla dört çengelci mendilin çevresine bağdaş kurdular. Alish'e de buyur ettiler, ekmek, peynir ve üzümünden ibaret yemeklerini yemeye koyuldular. Derken Karakulak'ın dalgıçlarından Barka'nın Ahmet yavaşça yanlarına geldi, onu da buyur ettiler. "Eyvallah, yedim. Sizlere dert yanmaya geldim. —Karakulak'ı kastederek— Allah bizi bu meymenetsiz herifin pençesinden kurtarmayacak mı yahu?" dedi. Koca Numan:

"Ne oldu gene Barka?"

"Ne olacak, evim ona rehinde. Evim rehinde olduğu için ona dalgıçlık etmek zorundayım. Neyse, eşten dosttan topladık parayı götürdük ona. Elli lira eksik diye parayı almadı. Karnımızdan bağlı kaldık musibet herife. Verdiği ancak açlıktan ölmemeye yetiyor. Onu da, köpeğe kemik savururcasına önümüzze atar. Eğilip teşekkür yollu ayaklarını yalamadığımız kalıyor. Birbiri ardınca ömrümüzün bütün günlerini alıyor. Her gün de daha derin borca giriyoruz. Bu yıl kırk, önümüzdeki yıl elli kulaç borç. Denizde boğulmazsan borçta boğul. Gençliğimizi aldı yedi, orta yaşlılığımızı da yitirdi. İhtiyarlığımızı? Eh, denizde boğulmazsak, onu da alır. Kala kala bize ölüm kalır. Sanki, şimdi yaşıyor muyuz? Uzun ölüyoruz. Kimi kez, vallah ölsem de kurtulsam, öteki arkadaşlar gibi, diye düşünüyorum." Koca Numan,

"Haklısın bre Barka! Geçen yıl üç ölü verdiniz değil mi?" dedi. Barka,

"Ölü olmaz olur mu? Bizi yekten, kırk beş

kulaca indiriyor. Burada hepimiz denizden anları-
sınız. Yüze çıkarken, her on kulaçta bir, birkaç
dakika durmamız gerekir ya. Hani dipte, deniz
baskısıyla kanımıza giren hintreca —hidrojen—
gazları, kanda boncuklanmadan, erimiş dursun
diye. Ne gezer? Kırk, kırk beş kulaçtan, birdenbi-
re yallah yüze çıkıyoruz ki vakit kaybolmasın. Eh
kanunumuzun gazoz gibi hava boncuklarıyla fı-
şıldamadığına şaşmalı doğrusu. Kırk kulaçtan çı-
kışın hiç olmazsa yarım saat sürmesi gerek. Oy-
saki kurşun skandil gibi zingadak dibe, mantar
gibi de hoppadak yüze gidip geliyoruz. Eh bre Nu-
man, ölüm olmaz da ne olur?" dedi. Numan,

"Yahu Yunus'u tanıyorum, rahmetli Mezgit'li
Hasan'ı da, üçüncüsü kimdi?" diye sordu. Barka,
cevap verdi:

"Kim olacak!" dedi. "Marmaris'li Ümmet'ti.
Hem daha onaltı yaşında. Çocuğu o Karakulak
patronumuz, sen şöyle para kazanacaksın, böyle
zengin olacaksın diye kandırdı. Oğlanın bir ablası
vardı, onu çok severdi. Ablasının çeyizini çıkara-
cağım diye, dalgıçlığa başladı. Oğlan süngerlerin
çeşidini zehir gibi tanıyordu. Bir bakışta, filkulağı
süngerli, melat süngerden, ince kalın kaba sün-
gerden, ta yirmi beş kulaç dipte olsalar da ayırt
ederdi. Oğlanı ilk dalışta yirmi kulaca gönderdi.
Oğlan ağzından kan kustu. Eh, sıftah dalışta in-
san yirmi kulaca dah edilir mi? Hani inerken her
iki üç kulaçta dinlenmek de yok. Biraz daha ka-
laydı, oğlan o gün beyin kanamasından giderdi.
Oğlan, apoşisi —içine sünger takılan ağ kepçe—
dolu olarak çıktı. Karakulak'ı göreydiniz bir, ço-
cuğa vay babayığit, vay şu, vay bu, ha bakalım
bugün böyle kaç apoşil çıkartacaksınız, diye verip
veriştiriyordu pohpohu. O gün de deniz su değil,
inadına yemyeşil bir aydınlık, bir parlayıştı. Su-
yun yüzüne bakmıyordun, doğrudan doğruya içi-
ne, canına cennetine bakıyordun. Oğlan kan ku-
suyordu be. Ama değil kan, bütün ciğerlerini, içi-
ni de kussa vız gelirdi ona. O çağda kıskırtılır mı
hiç insan? Eh dayanamadık doğrusu. Oğlan bu-
gün dalmasın gayri dedik. Vay sen misin böyle

söyleyen? Karakulak'ın kara soysopundan, zehir zemberek kara kanından olan o kabadayı yordakçıları, Danacıların Yusuf'u, Kocadonlu Hurşit'i, o Boz Hasan'ı yok mu? Ossaat karardılar, elleri kamalarına gitti. Eh deyindi, onların varsa bizim yok değil a. Karakulak'a evi barkı rehin olan bizler de kolay çekilsin deye kamalarımızı kılıflarında bir iki kez oynattık. Kıyamet kopacaktı. Herifler yavaşladılar. İnsanın kimi yol gözü görmüyor gayri."

Teleskop Mehmet, "Oğlan öldü ya!" dedi.

Barka, "Sormayın kardeşler" dedi. "Çocuk dalgıçlığa girişeli bir ay ya oldu, ya olmadıydı. Bir gün öğleyin daldı. Selamet çıktı, oturdu güverteye. Dudaklarına cigarayı verip yaktık. —Dalıştan çıkar çıkmaz dalgıçlara cigara içirilir, bir karıncalanma var mı, yok mu bir yerinde diye. Karıncalanma ya giderilir, gene denize batırarak dalgıcı. Ya giderilmez, bir yerinin felce uğramasıyla sonuçlanır, ya da ölümle— Bir yerinin karıncalandığını söylemedi. Ya karıncalanmıyordu, ya da Karakulak'ın pohpohlarından ötürü, karıncalandığını söylemeyi kabadayılığına yediremiyordu. Çıktıktan beş dakika sonra kendisini kaybetti, başı bir yana düştü. Hemen denize atıp indirdik, vuruldu derinliğe... Hani bilirsiniz, kanında boncuklanan havanın, gene kana sinmesi, kanda erimesi için. Sonra yavaş yavaş kaldırdık. Tayfa yarım bayrak çekilmesini istedi, yanibaşlarımızdaki dalgıç gemilerinin imdadımıza yetişmesi için. Karakulak, olmaz da olmaz, biz ne gerekirse yaparız, diye ayak diredi. Öyle ya imdadımıza koşsalar, vakit kaybedilecekti. Zavallı Ümmet —Allah rahmet eylesin, melek gibi çocuktı— bir türlü kendine gelemedi. İnledi, inledi, dört beş saat sonra, yani ikinci vakti öldü gitti. Zavallı anasına, ya da kız kardeşine bir vasiyette bulunamadı. Çok severdi kız kardeşini. Depozitomuz Küllük'ün yanibaşındaydı. Karakulak, 'Açık denizde öldü, diye tanıklık edin. Onu burada, ayağına bir taş bağlayarak denize atalım. İşimize devam edelim' dedi. Biz, 'Yalancı tanıklık edemeyiz' dedik. Köpürdü,

ama çare yoktu! Küllük'te doktor vardı. Rapor verdi, oğlanı bir burnun yanındaki kumsala gömdük. Karakulak, 'Çabuk olun, çabuk olun' diyordu. Ona kefen aldırıldı —bende Allah korkusu var, Müslümanız elhamdülillah— diye diye. Ama kefen parasını oğlanın alacağı ücretten kesti. Para toplayıp verecek olduk, 'uğursuzluk getirir' dedi. Neyse bir eski pantolonu, bir de gömleği, bir çift fotini alacağı ücrete ve ona da gizli olarak topladığımız parayı ekledik, topunu Marmaris'teki anasıyla kız kardeşine gönderdik. Ümmet, güya kız kardeşinin çeyizini sağlayacaktı. Sonra Yunus boğuldu" dedi.

Çengelci Datça'lı İsa, "Ben bu Yunus'u tanımıyorum" dedi.

Küçük Alış tanıyor ve çok seviyordu onu. Yunus şöyle gözünün önünden geçti. Güçlü kuvvetli bir erkekti. Boyu, hemen hemen iki metre olduğu için ona, Uzun Yunus derlerdi. Bir provezza fırtınasının kargaşalığında direk kırılmış, ağır bir parçası başına düşmüştü. Başının yarası iyi olup kapanmış, yalnız aklını oynatmıştı. Uslu bir deliydi. Yüzü emzikteki bir çocuk kadar masumdu. Anlatırken gözleri delice bir ateşle çakardı, ama dudaklarıyla yüzü hep gülümlüydü. "Anamın bir deniz kızı, babamın da bir orfoz balığı olduğunu söylüyorlar" diye bir başladı mıydı, çevresine bir dinleyiciler halkası toplanırdı. "Yalan, billaha da yalan. Bakın ardımda renkli balık kuyruğu, sırtımda da balık yelesi var mı? Doğrusu anam süt be süt yunus balığıydı. Ama onu köpek balığı yutmuş. —Lafının burasında yüzüne derin bir yasin gölgesi düşerdi— Beni Zehra Bacı denilen başka bir yunus balığı emzirmiş. Ondan sonra bana süngerci Hasan baktı. Dünya güzeli Hatça kız vardı. Önu tam öpeceğim zaman, güm diye bir gürültü oldu. Deniz ateş püskürdü. Ne oldu bilmem, beni hastahane denilen bir yere taşıdılar. Bana, 'şanlı kahraman başından vurulmuşsun' dediler. Onlara, 'Durun yahu ben kahraman filan değilim. Yunus balığıyım', dedim. Yalan söylüyordum sanki, yüzüme tuhaf tuhaf baktılar. Onlara,

'Bakınız be efendiler, doğdum doğal ağzımdan yalan çıkmadı, ne bakıyorsunuz suratıma, öyle tuhaf tuhaf dedim. Bana o zaman, 'Yaşa bre yunus balığı', dediler. İçim açıldı hoşlandım. Onlarla beraber güldür güldür güldüm. 'Yunus balığı' diye başımı sıvazladılar, sırtımı okşadılar. Ben kendimi bildim bileli, bir sürü kardeşlerim yunus balıklarıyla yüzer tozar, vapurlarla yarışa çıkardım. Ben kendimi hoplarken görürdüm de, yaşınsın kardeşlerim diye gülerdim. Hah hah haay! Onlar mavi mavi hızlanıp güneşte şimşek gibi çakan bir takla, bir tumbalaaa! Hay! diye... Sonra su altında vızz geçerdik vapurları! Fişşş! diye atlardık. Taa göklere. Deniz gülerdi, sular çınlardı, gökler gürlerdı, hah! hah! hah!.. Sonra, iyice hatırlıyorum kuyruğum eridi, nah şu ağaç kütüğü gibi kaskatı bacaklara bakındı şimdi, deyince ağlamaklı olurdu. 'Ah bir denize dalsam. Bir kez değil, ama çok kez denize dala dala belki gine kuyruğumu bulurum.'" derdi.

Küçük Aliş, duygu hızıyla Karaada açıklarında, ta uzak denizlerden mavi mavi gelen dalgalar üzerinden, yolculuğu dalgın dalgın düşünüp dururken, Koca Numan'ın tok sesiyle uyanarak, başını Numan'dan yana çevirdi. Koca Numan, Çengelci Datçalı İsa'ya anlatıyordu: "Zavallı deli Yunus'un dalayım, dalayım diye tutturduğunu duyur da, Karakulak böyle kelepİR dalgıcı yabana bırakır mı hiç?" dedi.

Barka, "Bırakmadı tabii!" dedi, "Yunus süngerleri kendi yaratmışmış gibi tanırdı. Karakulak, ona hemen formayı giydirtti. Yunus'un neşesini görseydiniz. On on beş gün daldı çıkardı, daldı çıkardı. Bir gün daldı, ölü çıktı. Miğferin ön camı parça parça olmuştu."

Orada oturanların en yaşlısı Karabatak Davut Reis'ti. "A canım, zavallı delicığın nasıl öldüğü besbelli. Deniz inmesini herkes bilir. İnsanın deniz inmesiyle, deniz krampıyla bir yeri tutulur, ya da insan ölür. Bir de gaz, —oksijen— zehirlenmesi vardır. O bambaşka bir şeydir. İnme değildir. Yirmi yirmi beş kulaç derinliğinden başlar, derin-

lendikçe o oranda artar. Deniz deliliği, ya da sarhoşludur.

O gaz uyusukluğuna uğrayanlar, dipte hokkabazlığa, sevinçle ayak uçları üzerinde dans etmeye, çiftetellideki gibi bel kıvırmaya, fınk atmaya, göbek çalkalamaya kalkışırlar. Yukarısı hangi yandadır, aşağısı neresidir unuturlar. Karar veremezler, verseler de yanılırlar. Deniz sarhoşu olanlar, etekleri zil çala çala hopluya zıplaya, daha derine ve daha derine, ölüme, karanlıklara çöker giderler. Engin sevgisi mi diyeyim, sarhoşluğu mu diyeyim, ona akli başında olanlar uğrarlarsa, zaten bir deli olan Uzun Yunus gibi olanlar hiç uğramaz olurlar mı? Zavallı Yunus, yunus balığı olduğunu sanmıştır. Miğferinin camını kırılmış buldular ya. Bence camı bir kayaya çarparak kırarmıştır. Suyun baskısı var ya. Su baskısı derinlikte santimetre başına yüz ton ağırlığında olunca, ona beş santimetre kalınlığında da olsa, cam mı dayanır? Kim bilir? Yunus ölürken, derinler onu gel, gel diye çağırakoymuştur. O da sevinçle geliyorum, diye bağırmuştur. Belki kulaklarında davullar, zurnalar, büyük bir musiki gürlemiştir" dedi.

Barka: "Zavallının ölüsünü denize attık. Kıydan açıktaydık. Kaptan öyle emretti. Na'sı daldı, daldı; bu son dalıştı. Avlandığımız sığın yanındaki derinlik iki yüz kulaçtı. Onun yanında denizden kalkunan dağ parçaları gibi birkaç dik doruk vardı. Onların biri Yunus'un mezartaşı olur. Öteki komşu taşlar da başka denizcilerin mezartaşları olur. Denize az mı denizci gömdük. Yunus'u formasından çıkardıktan sonra ufacık bir çengelci teknesinde taşıdık. Suratları asık birkaç denizci vardık kürekte. Yunus da yırtık pırtık yelken bezlerine sarılı upuzun gövdeydi. Gelenektir ya, denize gömülecek denizcinin batması için ona birkaç parça demir bağlamak. Ama Karakulak, 'Benim denize atılacak zincirim yok. Kıydan gidip bir taş bulun' dedi. Ne dersiniz, miğferin kırık camım evirip çeviriyor, 'Yazık oldu cama, bu camlar çok pahalıdır' diyordu. Yunus'a hiç acımsar olmadı."

Tam o sırada Tahtacı Mustafa'yla Karaovalı Memiş, eşeklerinin üstünde geldiler. Tahtacı Mustafa'nın eşiği yontulmuş iki koca braçıyol²⁰ yüklüydü. Hırsız Selim, "Yahu Mustafa, braçıyolları biz yirmi gün sonra bekliyorduk. On gün dedik orman memurlarından izin almak için, on gün de baltalayıp yontmak için en tezi yirmi günde gelir braçıyollar, diye hesap etmiştik. Güvertenin sancak yönü, üzerinde yürüdükçe esniyordu, braçıyolları güverte çökmesin diye istedik. Biz şimdi güverteyi onarıyoruz. Nasıl oldu da vaktinden önce getirdin onları?" diye sordu. -

Tahtacı Mustafa: "Amma da ettiniz. Orman memurunun eline parayı sıkıştırdın mıydı, dilediğin ağaç senindir. Adam babasının malıymış gibi satıyor ormanı. Yontmaya gelince, bizim Emeti baciyla, avuçlarımıza tükürüp koca testereye yapıştı mıydı, peynir gibi gider en budaklı, en sert odun. Yontmaya başlayınca, o yukarda, ben aşağıda dururuz. İşin zorlusu aşağıdakindedir, çünkü testere dişleri aşağıya bakar. Ama Emeti beni kollar. Yoruldun der beni yukarıya çıkarır. Kendi iner aşağıya. Testere hızlı hızlı ettikçe dört yanı-
mız mis gibi çam sakızı kokar. Demir gibi avratır şu Emeti. Onunla bir yat, dokuz ay deyince çift çıkarır Alim Allah! —Tahtacılar alevidir, alimallah demezler, Alim Allah derler—. Bana, 'Ulan Mısıtık, ben olmasam uyuz olacaksın' der. Eh ne olacak, çakallaştık ihtiyarladık. Sırtında çocuklan odun kesmeye onca alışkın kıl, şimdi çocuğu yokken sırtına ayran tulumu bağlıyor. Hani ırgalanması yabana gitmesin de, ayrandan tereyağı çıkarsın diye," dedi.

Teleskop, "Demek ki koca Mustafa çakallandın ha?" dedi. Koca Mustafa, "Yanıma indi miydi aklıma eski günler gelir. Emeti 'Delilik etme Mısıtık, herkes görecektir' diye debelenir, 'Ormanda in

20) Braçıyol: Bir yanrı kayığın içten gövdesine dayanan, bir ucu da güverteyi altından destekleyen açt şeklindeki kereste ya da demire denilir.

cin top atıyor' derim. İşte o zaman benim de onun da şaştığımız mucize olur" dedi.

Bu sırada Memiş:

"Yanıyorum, bana su veriniz" dedi.

Numan da Aliş'e,

"Su sineğini Memiş Dayıya veriver oğlum" dedi. —odundan yontulmuş su testisine (sinek) denilir— Numan, "Karnınız aç mı? Biz şimdi yemek yedik. Üzüm, peynir getirelim," dedi. Ama Mustafa da Karaovalı Memiş de karınlarının tok olduğunu söylediler.

Bu arada Barka,

"İşte buraya dert yanmaya geldim. İnsanoğlu, insanoğluna içini açtı mıydı, içi şöyle bir rahatlıyor. Nedir bu çektiğimiz!" diye "Of!" dedi.

Karaovalı Memiş de derin derin içini çekti,

"Öyle, öyle nedir çektiğimiz!" dedi. "Avrat neredyse doğuracak, belki doğurmuştur bile. Bende beş para yok. Dört çocuktan aktarılan bezleri, avradın şalvar parçalarını, benim menevrek artıklarını kullana kullana iler tutar yanları kalmadı. Gene şehir yoluna düştük. Kocabacak Hacı Abdullah'tan bez çaput almaya. Harmanda ödeyeceğimiz ortak parasıylan. Toprağım vardı. Hacı'dan gereken şunu bunu alarak toprağın şu parçasını, o parçasını rehin verdik. Harman sonu ödeyemedik. Yağmur göndermedi, gözünü sevdiğim Tanrı. Borcu ödeyemeyince de bizim tarlalar teker tükür zingildadı, gitti: Olduk kendi bildir toprağımızın ortakçısı. Ortakçı olarak borcumuzu gene ödeyemedik. Faizi var be kardeşim. Bir ağızken, iki üç, dört beş ağız oluyor. Bataklığa batmış gibi, ağızımıza kadar borca battık. Hiç iki biri yok, İzmir'e gidip ırgatlık edeceğim. Yurdumuzla bağımız kalmadı. Yurdumuzda yabancı olduk. Çoluk çocuk gurbet yoluna düşecegiz. Şu köyüm Karaova canımdı benim. Elimizde, avcumuzda bir şeycik kalmadı gayrık" diye ekledi.

Biri, "Yontuyorlar yahu!" dedi.

"Ne yontuyorlar, yiyorlar, yiyorlar be!"

"Yamyamlar düşmanlarını bari dobra dobra, açık açık yermiş. Biz düşman değiliz, bize de kar-

deş diyorlar. Cehennemde peyli zebaniler oluyor-
muş. Burada kardeş kardeşin zebanisi. Yiyorlar
be! Yamyam gibi."

"Endazesiz konuşuyorsun. Yamyam gibi ye-
miyoruz a, birbirimizi."

"Ne yemiyorduzu? Mal canın yongasıymış.
Yongalan babam yongalan! Herifler yongalarımızı
uzun düdük makarnası gibi sömürüyorlar. Hem
mal canın yongası diyorlar a hanı! A kardeşim,
insanoğlu kırk santimetre kalınlığında Antalya
çamından battal direk olsa bile yontula rendelene
kâğıt helvası gibi incelir. Bir lokmalık! Ötesi ve-
rem mi, ne musibetse, kuş tüyü gibi kalmış direği
kaptı mıydı götürür."

"Anlamıyorum. İnsan bir kışla sandalyeye
oturur. Bin sandalye toplayıp ne edecekler? Hep-
sine birden oturamazlar a bir tek kışla."

Hırsız Selim, "A canım biz sünger çıkarıyo-
ruz," dedi. "Çok şükür Karakulak'ın kulu kölesi,
kapısının köpeği değiliz. Dünya zenginliğine, bol-
luğuna, zenginlik ve bolluk katıyoruz. Biz sünger
çıkartarak, burdaki Karaovalı Memiş de arpa
buğday yetiştirerek dünyaya bir şey katıyoruz.
Ama bizim önümüze sünger tüccarı çıkıyormuş,
allem ediyor, kallem ediyor, hiç bir şey yapmadan
—hatta biz fırtınalarda ölüm kalım savaşınday-
ken, o ocak başında rahat rahat bacak ısıtarak—
sırtımızdan aslan payını alıyor. İnsanoğlunun bir
tayfası üretici, yetiştirici ve yaratıcı, öbür tayfası
da kapıcı, kaparozcu, paracı. Hırsız, yankesicisi,
başkasının cebinden parayı alıyor. Bunlar kom-
şularının kardeşlerinin cebinden alırlar onun can
yongasını. Yahu bu işin akıllıca bir yolu yok mu?"
dedi.

Karaovalı Memiş, "Siz deniz halkı," dedi. "Biz
kara halkı kadar kara bahtlı değilsiniz. Yağmuru
çamuru daha neler de neleri bekleyemezsiniz. Da-
lar dipte hazır süngerini söker getirirsiniz, siz..." de-
di.

Teleskop Mehmet, Memiş'in sözünü kesti:

"Vazgeç be Memiş Ağa, şimdi hangisi ağır iş
diye sidik yarışına mı çıkalım? Biliyoruz, sizin

toprak ağanız, kâhyalarınız, kâtipleriniz, tefecileriniz mefecileriniz var. Bizlerin de, deniz ağaları-mız, fırtınalarımız, deniz basıncı masıncımız var. Deniz patronları, sizin kara patronlarına taş çıkarır. Çünkü dalgıcın canını avcunda tutar. Biz, Karakulak'tan daha çok sünger çıkartırız ya. Ama gene de tüccarla karşılaşınca çoğu şapa oturan biz oluruz. Oysaki Karakulak o işin tam adamı. Köpek, aynada kendi suratına havlarmış. Tüccarla Karakulak'ın oturup, birbirlerine külah glydirmeye uğraşmalarını bir seyretmeli..."

Barka, söze atıldı, "Bak, Teleskop, az kaldı unutuluyordum. Karakulak'la yardakçıları hep baş başa oturup gizli gizli fiskos ediyorlar. Kulağıma, Ateşoğlu, gizli sığ gibi laflar çalındı. Bir şeyler hazırlıyor bu adam. Göz altındasınız, gözünüzü dört açın. Yahu, bu Karakulak denilen deyyusun geçmişine! Nereden çıktı bu herif karşımıza?" dedi.

Teleskop, "Nereden çıkacak? Hepimizin çıktığımız yerden. Ama herif mutlaka şeytanın dölü. Ben onun delikanlılık çağından sonra doğdum. Karabatak onun akranı, gelmişini geçmişini o iyi bilse gerek" dedi.

Karabatak Davut Reis de: "Evet, ben onun akranıyım ama, o burada Bodrum'da türediği sırada ben Fenike'de balıkçılık ediyordum. Ama rahmetli Hızlı Reis'ten duydum. O anlatırdı, herif Bodrum köylerinden birindenmiş. Ama Farilye'den mi Şandama'dan mı, uzun yıllar oldu unuttum. Ona sağır da derlermiş. Çünkü paradan başka laflara hiç kulak vermezmiş. Sefer kayıkları var ya, hani Stanköy'e, Rodos'a, Marmaris'e gidip gelen, onlarda tayfalık edermiş. Sefere gitmediği zaman Tepecik camisinde yatar kalkar, para muhtaçlığı çekene, ödünç para verirmiş, din-daşa yardım etmenin çok sevap olduğunu söyleyerek. Ama, para karşılığı eni konu falz almış, bir de rehin almış. Ödünç verdiği çok para değilmiş. Örneğin bir hafta sonra ödenmek üzere bir, iki lira. Her liraya haftada yirmi beş kuruş falz almış. Kimi aç kalan denizcilere epeyce yardım etmiş böylece. Hatta kimi gün on sevap işlediği

için, camının bodrum katını, bir sürü kürek, kaluma kangalları, boya, deniz yağmurlukları, saat köstekleri, muşambalar, deniz fenerleri ve daha birçok bu gibi şeylerle doldurmuş. Şeytanın aklından bile geçmezmiş onun bulduğu sevap çareleri.

Bir ara balıkçılardan getirdikleri balıkları toptan satın almaya koyulmuş. Ama balıkları kendi külüstür terazisiyle tartarmış. Denildiğine göre, terazisi Topal Hasan'ın bacakları gibi bir yanı uzun, bir yanı kısaymış. Bir süre sonra balıkçılara getirecekleri balıklar için peşin para vermeye başlamış. Hatta her tayfaya bir somun ekmek, yüzer dirhem de peynir, ya da zeytin alırmış kumanya olarak. Balık getirenler de, avans aldıkları parayı, bir de ekmek peynir parasını düşerlermiş alacaklarından. Hiç Müslümanlığa yakışmayan iş görmem, dermiş Karakulak, sonra kıyamet gününü insan Tanrı'ya hesap veremez, diye eklermiş. Allah adını sözlerinden eksik etmezmiş hiç. Neyse her başı darda olanın yardımına yetişirmiş hızır gibi...

Bir gün Kocagöbekli'nin büyük kardeşi Göbekoğlu Murtaza Ağanın Datça'ya gidesi olmuş. Bir ay öncesi Datça'da olsun, kaymakamlığın köylerinde olsun, davul zurnayla tellal ünletmiş ki, kimin satacağı toprağı malı varsa, şu şu gün Murtaza gelecek ve topraklarla malları satacak, ümmeti muhammete yardım olsun diye. Murtaza Ağa'nın yalnız bir gün bir gece için geleceğini ve bir daha gelmeyeceğini de eklemiş tellal. İşte o gün Murtaza Ağa Hapíslerin Çil Tahir Kaptan'ın çok yürük piyadesini kiralamış. Çil Tahir Kaptan, gemisini oğluyla beraber kullanırmış. Çünkü yelkenli sakolevi tulum yelkentymiş, voltalarda iki denizci gerekirmiş; hepimizin bildiği gibi, skotayla podarayı aşırarak için. Her ne kadar kimi kara ağızlı Karakulak için mıdırnaz kazı —mısır un naskazı, sözü belki bir halk uydurmasıdır, belki de kadı anlamına gelir— diyorlarsa da, Tepecik Camisi imam hafız ve müezzinlerine göre beş vaktinde kusur etmez, Allah adını ağızından eksik etmez, pürüpak bir Müslümanmış. Murtaza Ağa,

öyle üstünkörü ağa mağa değil, adıyla sanıyla ağaymış. Dükkânında ne istersen bulunurmuş, deve çanından tutun da, zencefiline, çuha, un, battaniye, Amerikan bezi, pencere camı, aşure kazanı, boncuk ve su tulumbasına dek. Kuytu kuytu bölmelerde, gözlüklü, enfiyeli kâtipler, rakamlar ve köylü adlarıyla dolu tomar tomar kâğıtları karalar dururlarmış. Giren çıkan köylü karı kızanı ve çoluk çocuğuyla arı kovanı gibi homurdanırılmış koca dükkânı. Gelen müşterilerin namaz vaktini kaçırmamasın diye, mescit kılıklı bir de köşesi varmış dükkânın. Murtaza Ağa Karakulak'ın çoğu kere o köşede namaz kıldığını görürmüş. İşte bundan ötürü Karakulak'ın kayığa tayfa olarak girdiğini istemiş.

Murtaza ağayla, şişman şişman çantalarını taşıyanlar besmeleyle binmişler kayığa, palamar çözülmüş demir leva edilmiş, açılmışlar denize. Gidiş o gidiş olmuş... Ne Kocagöbeklerin Murtaza Ağa'yı, ne kâtibini, ne de zavallı Çil Tahir Kaptanı bir daha gören olmamış.

...Yalnız Bozburun yönünde denize serpilen ada kırintılarına bu Karakulak çıkmış. Onun anlattığına göre, denizden birdenbire büyük bir kasırga geçmiş, savurmuş bunları açık denize. Seren kırılmış, Tahir Kaptan'ın başı tuzla buz olmuş, ondan sonra kayık alabora olmuş. Karakulak bayılmış, ayıldığı zaman kendisini açık denizde bulmuş. Geçen bir Rodoslu kayık onu kurtarıp Bozburun'daki bir adaya bırakmış. Oradan Datça'ya gitmiş. Orada ifadesini almışlar. Rodoslu kayığı bulmuşlar, kayık tayfası Karakulak'ı çırpı çırpı denizde bulduklarını gerçeklemiş. Kayıkta boğulanlar olsun, kayığın da bir kıymığı olsun bulunamamış. Ama o günlerde rüzgâr kıydan açığa, tramontana estiği için, kayığın fırtına arttığında herhalde açığa gitmiş olacağına hüküm edilmiş. Eh Akdeniz'in kimi yol huyu tutar. O huyu da hepimizin bildiği gibidir, Yayla Tepmesi denilir, sülmanlıkken apansızın kıyamet kopar. Çok sürmez, ama sürdüğü sürece her çarptığını yok eder.

Karakulak'ı almışlar, kayığın battığı dediği yere götürmüşler. Karakulak'ın battı diye gösterdiği çevrenin dibini yüz elli şu kadar kulaç derinliğindeymiş. O zindan dibe ne dalgıç inebilir, ne de bittabi gangava çekilebilir. O zaman da denizde sakal ağartmış olanların çoğu bu işte bir bit yenliği var diye işkillenmişler.

...Yalnız Sömbekili Sidikli Vangel süngere dalarken, kayığı Datça güney açıklarında yirmi kulaçta görmüş. Kayığın adını okumuş, içinde başaltında kayığın dip skarmozlarının deliklerine bağlı üç iskelet görmüş. İskeletlerin birinin kaburga kemiklerinin arasında, kayığın koca ekmek bıçağı sarkıyormuş. Kayığın safrası çakıl torbaları yerindeymiş. Yalnız kayığın pıros²¹ deliği açılmış. Oradan ötesini bilmiyormuş. Çünkü Vangel dostumdu, çok can adamdı." dedi.

Hırsız Selim "Allah! Allah! Mademki kayık bulunmuş, neden hükümete bildirilmedi?" diye sordu.

Karabatak: "Bildirildi, hatta Vangel çağrıldı. Ama çağrılınca kadar Vangel ölmüştü. İş de orada kaldı. Vangel Karaman kıyılarına sünger avına gelirdi. İki kere de Sömbeki'de evinde misafir kaldım."

Hırsız Selim, Karabatak'ın sözünü keserek, "Niye adama demincek Sidikli dedin?" diye sordu, birkaç ses, "Öyle! Neden Sidikli?" dedi. Karabatak da, "Bakın size anlatayım, gâvurcuğu çok severdim" dedi. "Eskiden ilk gençlik çağında eskiciymiş zavallı. Dünyada iki şeyi çok özlermiş. Birincisi, sardalya fabrikasında çalışan Vasiliki ile evlenmeyi, ikincisi sünger avcısı olmayı. Vasiliki güzel kızdı. Ama yasemin ya da gül kokmuyordu. Eli, gövdesi, saçları, iç çamaşırları, derisi hep sardalya kokuyordu. Ne var ki Vangel, Vasiliki'nin bu kokusunu en kalburüstü lavantalara değiş-

21) **Kayığın pırosu:** Kayığın tabanında bir delik vardır. Ona pıros deliği denir. Bu delik bir mantar ya da tahta tıkaçla tıkanır. Pıros deliğinin mantarı çıkarılınca su girer ve kayık denize batar.

mezdi. Vangel, tuzlu bir kokudur, dişilik kokusu denizin kokusuyla birleşince insana çocuk doğurtası geliyor, derdi. Vangel, Vasiliki'yle evlendi, nurtopu gibi erkek çocuğu oldu. İşte, evlendikten sonra 'mehanikos tha yenooo!' türküsünü dudaklarından eksik etmemiş hiç. Makinist, yani sünger avcısı olacağım, anlamına gelir bu sözler. Vasiliki'ye: 'Süngerci olup sünger çıkarmaya koyulsam çocuklarımızı paralı okullara verip kriyos—efendi— olarak yetiştiririz' dermiş. Eh, özlediği gibi mehanikos da oldu. Ama bir dalışı sırasında, onu deniz pek fena yerinden vurdu. Kk suyunu tutamaz oldu. Onun dalgıç formasını, fena kokuyor diye kimse giymezmiş. Ona da Sidikli Vangel diye lakap taktılar. Ama hoş adamdı kızmazdı, o da herkesle beraber kendi haline gülerdi.

Bir gün patronu bir mektupla ve küçük bir engelci kayığıyla da Tillos adasına gönderdi. Gitmesine gitti. Patronuydu, çocuğun göbek bağıyla anasına bağlı olduğu gibi, o zavallı da ekmek bağıyla patronuna bağlıydı. Karakiş gecesi, Vangel'in geri döneceği tasarlanan gece, denizde kıyamet kopuyordu. Vasiliki'yle  çocuğun deli gibi bir sağa bir sola koşuştuğunu, deniz kıyısıyla, zavallı Vangel'in arasında, elli deniz mili fırtına, karanlık ve ölüm vardı. Vangel o gece yapayalnız kayıktayken kaybolup gitti.

Ben dul kalan Vasiliki'yle görüştüm, 'Bana üç çocuk bıraktı. Onlara kala kala bir şapka bir de süngerci bıçağı kaldı. şapkası en büyük oğlunun bile kulaklarından aşağı iniyor. O şapkayla çocuğu dilenmeye gönderiyorum. Bıçakla ortanca oğlum ekmek, şu bu kesiyor. Bıçağın kılıfıyla da en küçük oğlan oynuyor,' dedi. Hüngür hüngür ağladı zavallı kadın.

Vangel, bu üç oğlu için ne tatlı, ne parlak gelecekler düşünmüştü. Denizci adam! Mezarı da yok! Zaten hangi milletten olursa olsun, denizcilerin bir tek mezarı vardır: Deniz! Öyle, ayrı gayrı. Müslüman mezarlığı, gvur mezarlığı yok. Bıraktığı miras? Bu adaların çoğu halkı gibi mirasları: Derya!

Günleri gelince oraya açılırlar.

Vangel'in anlattığına göre batan teknenin içinde yüzebilecek ne varsa, topunu baş altında tıkulı bulmuş. Çanta manta yokmuş. Demek ki cinayet işlendikten sonra Karakulak pırosu açınca kayık da safranin ağırlığıyla çarçabuk dibe çökmüştü. Çantalara, paralara gelince Karakulak onları yüze yüze karaya götürüp sakladıktan sonra, gene denize açılmıştır. Herif yaman denizcidir doğrusu. Bu yaşında bile ne kadar güçlü olduğunu görüyorsunuz. Belki de paraları karaya götürmemiş, ama sığ suya batırmış, sonra da dalıp çıkarmıştır. Murtaza Ağanın çoluk çocuğu, adam Datça'ya giderken yanına birçok para aldığını söylediler."

Hırsız Selim, "Karabatak Amca be," dedi. "Bu Murtaza Ağanın çoluk çocuğu hiç batık gemiyi araştırmadılar mı?" diye sordu.

"Ne gezer, onlar miras paylaşmasında birbirlerinin gözlerini oymaya savaştılar. Hele damatlarla, ağanın oğulları çarşı ortasında sille tokata veryansın ettiler. Yalnız, Murtaza Ağa çocukken, ona dadılık etmiş Akçalan Köyünden Ümmü kadın vardı, yaşlı ve gözü görmez. Adam, saçlı sakallı, göbekli, ellisini aşkın bir ihtiyarken bile kör gözleriyle onu hâlâ çocuk görür, ona, 'Pamuk Murtazam' derdi. Kadının çok parası yoktu. Ama olanca parasını kayığı bulana verimser oldu. Kayık bulunur muydu hiç! Hanı Koca Varvıl ovasında topluığne aramak gibi bir şey. Eh Vangel sağ olsaydı, hiç olmazsa yalnız birkaç millik çevre yoklanırdı. Koca derya bu, yahu dedi.

İşte bu batma olayından sonra Karakulak gün geçtikçe zenginleşti. Tepecik camisinde Murtaza Ağa'nın, Çil Tahir Kaptan'ın, bir de boğulan kâtip mi kâhya mı onun adına dünyalar kadar mevlitler okuttu. Sonra hafızlardan yüzden fazla hatım satın alıp indirtti. Adamların saatte yüz deniz mili hatım indirmekten solukları tükeniyormuş az kaldı. Ne dersiniz? Hatımler okunurken, Karakulak'ın iki gözü iki çeşme ağladığı görülmüş. Kimisi yapmacık, dedi, kimisi de acıma de-

di. Ne bileyim belki en azından yürekte bile, insanın bir acıma bir merhamet damarı vardır."

Barka atıldı, "Ne gezer böyle şey o pezevenkte! Herif salt zından!" diye gürledi.

Koca Numan, "Deme öyle be Barka, yoksa yüreğimi büsbütün acı saracak. Boğulmayalım büsbütün! Bırak bir delikcik kalsın, oradan sönük de olsa biraz ay sızsin insan gönlüne yahu Karakulak'ın. Anlattıklarını dinledikçe sanki hava borum tıkanmış da, deniz baskısından iliklerim gözlerimden pırtlıyormuş gibi sıkılıyorum. Bırak be, yalan da olsa herifin merhametini yalan saymayalım. Gönlümüz bunca karanlıktan sonra biraz aydınlık görsün bari. Bittim be!" dedi.

Gözleri yaşlarla doldu basbayağı.

"Şu Vangel yok mu, işte o açıyor Karakulak'ın, is, kurum ve kara bakışıyla boğduğu insan gönlünü. Sidikli Vangel demişler, Zemzemli Vangel demeli" dedi.

Tahtacıların Mustafa,

"Bu Vangel gâvuru mutlaka dem çekiyormuştur. —Rakı içiyormuştur— Dem çekenlerin çoğu eyi adam olurlar. Zemzemden eyidir dem Alim Allah. Ne var ki tekel demin fiyatını gene yükseltmiş. Şehere gelmemin nedeni, hem şu braçiyolları getirmek, hem de biraz dem almak. Köyde kalmamış hiç. Akşamleyin Emeti'yle karşılıklı içeriz," dedi.

Teleskop Mehmet,

"Bu Mustafa'nın sözlerinde gerçeğin epeyce payı var. İmam suyu, yüreğe aşk veriyor enikonu. Bana kalırsa kötülüğün başı para. Gereme'de —eski adı Keramos— sünger avlıyorduk. Depozitomuz nahiye kıyısında demirli olduğu için, paydos edince kıyıya çıkıyorduk. Orada Cinibizliler —eski Roma ve Hellenistik harabeler var. Ama halk hangi eski kalıntıyı görse ona, Cinibizlilerden kalma, der. Cinibiz Cenova demektir. Söz, Cenoveze lafından gelir.— zamanından kalma örenler —viranlar, harabeler— var. Frenk kazıcıları vardı. Birçok eski mezarlar buldular. Mezarlardaki ölülerin çoğunun gözlerinin üstünde para

vardı. Kazıcılara sorduk. Bu paralar neden bunların gözlerinin üstüne konulmuş diye. Adamlar ölünce gözleri açılmasın diye, dediler. Bana kalırsa kimi diri insan da öyle. Gözlerini parayla örtüyorlar. Artık dünyada paradan başka bir şey görmüyorlar. Ne insan görüyorlar, ne de gökleri denizin mavisini, ne akşamleyin batan güneşin elvan elvan renklerini görüyorlar. Paradan başka her şeye kör oluyorlar. İşte, fenalığın babası paradır. Para, gözü bir kapladı mıydı, sağa baksan para, sola baksan para, her nereye ve neye baksan para görüyorsun. Para da gerek ama insana, ondan ara sıra bir kaçamak bulması gerek. İşte o kaçamakların süresince yaşadın demektir, gayrısı o gözleri paralı ölüler gibi ölüm! İşte bu Karakulak'ın gözünden kaldır parayı, paranın altında iyi adamı buldun demektir."

Barka âdeta kızdı, "Bok buldun!" dedi. "Karakulak'ın gözündeki para yüreğine kök salmıştır. Yalnız gözlerine değil, ta yüreğine, canına ciğerine. Parayı sökmek için canını ciğerini de sökmeli. Karakulak gibi adamın elinden gelse gözünü para diye örten karanlığı oradan kaldırtmamak için milyonlarca insanın gözünü çatır çutur sökmeye, hatta canını ciğerini koparıp yere çalmaya hazırdır. Karanlık şey bu, çok karanlık! Hey Allahım kimlerin elinde kaldık. Baksana Karabatak, bu Karakulak, Murtaza işinden sonra mı başladı sünger ağalığına?" diye sordu.

Karabatak, "Hayır canım" dedi. "Adam bütün parasını hemen meydana çıkaracak kadar budala değil, hani dindaşlarına yardım etmek sevaptır, diyordu ya. Aradan çok geçmeden dindaşlarına yardım etmek için, demincek söyledik a şeytanın bile aklıma gelmeyecek çeşitli yollar buldu. İrili ufaklı kayıklar elde etti. Nasıl? Dindaşları balıkçılara yardım ederek. Yani balıkçıların, ödünç aldıkları parayı ödemediler mi, kayıkları gidiyordu elden. Ama o, balıkçı ve kayıkçılara yardıma inat ederek ve işlediği sevabı katmerleştirerek, o balıkçılara onlardan aldığı kayıkları işlettiyordu. Onlara kayıkları verdikten başka, yelken verirdi, kürek

ve balık ağı verirdi, kullansınlar diye. Tuttukları balıktan kayık payı, yelken payı, ağ payı ve ağların onarım payını almakla yetinirdi. Bu paylardan başka para almazdı, çünkü haram para almaktan çok sakınırdı. Biri bir gün ona, 'Denizciler, balıkçılar, zoru zahmeti çeksinler' demiş, 'fena havada canlarını tehlikeye soksunlar, sense gel keyfim gel kahvede nargile fokurdut. Olur mu böyle? Sen de denize açılana. Sen de biraz tatlı canını tehlikeye soksana' demiş. Karakulak: 'Bana bir şey olursa ümmetî Muhammete kim yardım edecek?' diye cevaplamış.

Karakulak süngerin çok para etmeye başladığını görünce bu sefer —biliyorsunuz a— kendi kayıklarıyla kılavuz kaptanı olarak sünger avına çıktı. Süngerciliğe dadananlı on yıl kadar oluyor galiba" dedi.

Teleskop Mehmet, "Enikonu yarenlik ettik. Şu braçiyolları takalım, raspa işini de tamamlayalım. Yarın kalafata başlarız" dedi.

Barka öteki denizcilere yardım etmek için kaldı. Karaovalı Memiş'le Tahtacı Mustafa ayrılmışlardı. Kıyının bir yanından Ateşoğlu Murat Reis göründü.

Karabatak sesini kısarak, "Amanın arkadaşlar, onun önünde Murtaza Efendi işinden, Karakulak'ın dalgıç boğmasından söz etmeyin. Siz belki farkında olmuyorsunuz ama, adam fena oluyor. Onun gizli bir acısı var. Ama taş gibi adam, hiçbir şeyini açıklamaz. İçine saklar, içini yer," dedi.

Sekiz kişi raspa işine koyuldular...

IV

BALIKÇI SALİH

Balıkçı Kerimoğlu Salih Reis, doksan yaşını ya aşmış, ya da aşmak üzereydi. Ona Palamut bükünde Ak Salih derlerdi. Çünkü yüzü yıllarca güneş, rüzgâr ve deniz suyuyla esmerleşmiş, kiremit rengini almıştı, ama yüzünü çevreleyen saç sakalı yüzüne parlayan bir ak çember olmuştu. Onda, dünyanın en temiz nesnesi, dünyanın en büyük masumiyeti, sebepsiz engin sevinçleri vardı. Durup dururken, alabildiğine mutlu olur, gülerdi. O gülüşü görenin de içi açılırdı.

Ak Salih, küçük kardeşiyle Bodrum'da doğmuştu. Babası balıkçıydı. Salih de doğdu doğalı kendisini balıkçı biliyordu. Askerliğini kimin zamanında yaptığını bilmiyordu. Sultan Azız mı, Sultan Mecid miydi? Ne bilsindi yahu? Biri değilse öteki, ya da başkasıydı. Askerlik görevini —Avnullah Korveti Hümayununda— bütünledikten sonra dosdoğru, doğum yeri Bodrum'a döndü.

Bir düğün dansında ayaklarının pırlıtlısını seyrettiği esmer kızla evlendi. Kendisi ve karısı, kendilerini dünyanın en mutlu çifti saydılar. Karı koca taşla çamur taşıyarak Bodrum iç limanının tersane denilen yerinde iki gözlü bembeyaz badanalı bir ev yaptılar. Asma çardağıyla gölgelenen kapılarının on adım ötesinde küçük balıkçı kayıkları demirliydi. Bir erkek çocukları oldu, sonra da iki kız. Karısı anlaşılmayan bir illetle sararıp soldu, birkaç ay içinde ölüp gitti. Oğlu savaşın birinde şehit düştü. İki kızı da evlenip uçra yerlere gittiler.

Salih Reis ölenlerin ve evlenip gidenlerin bıraktıkları acı boşlukla başbaşa kalamadı. Küçük

kardeşi Datça yarımadasında, Avlonya köyünde oturuyordu. Kardeşinin bulunduğu yerin üç dört mil batısında Tekir burnunun az berisinde, Divan burnunu kovanço edince Palamut bükü denilen bir köy vardı. Salih Reis orasını pek beğendi. Palamut bükünde, kıyı bir mil uzunluğunda bir kavıs ızıyordu. İnce kumdu orası. Dalga hilal kıyının bir ucundan tutturdu muydu, kemane çekilen yay sanki, fiş... ş...ş., şeyuu ederek beyaz köpüğünü ta öbür uca taşıyordu.

Palamut bükünde deniz kıyısında tavanı basık, mağaramsı küçük bir taş yapı vardı, onu satın alıp taşındı. Onun da kapısı denize açılıyordu. Kapıdan girince sol yanda bir ocağı, sağ yanda da duvara gömme bir dolabıyla beş altı rafı vardı. Dip duvarın bir yanından öteki yanına geniş bir peyke uzanıyordu. Peykenin üzerine çıkınca, kapıyla çerçevelenmiş masmavi bir deniz parçası, onun da üzerinde beşiklenen balıkçı kayığı görünüyordu. Ama odanın özelliği şuydu ki, içerinin fukaralığı, dalgaların tavanda durmadan geçen angısıyla siliniyordu. Gündüzün yeşille mavi, aylı gecelerde de karbeyaz dalgalar yürüyordu tavan-da ve duvarlarda. Aysız gecelerde bile, mahmur renkler odanın her tarafına süzölüyordu.

Salih Reis yaman balıkıydı. Her balığın soy-sopunu, her çeşidinin huyunu suyunu bilirdi. Bir kurşun skandili vardı ki dibi ukurdu. O çukura yumuşamış sabun kordu. Dibin kumu, deniz ot-ları, kaya bitkileri, çakılları sabuna yapışırđı. Salih Reis onları inceler, parmakları arasında ezer ve ö dibi sanki kendi eliyle koymuşmuş gibi, orada ne çeşitten ne kadar balık olacağını kesin olarak bilirdi. Bundan dolayı, kovayla kuyudan su çekercesine, denizden balık çekerdi. Tuttuğu balıkların az buuğunu kendi yeygisi için ayırır, üst yanını zerzevat ya da ete değiştirirdi. Artarsa dağıtırdı köylülere. Pazarlıktaki aldırışsızlığına bakarak: "Ne allahlık adam! Eyi ki dişi olmamış, yoksa önünde her yutkunana 'buyur' diyecekmiş," derlerdi onun için.

Bir gün Palamut bükünün açıklarında mer-

can avlarken, kayığı demırllemeye üşenmiş, rüzgâr kayığı yelpazeleye yelpazeleye ta açıklara sürmüştü. Salih Reis hiç farkında olmamıştı, çünkü elde volta, pek tatlı bir şekerleme kestiriyordu. Ama birdenbire voltayı tutan eli ve kolu kopartılırcasına sarsılmıştı. Kaptan ne olduğunu şaşır-mıştı, lakin aklını çabuk toparlamıştı. Dişleri arasından, "Anaçko, babaçko bir kaya vlahosu, büyük parça, hiç olmazsa yirmi beş kilo var," diye fı-sıldayivermişti.

"Balığı avlaştırmalı" —avlaştırmak, güneyde kollamak, idare etmek anlamına gelir. Örneğin: dalgayı avlaştır— diye düşündü. Sekiz telli at kılı voltayla, yirmi beş okkalık balık tepe tepe kayığa zorla çekilmez a. Salih Reis dolaylarına bir göz gezdirdi. İçinden, yahu burası hiç olmazsa elli kulaç, bu çeşit vlahos bu çamur dipte ne gezer? Tuhaf, dedi. Ne var ki bu durumda dibi ölçmenin sırası değildi. Balıkçı damarı adamakıllı depreşti. Balık asılınca, Salih voltayı salıveriyordu. Ama voltayı ya sonuna kadar çekerse? O zaman son olarak asıldı mıydı koparırdı voltayı. Cimriler, para öderlerken ecel terleri dökerlermiş. Böyle diyenler geleylerdi de, Salih Reis'in asılan balığa volta verişini bir göreydiler. Balık voltayı değil, Salih Reis'in sanki can damarını alıp götürüyordu.

Balığın aldığı her karış ip, sanki ömrünün bir yılıydı. Ama balık yavaşladı, ya da durdu muydu, Salih Reis'in geri aldığı ipin her karışı sanki ele geçirilen büyük bir kelepirdi, Salih Reis'in canına can katıyordu. Artık volta, volta değil, Salih Reis'in can bağıydı. Böylece şimdi laçka şimdi aganta ederek, Salih Reis iki saatten fazla uğraştı. Sonunda balık sersem sersem yüze getirildi. Salih balığı görünce yüreği korkuyla dondu. Çünkü küçücük mercan iğnesi, vlahosun alt dudagının kolayca kopabilen yumuşak derisine takılıydı. Sert bir çırpınısla deri kopabilir, koca yaralık da göz göre göre gitti giderdi. Salih Reis, "Amaaa.. an!" diye bağırdı. Korkuyla yüreği titreye titreye sol eline kepçeyi aldı. Bir ince saç kılıy-

la bir fili kayığın küpeştesine çekmek gerekirdi. Balık, ayın on beşi gibi kapaksız kırpıksız gözlerle balıkçıya baka baka kayığın ta yanına getirildi. İşte bu kertede Salih'in yüreği az kalsın patadak duracaktı. Ama şimşek gibi davrandı balıkçı. Bir göz kırpışı süresinde balığın iri başı kepçenin içindeydi. Kepçe, su sıza sıza kaldırılmasıyla beraber, kayık ambarının farşlarının "Gümm!" etmesi bir oldu. Sonra balığın güçlü debelenmesiyle kayık kösler ve davullar gibi gürledi.

Ak vlahostu babacan! Kıp kıpızıl öfkeyle kızarıp, zehir zembelek yaktı. Sırtı tekır kedi gibi yol yol, pars gibi benek benek, tavus kuşu kuyruğu gibi de göz göz oldu. Renk rengi kovalıyordu, biri eriyince başkası uyanıyordu. Kıvrandıkça sırtında hilaller dolgun ay oldu, mahmurlaştı, söndü, kuyruğuna yıldızlar serpildi kıpraya kıpraya kayboldular, sonra beti benzi soldu balığın, balık öldü.

Salih, denizin burasında iş var, diye düşündü. Altı sabunlu skandilini alıp salıverdi dibe. Kaluma denize fırl fırl uçuyordu. Skandil elli kulaçta dıp buldu. Şaştı Salih bu işe. Yoksa bir balık mı skandili yutup çiğniyordu. Hayır, bu balık bu derinliğin malı değildi. Balık, elli kulaç dipten yüze gelseydi, yüzde mutlaka çatlayıp, kazık kesilirdi. Balık çatlamadığına göre, daha sığ suların eğleşeni idi. Balığı oynatırken kayık mutlaka kaymıştı. Salih Reis tuttu kürekleri, sağı solu, şurayı burayı skandilleyip durdu. Sonunda oradaki dibin topoğrafyasını keşfetti. Tepesi yirmi üç kulaç derinliklerde, ama etekleri yüz elli kulaca inen kayalık bir sığ buldu. Deniz altının koca bir Babil kulesiydi bu. Belli ki raf raf denizin tabanına inerken, rafları çeşitli deniz balıklarına barınak olmuştu. Kocaman, ak sakallı orfozlar, itfaiyeci hortumları gibi uzamış yılan balıkları, zmineralar, alay alay kupesleri, sparoz ve stavritleri yuta yuta beslenmiş, dede olmuş mercan kırmaları skaros, skatarosla kalyon boybosunda sinagritler, sözün kısası Nuh ve Yunus aleyhisselam çağından kalmış nice alametler orada toplanmış ve

kurultay kurmuş olacaktı. Salih, "İşte burasının nişanını almalı" dedi içinden.

Hemen çapraz nişan aldı. Kriyo burnunun üzerine Stanköy adasının Piperya dağı getirmeliydi. Ama sığın tepesi yassı ve genişti. Bu çizgi üzerinde gidilip Stanköy'ün Aya Fuka burnu görününceye dek sığın tepesinin üzerindeydi. Öteki çizgi de şöyleydi: Palamut bükünün kucakladığı Zümrüt gibi Baba Adası vardı. O adanın iskele yakasını Palamut bükünün ta göbeğinde ağaran kendi evinin —Salih Reis'in evinin— üstüne getirecekti. Korkma! Sığın, deniz altı yaylasının üzerindeydin. Bunları bulunca Salih Reis, derin derin içini çekti. Çok güzeldi bu ama neye yarardı, dermişçesine elini havaya kaldırdı. Oğluyla Kara Kız sağ olmalıydı. Neyse! Köylüler bol balık istediklerinde, Balıkçı Salih yelken, kürek, sığına giderdi.

Yıllar geçti, on, yirmi, otuz yıl balık avladı. Palamut bükünde bir çardakaltı kahvesi vardı, kumsalın üzerinde. Salih Reis'in meremetlediği ve asarak kuruttuğu balık ağlarının, paraketelerinin ve sepetlerinin dolaylarında oynayıp cıvıldaşan köy çocukları büyümüş, artık saçları ve sakalları kurlaşmıştı. Onların çocukları oynamaya başladı ağların aralarında. Salih Reis, onlara kürek (Narteks) ağacından oyuncak kayık yontardı. Çardakaltı kahvesi ve köydeki köylü kulübelerinin çoğu yıkıldı. Son sıralarda eskisi kadar balık avlamıyordu Salih Amca. Kapısının önünde güneşte oturup çubuğunu tellendiriyor, denize bakıyordu. İhtiyarlık, sinsice iliklerine işlemişti. Ara sıra köylü çocuklarının bir ikisi gelirdi, onlara masallar anlatırdı. Kimi sefer masalın ortasında uyuyakalırdı. Pek yemek de pişirdiği yoktu. Önceleri kızlarından ara sıra mektup alırdı. Onlara cevap yazdırırdı. Sonraları mektupları açmadan —cebinde volta, misina, kurmuş balık yemi parçalarıyla— taşır, unutturdu onları cebinde. Kızları da cevap alamayınca, onu öldü sanarak mektupları kestiler.

ÇAKIR AYŞE VE BALIKÇI HAMZA

Artık pek ihtiyarlamış olan Salih Reis'in titreyen elini tutan, sendeleyen adımlarına değnek olan biri varsa, o da Çakır Ayşe'ydi. Salih Reis'in küçük kardeşi İbrahim Reis'in delikanlı oğlu Balıkçı Hamza'yla evlenmişti Çakır Ayşe. Saçları güneş harladığı ve gözlerinde Arşipel mavi mavi ışıldadığı için, ona Çakır Ayşe demişlerdi. Hamza'nın babası İbrahim Reis bir Cezayir seferinden dönmemişti. Hamza Reis de evlendikten az sonra hastalanıp ölmüştü. Kocasının soysopundan biricik ihtiyarcık Salih Reis kalmıştı. Çakır Ayşe'nin Salih Reis'e bağlılığı işte bundandı. Çakır Ayşe'nin duyduğu yakınlık, yalnız Salih Reis'te kalmıyordu. Ama bütün denizogullarını seviyordu. Ayşe de fukara, yoksul ve hasta denizcilere karşı koruyucu bir analık duygusu peydahlanmıştı. Piliçlerini kanadı altında barındıran bir ana tavuktu sanki. İyi yürekli ihtiyarcığa fena kadın derlerdi. Ama, onun varlığından bir sıcaklık duyarlardı. Hep giderlerdi yanına, elleri üşüyenlerin, avuçlarını mangalda ısıtmaları gibi.

Çakır Ayşe, Avlonyalı değildi. O, Hisarönü'nün Mezgit köyündendi. Balıkçı Hamza'yla evlenince Avlonya'ya gidip kalmıştı. Avlonya'da, Palamut bükünde olduğu gibi vadiler gür palamut meşesi ağaçlarıyla kapkara ve karanlıktı. Oradan frenk ellerine koca kayıklar dolusu palamut ihraç ettikleri için, (palamutun frenkçesi Valonea sözcüğünden) oraya Avlonya adı takılakalmıştı. Sonradan, orada çok güzel portakal ağacı yetiştiği anlaşılnca, meşe ağaçları köklenerek yerine portakal ağaçları dikildi. Portakal ağaçları sarı Japon

fenerleri takılmış ulu çınarlara benziyordu. Her biri yılda on altı bin portakal veriyordu. İşte Çakır Ayşe'nin, iki odalı badanalı evi, sahibi olduğu on portakal ağacıyla gölgeleniyor, hem de onlarla besleniyordu. Palamut büküne Salih Dede'yi görmeye gitmiş olmazsa, evinin önünde oturur bir balıkçının oğlu ya da kızı için getirdikleri kaba yapağıdan fanila örerdı. Altın saçları, ihtiyarlayınca, gene denizdeki ay ışığına batırılmış gibi, gümüş bir aklıkta çıkardı. Şimdi, kolunu, bacağını oynatınca köylülerin romantizma dedikleri ağrılarla ek yerlerinin, menteşelerinin cazırdadığından yakınırdı Ayşe Nine. Hey! Gençken öyle miydi ya? Cıva gibi bir çocuktu, hoplayıcı ve sıçrayıcı bir ateşti. Doğanın her sesine delik olan kulakları, ama söz dinlemekte sözü ilaç için olsun dinlemez de dinlemezdi. Hele buyruğa barut kesilir, hemen meydan okurdu. Güzel olmasına çok güzeldi. Ama onda yüz, gök yalabıklığından çok öte, göze çarpan bir canlılık vardı. Tüm varlığı can ısıyla sıpsıcaktı. Şimdi apansızın alevlenirdi. Yaşama hızından ötürü başkası bir dakıkada kaplumbağa gibi debelene debelene bir metre yaşarsa—Ayşe kızın zembereği mi, yayı mı boşanırdı ne—hemencecik yüz kilometreyi yaşayıp bitirirdi. Her davranışı hızdan ibaretti. Yürümez, koşardı, çekirge gibi hoplar, topaç gibi dönerdi. Ele avuca sığmazdı. Küçücük evlerinde bile, onun nerede olduğunu annesi bilemezdi. Yaramaz çocuk, avluda, iki buçuk uyuz tavuğa taş mı sallıyor, yoksa bağlı keçilerin boynuzlarına tohumluk kabalakları mı, hurda incirleri mi saplayıp takıyor bilemezdi. Bir türkü mırıldandığında, türküyü izleyerek onu bulamazdın. Sesinin geldiği tarafa seyrilip, onu "Hah yakaladım," demeye varmazdan sesi başka yerden gelirdi. Zaten Çakır Ayşe'cik kapı kenarında hızla yelpirdeyip giden bir yırtık şalvar kenarı, bir pencere kenarında kayboluveren bir saç örgüsünün ucu, kapı kenarında uçup giden bir yalınayaktan ibaretti. Her yanda, onun sesinin ve gövdesinin bir parçasını bulurdun. Ama tüm olarak insanda soluk bırakmıyordu seğırt-

mekten. O şimşek gibi gidiş gelişlerden yapılma küçük bir çocuktuk, saman sarısı saç, çakır göz, sıksa bacaktan ibaret.

Sıcak iklimlerin etkisi midir, nedir? On ikiye basar basmaz, Ayşe yaşımdan öte ermeye yön tutmuştu. Birdenbire bir fiskiye gibi serpildi kız. Göğsünün kabarışına sevinç ve hoşlukla bakıyordu. Uzun saçlarının örgüsünü çözdü müydü, belinden aşağısına bir ateş seli akıyordu. Onu annesinin, babasının kızı saymak artık hayli güç oluyordu. Şiddetle parlayan sabah yıldızının kızı olsa gerekirdi, hanı denizden çingil çingil gülerek sıvrılan sabah yıldızı.

Mezgit'ten bir saat öte, ustura gibi keskin, testere gibi yırtıcı kayaların üzerinden yürününce, Hisarönü'ne bakan deniz kıyısına varılırdı. Balıkçı Hamza, paraketelerine ahtapot yemi bulmak ve onları yemlemek için her rüzgâra kapalı olan o girintiye girerdi. Zaten avlandığı Kameriye adası, Kocaada ve Uzunada oraya birkaç kürek çalımundaydı. Çakır Ayşe denize girebilmek için bir saatlik sarp yolu göze alırdı. Sıcak bir gün denize girmek üzere oraya varınca, Hamza'yı başını eğmiş, paraketesini yemler buldu. Denize dalmak için Hamza'nın işini bitirip gitmesini beklerken, sıcağın otlamış. Hamza başını işinden kaldırıp Çakır Ayşe'yi görünce, şaşmış, hayranlıkla gözlerini açarak: "Bu ne? Merhaba!" diye bağırmış. Adam Ayşe'yi görünce, yüzüne harlı bir sıcaklık vurmuş gibi olmuş. Çakır Ayşe'nin, orada görünmesinin adamda yarattığı şaşırtıcı hayranlıktan, içi çok hoşlanmış. Alnına dek kızarmış hoşlukla. Hamza'nın gitmesini beklerken, ikisi de şundan bundan konuşmuşlar. Konuştukları konular, her günkü gibi laf ola padişahım saçmasapanlarıymış. Ama konuşmadaki konular değil, seslerinin ve bakışlarının taşıdığı duygu asıl çok önemliymiş.

Çocukken köyde hiç kimsenin dönüp bakmadığı Çakır Ayşe, geliştikten sonra çok erkeği baştan çıkarıyormuş. Çakır Ayşe'ye çok sulanan da olmuş, ama o fazla sulananların hepsinin gözleri-

ne mor oturtmuş, öyleki, köyde, "Aman yumruğu pektir. İstersen git de dene!" derlermiş. Kimi insanların gönlünde bir yay vardır. Bir bakış, bir duyuş, hatta kimi yol, bir hiç sayılacak önemsiz bir şey, her nasılsa çalımına gelir de, yay boşanıverir. İşte o yay, boşanma koşullarını bulduydu ki, Çakır Ayşe'nin dişiliği alabildiğine boşandı. Artık kuzusu Balıkçı Hamza vardı. Hamza'yı yutmak için büyük Afrika yılanı (Boa Kostrikor) gibi onu dolam dolam sarıyordu. Hamza ise bu dolaşmaları, sıcak, yumuşak ve bal gibi tatlı buluyordu. Artık Çakır Ayşe, Balıkçı Hamza'yla, milyon hatta milyarlarca yıl önce başlamış bir oyunu oynuyordu. Hamza kaçınca Çakır Ayşe kovalıyor, Hamza davranınca Çakır Ayşe kaçıyordu. Aman, bu saklambaç oyunu ne hoştu! Doğa Ayşe'ye çok hoş bir oyuncak vermişti de, bugüne dek böyle bir oyuncığa sahip olduğunun farkına varmamıştı. Hamza'ya, "Atına nal olam, beline trablus kuşağı olam", deyince, Hamza kollarını kabartarak testi sapı yapıyor, baba hindi gibi böbürleniyordu. Çakır Ayşe, deniz kenarına daha sık uğramaya koyuldu. Oraya her varışında, Hamza'yı orada bekler buluyordu. Yol çok çetindi, ama Çakır Ayşe'ye bu yoldaki adımları hoş ve yumuşak geliyordu. Deniz kenarında Hamza'yla şundan bundan lakırdıyorlardı. Çakır Ayşe bir gün Hamza'nın evli olmadığını bildiği halde ona,

"Evli mısın?" diye sordu.

Hamza: "Evliyim" dedi. Şaka maka ama buna Çakır Ayşe'nin canı fena sıkıldı. Hamza'ya,

"Kimlen?" dedi.

Hamza: "kiminle olacak, balıkçının sevgilisi deniz kızı olur," dedi. Çakır Ayşe'nin içi rahat etti.

Ayşe: "Nasıl güzel mi?" diye sordu.

Hamza: "Ateş gibi deniz kızı. Gözleri çakır mı çakır, ama kimi yol zümrüt yeşiline çalar, saçları altın sarısı. Hele karanlık bir odaya girsin, odayı apaydın eder" diyerek Çakır Ayşe'nin tarifini yaptı. Ayşe'nin çok hoşuna gitti bu tarif.

Ayşe: "Denizin içinde şalvarla mıntan mı giyer?" diye sordu.

Hamza: "Ne gezer? Bütün glyimi saçlarından ibaret," dedi.

Çakır Ayşe: "Desene çıplak gezer!" dedi.

Hamza: "Evet, anadan doğma" diye cevapladı.

Çakır Ayşe de: "Vay gidi utanmaz orospu!" dedi, sonra gene sordu:

"Onların bellerinden aşağısı balık değil mi? Ben birçok kayıkların başında resmini gördüm. Hele bir kez Paluka Mustafa Reis kayığıyla buraya gelmişti. Kayığının dört yanını deniz kızları kabbartmalarıyla doldurmuştu. O bana deniz kızlarının bellerinden aşağısının balık olduğuna yemin etmişti."

"Hayır, hayır iki bacakları var. Mustafa Reis yandan bakmıştır da övle görmüştür. Yalnız dizlerinin alt yanı balık pullarıyla örtülü, hem iki ayak yerine bacakları iki yumrukla biter."

Deniz kızlarının iki bacaklı olmaları Çakır Ayşe'nin hiç hoşuna gitmedi. Ayşe içinden, vay gidi orospu, diye düşündü.

Hamza'ya: "Şimdi sen burdasın, onun ne yaptığını biliyor musun? Ya başka bir balıkçıyla gitmişse?" diye sordu.

Hamza: "O balıkçıyla değil, deniz adamıyla çoktan gitti. Beni ta neden beri bıraktı o" dedi.

Çakır Ayşe: "Bıraktığını biliyor musun? Ya günün birinde çıkarsa?" dedi.

Hamza: "Ben gözümle gördüm. Bak sana anlatayım. Bir gece kayıkta yalnızdım. Herkesin kentte köyde derin uykuda oldukları saatti. Çakır Ayşe de yoktu ki onu düşüneyim, yalnızlıkta göğbe denize bakıyordum. Gece kapkaraydı, ama yıldızlarla dopdoluydu. Deniz cam gibiydi. Ama yıldızların denizdeki yankısıyla, deniz de yıldızlarla dopdoluydu, denizle o alabildiğine kırıpşıyorlardı. Ben ortasındaydım o karanlığın, yıldızların ve sessizliğin. Yıldızlar ve sessizlik, yukarda, altımda ve dört yanımdaydı" dedi.

Çakır Ayşe, Hamza'ya tuhaf tuhaf bakıyordu. Heyecanla, "Sonra? Sonra?" dedi.

Hamza, "Neresi yukarısı, neresi aşağısı belli

değildi. Sonra birdenbire ay, uzakta ufuktan yavaş yavaş doğdu. Yıldızlar şöyle geri çekilir gibi oldular. Ay büyük değildi, ama hemen hemen güneş kadar parlaktı. Ay ışığında denizin dibini görünüyordu. Kayık yedi kulaçta demirliydi. Dipte gölgeler, geliyor, geçiyor birbirine sarmaş dolaş oluyorlardı. İşte orada benim deniz kızını gördüm, bir deniz oğluyla değil bin tanesiyle sarılışıyordu. Ondan sıtkım sıyrıldı doğrusu" dedi.

Çakır Ayşe, "Tüh edepsiz!" dedi. İkisi de sustu. Bir süre birbirlerine bakakaldılar, pek içten.

Eski bir masaldı bu. Masal olduğunu da biliyorlardı. Ne var ki doğanın uyumakta olan bütün güzellikleri uyanmış, bütün şifir hazineleri boşanakoymuştu. Birbirlerine orada bülbul olup şakıdılar, birbirlerine tavus kuşu oldular, birbirlerinin gözlerine olanca renklerini ışıdattılar. Bununla şehirlerde flört denilenin arasında güneşle bir fener arasındaki fark vardı. Ta zamanın canlı yaratıkları yaratılmadan önce, akan eski suların fişiltisi vardı bu işte.

Ama bu hep böyle sürüp gidemezdi. Hamza sanki hiç Çakır Ayşe'den esinlenmemiş gibi, ona bir gün,

"Ayşe var mısın, seni kaçıracam," dedi. Şeytan kız gözlerini hayretle açtı, sonra kararsız kararsız,

"Nasıl?" diye sordu.

Hamza, "İşte kayık var ya," dedi ve uzun uzun anlattı. Ama, Çakır Ayşe bu işin tam dilediği gibi olmasını istiyordu. Hemen kıyıda sandala binmek, sonra kayıkta, kayığın çuval dolusu safrasıymış gibi sessiz sesiz taşınmasını istemiyordu. Biliyordu, annesi ve amcası, —babası ölmüş— Çakır Ayşe'nin— Hamza'dan dolgun başlık isteyeceklerdi. Hamza fukaraydı. Zaten zengin olsa da Çakır Ayşe, davul zurnayla, tel ve duvakla evlenmeyi yavan buluyordu. Hamza'ya:

"Köyde gelini boyuyorlar, sarmalıyorlar, duvak tel örtüler koyuyorlar. Ata bindiriyorlar, zurnalarla davullarla onu sağır ediyorlar, içiyorlar ırakıyı, zerhoş oluyor, irezil oluyorlar. Zavallı ge-

lin eve gelince, bunca örtünün içinde terden bunılıyor, bayılıp patadak yere düşüyor" dedi. Sonunda şöyle anlaştılar. Hamza köyünden dört gün sonra atla gelecekti. Çakır Ayşe hazırlayacağı çıkınıyla, onu köyün altındaki korulukta bekleyecekti.

Çakır Ayşe "Ben ata iyi binerim. Amcam öğrettiydi. Ama sen beni atın terkisine alırsın. Bulaçağın at güçlü olsun. Çünkü belki bizi köyden kovalarlar. Dört nala uçmalıyız, haydi sağlıcakla Hamza'm," dedi. Ayrıldılar.

Artık Çakır Ayşe bulutlar üzerinde yürüyordu. Arasıra bakışı, ta uzaktaki Datça dağlarına dalıyordu. O dağların etekleri arasında koylar vardı. Avlonya oradaydı. Onların üzerinde mavi buğular vardı. Denizden mıydı maviler, yoksa balıkçının soluğu muydu onlar? Çakır Ayşe'nin içinden birbiri ardınca sevinç esintileri geçiyordu. Uzaklarda Datça'ya bakarak, sesi dudaklarında vahşi bir türküye telleniyordu. Biliyordu, o cennet gibi ormanlı, pınarlı dağları. Avlonya'ya gide ne dek bekleyecekler mıydı? Bir yerde attan iner, yorgunluklarını giderirlerdi. Ayşe, bastığı toprağa, taş, ağaca bakıyordu. Her yerde yeryüzü, yaşam sevincinin aşırılığıyla çıldırıyordu.

Sayıllı günler geçti. Çakır Ayşe, kimseye sezdirmeden çıkınını daha önceden koruluğa taşımıştı. Şimdi Hamza'sını beklemek için koruluğa gidiyordu. Yürürken yüreğinin gümbürtüsü sanki millerce uzaktan işitilecekti. Yakışıklıydı şu Hamza'sı. Kendi çakır gözlerine ve altın sarısı saçlarına karşı koca koca kara gözleri, güneşte çelik mavisi gibi çakan simsiyah saçları vardı. Ayşe, tepeden tırnağa gözkuşak kesilmişti. Uzakta, ağaçların arasında beygiri nerdeyse görecek, at nallarının takırtısını işitecekti. Bir takırtı duydu, yüreği ağzına geldi. Ama Ahmet Ağaydı, eşiğiyle tarlasını sulamaya gidiyordu. Sonra bir sürü eşekleriyle köylüler, Bozburun pazarından dönüyorlardı. Aralarında konuşurlarken biri, "Keçiyi bir liraya aldım", öteki, "Kabaklar çok pahalıydı pazarda" diyordu. Çakır Ayşe içinden, "Amma da buda-

lalar! Kabaklar pahalıymış, amma da önemli" di-yordu. O alışverişin, o köyün, hatta o dünyanın yerlisi değildi artık. Gidecekti bekliyordu. İkinci sularında gelecekti Hamza. Yolda bir kaza mı ol-muştu acaba? Yok a canım! Allah göstermesin... Göğ-e baktı, kulağı kırışteydi, tıs yoktu. Ta uzak-ta, gökte bir kuş uçuyordu, kanatlarının bir tüyü-nü kıpırdatmadan rüzgârın üstünde kayıyordu. Gözden kayboldu ve göğü cascavlak, tamtakır bı-raktı. Lekesiz, kocaman bir sessizlikle başbaşa kaldı Çakır Ayşe. Biliyordu Ayşe, Datça'da yol ke-narında uçurumlar vardı. At kayar. Acaba Hamza uçurumun dibinde parça parça mı olmuştu? Yok a canım! Allah esirgesin. Keçi çanları vadilerde yürüyordu, akşamleyin ağıl dönüşünde. Acaba? Yok a canım! Gün batıya ağıyordu. Bir sürü kır-langıç, kara hız parçaları gibi çıvdılar yuvalarına, uyumak için, onlar geçince gök yine bomboş kal-dı. Her yan kıpkırmızı oldu, sonra her şey soldu. Gün söndü. Sakın? Yok, a canım! Korunun ağaç-ları uyukladılar, kanatlarını devşirdiler. Gece ol-du. Hamza gelmedi. Çakır Ayşe içinde bir çökün-tü duydu. Adımları çok ağırdı eve dönerken. Aca-ba? Yok a canım! Ama gün bitmişti! Acaba? Yok a canım! Evet! Hayır! Evet! Evet! Hayır! diye diye eve döndü. Her günkü yürekler acısı evdi!

İçinden bir acı onu zorluyordu. Annesinin bön bön bakışı karşısında dayanamadı. Annesi-ne: "Avlonyalı Hamza beni istiyor, ona varacağım" dedi. Annesi, Çakır Ayşe'yi küçümser yollu "Hay bre çocuk!" dedi. Çakır Ayşe'nin onuruna fena do-kundu bu sözler. Canı ağzına gelmişti zaten. An-nesine alabildiğine açık gözlerle baktı. Dudakları bir şey söyleyecekmiş gibi birkaç kez titredi. Ama bir şey söylemedi. Kaşları çatıldı, elleri göğsüne doğru yürüdü, dik göğüslerinin zorladığı düğme-lere gitti. Titreyen parmakları çözmedi düğmeleri. Birdenbire boyunca dikildi, başını arkaya attı. Hamza'yla oynadığı uysal kadın maskesini bir ya-na fırlattı. Çevik bir davranışla mintanının göğsü-nü şırakkadak yırttı. Avuçlarıyla memelerini şak şak tokatlayarak "Bak bunlar ne? Çocuk mu-

yum?" dedi. Annesi iki elinin parmaklarını başına götürdü: "Deli kız!" dedi. Ama kadınlığı mı tuttu ne, içinden kıvanç duydu. Çakır Ayşe, o gece göz yummadı. Gece gelirse artık onu bulmak Hamza'ya düşerdi. Çünkü... Hayır, hayır! Bir kaza olmamıştı. O balıkçıysa, balık tutuyorsa Ayşe de Kara Hamza'sını tutardı. Tutamazsa tutamazsaa, kendisine kıyardı. On üç yaşında kadın kız olmak amma da acıydı. Erkek olmalıydı ki işi eline alsın. Böyle düşünürken, kısık gözlerinin aralığında öfkenin mavi ateşi yanıyordu. "Atma nal olam efem! Beline trablus kuşağı", dedikçe yüz buluyorlardı. Köyde görüyordu ya hepsini! Beline, Kara Hamza'nın trablus kuşağı olayım da, bir görsün o gününü, diye diye sabahladı. Ama yine de bir kazaya uğramış olmasın diye kaygılanıyordu. O zaman içinden Kara Hamzam, bakışıyla yanağımı okşasa yeter bana. Onun bir dokunuşu tüm gönlümü gövdemden uğratar, gönlüm zavallıya doğru bir atılış olur. Göğsüm çiçek gibi açar, onun bakışında, diye düşünüyordu. Ne bekliyordu sanki. İşte, amcasının duru atı Yonca vardı, tüfeği de vardı. Onları alır gıderdi. Atı, tüfeği arasındlardı sonra.

Gün doğdu, Ayşe Hamza'nın geleceğini bir umuyor, bir "Hayır gelmeyecek", diyordu. Öğleyi buldu. Artık duramıyordu yerinde. İkinci oldu gelmedi. Yüzü yumru yumru oldu. Doru atının yanına vardı. Bir süre, mızrak gibi dimdik durdu. Ama birdenbire, içinden kaslarına, kalçalarına tepeden tırnağa dek her yerine sanki yüz bin voltluk bir elektrik akımı geçti. Atladı Çakır Ayşe doru ata. Pek kısa bir süre, biniciyle binek, mermer bir heykel imişler gibi durakladılar. Ayşe bohçayı unutmuş, almıştı. Ayşe'nin ata hoplamasıyla beygiri, kalça, bacak ve baldırlarının güçlü kuskacına alması, bir oldu binekle. Hayvanı topukladı. Binek binici bir tek hız parçası olarak, çılgılık gibi çıvdı. O vahşi, dört nala uçuşta, Ayşe eğilip atın kulağına, "Ha göreyim seni. Sevgiliye gidiyoruz," dedi.

Çakır Ayşe'yle doru at, ovaya tam yolla bo-

şandılar. Ayşe'nin alev alev saçları, Yonca'nın yeleleriyle kuyruğu, uçan kanatlardı sanki.

At dörtlüde giderken, Ayşe'nin geniş şalvarı atın uçuşuyla yapraklarınca bacaklarında güvercin kanatları gibi şakırdıyordu. Dört yandaki güneşle kızmış dağların ateş hohlayışıyla yanan ovayı, rüzgâr gibi geçti. Alabildiğine açık burun deliklerinden Yonca ve binicisi, ovayı da, onun uzaklıklarını da içiyorlardı, açık uzaklığın özgürlüğünü tadıyorlardı. Kayıkaşırın'daki tahta köprü'nün üzerinden gök gibi gürleyip geçtiler. Tozlu dumana katarak denizi kıyıladılar. Hurmalı bükle, Gökteş bükünün görünmesiyle ta arkada kalması bir oldu. Çiftlik köyünün ta göbeğine daldılar. Cıyak cıyak kaçışan tavuk, ördek ve kaz kargaşalığı, köpek havlayışlarıyla ürkek insan bakışları ortasından yıldırım gibi, aşırıp kayboldular. Köyde herkes, "Neydi o! Vay canına!" diye birbirine bakakaldı. Kimi kadın, "Yıkayıp serdiğim çamaşırlar, hep uçup topraklarda berbat oldu," diye yakındı. Bazıları da ipini koparıp kaçan eşeklerini aramaya gittiler.

Çakır Ayşe kendisine doğru geliyor mu diye kulak veriyordu uzaklara. Çünkü, Hamza, Mezgit'e giderse, izleyeceği başka yol yoktu. Ama, kendi atının, yeri davul gibi gümbürdetmesinden başka bir şey duymuyordu. Ayşe "Gelmiyor," diye düşününce, tüfeğin kundağını avcunda ezercesine sıkıyordu. Sonra, "Sakin bir felaket oldu, aman yetişeyim," diye Yonca'yı daha da topukluyordu, gözünü budaktan sakınmadan alabildiğine sürüyordu.

Hıza bayılır insanoğlu, çünkü iki uzağın ayrılığını yok ederek ayrıları birleştirip kavuşturan hızdır. Ama ne kadar nalına tez olsa da Yonca, Çakır Ayşe'nin insansı tezcanlılığına karşı yavaştı. Kara bükü, Değirmen bükünü bir varmış bir yokmuş gibi trak trak, takartrak arkada bırakınca, patika dağa sardı. Yonca, dişlerinden köpükler uçurarak, nallarından kıvılcımlar savurarak gidiyordu. Bu dörtlüde hızla, rüzgârda bir sağnağın kamçısı altında ağaçlar, yaprak ve dal hisşirtti.

siyla bir sağa, bir sola eğildikten sonra dikilince, hayretle "Ne oldu acaba?" diye birbirlerine şoruyorlardı. Dımdık selviler, "Yer depremi galıba" dediler. Uçurumların kenarında seken Yonca'nın nallarından uçan taşlar, uçurumun kara dibinde fişekler gibi patlıyordu. Uçurumların hemen ötesinde yolculuğa çıkmış bulutlar arasında koca koca deniz parçaları görünüyordu ta aşağıda.

Yukardaysa, Datça'nın ormanlı Emecik tepeleri, göklerde kara nöbetçiler gibi dikiliyordu. Hey, canım yurdun özgür, yüce dağları... Ağaran patıkada duman izi bırakarak, sıvrılan yavrusunu gölgesiyle koruyordu.

Akşam oldu, güneş çekti kızıl elvedasını yer-yüzüne. Artık Çakır Ayşe, Kargılı büke ve Dalyan büküne çığ gibi iniyordu. Hızla kıprayıp göğü titreten yıldızlarda gecenin nabızı çarpıyordu. Evrenin milyarlarca samanyolunun topaçlar gibi fırl fırl dönen milyar kere milyar gezegeni vardır. Onlardan gelen dayanılmaz akımdan hızını alan Çakır Ayşe, yapyalın insan gönlü olarak hâlâ uçuyordu. Artık pek yakındı Avlonya. Çakır Ayşe dişlerini sıktı. Çiftesinin iki horozunu trak, trak kaldırdı. Yakındı, çok yakındı. Ay ışığında, o idi! Hamza! Güçlülle bir ata binmeye çalışıyordu. Çakır Ayşe, bir bakışta olan biteni anladı. O da Ayşe'yi gördü. "Sen! Ayşe, sana geliyordum, gelemedim," diye sevinçle bağırdı. Hamza, ayağa kalkarken Ayşe, çiftesinin iki horozunu indirdi. Bu gerekmezdi artık, çifteyi yere bıraktı. O dakikada, Hamza'nın önünde Ayşe, bir can kasırgasıydı. Annesinin bir gece önce onu küçümsemesi, onu, suratına vurulan bir kamçı gibi acıtmıştı. Ayşe,annesine yaptığı gibi iki eliyle, mintanının önünü yırttı. Hamza'ya, çelik gibi sert memelerini göstererek, "Bak bunları sana getirdim!" dedi ve koştu Hamza'ya. Sesinde aslan, kartal, kumru, kırlangıç vardı. Yağmurda salınan gökkuşağı, ay ışığı, şimşek, güneş vardı. Doğanın bütün sesleri onda ötüyordu. O ses, bir çığlığa yükseliyor, fısıltıya iniyor, bir ninni oluyor, bir mitralyöz namlusundan çıkarcasına vuruyordu. Geçmiş binlerce, yüz

binlerce dışı kuşağın sesiydi o. Erkek, provezza fırtınasına tutulmuş kuru yaprak gibi savruluyordu. Büyük bir şeyle karşılaşmıştı erkek. Çakır Ayşe'nin şalvarı büküm üzerine büküm düşerken, balıkçının kulaklarında sanki kat kat gök gürlüyordu.

Önce de söylendiği gibi Ayşe'yle Hamza'nın mutlulukları çok sürmemişti. Evlendiklerinden henüz üç yıl geçmişti ki, bir gün Çakır Ayşe, yere bağdaş kurmuş, kendi ve Hamza'nın eski elbiselerinden, iki ay sonra doğacak çocuğuna pılı pırtı dikiyordu. Birden kapı açıldı, balık dönüşü Hamza, içeriye sendeledi. Yüzü kireç gibi ağarmıştı. Ayakta duramadı, Ayşe'nin yüzüne bakıyordu: "Hoh" dedi, Ayşe sıcak soluğunu yüzünde duydu. Hamza'nın gözleri Ayşe'ye bakakaldı. Ölmüştü Hamza, "hoh" deyişi son nefesiydi. Ayşe'den pek iç yırtıcı bir çığlık koptu, yırtındı. Konu komşu odaya sökün ettiler. Ama yapacak iş yoktu. Gitmişti Hamza. Bir salavat okudular. Hamza'yı yere yatırıp gözlerini kapattılar. Beklenmedik acı olaydan ötürü Ayşe de çocuğunu düşürdü, ağır hastalandı. Konusu komşusu Ayşe kurtulamayacak, ölecek diye umut kestiler. Ama Ayşe ölümün de ötesine geçti, ses sınırını aşan uçak gibi, ölüm yatağından dıpdırı kalkınca, başka bir kadındı Çakır Ayşe. Sanki bir büyüteçten geçip Hamza'da yakarcasına toplanan sevgisi, artık bütün denizcilere yayılıyordu. Bu denizcilerin hepsi de denizci Hamza idiler. Ve onların başta geleni de Hamza'nın amcası seksenlik mi, doksanlık mı denizci Palamut bükü Salih Reis'ti.

VI

SÜNGER KESADI

Bodrum'da kimi söylentiler fısıldandı, ama üç güne varmadan bu fısıltılarla tüm Bodrum çınladı. O yıl Karaman kıyılarında sünger öyle boldu ki, Marmarisli zıpkuncılar koca küfeli eşekler ve katırlar satın almışlar, dalgaların kopara kopara deniz kenarına savurduğu süngerleri toplamaya koyulmuşlar. Sandallarını karaya çekmişler deniliyormuş. Kıyılarda süngercilere gün doğmuş. Bir yağma Hasan'ın böreğidir gidiyormuş Karaman kıyılarında. Bodrumlu dalgıçlar, "Ne duruyoruz? Davranalım" diye Ateşoğlu'nu, Karabat'ı ve Teleskop'u sardılar. Bu yaşlı deniz kurtları, "Sabredin mollalar! Etmeyin softalar!" dedilerse de ötekilere bir türlü dinletemediler. Ateşoğlu dalgıçlarını topladı ve eninde sonunda Karaman kıyılarına yollandı. Dalgıçlar giderken sevinç ve türkû içindeydiler. "Hey gidi koca Karaman kıyıları!" diyorlardı. Karaman adı dudaklarından düşmüyordu. Dalgalar kıyılara sünger atacak kadar sünger bollandıysa, kim bilir dipte ne kadar sünger vardı. Çünkü dalga ancak bir iki kulaçlık dipleri süpürebilirdi, o sulara bile, her süngeri değil, ancak pek azını sökebilirdi. Hey gidi Anadolu'nun koca Karaman kıyıları hey! Denizden bakılınca, dağlar perde perde mavi dalgalar gibi kalkına kalkına apak köpürürlerdi ta uzak Torosların karlarında... -süngercilerin Karaman dedikleri kıyı, Güney Anadolu'nun Silifke ile Fethiye arasıdır.-

Süngerciler altı aylık kumanyalarını sağlamak için boğazlarına dek borçlandılar. Gözlerin-

de, sıkı fıkı tepilmiş, çuval çuval kabadika, melat, filkulağı²² süngerleri tütüyordu. Karılarıyla kızanlarına sefer dönüşü, ipekli şallar, poşular, yüzükler, bilezikler, bakkallardaki soğan salkımları boyunca küpeler vadettiler, bir takımı incir harımı -bahçesi- satın almayı, çocuklarını üniversiteye göndermeyi tasarladılar. İlk önce en uzağı ta Silifke'ye gitmeyi, oradan kıyıları taraya taraya Bodrum'a dönmeyi planladılar. Güle oynaya sefere çıktılar, yolda kayıklarda dans ettiler. "Gâvurun kızı fındık verdim kanmadı" ve "Şah boylum, şebboy çiçeği başında", türkülerini tutturdular. "Benim sevdiğin on üç, on dört yaşında" diye koro getirerek Silifke'ye vardılar. Deniz de şanlıydı doğrusu. Dalgaların çivit mavisinin uçları, sanki lüle kaymak bağlıyor, Silifke kıyıları boyunca karbeyaz bir şişlayışla kayalarda patlıyor, kumsallarda yayılıyordu. Ama dalgalar hiç de sünger savurmuyordu. "Zıpkıncılar bekleyecek değil a, kıyıya atılan süngerleri toplayıp gitmişlerdir. Sağ olsunlar, sünger bol olduktan sonra, zıpkıncısına da gangavacısına da ekmek vardır," dediler.

Silifke'de dalmaya başladılar. Ama bir gün, iki gün, on gün, denizde ilaç için olsun tek bir sünger bulamadılar. "Buranın süngerlerine kıtlık kıranlık uğramış galiba," dediler. "Hem de Karaman'da kıyıya atıldığı söylenen süngerler denince salt Silifke kıyıları anlaşılmaz a. Herhalde kümeli sünger daha batıda, Kargıncık adasıyla Kızıl burun arasındadır" diye düşündüler. Ama orada da deniz diplerinden hemen hemen eli boş döndüler. Üstelik bir sürü tersliğe çattılar: Gilindire'de o mevsim hiç kible esmezdi, ama inadına esti işte. Dalgalar kıyıda top gibi patlıyordu, çekilirken de yuvarladıkları çakıllar asi çılgınlık salıyordu, sanki kıyılar işkence içinde bağıryorlardı. Güneş de güneş değildi, bomba ve dinamitti mübarek. Tepelerinde parladı denemezdi, patladı denirdi. Herkeste öyle bir sınırlılık vardı ki, birinin söylediği

22) Fil kulağı : Huni şeklinde çok yumuşak, ince ve makbul bir çeşit süngerdir.

tek söz, bir fişeğe değdirilmiş kibrit alevi gibi dudaklardan bir küfür seli boşandırıyordu. O sıcak rüzgârdan olacak, kaplamalar, aralarındaki üstüpüleri ve ziftleri hep tükürüyorlardı dışarı. Yürürken, o ziftler tabanlarını cayır cayır yakıyordu, üstelik de tekneler, kalbur gibi açılıyor ve su yapıyorlardı. Sefer ortasında kalafat yapılamaz ya, elde maşrapa boyuna denize su aktarmak gerekiyordu. Rüzgârda boşanan kaluma uçları, demir çubuklar kadar katı, hep yatay uçuyorlardı. Sonra sarsılıp şuraya buraya çarpınca, bükümlemleri çözülüyor, kenevirleri saç telleri gibi kopararak dağılıyor, insanın yüzüne, gözüne tebelleş oluyorlardı.

Batırılan bir sürü toplu iğneler kartalı bile öldürür derler a, hadi neyse bunlar gene de ufak işlerden sayılırdı. Ama tam fırtınanın ortasında depozitonun motoru stop etti. Çengelci kayıkları küçük bir koyda barındılar. O havada burunlarını bile dışarıya gösteremezlerdi. Ateşoğlu'yla kimi dalgıçlar da az buçuk karantıda dalış yapıyorlardı. Depozito açıktaydı, motoru durunca karaya sürükleniyordu. Kayalara bindirme ve parçalanma tehlikesi vardı. Kaptanlık eden Teleskop Mehmet Reis, kayığın sürüklenmemesi için kayıkta ne kadar demir varsa hepsini de denize funda etti. Rüzgâr onca sertti ki, demirlerin beşi de dibi ısırıldığı halde, kayığı da demirleri de sürükleyip götürüyordu. Motor işlemezse koca depozito tuzla buz olacaktı.

Hasan Bora, "Motoru çabuk onaralım. İşletelim," diyerek motor dairesine indi. Motora bir göz attı, "Her şey yerinde. Silindir ısınmış da motor onun için durmuş" dedi, motoru işletti. Motor işliyor ve gürlüyordu. Hasan Bora, beline kadar çıplak, geminin yalpalarından yara bere içinde kaldı. Soluduğu gazla karışık havadan başı dönüyordu ama, gene de motorun başından ayrılmadı. Motora hem küfürü basıyor, hem de güya cesaret vermek için motoru, "Ha göreyim aslanım, ha gayret!" diye övüyordu. Ama musibet makinenin gene silindiri ısınmaya başladı. Hasan Bora, Teles-

kop'a yalvardı, yakardı, motorun durmasına izin versin de silindir soğusun diye. "Biz durdurmazsak, motor bozulacak, kendiliğinden duracak" dedi. Teleskop'un damarı tuttu. "Hayır olmaz!" diye ayak diredi. "Görmüyor musun, durdurursak parçalanacağız" dedi. Hasan'a da motora da ver-yansın etti küfürü. Ama motor da sanki aaaaa...h! diyerek bir içini çekti ve duruverdi. Bu sefer, Çengeli Ali Barut: "Ben mazotta yüzerim, mazotu içerim" diye vahşi vahşi böbürlenerek makine dairesine girdi. Ama daha ne marifetler yapacağını söylemeden bir gürültü koptu, gemide kim varsa önce öne doğru, sonra arkaya doğru yuvarlandılar. Teleskop: "Bayrağı yarıya indirin" diye bağırdı -Bayrağın yarıya indirilmesi "tehlike-deyim imdat?" demektir-. Yuvarlananlar gemideki bölmelere, dambuçolara fena çarptılar, öyleki hemen ayağa kalkamadılar. Ali Barut'la Hasan Bora güverteye fırladılar. Güverteye, çakılı olmayan ne varsa hepsi de -bu arada karnış kafesteki birkaç tavuk, kafesle beraber- silme denize süprüldü. Bunu gören biri sınırlı sınırlı gülmeye koyuldu. Karabatak: "Ne var gülünecek, ağlanacak iş bu!" diye çıkıştı.

Bunu söylerken Karabatak'ın yüzü öylesine hoş bir ciddilikteydi ki, Teleskop "Hele bak ciddiliğe!" dedi. Bu denince, herkes Karabatak'a baktı. Karınlarına yumruklarını basa basa katıldılar gülmekten. Gülmeyelim derken, inadına gülüyorlardı. Hele Ali Barut, öyle gülüyordu ki, gülüşü kulaktan kulağa koca bir sırtış olmakla kalmadı, neredeyse gülüşün iki ucu ensesinde birleşecekti. Karabatak, Ali Barut'a "Aman öyle gülme, yüzünün üst yanı kopar da denize uçar!" diye güldü. "İlahi çocuklar hiç gülesim yoktu. Maşallah dalgalar süngerleri koparıp kıyıya dağ gibi yığıyorlar" diye ekledi.

Neyse uzaktan Ateşoğlu yarıya inmış bayrağı gördü. Depozitonun ne durumda olduğunu hemen anladı. Denizde kalmış olanlara kılavuz ipiyle "hemen çıkın" işaretini verdi. Zaten önce dalmış olanlar pek az buçuk sünger bulmuşlardı.

Dibe inenler, "Sert akıntıda, flamlar sessiz sessiz bel kırarak bizimle alay ediyorlardı" diyorlardı. Bayraklar ve forslar dedikleri yosunlardı. Ateşoğlu "Çocukları boşu boşuna ne indirip çıkarayım" diye düşünüyordu. Ateşoğlu depozitonun yardımına yetişince depozitoyu arkasına bağlamış, sonra gidip çengelci kayıklarını da yedeğe almıştı. Poyraz Mustafa,

"Fare deliğine kendisi güç sığarken kuyruğuna, bir de bal kabağı bağlamış" dedi gülerek. Çünkü dalgıç kayığı küçük motoru ile, arkasına koskoca depozitoyu ve iki çengelci kayığını bağlayınca, kendi kendine saatte sekiz mil yaparken o sert kible havasında saatte güçbela yarım, ya da bir mil yapıyordu. Koca Numan, Poyraz Mustafa'ya,

"Gemi provasında şapkanı havaya at, yavaş yavaş kıça yürü, korkma, şapkan başına konar. Nedir bu aksilik yahu! Ama daha epeyce kıyı var. Kimi yol, sefer aksi başlar da uğurlu bereketli biter" dedi.

Motorda bir bozukluk vardı. Bir limana varılmalıydı da onun nesi varsa onarılmalıydı. Ateşoğlu Gilindire'ye doğru yol alıyordu. Neyse o kentin, birçok güney kıyı kentleri gibi burnu dağda, kuyruğu da balık gibi denizdeydi. Karaya uğramak, her denizci gibi cinine gidiyordu. Ama ne yapsın? Uğrama zoru vardı. Karaya varınca kâğıtlarla, kaptan olarak önce yalnız kendi çıkacaktı. Karantina memuru kâğıtlara bakıp, denizcilerde veba ya da kolera olmadığına aklı resmen yetinceye dek, kayıktan kimse çıkamazdı. Çünkü çıkarlarsa, Allah sakınsın, hastalık yayarlardı. Ama kentin yanıbaşındaki köy ya da başka kentlerden, karadan her gün gelen oluyormuş, o başkaydı! Hastalık dediğin, karadan değil, hep denizden seyahat ederdi. Neyse, Gilindire'deki muhafaza memuru -karantina olmayan yerde muhafaza memuru karantina işine bakardı- iyi bir adamdı, hiç zorluk çıkarmadı. Tayfalar, ona kumanyalarından hediyeler verdiler. Sonra motoru çözüp her parçasını muayene ettiler. Motoru soğutmak için, su

dolaşımını sağlayan bir boru parçasının çatlamış olduğunu anladılar. Bir branda bezini şerit şerit kestiler, iyice stokkolayıp sıkı sıkı sardılar. Ama motoru işletince, sular faaaşşş diye aktı, ordakilerin üstünü başını sıırıslıklam etti. O çatlak parçayı Gilindire'deki bir tenekeciye lehimlettirdiler. O da tutmadı. Kentte bir tüfekçi buldular. Bir eski tüfek namlusundan bir parça kestirmeyi düşündüler. Ama eni uymadı. Çatlağı onarmak için kaynak lazımdı. Kaynağı ya Mersin ya da Antalya'da yapabilirlerdi. O parça alınıp, karadan atla mı, deveyle mi ta o söylenilen kentlere götürülüp, onarılmalı sonra da gene eşekle mi, atla mı, deveyle mi Gilindire'ye getirilmeliydi. Bu olacak iş değildi. Rüzgâr uygun estikçe, depozitonun yelkenle gitmesine, rüzgâr esmezse ya da ters eserse depozitonun dalgıç motoru ile çekilmesine karar verdiler.

Böylece yavaş yavaş Antalya'ya doğru ilerliyorlardı. Anamur, Gazipaşa, Alanya ve Manavgat kıyılarını yokladılar. Ama kumanya paralarını çıkaracak kadar bile sünger bulamadılar. Nereyi arayıp taradılsa elleri hemen hemen boş döndüler. Tayfanın suratları asıldıkça asıldı. "Acaba süngerleri kaplumbağalar mı yedi, yoksa süngerlere olet -öldürücü ve yayılcı hastalık- mı uğradı?" diyorlardı. Neyse, Antalya'da depozitonun motoru onarıldı. Kayıklar çarçabuk karaya çekilerek kalafatlandı. Biraz umutlandılar, yüzleri şöyle böyle güldü.

Fenike açıklarında ilk kurbanlarını verince fena çarpıldılar. Bodrum'dan Süleyman Tosun diye, genç bir dalgıç onlara katılmıştı. Güler yüzlü, acar bir cocuktu. Onu herkes seviyordu. Bir gün, çengelcileri gözetlemek için depozitonun yüksek direğinin ucuna çıkmıştı. İneyim derken eli mi kaymıştı ne, dengesini kaybetmiş ve başaltı dambuçosunun sivri köşesine düşmüştü. İki üç kurgu kemiği saplanmış olacak ki ciğerine, sol göğsünün yarısından, çok kan kaybediyordu. Hemen dokuz saat mesafede olan Fenike'ye yollandılar. Kanını durdurmak için, yaranın üzerine un

yığdırdılar. Ama yaranın kenarından kan köpürüyordu. Tosun, yalnız "Üşüyorum" diyebilirdi titreyerek, battaniyeleri motorun yanında ısıtarak getirip üzerine örtüyorlardı. Sıcak su dolu şişeler getiriyorlar ve sağına soluna koyuyorlardı. Tosun, onlara bakıyor, ama gene de "Üşüyorum" diyor-du. Tayfalar, dört yanına toplanmışlar, Tosun'un alnında boncuklanan terleri siliyorlardı. Canını gövdesinin içinde tutturabilmek için ona okşayıcı tatlı laflar söylüyorlardı, annesi imişler gibi. Fenike'ye varmadan önce son burunu kovanço ederken, zavallı Tosun gitti. Kayıkta şusu busu vardı, iki pantolonu, sırtındaki faniladan başka bir fanilası daha, bir de birkaç önemsiz giyim parçaları, onları hep Bodrum'daki annesine götürecekler, "Oğlun gitti, oğlundan kala kala kalan işte bunlar" diyeceklerdi. İnsanın ağzı varır mı bunları demeye! Elbette aralarında para toplayacaklardı, annesine vermek için. Ama kaç para ederdi toplayacakları para! Koca delikanlı gittikten sonra!

Daha Fenike'ye varmaya uzun mesafe vardı. Ölüyü şimdi ne yapacaklardı? Fenike'de doktor, sorgu hâkımı, daha birçok resmi kimseler geleceklerdi. Nasıl oldu bu iş, diye sorup soruşturacaklardı. Sanki içlerinin kan ağladığı yetmiyormuş gibi bir sürü cehennem soruları soracaklardı. Uzunlu da kısası da, "Öldü koca Tosun" diyeceklerdi. Ama karşılarındakiler bu cevapla yetinmeyeceklerdi. Zavallı Tosun'un dirisiyle çok meşgul olmuşlar ve nasıl yaşadığını merak etmişlerdi sanki, ölüsü üstüne kâğıt üstüne kâğıt çiziktirecekler, onları günlerce işlerinden alıkoyduktan sonra doktor, Tosun'un gömülmesine izin verecekti. "Geç kardeşim, geç!" dediler ve Fenike'ye gitmekten vazgeçtiler.

İlk önce Tosun'u denize gömmeye karar verecek gibi oldular. Ama bu fikri ileri sürenler bile, Tosun'u köpek ölüsü gibi denize atmayı çok çirkin buldular. Kıyı bu kadar yakın iken, arkadaşı denize gömmek olmaz, dendi. Onu yıkamaya, namazını kılmaya ve kıyıya gömmeye karar verdiler. Karabatak cenaze namazı kıldırılmayı biliyordu.

Kimisi, "Şehittir. Yıkanmak istemez" dediler. Ama çoğunluk, "Yıkarsak şehitliği bozulmaz a!" diye-
rek yıkanmasında direndiler. Tosun'u depozito
kayığında yıkayıp kefenlediler. Sonra hepsi To-
sun'u dalgıç ve çengelci kayıklarıyla karaya taşı-
dılar. O yürekler acısı fukara kafile, yüzlerinden
gerçek acı aka aka ölü arkadaşlarının namazını
kıldılar. Yalnız Ateşoğlu cenaze namazının kıldı-
rılmasını Karabatak'a bırakmadı, kendisi kıldırdı.
Yüzü sanki taş kesildi. Kimi nasırlı eller gözyaşı
sildi. Bir direk parçası diktiler mezar taşı diye,
üstüne Tosun'un adını yazdılar. Depozitoya dö-
nerken arkadaşları Tosun'u ıssız deniz kıyısında
bıraktıklarından, içleri acıyla burkuldu. Sonra
demir alıp Kaş kıyılarına, işlerine gittiler. Koyu
bir karamsarlık ve umutsuzluktur çökmüştü içle-
rine...

Teleskop, Karabatak'a dert yanıyordu. "Oğla-
nı -Tosun'u- o ücra yerde bıraktığımız için içim
cız diye yanıp durur. Şimdi annesine gidip anla-
tacağız. Senin oğlanı Fenike'nin flân falan topra-
ğında gömdük, diye. İstersen git de gör. Gömdük-
ten sonra siktirip gittik. Anaların bağı zaten ya-
nık olur. Zavallı ihtiyarcığın bunu duyunca gön-
lü neye döner? Tosun'u düşündükçe hepimizin so-
nu gözümün önüne geliyor. Eh ölmeseydi, bütün
yaz dal-çık çalışacaktı. Biraz para toparlardı.
Sünger çıkmadığına göre o da şüpheli ya. Kimi
insan kısmetli doğuyor galiba anasının karnın-
dan. Ama hani 'Bismillahirrahmanirrahim', ona
'şeytani raccim'i ekleriz. Yani Tanrı işine şeytan
karışıyor galiba. Tanrının insan alnına yazdığı
şeytani raccim, yani şeytan bozuyor olacak. Hani
ya kumanyamızı düzmek için bakkal Hacı Musta-
fa'ya borçlandık a. O pezevenk dilediği zaman
dükkanını kapar, gider evde yatar ama borç ver-
diği paralar uyumaz. Faizle durduğu yerde para-
ya para katar. Herif hiç çalışmadan oturmakla
zengin olur. Ama Tosun direktan düşüp ölmüş.
Hacı'nın ne umurunda? Aklına eserse, gidip uyu-
yacağına tüfeğini alır gider, keklik avlar. Hiç bor-
ca girmez. Biz ki çalışıyoruz, boyuna borca giriyo-

ruz. Kazandığımız paranın aslan payını gidip ona toka etmekle canımız çıkıyor. Çalıştıkça da borcumuz azalacağına artıyor. İşte buna bir türlü akıl erdiremiyorum. Bodrum'dan eksildikçe bana hep 'Nerdeydin?' diye sorarlar. Kimi yol cevaplar-ken ağzımı bozasım geliyor. 'Neredeyim ulan!' Başka nerde olacağız, ölünceye dek. Ama şu da var bre Karabatak. Hacı Mustafa gibi sabahtan akşama dek dükkânda durup dört kuruşluk kaş-kaval peynirini beş kuruşa satmakla ömür tüket-miyoruz. O da beş kuruşa satarsa, yoksa ona, yirmiye sata sata dünyayı kazıklıyor. Sonra utan-madan, ömrümü namusumla geçirdim, diyecek. Eşekler sıçsın namusun öylesine! Onun gibi na-musuyla yaşamaktansa, ne bileyim ölüme razı-yım Tosun gibi. Bak şu denize yahu parıl parıl ışıldıyor güneşte!" dedi. Teleskop yerinde otura-madı, ayağa kalktı. Gözlerini iftiharla çepçevre ufukta gezdirdi. Onun sözlerine kulak kabartmış olan denizcilerin gözlerinde bir gönül kabarıışı ve bir meydan okuyuşu çaktı. Hep bir ağızdan "Ya-şa, bre Teleskop!" dediler.

Avlana avlana Kaş kıyılarına varıldı. Deniz-den kıt çıktı sünger. Avlanan az buçuk süngerleri akşamleyin küçük bir ıslak çulla örten Ali Ba-rut'a, "Aman battaniyelerimizi de ıslat getir. Sün-gerler kuruyup da yabana gitmesin," diyerek, onunla alay ettiler.

Ertesi sabah uyanınca Kara Yusuf'un ceket-i ni ters giydiğini, -yani içini dışına giydiğini- gör-düler. Ona,

"Ne bu giyiniş, yoksa tersin mi döndü?" dedi-ler. Yusuf da,

"Yok a canım. Gece düşümde ölü fareler gör-düm. Ölü fare, denizde boğulmak demekmiş sof-talarca. Sirtına sakoyu ters giydin miydi, felaketi önlermişsin. İşte ben de pisipisine ceketî ters giy-dim" dedi.

"Hele bak şu inandığına! Sen aklını mı kaçır-dın?" dediler. Kara Yusuf,

"Vallah aklım başımda olarak yaşadım şimdi-ye dek. Her şey ters gitti. Yaşadığımız hayatın ak-

la yatar yeri mi var? İşler ters gıdince, bunların akla uygun nedenleri olmayınca, eh akıl dışında nedenleri de deneyelim bir, dedim. Belki de terslik, elbisenin ters giyilmesiyle düzelir," dedi, yaptığı işe kendisi de isteksiz isteksiz güldü.

Kaş yolunda kıyıları yoklaya yoklaya gidiyorlardı. Kaş'da dalgıç kayığında, sığ sularda avlanırken kocaman bir lüks yatın kıyı boyunca batıya doğru gitmekte olduğunu gördüler. Ama yattakiler, dürbünlerle uzaktan dalgıç kayığını görmüş olacaktı ki, dalgıçları görmek için, yat kendilerine doğru dümen kırdı. Dalgıçlar,

"Hazır olun lordlar -her yabancı ne ulustan olursa olsun onlarca lord sayılırdı- geliyorlar" dediler. Ne hazır olacaktı lordlar geliyor diye? Tıraş olup pudralanıp, kolonyalar sürünüp, ipekli harmaniyeler mi giyeceklerdi? Ekmek derdinde idiler. Varsın oldukları gibi görünsünlerdi. Ne var ki lordların gelmesi, bir iç eğlendirici başkalık oluyordu, her günkü yaşantılarında. Yat yanaşırken içindekiler de iyice görünüyordı. Lekesiz beyaz'ar giyinmiş iki üç erkek vardı. Şortlu, biki-nili birkaç kadın bulunuyordu aralarında. Yat daha da yanaşınca, kadınlar ince çığlıklar salarak ortadan kayboldular. Kamaralarına kaçtıkları besbelliydi. O yakıcı güneşte denizcilerin birbirine kancalanan çatık kaşlarını, güneş yanığı kol ve göğüslerini, birbirine karışmış saç ve sakallarını ve bellerindeki koca denizci bıçaklarını görünce, denizcileri korsan sanarak ödleri kopup kaçtıkları besbelliydi. Tam o sıralarda Koca Numan dalıyordu skafandar formasıyla. Onun dalmakta olduğunu lordlar gördüler. Kaçan kadınlara yüksek sesle bir sürü finfon edip, onları yukarı çağırmış olacaktı ki, kadın lordlar korka korka güverteye çıktılar. Denizcilerin o çatık kaşları çözülüyordu. Gözleri ve yüzleri bir çocuk masumluğuyla gülüyordu. Karabatak,

"Ulan kadınların çıplak yerlerini yiyecekmiş gibi bakmayın. Bizi yamyam sanacaklar," dedi. Bunun üzerine dalgıçlar kadınlara bakmamaya uğraştılar. Lordlar, kadınlı erkekli koşup fotoğraf

makinelerini aldılar. Ateşoğlu, ciddi ciddi kılavuz ipini tutar, iki kişi de havacı makinesini işletirken grup halinde fotoğraflarını çektiler. Ama asıl gözlerini örten o fırça gibi ak kaşları, ak saçlarıyla Karabatak'ı alıyorlardı fotoğraf makinelerine. Kadınlar da erkek lordlar da hep, "Oh comme ils sont charmants, ces loups de mer" (Aman ne hoş bu deniz kurtları!) diyorlardı birbirlerine.

Dalgıçlar denizden çıkarmış oldukları şeytan kulelerini ve başka parıltılı deniz kabuklarını lordlara verdiler. Hele Koca Numan dipten getirdiği otuz kiloluk bir orfozu, üç de istakozu diri diri güvertelerine atınca, nasıl teşekkür edeceklerini bilemediler, deste deste alacalı bulacalı yabancı banknotlarını sundular. Denizciler kabul etmedi paralarını. Onun üzerine koca şampanya şişelerini getirip verdiler. Denizciler dalarken hiç içmediklerini, ama sefer bitip de yerlerine dönünce içeceklerini işaret ederek bildirdiler. Lordlar bir sürü selamlaşmalardan sonra gittiler. Denizciler, denizle ve işleriyle başbaşa kaldılar. Kaş'dan sonra Fethiye'yi ve Marmaris'i boyladılar. Oralarda da az buçuk sünger çıktı. Ondan sonra Bozburun'a yöneldiler. Orası pek girintili çıkıntılı bir yerd. Koylarla burunlar öylesine birbirine karışmışlardı ki, kara nerede biter, deniz nerede başlar kolay kestirilemezdi. Eni boyu, doğru kuş uçuşuyla ancak on beş mil olan o dar çevreye, doğa belki iki yüz mil uzunluğundaki deniz kıyısını kıvrı kıvrı ve bûke bûke tıkakoymuştu. İşte orada, kıyıda ve açıkta hemen hemen her taşı denedikten sonra ancak yarım çuvallık mal bularak paydos etmek üzereydiler. Ama Karabatak oturduğu yerden fırladı, denizcilere,

"Bakın arkadaşlar, hepiniz daldınız, kısmetinizi denediniz. Elbette Ateşoğlu dalamazdı, çünkü kılavuzluk ediyordu. Dalmayan bir ben kaldım. Hele ben de bir dalayım, belki kısmetiniz döner," dedi. Ama denizciler onun dalmasını istemediler:

"Sağ ol Davut Amca. Ama artık elli yıllık dalgıçlık sana yeter. Şimdi tam iki yıl da dalmadın.

Hamlaşmışsındır. Sen hepimizin babasıdır. Çıkarcanın süngerden vazgeçtik, senin canın lazım bize. Vazgeç be Davut Amca bu son turfanda sevadadan!" dediler. Ama Karabatak direndi. Kırık bir sesle onlara,

"Vallaha sıhhatim yerinde. Şu önümüzdeki burun yok mu? Kırk beş mi kırk sekiz mi yıl önce, delikanlı olarak ilk dalışımı orada yapmıştım. Kaç yıldır orası düşüme girer durur. Dalmama engel olursanız yüreğimi kırarsınız. Bırakın dalayım, belki talihimiz de değişir" dedi. Hepsi Karabatak'ın yüzüne baktılar. Zehir zembelek yasın resmi yapılabileseydi, tıpkı o dakıkadaki Davut Reis'in yüzü gibi olurdu. Sonra birbirlerine baktılar. "İhtiyara engel olmayalım" dediler. Ateşoğlu gülümsedi. Davut'a,

"Sana vazgeç diyeceğim, ama kendime söylemeye ağzım varmayan lakırdıları sana mı söyleyeyim a arkadaş?" dedi. Sonra formacılara dönerek, "Getirin bir forma serin, giydirin Davut Reis'i" dedi. Bir kauçuk forma, bir maden göğüslük, ya da gerdanlık getirdiler. Davut Reis bacaklarına ve kollarına bol bol kat kat sağlam bezle lastikten yapılma dalgıç formasını geçirdi. Yüzünden sevinç içinde olduğu besbelliydi. Sonra onu iskemle gibi bir tahta oturttular. Poyraz Mustafa,

"İlahi Davut Amca, formayı değil, ama gelinlik duvağını ve tellerini takınan gelinmişsin gibi gülüyorsun" dedi. Davut Reis de,

"Eh evlat, bunca yıl denizle öyle bir karıştık ki, denizin gelini sayılsam yeridir. Artık varsam varsam denize varırım. Gelin gibi mi güvey gibi mi orasını Allah bilir" dedi.

Dalgıç formasından sonra bakır gerdanlığı, ya da omuzluğu göğsüne geçirdiler. Onu lastik elbisenin kenarındaki maden çembere civatalar ve somunlarla sıkıştırarak taktılar. Sonra koca bir bakır kazana benzeyen miğferi getirdiler. Onu Karabatak'ın başından geçirirken, hava borusunu ya da marpucu vidaladılar miğfere, miğferi de göğüslüğe sıkı sıkı vidaladılar. Artık Davut Reis miğferi ve maden göğüslüğüyle koca bir ortaçağ

savaşçısına benliyordu. Yalnız bilekleri ve elleri açıktaydı. Miğferin önünde bir, iki yanında da bir tane, bir de başının üzerinde dışarısını görecektüç lombozu, yani toparlak penceresi vardı. Karabatak'ın içerde gülümsemesi görülüyordu. Teleskop, miğfere yanaşarak, "Nasılsın?" diye sordu. Davut'un "iyiyim" dediği duyuldu. Davut'un göğsüne yirmişer kiloluk iki kurşun taktılar. Her bir ayağında da on beşer kiloluk ağırlık vardı. Takımın böyle ağırlığıyla çekirge gibi hoplayamazdı ya. Hava versinler diye işaret etti. Hava pompaları işlemeye başladı. Miğfere giren hava, miğferin içinde fısıldamaya başlayınca, Karabatak'a gençliğinden beri tanıdığı bu fısıltı, bir bülbül şakıyışı kadar tatlı geldi. O ağır giysiyle reis ağır ağır motorun kenarına yürüdü. Oradaki merdivenlerden basamak basamak indi. Sonra hava dolu bir tulum gibi kendini denize salıverdi. Suyu batabilmek için, miğferin iç yanındaki mantar bir düğmeye -varvara denilen düğmeye- başını sağa sallamakla hava salıverdi. Su berraktı, inmeye başladı. Salıverdiği hava bulut bulut habbeleniyor ve hava boncukları olarak dansederek yukarı çıkıyorlardı. Davut Reis, hava bırakarak ve ağırlaşarak indi, indi, ayaklarının dibine değdiğini duyunca miğferinin tepesindeki lombozdan yukarıya doğru baktı. Kendisine takılı iki bağ yukarıya doğru çıkıyordu. Ta yukarda görülen kayığın altı sanki iki ipe bağlı bir balondu. Bunların biri kılavuz ipi, öbürü de marpuç denilen hava borusuydu. İşte Davut Reis'i yeryüzüne ve insanlara bağlayan bağ, bu iki bağdı. Kendisi denizde tûy kadar hafifti. Bir yanda gördüğü bir gölge bir kayaydı. İleri gitti. Denizde dengesini güç buluyordu. Altın yosunlar üzerinde yürüyordu. Denizin dibindeki ilerleyişine yürümek denemezdi. Çünkü bu çeşit ilerleyiş, uçmakla yürümenin pek hoş bir karışımıydı.

Bu denizin dip âlemini görünce Karabatak'ın içi açıldı. İşte bu âlem çocukluğundan beri alıştığı dünyaydı. Bu yaşından sonra artık bu deniz dibî âlemi yasaklanıyordu ona. Bu âlemi belki ölmez-

den önce son kez görüyordu. Hele bir de birkaç sünger bulabilse, artık mutluluğunun sınırı olmayacaktı. Orada öyle deniz yaratıkları ve bitkileri vardı ki, onlar canlanmış su parçaları sayılabiliirdi. Hani denizin suyunu avcunun içine alırsın da, deniz suyu parmaklarının arasından su gibi kayar, kaçır ve akar. Bu su zamanla pekleşiyordu, deniz memesi oluyordu. Deniz memesi neydi sanki? Paluzeleşmiş suydu. Tutarsın kayar, sıkarsın su olur. Ya da güneşe korsun erir, akar gider. Hiçbir şey kalmaz. Bunlar bitki miydi, yaratık mıydı, o da belli değildi. Bu suda çılgın bir yaşama özlemi vardır. Biliyordu Karabatak! Örneğin yosun olur, bitkidir. Ama bir süre yosun canlanır, canlı bir yaratık olur. Canlı yaratık hemen nerdeyse yürür.

Ama, bu canlılık çabasından yorulur mu ne? Sanki başını yumuşak kuma yastık gibi dayar da, bir süre bitki uykusuna varır. Kestirdikleri bu şekerlemede, güç toplar gene canlılığa davranır. Karabatak yediği deniz marullarını da biliyordu. Bir sürü canlı, bir sürü bitkidir. Onu bitki iken de, canlı iken de yiyorlardı ya denizciler. Canın şafağıydı, doğuşuydu bunlar. Karabatak biliyordu, bu canlı su, bir gün kendisi yani Karabatak olurdu. Bir gün bu canlılık beyin olurdu da Thales olurdu. Evrene gözlerini gezdirince düşünerek "Madde ölümsüz, ama canlıdır" derdi, insan dili olarak...

Karabatak, çiçeğin koynuna varmadan, çiçeğin üzerinde homurdanarak uçan arı gibi bir dip çiçeğinin üzerinde uçtu. Bir canlı çiçekler tarlasında sünger arıyordu, sünger bulamadı. Ama deniz çiçeklerinde uyanan can, duyguyla titredi. Şurada bir yıldız çiçeği, uzun pedallarını renk renk açtı. Sonra, bir şeyden ürkmüş gibi, pedallarını kendi üstüne devşirerek örtündü. Burada bir civan perçimi, bir çoban dağarcığı, orada bir çan çiçeği ya da gelincik, bir hercai menekşe, ta göbeklerinde yumuşak bir toparlaklık gösterdiler meme gibi. Sonra utandılar ve sıkı fıkı kendi üstlerine toplanarak gizlendiler. Bunların üzerinde

kat kat kapalı koca bir yelpazeye benzeyen bir bitki doğruldu. Karabatak, bu nedir deyinceye dek bir yelpaze mi dese, tavus kuşu kuyruğu mu dese, işte o renk renk açtı ve suları yelpazeledi. Karabatak içinden, "Hah, seni tanıdım, a kerata deniz yelpazesisi!" dedi.

Karabatak, bu deniz altı çiçekler seddinden aşağıya uçtu. Karada minareden inen insan minare merdivenlerinden iner. Ama denizde minarenin ta tepesinden aşağıya uçulur, aşağıya kuş gibi konulur. Karabatak, böyle bir deniz altı ormanına indi. O sessiz ve durgun dünyada rüzgâr ve fırtına yoktu ki, büyük deniz ağaçlarının fırtınaya dayanacak meşe odunundan gövdeleri olsun. Yükseklerle kalkınan çınar gibi ağaçların, çoğu yaprakları içleri hava dolu renk renk boncuklardı. Gövdesi sanki bir ip idi, ağaçları da bir baloncunun havaya uçurduğu balonlardı. Şu ince çalıya dokunuyordu Karabatak, ama çalı sanki "acıttın" der gibi içine toplanıyordu. Bitkileri güneşten korumak için şurada burada palmyeler yükseliyordu. Ağaçlar vardı, sanki geyik boynuz ve galaklarıydı da, çıldırasıya gelişerek dal dal ormanlaşmışlardı. Boynuzlarını hemen renk renk ponponlu deniz sarmaşıkları sarmıştı. Bunlara Karabatak şaşmıyordu, burası kendi dünyası, kendi deniziydi. Onların arasında sünger ararken, sonunda güçlkle bir melat süngere rastladı. Onu yapıştığı yerden sökmek için bıçağını kullanırken bir parmağını kesti. Süngerli apoşiye koydu.

Karabatak gene sünger aramaya koyuldu, ama apansızın ortalık geceymiş gibi karardı. Yukarıya baktı, kapkara bir bulut geçiyordu. Bu, koca bir pupes balığı alayı idi. Deniz, bu akan can enginine dar geliyordu. Balıklar, hem yüzüyor, hem sevişiyor, hem de doğuruyorlardı. Balık alayından Karabatak'ın üzerine bir yumurta seli, can seli akıyordu. Ama o karanlıkta göz gözünü görmüyordu. Alayın geçmesini beklemeliydi. Ama ne var ki, akan bu can seli birdenbire yok oluverdi. Daha önce yavaş yavaş hep bir yöne yüzerlerken bir şeyden ürktüler ki, şimşek gibi her yana

kaçıştılar. Karabatak şaşıtı bu işe. Sonra denizin dibinde bir gölge geçti. Acaba güneşin yüzünden bir bulut mu geçti de gölgesi deniz dibine düştümüştü? Karabatak, miğferin üst lombozundan yukarı baktı. Ama bakıncaya kadar gölge geçip gitmişti. Zaten güneşin yüzünden geçen bir bulutun gölgesi böyle olamazdı. Daha buğulu olurdu, hem daha büyük yer kaplardı. Hem Karabatak deniz yüzündeki havayı biliyordu. O havada bulut değil bulutun fiskei bile olamazdı. Demek ki büyük bir balık geçmişti. Her neyse üstünden gelip geçmişti ya. Allah selamet versindi. Eliyse hâlâ kanıyordu. Deniz suyunda kanı, pembe bir duman gibi telleniyordu yarasından. O kanı görünce, Karabatak'ın gönlü bir korkuyla gölgelendi. Deniz dibine düşen gölge, bir daha geçti. Karabatak hemen yukarıya baktı. On metre uzunluğunda Karkariyas soyundan insan yıyıcı bir köpek balığını gördü. Karabatak denizin dibine köpek balığıyla savaşmak için inmemişti. Eli hemen belindeki sivri ve keskin dalgıç kamasına gitti. Köpek balığı Karabatak'ın üzerinde döndü. Sonra kendisine doğru inerek kanayan elinin önünde durdu.

Köpek balıklarının gözleri ancak on on beş metre ilerisini görür. Ama üç günlük mesafeden bir beygir leşinin kokusunu alan kartallar gibi, ta uzaktan kanın kokusunu alır ve gelir. Karabatak elinin kanını durduramazdı. Balığı korkutmak için ona doğru bulut bulut hava boşalttı. Balık korktu, geriledi, ama kaçmadı. Karabatak can ipini, "Hava verin" anlamında birkaç kez uzun uzun çekti. Biraz bekledikten sonra dört kısa çekiş için ipe gene asıldı. Bu işaret "Tehlikedeyim, beni yukarı çekin," demektir.

Yukarıda dalgıç kayığında kılavuzluk eden Ateşoğlu işareti alınca kaşları adamakıllı çatıldı. "Karabatak tehlikede!.. Galiba köpek balığı kovalıyor onu!" dedi, kısılmış dişleri arasından. Süleyman Tosun'dan sonra Karabatak'ı da kurban vermek korkusu ve kaygusuyla, denizcilerin gözleri faltaşı gibi açıldı. Ateşoğlu,

"Karabatak kendisini kolay kolay köpek balığına yedirecek denizcilerden değildir," diye ekledi. Denizcilerin yüreklerine biraz su serpilmiş oldu. Ateşoğlu pompacılara, "Aşağıya hava verin bol bol" dedi. Kendisi de dalgıca, yirmi otuz kulaç kadar hava borusu, ya da marpuç verdi. Bir ucu Karabatak'ta, öteki ucu da Ateşoğlu'nda olan can ipi, sanki Ateşoğlu'nun Karabatak'ı gören gözü ve işiten kulağıydı. O ipin en ufak bir titremesinden, dipteki denizcinin ne dediğini işitiyor, ne ettiğini görüyordu. İnce bir deniz manisi söylerken, tambura teline şimdi kuvvetle basan, şimdi de dokunmakla yetinen parmak uçları gibi duyguluydu Ateşoğlu'nun can ipini tutan parmakları. Akdeniz'de kılavuzun Ateşoğlu gibi ustasını bulmak pek kolay değildi. Ateşoğlu, bir yandan da, gözlerini deniz yüzüne gelen ve yüzde suyu fokurdatan hava habbelerinden ayırmıyordu. Denizcilere,

"Aman hava habbelerini kaçırmayın, onlar nerede görünürse, kayığı da onların peşinden yürütün. Sakın geri kalmayın" dedi.

Aşağıda ise Karabatak, köpek balığının peşini bırakmayacağını anladı. Karabatak, gövdesini kayalara sıkı fıkı dayadı. Köpek balığının iyi ki ağzı burnunun da gerisindeydi, yoksa öteki balıklardaki gibi tam önde olsaydı, bir dalışta dalgıcı ısırp parçalayabilirdi. Ama köpek balıklarının her zaman başvurduğu başka bir marifetleri vardı. O da kayalara, ya da taşlara yamyassı abanan avının önüne gelerek bütün gücüyle kuyruk sallaması, kuyruğuyla suda yarattığı akıntıyla avını tutunduğu yerin dışına fırlatması, onu dışarıda parçalamasıydı. Balık Karabatak'ın önüne geliyor ve mağara gibi ağzını açıyordu. Açık ağzının, altlı üstlü iki çenesinin her ikisinin kenarında içiçe üç sıra, keskin üçgen dişler görünüyordu. Köpek balığı bir iki kez kuyruk salladı. Suda yaptığı anaför, dalgıcı takıldığı yerden sökemedi. Karabatak balığın peşini bırakmayacağını anladı. Ama zamanın sonuna dek dalgıç kayaya yapışakomazdı ya. Kendisini yukarıya çektirse, kayadan ayrılır ayrılmaz köpek balığı davranır, onu parçalardı. Yapı-

lacak ancak bir iş vardı. Denizde bulunduğu yer-
den kıyı bir ya da iki kilometre uzaktaydı. Denizin
tabanından ayrılmadan sürüne sürüne ve denizin
dibine tutuna tutuna deniz kıyısına varmak ve kı-
yıda karaya çıkmaktı. Böylece yürümeye başladı.
Ateşoğlu, Karabatak'ın durumunu anlamıştı.
Yüzde sönen hava habbelerini izleye izleye yavaş
yavaş kıyıya doğru yanaştı. Beş kulaca gelince
kayıktakiler hem Karabatak'ı, hem de köpek balı-
đını görebiliyorlardı. Büyük bir bombayla balığı
öldürebilirlerdi. Ama bu kez Karabatak'ı da öldür-
müş olacaklardı. Kayıkta üç tüfek vardı. Onlarla
balığa boyuna ateş ettiler. Ama balık, bana mısın
demedi. Sonunda Karabatak kıyıya çıktı. Bir çen-
gelci kayığına aldılar, dalgıç kayığına getirdiler.
Karabatak'm miğferini çıkarınca, ona geçmiş ol-
sun dediler. Sevinçlerinden gülüyorlardı. Biri se-
vine sevine hüngür hüngür ağladı. Ona,

"Nasıl, bir daha dalar mısın?.. Korkudan ıfla-
hımız kesildi. Neyse sağol. Kaybetmedik seni ba-
rı!" dediler. Karabatak,

"Çok korktum. İyi ki kıyıya yakındık, yoksa
deniz altında on mil yürüyemezdim ya. Ama asıl
korktuğum zmineralardı. Sürünürken biri, kaya-
ların arasından başını çıkarıp bir yerimi ısırır di-
ye. Bilirsiniz ya musibet hayvanın çenesini, demiri
bile sakız gibi çiğner" dedi.

Denizciler, "Yetsin artık. Avlonya'ya, Çakır
Ayşe'ye gidelim," dediler.

VII

GİZLİ SIĞ

Kala kala yoklanacak, Datça'nın güney kıyılarıyla bir de Gökova körfezi kalıyordu. Ateşoğlu'nun süngerci filosu Datça yarımadasında avlanmaya çıkınca, mutlaka yarımadanın güney kıyısında Avlonya'da Çakır Ayşe'ye uğrarlar ve Çakır Ayşe'yle biraz ötede Palamut bükünde oturan İhtiyar Salih Reis'e gemi kumanyalarından zeytinyağı, kuru fasulye, mercimek, bir de deniz peksimetı verirlerdi. Çakır Ayşe nineyi Güney Anadolu kıyılarında tanımayan ve elini öpmeye gitmeyen denizci yoktu. Çakır Ayşe, fukara, yoksul ve hasta denizcilere ve yakın soysoplarına analık ederdi. Piliçlerini kanatları altında barındıran bir kart tavuktu sanki. Çocuğu olmayan ana yürekli ihtiyarcığa, kimi kara yürekli ağızlar, "Fena kadındır," derlerdi. Ama ne deseler onun varlığından bir sıcaklık duyarlardı hep. İşte bundan ötürü giderlerdi yanına, elleri üşüyenlerin avuçlarını mangala doğru uzatıp ısıtmaları gibi.

Bozburun'dan akşamleyin çıktılar. Mavi denizler üzerinde Ateşoğlu'nun bir büyük, onun ardısıra üç küçük kayığından ibaret fukara dalgıçlar filosu, dalgalar üzerinde ine çıka Datça'ya doğru pruva tuttular. Güneş kıpkızıl battı. Deniz bir ateş deryası oldu. Bu kızılık üzerinde, kayıklar kömürden yapılmışlardı sanki, kapkara görünüyordı. Artlarında ise koca Anadolu'nun gök yırtıcı dağlarıyla uçurumları yükseliyordu. Ama denizcilerin durumu, onların bu güzelliklerin tadına varmalarını yasak ediyordu. Hey gidi felek, cennetleri gözlerinde cehennem ediyordu. Alı Barut, demincek köpek balığının dişlerinden kurtulan Karabatak'a:

"Baba ne düşünüyorsun, öyle fosur fosur sığara içerek?" diye sordu.

Karabatak da,

"A yoldaşım" dedi, "Buna adıyla sanıyla şapa oturmamak derler. Bu yaşıma geldim, ama böylesini görmedim. Denizlin dibinde bu yıl bir uğursuzluk var. Şimdiye kadar umduk, umduk ama umacak yerimiz kalmadı gayrı. Şimdi eylül ayındayız. Bu kıyılarda, yedi ay Allah'ın günü çalıştık. Sünger avlama mevsiminin sonuna, kala kala ancak bir ay kaldı. Daha zar zor bir ay avlanabiliriz yanı. Ama, a arkadaş, yedi ayda başaramadığımızı, bir ayda nasıl başarırız?... Senin bu işe aklın eriyor mu?... Her yıl üç ayda avladığımız sünger depozitonun ambarını doldururdu da, yeni yeni avladığımız süngerleri koyacak yer bulamazdık. Şimdi güverteden ambara bir fare düşse, kuru farş'larda²³ kafasını kıracak. Yalnız bir buçuk çuval sünger, üç çuval da skarta süngerimiz var. Eh, ne yapalım iyisini bulamayınca kötüsüne mut olduk. Ben neredeyse deli sünger²⁴ bile avlayacaktım, idman olsun da sünger avlamasını unutmayayım diye. Yağmurların, fırtınaların eli kulağında", diye ekledi. Başını sallayarak sustu.

Gece depozitonun güvertesine serilen çuval-lara süngerciler yatıp uyudular. Ama biraz sonra koca Datça dağlarından insanın içine anlaşılmaz bir yas gölgesi düşüren, uzun ve ücra bir ses duydular. Uyuyan denizcilerin içleri cızzz etti. Dağ başından seslenen bir garip çakaldı; bir çeşit çok büyük çakal. Başka zamanda denizciler gülerlerdi bu çakala. Ama o sıralarda, hele Tosun'un ölümünden sonra yürekleri çok yuskalaşmıştı. Yedi aylık emek, ne keseye para, ne de masaya ekmek getirmişti. Uykularında sıkılmış dışlarının arasından sayıklıyorlardı. Koca Numan "Şimdi ne olacak?" diye homurdanıyordu. Dışleri

23) **Farşlar**: Kayığın tabanını meydana getiren taban tahtalarına denir.

24) **Delî sünger**: Süngere benzeyen ama sünger olmayan yaratıklara delî sünger denilir.

gıcırıyor, sanki düşünde karabasanın kâbusunu çılgınlıyordu.

Sabah uyanınca sanki her yüzde kara bir sorgu vardı. Söylemiyorlardı, ama her biri kendi içindeki sorgudan, arkadaşının gönlündeki sorgunun ne olduğunu biliyordu. Ne yüzle Bodrum'a çıkacaklardı? Çoluk çocuk, kayıklarını uzaktan tanıyacaktı, onları karşılamak için güle oynasa kıyıda toplanacaklardı. Analar emzikteki çocukları sırtlarında geleceklerdi. Ne havadis?.. Avınız bereketli oldu inşallah!.. Sonra hepsi suratları asık evlere doğru yürüyeceklerdi. Tasalı, yaşlı. Dost vardı düşman vardı. Düşmanlar bakkallara seyirteceklerdi, başparmaklarını üst dişlerine takarak, çat diye çekecekler, "Nah bir avuç sünger bile getiremediler." diyeceklerdi.

Bakkallar, "Namuslu insan borcunu tanır ve öder," diyeceklerdi ciddi ciddi. İçlerindense, "Ödemezlerse, ipotek var, rehin var, haciz var. Alımlallah analarından emdiklerini fitil fitil burunlarından getiririz," diye düşüneceklerdi. Hele patronlar, Karakulak, Kocagöbek ve ötekiler, "İşte!" diyeceklerdi, "Görüyorsunuz ya. Sözûmona birlik yaptılar!.. Gûya kendi başlarına iş göreceklerdi. Ne diyorlardı!.. Biz, diyorlardı, patronların adamları gibi değiliz. Ev damının kiremitlerine benzeriz. Birimize düşen suyu, yanibaşımızdaki arkadaşımıza aktarınız, diyorlardı ya değil mi?.. İşte nankörlük eden, verilen nimete tüküren, onu itenin damına, Allahın rahmetinden bir damlası bile düşmez. Bunlara merhamet etmemeli. Bir elde sopa, öbür elde de ekme tutmalı. Ekmeği uzatmalı, kapmaya kalkışınca, başına ya Fettah ya Allah diye vurmalı sopayı. İşte böyle adam etmeli bu kerataları.. Tepelerine vura vura, onlarda ısırarak, hart diye koparacak hal bırakmamalı. O zaman ayağına sürünürler, 'Kulun köpeğin olam ağam,' diye yalvarır yakarırlar" diye ekleyecekler, onları dinleyenler de, "Haklısın ağam!" diye kavuk sallayacaklardı, nargilelerini fokurdatan ağalarına. Dalgıçlar, formacılarla çengeliciler hep böyle kara kara düşünerek yol alıyorlardı Avlonya'ya. Gece Ate-

şoğlu dümendeydi. Gece yol alırken, Ateşoğlu kolay kolay dümeni başkasına bırakmazdı.

Şafak sökerken, denizcilerin hepsi alesta idiler. İçleri karaydı, ama gün, o gün inadına aydıydı. Gemiler ışıldayan cam gibi durgun enginin üzerinde kayarak Avlonya'ya vardı. Depozitonun demiri gırrr ederek, altı kulaç zümrüt gibi suya daldı. Denizciler, çengelci kayıklarına binip kıyıya vardılar. Bir iki geminin funda ediş gürültüsünü duyan Çakır Ayşe, kıyıya seyirtti. Gemicileri kumsalda karşıladı, onlara,

"Hoş geldiniz ağalar, deniz babayığitleri!" dedi. Yüzlerine bakınca da "Abuuuuuu!.. Bu suratlarınız ne ki?" diye ekledi. Gerçekten suratları asık mı asıktı. Ama Çakır Ayşe Nine'yi görünce yüzlerinde hafif bir gülümseme gezer gibi oldu. Çakır Ayşe'ye,

"Ayşe Nine sorma halimizi. Yedi aydır çalıştık. Ta Siliske'den başladık. Her yeri yokladık, yok da yok sünger!.. Halimiz berbat, sen sorma, biz de söylemeyelim. Neyse, seni gördük içimiz açıldı biraz. Bodrum'a elimiz boş döneceğiz. Çok kötü gitti işlerimiz. Ekmeksiz kalmayız, sağolsun avratlar, kızkardeşler. Ağ örerler, menevrek dokurlar, badem kırarlar, tütüne giderler. Ama avrat parasıyla geçinmek insanın ağına gidiyor. Dönüş yolunda Ayşe Nine'nin elini öpelim dedik. Bir de Avlonya kıyılarını yoklayalım dedik. Olur a, umduğumuz yerde bir şey bulamadık, belki ummadığımız yerde bir şey çıkarırız diye düşündük. Ha, şimdiye kadar kurban vermemiştik, bu sefer verdik. Bilmezsin Tosun'u, sıftah bizimle geldi. Onu gömdük yaban yerinde. Bu Karabatak var ya, az kaldı dün köpek balığının karnına gömülecekti," dediler. Karabatak,

"Eğer burada da iş göremezsek, keşke köpek balığının karnında gömüleydim. Bu yaşıma dek avradın eline bakmadım. Bu yaşımda buna da mı katlanacağım?" dedi.

Çakır Ayşe,

"A! O ne biçim laf? Karabatak bak bana! Avratları o kadar hor görme. Sizi babanız doğurmu-

yor, ananız doğuruyor. Büyüyünceye dek, kahrınızı onlar çekiyor. Sonra sizin kusurunuz olmadığı halde, işleriniz ters gittiğinde onların da yardımını niye hor gelsin? Bir yıl burada denizlerde balık yok oluverdi. Rahmetli Hamza, 'Balık yok. Ne yapacağız? Ekmeksiz kalacağız,' diye yolunuyordu. 'Baksana adamım,' dedim. 'Balık yoksa sünger de mi yok? Sen deniz aynasını²⁵ bana ver. Sen kürek çekerken, ben denizin dibine bakarım. Süngerleri tanırım ben. Süngerini görünce, seni çağırır gösteririm. Sen de dalar çıkarırsın,' dedim. Sevindi, çünkü tarlada taş toplasam, ya da ayrık köklesem, sabahtan akşama kadar ayrı kalacaktık. Kahvede pinekleyecekti. Ama böyle sabahtan akşama dek beraberdik. Ben sünger gözlüyordum, o dalıp çıkıyordu. Ama sonraları daldıkça onu bir öksürük tuttu. Küreğe ben geçtim, aynayı o tuttu. Ben soyunur, süngerini bana gösterir, dalar getirirdim. Balık bollanıncaya dek" dedi.

Biri Ayşe Nine'ye,

"Nasıl soyunurdun be Ayşe Nine?" dedi.

Çakır Ayşe de,

"Nasıl soyunur insan? Denize mintan ve şalvarla girilmez a!.. Kıyılarda in cin yoktu. Erkeğimden de gizleyecek yerim yoktu ya. Hey gidi gençlik! Güzel günler geçirdik rahmetliyle. Ama o eski Çakır Ayşe nerde. Kocadık artık. Değil mi Karabat?" dedi, sustu.

Denizciler, konuşa dertleşe Ayşe Nine'nin evine girip bağdaş kurdular. Ayşe Nine de onlara bir yorgunluk kahvesi pişiriyordu, hem de denizcilerle yarenlik ediyordu.

Çakır Ayşe,

"Hiç üzölmeyin ağalar, değmez bu dünya üzölmeye. Ama size şunu da söyleyim. Buralarda hiç boşu boşuna dalmayın. Birkaç gün önce buraya Karakulak takımı geldi. Onun Barka diye tosun bir dalgıcı var. O Karakulak denen cenabet

25) Deniz aynası: Bir soba borusundan iki kez daha enli bir yuvarlak çinko ya da bakırdır. Altı camdır. Camlı yanı denize batırılınca, denizin dibi durgun ve olduğu gibi görünür.

heriften dert yandı. Karakulak'ın kayıkları için, kayık değil, cehennem, dedi. Karakulak süngerleri sıyırmakla kalmamış, belki para eder diye, hani diyse kayaları kazıyıp, kazıntıları toplayacakmış. Tayfası bu yıl dört ölü vermiş. Buradan fındık ve ceviz boyundaki küçük süngerleri bile koparıp koparıp götürmüş. Barka'ya sordum, o küçük süngerler, para eder mi diye, edermiş. Frenk karıları çocukları olmasın diye onları bir tuhaf yerlerine tıkarlarmış," dedi.

Teleskop,

"Onun için kıyılarımızda sünger kalmadı ya. Ceviz kadar sünger, iki üç yılda üç okkalık karpuz kadar büyür. Küçük boylu sünger isteniyorsa, büyükler istenilen boyda ve biçimde kesilip kırpılır. O zaman bir büyük süngerden yüzlerce küçük elde edilir. Kırpıntılar da yabana gitmez. Bu Karakulak, para canlılığı dolayısıyla birçok kişinin ölümü pahasına, dünyanın en güzel ve en çok sünger çıkaran Anadolu kıyılarının süngerlerinin köküne kibrit suyu dökcek. Bu keratayı bir durduran da çıkmıyor. Çıkarcıların topu da ona destek ve dayak oluyorlar," dedi.

Ateşoğlu, Çakır Ayşe'den, komşu bükte oturan Balıkçı Salih Reis'in ne âlemde olduğunu sordu. Çakır Ayşe,

"Sormayın, bu sıralarda pek kuvvetten düştü. Evinin kapısında oturuyor. Uyanık olarak sayıklıyor, kendi kendine konuşuyor. Hani çoktan ölmüş oğlu var a.. Bana arasına ne zaman geleceğini soruyor. 'Söyle ona' diyor, 'artık ömrüm sona eriyor, gelsin de onu dünya gözüyle bir göreyim,' diyor. İnsanın yüreğini kırıyor ihtiyarcık. Gece yatmıyor içerde, kapının önünde oturuyor. Denizli göreyim diyor. Birkaç gün önce Muğla'dan birkaç kişi, Datça'nın baş toprak ağasıyla gelmişlermiş. Dağı taşı ölçmüşler. Keşif diyorlarmış. Biri doktormuş, Muğla Hastanesinden. Doktor, Salih'i muayene etmiş. Hastaneye aldırırız, demiş. İhtiyarın az kalsın yüreğine incekmiş. Neyse konuşup konuşup defolup gitmişler," dedi.

Ateşoğlu, "Ona da uğrayalım, peksimet filan

veririz. Haaa, şunu soracaktım Ayşe Bacı. Barka boğulanların adlarını söyledi mi?" diye sordu.

"Hayır söylemedi," dedi Ayşe Nine.

O zaman, Ateşoğlu'nun yüzüne bakan tayfası, yüzündeki büyük bir değişikliğin farkına vardılar. Gözleri, ender görülen bir acıyla gölgelendi. Gözleri ırı ırıydı onun. Göz evleri..den kalabalık kıllı kaşlar savruluyordu alınına, yanlarına doğru. İki yanda aynı renkte olmayan kurşuni gözleri, hareli ipek gibi, ya da deniz gibi koyu elaydı, kimi sefer yeşile çalardı. Adamın özü çeşitli renklerin değişikliğinde mi gizleniyordu ne?.. Ama durup dururken, asıl özü yapyalın bir acı olarak fırlatıyordu yüze. O gözleri ağır bulutlu koyu gökler gibi kuruntuluydu. Birdenbire, şimşekler ve kıvılcımlar çatırdarken buz gibi bir acıda donuverip çukurlaşırlardı. Gene öyle oldu, ne var ki tayfasından hiçbir, ne oluyorsun, diye soramazlardı. Çünkü o hal, hem korku, hem de saygı uyandırıcıydı insanda.

Kahveleri içtikten sonra, çengelci Datçalı İsa'yı çengelci kayığıyla depozitoya gönderdiler. İsa, peksimet, tütün ve daha başka şeyler getirdi. Çuvalı sırtlayınca komşu Palamut büküne Salih Reis'e doğru yürüdüler. Ama altı yedi ay kayıkta eğlenmiş olanlara ve bu sürede karada topu topu beş altı kilometre yürümüş olan denizcilere yol pek yorucu oldu. Adamlar, deniz ayaklarını kara patikalarına güçlkle alıştırebiliyorlardı. Hele tam deniz ayaklarına sahip olan Hasan Bora, -mübareğin geniş ayakları gemi güvertesine değdi de güvertyle karşılıklı emişti miydi, gemi alabora olsa da, Bora iki ayağıyla güverteye yapışık dımdık kalırdı- kimi adımda, bacağına elleriyle asılarak ayağını kaldırılabiliyordu. Böylece bir buçuk kilometrelik yolu yürüye yürüye ancak iki saatte alabildiler.

Palamut büküne pek yorgun geldiler. Salih Reis'i sanki elleriyle oraya koymuşlarmış gibi kapının önünde oturuyor buldular. Ateşoğlu'yla ötekiler selam verince, Salih Reis de selam verdi. Ama yaşlı gözlerle onların kimler olduklarını seçemedi. Bir elini kaşlarının üzerine siper ederek ve

gözlerini kısarak dikkatle baktı. Sonra da, "Sen Ateşoğlu Murat Reis misin?" diye sordu. Çakır Ayşe, patladı.

"Abuuu Salih Reis, sen Ateşoğlu'nu, Karabat'ı, Teleskop'u -hepsini saydı- tanımadın mı?" dedi.

Ayşe'nin yardımıyla hepsini tanıdı. Hemen oğlunun ne zaman geleceğini sordu. Yatıştırıcı bir şeyler söylediler. Sonra getirdikleri çuvalı açtılar, peksimetleri, tütün ve ötebertiyi çıkartıp raflara koydular. Salih Reis, bu getirilenlere ve özellikle peksimetlere çok memnun oldu. Bir sigara sarıp verdiler, tellendirince, "Şimdi bir de kahve olmalıydı" dedi. Ayşe, dolapta bıraktığı kahveyi aradı, ama Salih Reis bitirmişti kahveyi. İhtiyar kadın, ayağına üşenmeden Avlonya'ya gidip kahve, şeker getirdi. Bu arada şundan bundan, arasına da oğlundan bahsettiler. Kahveyi içtikten sonra Salih Reis'in aklı başına geldi enikonu. Onlara,

"Eh ağalar, bu yıl süngerciliğiniz nasıl gitti?" diye sordu.

"Sorma Salih Reis, ta Siliske'den tutturduk. Yoklamadığımız kaya taş kalmadı, ta buralara kadar. Bu yıl sünger yok da yok. İşte dönüyoruz artık Bodrum'a" dediler. Bu arada Çakır Ayşe ocağı yaktı. Bir çuval dolusu tarhana çorbası pişirdi. Salih Reis, "Tablamızda hiç balık eksik olmazdı ama, evlatlar artık bende balık avlayacak hal kalmadı. Nerde gençlik çağı. İyi hava, fena hava demezdim," dedi.

Nasırlarla kaplumbağa sırtına dönmüş avuçlarını göstererek, "Şimdiye dek çektiğim kürekleri hesaplasam, belki dünya denizlerini tüm dolaşmışımdır kürekle. Kazı babam, kazı suları. Şuradan üç dört mil açıkta sığ var. Değil ona, şu kıydan yüz kulaç öteye bile kürek çekemiyorum şimdi. Bu iş bitti artık. Artık denizlik değil, çöplük olduk" dedi.

Sığ sözünü duyan Ateşoğlu tayfası, birden kulak kesildiler. Birkaç kişinin ağzından: "Hangi sığ?" "Burada sığ ne gezer?" "Nerede bu sığ?" "Allah Allah sığ mı?" gibi sorular fişkırdı. Birbirinin

yüzüne, galiba sayıklıyor, galiba ihtiyarcık aklını oynattı, bunadı artık dermiş yollu bakındılar.

Salih Reis: "Burada, demin dediğim gibi dört mıl kadar açıkta, tepesi yirmi iki kulaç, eni de hemen hemen yarım mıl, deniz yaylası sanki bir sığ var. Sizden değil ha, başka denizcilerden sakladım sığı. Çünkü duyar duymaz topu da üşüşecekti başına. Bir iki yılda kuruturlardı koca sığı. Oysaki, ben oradan fakir fukaraya taze balık çıkarıyorum. Onu arayıp bulmadım. Bir gün balıkta uyumuşum. Volta denizdeydi. Kayık da demirli değildi. Sular beni sığın üzerine götürmüş. Uyanınca kendimi sığın üzerinde buldum. Nişan aldım, hanı çapraz nişan. İşte sığ, kaçmadı ya denizin tabanından sapasağlam duruyordur. Dolayları yüz elli, iki yüz kulaç, tepesi söylediğim gibi yirmi iki kulaç. Üzerinde sinek bulutu gibi balık var. Çoğu dahemen hemen benim boyumda. Herhalde Cinibiz zamanından beri avlanmamış bir balık yatağı. Sizler buradan gelip geçtikçe, sizlere haber vermeyi aklıma kurmuştum. Ama her seferinde, siz tam sünger yüküyle geçtiniz. Sığ size lazım değildi. Ama şimdi iş başkalaştı," dedi.

Denizciler yorgun argın ve yaşlı olarak çökekaldıkları yerde, sanki yanibaşlarında apansızın bir oksijen deposu patlamış gibi, birdenbire canlandılar. Sağa sola şunu bunu almak, ocağa gidip bir sigara yakmak için tembel tembel ve isteksiz yürürken, birdenbire hoplayıp zıplamaya, koşmaya, acele acele gidip gelmeye koyuldular. Sesleri alabora olacakmış gibi sendeleyerek çıkarken, her biri tüm sağırmış gibi haykırmaya başladılar. Yüzleri aydınlandı, gözleri canlandı, laf kalabalığı arasında sığ lafı fışkınyordu hep.

"Ne duruyorsunuz?" "Haydi gidelim!" "İster misin yedi aylık ziyanı birkaç günde çıkarıp kapatalım?" "Yaşa bre Salih Reis!" "Yahu, gevezelenip hoplayıp zıplayacağınıza davranın!" diyen diyeneydi. Ama makine kayığına binmek için, taaaa Avlonya'ya yürümek gerekti. Çakır Ayşe'yle, Salih Reis'i Palamut bükünde bıraktılar. Avlonya'dan motorla gelip onları alacaklardı. Çakır Ayşe, "Beni

niye taaa denizlerin ortasına götürüyorsunuz? Benim size yardımım dokunmaz ki! Kuru kemik de kaldım, kayığınıza safra bile olamam," dediyse de sözlerine kulak veren olmadı. "Sen bize uğur getirirsin bacı; sen bizim bayrağımızsın," dediler. Gelirken iki buçuk saat süren yolu, bir saata varmadan aldılar. Avlonya'dan çengelci sandallarına bindiler. Motora fura kürek çekerek vardılar. Artık bir makineyi işletmeleri kaldı.

Ama işte tam buracıkta bir aksilik oldu motorda, işlemiyor da işlemiyordu. Aşağıda makinenin başında üç kişi vardı. Tayfanın üst yanı, güvertede oturarak motor kulübesinin penceresinden aşağıya motora bakıyorlardı. Aşağıda Koca Numan, "Bu cenabetin hınzırlığı tuttu, tam da tutacağı zamanı buldu," derken yukardan birkaç ses, "Ha gayret!" diye bağılıyordu. Arada sırada bağırıların arasında küfürler savruluyordu. Herkes, şunu yapın, bunu yapın, diye akıl öğretiyordu. Hiç kimse ötekilerin dediklerine kulak asmiyordu. Makine odası, leş gibi gaz kokmuş, isten, dumandan göz gözü görmez olmuştu. İlk üç kişi cehennem zebanisi gibi kapkara ve kan ter içinde yukarıya çıktılar. İkinci bir posta aşağıya inip onların yerini aldı. Onlar da bir saat uğraştılar, "Gördün mü uğradığımız belayı?" "Hele şu başımıza gelene bak!" yollu lafların bini bir paraya glidiyordu ki, üç saat sonra motorun bozulduğuna hükmettiler. Öskeden herkes kırmızı bibere dönmüştü. Derken Sarı Ali, "Durun be! Arkadaşlar, bir de ben bakayım şu cenabete," dedi. Sessiz bir çocuktı. Lafa çokluk karışmazdı. "Hele onun da bir bildiği var. Onu da bir deneyelim," dediler ötekiler. Sarı Ali, daldı aşağıdaki dumanın içine, aşağıdan bir dang dung diye demirin demire dokunuşunun sesleri geldi. "Volanın deliğine kolu taktı galiba" dendi yukarıda heyecanla. Böyle dang dung edilirken, akıllara şenlik, top gibi patladı egsoz borusu, göklere kaskara dumanlar savurdu. Motor bir iki iç çekışten sonra, "Tak tık" ederek tıklarında işlemeye koyuldu. Direkleri tırtır titredi. Sarı Ali koluyla alınının ve yüzünün terini

silerek işkence odasının dumanı arasında güleç yüzle görünekoydu. Yukarıda kulaktan kulağa dudak eğrisince gülümsemelerle karşılandı. "Yaş bre Ali!" "Aferin Sarı oğlan" diye bağırıldılar ona. Ötesi, "Her şey hazır mı?", "Hayır yahu!", "Leva demiri!", "Çöz şu palamanı, elini çabuk tut!", "Doğru Palamut büküne!" sözlerinden sonra, depozito, gerdan veren deniz köpüklerinin ortasına daldı.

Tam bir deniz günüydü. O sabah denizden doğmuştu gün. Karaya uğrayarak kirlenmemişti. Kızıoğlan kız gibi günlük güneşlikti. Deniz de onu güzel karşılamıştı. Harlayan mavi bir alevdi. Deniz güneş ışığında tuzlu tuzlu yanıyordu, enginlerince.

Motorun pruvasının önünde, denizin bir dönümlük düzeyi, köpük ve hoplaşan incilerle kaynaşıyordu. Palamut büküne vardılar, orada deniz ayna gibi uyuyordu çırılçıplak. Makine motoru çok su çektiğinden kumsala yanaşamadı, ama Salih Reis'in kayığına kıyas, bir un eleği halt et-sindi. Su üstü kaplama ve kaburgaları da öylesi-ne açılmıştı güneşte. Her ne kadar Salih Reis'le, Çakır Ayşe kuş gibi hafif iseler de kayığı batırmaya yeterdi onlar. Onun için Teleskop ok gibi fırladı. Onları sandalla, getirdi kayığın bordasına. Boğazlarına dek suda yürüyerek ve ihtiyarları el üstünde taşıyarak, al içeri ettiler. Salih Reis, titreyen şahadet parmağıyla gidilecek yönü gösterdi.

Ne var ki, vakit artık geçti. Güneş iyiden iyiye batıya varmıştı. Açıldıklarından az sonra güneş battı. Yarı yolda artık gece oldu. Ama batı göğü daha uykuya varmamıştı. Unutkan bir pembelik kalmıştı ufukta. Ne var ki, denizciler hiç hayıflanmadılar. Salih Reis: "İşte sığın üzerindeyiz," dediği zaman, koskocaman bir ay, turuncu bir şanla dünyaya bakakoydu. Sonra ufukta, ayak ucundan aşağıya turuncu bir ışık seli boşandı, sert bir fışıltyla. Ateşoğlu'nun sesi, "Funda demir" emriyle gürledi. Sünger avında dalgıç motoru hiç demir atmazdı. Çünkü gündüzün dalgıç dipte gezerken, motor, -onu sağa sola- izleyebilirdi. Ama o geceki

dalış ancak bir yoklama dalışı olduğu için, dalgı-
cın dibe takılan demir zincirden pek uzaklaşma-
ması gerekirdi. Demir funda edildi.

Geçim ve gıyım kaygusu, en aydın günlük
güneşliğı bile insan gözünde zindan ederdı. Ama
insan gözünü her güzelliğe kör eden o kaba baskı
aralanınca insan, biraz insanın yurdu olan şanlı
dünyayla evrenin hemen farkına varırdı. Artık
tam gece oldu, engin bir Akdeniz gecesi!... Ama o
koskocaman aylı gece bile, çakıp çakıştıran ve ça-
tırdayan yıldız kalabalığına dar geliyordu. Çırpın-
tılı deniz dalgaları ay ışığını birbirine şrak şrak
diye çarptıkça, sanki ışıldamanın ışıısı, bir
fışış...ş.. oluyordu yakında, uzakta, her yerde en-
ginin enince de boyunca da. Yedi aylık kaygudan
sıyrılıp açılan gönüllere boşanıyordu pırpır o ışık-
lar. Çakır Ayşe, içindeki gönül açıklığından ses-
lendi her yana ferah ferah.

"Kocadık ama, şu dünyanın gençliğiyle gen-
ciz daha, değil mi ya?" dedi. Denizciler de,

"Yaşa bre Koca Ayşe Nine!" diye ünlediler.
Ateşoğlu ile Ak Salih Reis bile iç hafıslığıyla, gül-
düler, her gülüşte ihtiyarlığın içlerine çöktürdüğü
birkaç yıldan kurtularak, çocuk masumluluğuyla
güldüler. Ateşoğlu,

"En gencimiz Hasan Bora'dır. Dahet denize
bre Bora!" dedi. Bora, sevine sevine ileri fırladı.
Karabatak Davut, Teleskop Mehmet, Poyraz Mus-
tafa, Ali Barut, formacılara yardım etmek için Ha-
san Bora'nın yanına koştular. Koca Numan, Dat-
çalı İsa, Sarı Ali, Topuz Mustafa, Çakaloz Haydar,
Trampet Ömer, Badıbadı Cafer formayı, göğüslü-
günü, miğferini ortaya çıkardılar. Karabatak, se-
vincinin verdiği sarhoşluktan mı, yoksa yaşının
verdiği bunaklıktan mı, çenesi adamakıllı düştü,
başladı ders verircesine anlatmaya:

"İlk önce gövde parçası gıydırılacak. Kollar ta
bileklerine kadar formaya girecek. Formanın bi-
lekleri iyice sıkıştırmasına dikkat edin. Çünkü
oradan ya hava kaçır, ya su girer. Sonraaa..."
Ama sözün ortasında ötekiler, başta cırlak sesli
Badıbadı Cafer,

"Bırak bre Karabatak Amca!.. Yahu sabı süb-
yana mı ders veriyorsun? Bunca yıllık dalgıcız, ne
halt ettiğimizi bilmez miyiz?" dedi.

Karabatak da,

"Benim yaşma varan insan, sizleri hep ağzı
süt kokan çoluk çocuk sayar. Bak şimdi Bora,
beline can ipini -kılavuz ipini- bağlıyorlar. O ip
seni yeryüzüne bağlayan iptir. İtalya'da telefon
kullanıyorlar. Bizde telefon mefeon yok. Ateşoğlu
ile o ip sayesinde konuşacaksın. Yukarıya 'hapı
yutuyorum' mu diyeceksin, ne halt yiyeceksen
onunla diyeceksin. Bak Bora, sesimi duyuyor
musun?" dedi.

Bora miğferin içinde başını salladı, oradaki-
ler güldüler. Karabatak,

"Gülün arkadaşlar. Gülmek fırsatı o kadar az
ki, bu dünyada. Fırsatı bulunca gülün. Benim
içim açılır. Söylediklerimi hep bildiğinizi biliyo-
rum. Ama ne yapayım söylemek hoşuma gidiyor.
Eh, elli yıl süngercilik ettik. Öldükten sonra cen-
nete gidersem, tövbe tövbe estağfurullah, ama
cennette canım sıkılacak. Ne Akdeniz, ne sünger,
neyleyim ben böyle cenneti?.. Bak şu ay ışığına!..
Fışıl fışıl içine aksın. Bu akşam dalamıyorum.
Bari lafiyla yetineyim. Eve gece geç gelince, baci
'kimbilir hangi orospularla vakit geçirdin' diyor-
du. Aman gene söylese de, lafiyla yetineyim bari,
diyordum ona. Ha bak, Bora apoşiyi (Apoş: de-
nizde içine sünger konulan büyük bir ağ kepçe-
dir), takıyorlar..Onun da ayrı ipi var. Apoşiyi tuka
basa süngerle doldurunca, yaradana sığınarak
can ipini iki kez çekersin 'Mal bağladım viraaaa,
yukarıya çekin' demektir. Haaa ne diyordum?
Can ipinin öteki ucu Ateşoğlu'ndadır. Apoş, yu-
kardan boşandı mıydı, o kez Ateşoğlu can ipini
iki kez sallar. O zaman Ateşoğlu ne demektedir
biliyor musun? Boş apoşiyi aşağıya yolluyorum.
Göreyim seni koca Bora. Yedi aydır denizin dibin-
de boş avuç yalamaktan imanımız gevredti. Sen
yedi aylık acıların acısını çıkar bize yavrum. Apo-
şiyi imanına kadar doldur, doldur yukarıya gön-
der, diyordur. Haa, baktın ki tehlike var. Olur a!..

Köpek balığı dadanmıştır sana. O zaman ipi uzun uzun sarsarsın, tır....r...r...t diye. Tehlike var demektir. Eyvêkî gün gibi. Hani canımı güç kurtardım. Kaptan anlar, seni yukarı çekmez. Çünkü köpek balığı, kaçan yemi kapmak ister. Şu geceye bakınız bre arkadaşlar, gözünü sevdiğimin gecesî. Gündüzden daha aydın. Ama başka bir aydınlık. Evlendiğim zaman zıfâf gecesiydi de, odada Kezban Kızı görmüşüm. Oturmuş beni bekliyordu. Ben sokaktan geçtikçe pencere aralığında bana hep gülümserdi. O gülümsemesi bambaşkaydı. Bu gece de tam öyle!.. Kezban Kız bu geceye benziyordu. Hey gençlik!. Hey arkadaşlar, gevezeliğimi yaşîma bağışlayın. Bunadım elle -allahu âlem-, açık geceyle ay ışığı başımı döndürdü," dedi. Gülümseyerek arkadaşlarına baktı.

Öte yandan, "Sağol Karabatak, sağol Davut Reis"ler çınladı yürek hızıyla. Ayşe Nine gizlice gözyaşlarını sil-di.

Artık Bora'ya kurşun ağırlıklar takılıyordu. On okka sırtına taktılar, ayaklarının da üstleri deri, ama altları kalın demir, ayakkabılarını geçirdiler, eline de koca bir süngerci bıçağı bağladılar. Bütün bu takım ve elbiselerle, zaten boylu pslu bir delikanlı olan Bora, kapkara bir dev anasına benzedi. Hava borusunu ta kayığın başına götürdüler. Buna o gece pek lüzum yoktu. Çünkü motor demirli olduğu için, pervanesi dönmeyecekti. Bundan ötürü hava borusunun pervaneye takılıp takılıp Arap saçına dönmesi, dalgıcın da canına okuması tehlikesi yoktu. Ama maşallah, o Ateşoğlu Murat Reis, "Denizden korkan hiç korkmaz," deyimine göre, ister gereksin, ister gerekmesin, igneden ipliğe dek her tedbiri alırdı. Eh, bunca tedbirden sonra işin korkulacak yeri kalmazdı. Bora'nın bunca yük altında yürümesi zordu. Bora'nın koltuklarına geçtiler, yürümez değil yürüyebilirdi kendi kendine. Ama denize dalacak adamın, az da olsa, hiç yorulmaması gerekti.

"Haydi Bora, avın uğurlu, bereketli olsun."
"Seni göreyim Bora, kara bahtımıza hayırlı ve mutlu bir sonuç getir," yollu candan dileklerle,

Bora denize inen küçük iskelenin son basamaklarına götürüldü. İşte, oradan Bora kendisini denize salıverdi. Bora'nın deniz üzerinde duran miğferinin çevresi, büyük bir hışırtıyla ve ay ışığıyla çalkandı. Bütün tayfa -Ak Salih, Çakır Ayşe de- hep göz kesildiler, kayığın sancak iskelesi küpeştesinden bellerine dek sarktılar. Yalnız hava pompaları ve can bağı (kılavuz ipini) tutan Ateşoğlu, yerli yerlerinde, görevleri başında kaldılar. Pompacılar, rotayı çevirerek hava verirken Ateşoğlu da Bora'ya iple marpuç uzatıyordu.

Bora, derine indikçe, miğferden boşalttığı hava ağaran bir duman gibi yüze doğru çıkıyor, yüzde ise köpürüp fokurduyordu. Kılavuz ipini tutan Ateşoğlu, Bora'ya (dur) işaretini verdi, Bora'nın gövdesinin dayanıklılığını denizin baskısına denkleştirmek için. Beş on dakikalık bir süreden sonra Bora'nın daha da inmesine müsaade etti.

Bu arada tayfayı bir meraktır sardı. Sığ vardı, evet sığda da balık gırlaydı, evet, ama sünger yoksa?.. Salih Reis'i sorgulara boğuyorlardı.

Salih Reis, "Ben pareketaları kaldırırken, kimi iğnelerin uçlarına sünger parçaları takılı buluyordum. Bir kez iki arşın boyunda bir zminera -tehlikeli bir çeşit yılan balığıdır- yakalamıştım. Zmineraların ağzına takılmış iğnenin kösteğini balık kurtulma çabasıyla birkaç kez bir süngere dolamış. Zminera ile beraber sünger de kopup geldi sığdan. Ben, bunca yıl başka başka yerlerde balık avladım. Hiçbir yerde iğnelere sünger parçalarının takıldığını görmedim yahu," diyordu.

Eh, kolay değil doğrusu. Tüm denizciler Bora'nın daldığı yere bakıyordu. Orası, umutlarının mezarı mı olacak, diye. Ama hayır, hayır! Ak Salih Reis'in söyledikleri büyük bir müjdeydi. Ama ne de olsa, akılları apaydın "evet"lerle kapkara "hayır"lar arasında gidip geliyordu. Bir yargıcın karşısındaydılar sanki. Bu durumda, beş on dakika yüzyıllar kadar uzuyor. Bora dibe vardıktan yarım saat kadar sonra, Ateşoğlu Murat Reis, "Bora işaret verdi!" dedi yüksek sesle.

Hep bir ağızdan, "Ne işareti?" diye soruldu soluk soluğa.

Ateşoğlu, "Apoşiyi vira!" diye ünledi. Bütün eller apoşi ipinin başında toplandı, "Vira! Viraaaa! Viraaa!" bir bağırışma oldu. Koca ve ağır apoşi, deniz sularını çarılدارarak küpeşteye çekilip güç bela güverteye alındı. "Yaşasın!" diye el çırpışı gibi geldi. Apoşi denizden çıkarılmazdan önce, sünger dolu olduğunu, dipte koparılan süngerlerin deniz yüzüne gelen ısırtolu ve ısırtıcı kokusundan anlamışlardı. Ama deli süngerler de böyle kokarlardı.

Eh! Bora, karanlıkta deli süngeri iyi süngerden ayırt edemediyse? Bir işkil geliyordu akla. Ama Bora aceminin biri değildi ya!.. Denizcilerin sünger kokusundan burunlarının direği bile kırıl-sa onlarca mis gibi kokardı. Teleskop Mehmet, geçti apoşinin başına süngerleri bir bir kepçeden çıkarırken çeşidini bildiriyordu, bağıra bağıra.

"Melat bir!"

(Melat süngerlerinin delikleri küçük ve aynı boydadır. Bu sünger kadife gibi yumuşaktır.)

"Kabadika iki!"

(Kabadika süngerlerinin delikleri irili ufaklıdır. Yumuşaktır, ama melat kadar değil, çok sağlam bir süngerdir.)

"Melat üç!"

"Melat dört!"

"Kabadika beş!"

"Ooo! Filkulağı altı!"

(En değerli süngerdir. Dünyaca Akdeniz Çiçeği diye anılır. Koni kılığındadır. Kalınlığı ortalama iki santimetre kadardır.)

"Kabadika yedi!"

Sünger sayıldıkça, dalgıçlar sevinçlerinden birbirinin sırtlarını okşuyorlardı vururcasına. "Yaşaa!" diye bağırıyorlardı. Bir sıra bağırışlar arasında birinin hıçkıra hıçkıra "huhuuu" diye ağladığı duyuldu. Ağlayan Salih Reis'ti. Ona, "Ya-hu Kaptan ne o? Niye ağlıyorsun?" diye sordular. O da,

"Bunca yıldır denizin kahrını çektim,sızın ne

duyduğunuzu anlamaz olur muyum? Eh, yaşlandı artık, hem de Karabatak'tan çok. Böyle moruklayınca insanın yüreği yufka, gözü de sulu oluyor. İşinize bakın. Seviniyorum ben. Duygulanıverdim işte. Geçer geçer evlatlar" dedi.

Teleskop Mehmet, ırılı ufaklı yirminin üstünde sünger saydı. Hasan Bora, hâlâ dipten yukarıya çıkarılma işaretini vermiyordu. Sağdan soldan, "Artık anlaşıldı. Sünger avında değiliz, yaptığımız bir denemedir. Anlaşıldı, zengin bir sünger yatağının üzerindeyiz. Uğraşıp durmasın. İşaret verelim gelsin" yollu sesler yükseldi. Zaten Ateşoğlu'nun fikri de buydu.

Hasan Bora, deniz köpüklerini ve uzak Sporad adalarının karlar gibi ağarışını ve ay ışığını, denizin yüzüne bırakınca, kendini başka bir âlemde buldu. Cam parçaları suya inerken, bir sağa bir sola hızla zikzaklar. Ay ışığında denizin içi de öyleydi. Yalnız, zikzaklayanlar cam değil sanki yeşile çalan ayna parçalarıydı. Bu parlaklıklar, hızla görünüp, kaybolup görünüyorlar, akıyorlardı. Sanki deniz göz kırpmıyordu Bora'ya. Yüze yakın, Bora deniz çirpintisini uçan bir alay kumrunun kanat şakırtısı gibi duyuyordu. Bora, on kulaçta durdu. Bekledi ki içine girdiği yeni fizik koşullarına gövdesi uysun. Sonra varva'ya -hava dūğmesine- başının bir yanıyla vurdu. Başından bir sultanın koca kavuğunun tepesindeki tūy gibi hava kabarcıkları güröldeyerek yukarıya doğru tūttū.

Hava saliverince formalı gövdesi ağırlaştı. Havayı boşalta boşalta yavaş yavaş indi aşağıya. Dibe yaklaştı, dibi gördū. Akdeniz, ay ışığı ve Güney Anadolu'nun sularıydı bu. Sanki çirpintılı dalgalar, sağa sola çalkalanan elekler gibi, ay ışığını yirmi iki kulaç suya eliyorlardı. Yanıp yanıp sönen bir âlemde sığın yaylası. Dev bir yanar döner âlemde. Bora Hasan'ın demir tabanlı ayakkabıları yere değince, bir alay kūçük balık -çakıp söne, çakıp söne- dört yana fırlayıp kaçtılar. Bora, sığın üstünde -görünür görünmez- karaltılar seçebiliyordu. Sünger olmasına süngerdi onlar,

ama sakın deli sünger olmasın, diye d    nd . Eliyle dokunur dokunmaz bir yumuşaklık duydu, ok adı onu. Ama eliydi bu yumu aklıkla ok anan. Tanımaz mıydı hiç Bora Hasan, melat çeşidi süngerin ok ayı ını? O ok ayı ı, iliklerine dek duymuştu. Mi ferin içine öyle bir sevinç kahaha-sı saldı ki, hava d   mesini, havayı dışarıya salan mekanizmasını kullanmayı unuttu. Hava içeriye dolunca hafifleyen Bora Hasan, iki kulaç yukarıya hopladı, aklını başına topladı. Kendi kendine, "Ulan Bora, kendini Suba ı'nın meyhanesinde zeybek oyunu oynuyor mu sanıyorsun?" dedi. Bir fısıltı, sonra kurba a  t    n  andıran bir tıktırtıyla iki ayağının üzerinde kondu yine, sığın üstüne. Bir adım attı, el yordamıyla saçı solu yokladı. Bir sünger, beride bir tane daha, bir tane solda, bir de sağda. Melat! Melat! Kabadika! Ne idi o, biraz ötede sivri ucuyla yere yapı ıp da koca bir huni gibi yukarıya doğru açılan? Dokundu, "Filkula ı yahu!" dedi içinden. Kopardığını bastı apo iye. Kimisi kopmamakta inat etti.  ekti belindeki denizci bı a ını, kesti aldı. Kimi süngere bütün gücüyle asılmak gerekiyordu. Yeryüzünde kolaydı öylesine koparmak. Ama, bunca deniz basıncı altında insanı ağır solutuyordu o koparı .

Kimi süngeri böyle sıkarken, süngerin üzerindeki mikroskopik yaratıklar, küçük bir fosfor ı ı ı yakıp s nd r rl r. Mavi, kırmızı, yeşil, sarı. Mangalda küller arasında yanıp sönen kıvılcımlar, ya da gece uzaktan görünen bir  ehr n ı ıkladır onlar. Zaten sünger, milyonlarca min  min  yaratıklarıyla koca bir denizaltı şehridir. Yüzbinlerce delikleri,  ehr n bulvarları, yan sokaklarıdır. Yalnız, çıkmaz sokak yoktur. Sokaklarda oturanlar, insan gözünde delikleri dolduran sünger s t d r. Sünger sıkılınca, süt aklı ındaki yaratıklar akar güderler. Sünger diye geri kalan koca bir  ehr n iskeletidir. Hiç çıkmaz soka ı olmadığı için, sıkılınca aldığı suyun tümü de akıp güder.

Bora, inatçı süngerlere asıldık a süngerden a aran bir duman bur a lanıp uçuyordu. Bora, apo iyi tıka basa doldurduktan sonra yukarıya

"Mal gönderiyorum. Viraa! Al" işaretini yolladı. Az sonra, Ateşoğlu'ndan "Boş apoşiyi sana gönderiyorum," haberi geldi. Onu da çarçabuk doldurdu. Ama, "Ben malımı bilmez miyim?" diye düşündü. Nerdeyse Ateşoğlu'ndan "Çık" emrinin geleceğini biliyordu. Apoşi dolduktan sonra kopardığı süngerleri bıçağının kuşağı arasına ilıştirdi. Kunduralarının öteberisinde sıkıştırdı. Aradan çok geçmeden "Çık!" emri de beklediği gibi geldi. Başladı çıkmaya. Her şu kadar kulaçta bir, hafıfleyen deniz basıncına alışıp uymak için durup dinleniyordu. Sohunda yüze adamakıllı yanaştı. Gemidekiler, merak içinde bekliyor, Bora'nın çıkacağını tahmin ettikleri yere bakıyorlardı hepsi de. Teleskop Mehmet,

"Koca bir karaltı geliyor çocuklar. Koca sığ takımıyla dipden kopup bize gelmiyorsa, mutlaka Bora Hasan eşek gibi sünger yüklü olarak yüze çıkıyordur" dedi. Az sonra gerçekten Bora yüze çıktı. Ama formasından üç kat daha ırı olarak. Onun iskele merdiveninden çıkmasına yardım ettiler. Hemen miğferini çıkardılar. Hava tulummasını da durdurdular. Süngerci göreneğine uyarak onu oturttular, dudaklarına bir sigara vererek yaktılar. Çünkü, dalgıcın vurulup vurulmadığı böyle sigara içerken belli olurdu. Bora'ya, "Bir yerin karıncalanıyor mu?" "Bir yerin çımdırılıyor mu?" diye sordular merakla. Çünkü, dalgıcın bir yerinin karıncalanması, pek fena bir havadisti. Bir vurgunun, tutukluğun atrofinin eli kulağında olduğuna işaretti. Bunu dalgıçların hepsi bilirlerdi. Adamın bir yeri -örneğin kolunun, ya da bacağının bir yeri- karıncalandı mıydı bunun biraz sonra bir yerinin artık ölünceye dek sakatlanacağına ve tutulacağına mı işaret olduğunu, ya da birkaç saat sonra ölümle mi sonuçlanacağını bilemezlerdi. (Dalgıcın bir yeri karıncalanınca, onu hemen yine çıkmış olduğu derinliğe indirirlerdi. Böylece suyun baskısıyla derisinin gözeneklerinden kanına geçen ve -şampanya şişesinin açılmasıyla, içindeki şampanyanın habbelenip köpürmesi gibi- kanda boncuklanan gazlar yine kana

girip, kanda erirdi. Ondan sonra dalgıç yavaş yavaş yine yukarıya çıkarılırdı.) Hasan Bora'nın dip-
te kaldığı o kısa sürece vurulmuş olması ihtimali
yoktu. Ama Ateşoğlu, ne olur ne olmaz diye, değil
dalanı nerdeyse yüzünü yıkayan bir dalgıcı bile,
"Acaba vuruldu mu?" korkusuyla, oturtup sigara
içirecek adamdı. Aradan yarım saat geçti, Bora
keyifli keyifli sigarasını içerken, "Sus yorulma"
yollu öğütlere hiç kulak asmadan, "Ben şimdiye
dek hiç süngeri bunca bol olan bir yere rastlama-
dım. Kolunu sağa sola, önüne, arkana uzat uzat
sünger kopar. Bir adım ötedeki süngere erişeyim
diyorsun, ayağını atınca ayağının altında bir yu-
muşaklık duyuyorsun, meğer bir süngerin ta gö-
beğine basmışsın. Hani nerdeyse süngerler,
aman bizi koparın dercesine, gelip ayağının ucu-
na toplanmışlar. "Bodrum'da Kirli Memiş var a!
Ha onun başında bit, ha bu sığda sünger" dedi,
anlata anlata bitiremedi. "Süngerler burada im-
paratorluk kurmuşlar" dedi. Sigarasını içene dek
hiçbir yeri çımdırılmeyince, formacı, "Eh selamet"
dedi. Bora'yı soydu. Dalgıçlarla çengelciler, hem
dinliyor hem de sütleri aksın diye güvertedeki
süngerleri çiğniyorlardı, sütlerini çıkarmak için.
Çünkü sütler, tezelden çıkarılmayınca, kuruyup
kazıklaşırlardı. Taş kesilmiş bir süngere ise kim-
se alıcı çıkmazdı.

Ateşoğlu, hiç vakit geçirmeden, Salih'i yerine
götürdü. Çakır Ayşe'yi de Avlonya büküne. Ertesi
gün gündüz gözüyle avlayacakları süngeri düşü-
nerek, o gece geç vakte dek kimsenin gözüne uy-
ku girmedi. Sonunda uykuya dalınca, ay ışığı
uyuyan denizcilerin mutlu yüzlerini apak aydın-
lattı.

Şafağın ilk müjdesi, Avlonya'nın bir-iki horo-
zu ööriö.. ö... ö.. ö... diye uzun uzun öttü. Kıyı
rüzgârı onların ötüşlerini depozito kayığına götür-
düğü sırada süngerciler giyinmiş ve hazır, gizli sı-
ğa gitmek üzere leva demir etmişlerdi.

O gün, ertesi gün ve daha sonra, sığda çalış-
tılar. Silifke'den Avlonya'ya dek hemen hemen hiç
sünger bulamamalarına ve boyuna yakınmış ol-

malarına karşı, şimdi "Allah Allah! Bu ne bolluk yahu, sığ değil, bir sünge deposu bu. Arkadaşlar biz -büyük laf söylemeyelim ama- onbeş günde buradan bütün seferin masraflarını ve acılarını çıkardıktan sonra, adamakıllı kârlı da olacağı benziyoruz. Hem çok kolay sığ, sular da hiç ağır değil. Tosun'u da hiç unutmayalım. Sanki biriymiş de bizimle çalışmış gibi payını ayırıp annesine verelim. Hatta çocuklar! Sığdan sünge çıkarıldıkça -bu yıl da, gelecek yılda da- hep payını ayıralım. Zıyan, kârla düzeltilir. Ama, kaybolan can yerine gelmez" dediler.

O güne dek depozito ambarı tamtakır, kuru bakır denecek kadar boşken, tıka basa doldu. Poyraz Mustafa, yıkanıp kurumuş ve çuvala tepilmiş kuru sünge çuvallarını ambara istiflerken "artık bir iki çuval daha tıkarsak ambara, ambarı patlatmaktan korkarım" dedi kendi kendine.

Zaten getirdikleri bütün çuvalları doldurmuşlardı. Boş çuval lazım oldu. Çuval satın alınması için çengelci Datçalı İsa'yı, çengelci kayığıyla, en yakın yer, Bozburun'a gönderdiler. Orada tek gözlü bir bakkal vardı. Çakır Ayşe, bakkal için,

"Bir gözü kördür, ama öteki tek gözü, bin göz kadar yutuculuk isteğiyle yanar pezevenğin" dedi.

Karabatak da İsa'ya:

"Kescenin ağzını büsbütün açma. Herif elbette kazıklayacak bizi. Ama mümkün olduğu kadar az kazıklan. Pezevenk aldattığını sanacak! Bırak öyle sansın. Bize çuval lazım" dedi.

İsa gitti Bozburun'a. Pazarlık, vur aşağı, tut yukarı oldu, sonunda herif "Vallahi billâhi, Allah canımı alsın, bu çuvalları bu fiyata satarak yarı yarıya zıyan ediyorum" dedi. Uyuşarak tokalaştılar. O çuvalları da doldurmaya koyuldular. Hele depozito görülecek bir sergi oldu. Depozitonun direk ucundan pruvasına ve kışına giden ipler, dizi dizi kuruyan süngelelele donandıktan başka, sancakta ve iskelede salkım salkım ipe geçirilmiş süngelelele denizde yıkanıyordu.

O günlerde inadına deniz hep güler yüzlüydü. Denizciler de hep güneş, ışık ve denizde gönüllü olarak çalışıyorlardı. "Eh..." diyorlardı, "Allah belasını vermesin bu denizin. Kahrı var ama safası da var!"

Çalışa çalışa akşamı ediyorlardı. Akşamleyin her şey, günün boyu boyunca giderek artık akşam varınca tatlı tatlı bir yorgunlukla uykuya vardıklarından denizciler de, dağlar, adalar ve denizlerle uzanıp sessizlikte dinleniyorlardı. Datça dağları bile eteklerini kıyılar boyunca salıveriyorlardı denize, son ışıklar dip kumlarında oynuyorlardı. Yatay bir bulut Palamut bükünün karşısındaki ufak adayı sarıyordu. Ada kırmızı buluta binmiş, batmakta olan güneş yolculuğuna çıkmıştı sanki. Bütün denizcilerde bir yolculuk, bir gurbet duygusu vardı. Güvertede halkalanmış, bağdaş kurarken başka yerlerde seyahat edemezlerdi ya. Hepsinde geriye doğru, anılarında yolculuk etmek özlemi uyanırdı.

Çoğu kez, akşamdan önce bir kayık gönderirler. Çakır Ayşe'yle Salih Reis'i akşam çorbasına buyur ederlerdi. Ama bu buyur etmeler, Salih Reis sığı gösterdiği için kuzu dolması gelen yerden tavuğun esirgenemeyeceği yollu bir bakkal hesabına dayanmıyordu. Hayatı canlandırdığı söylenen ticaret duygusunun kıymığı bile yoktu gemilerde. Ticarete kâr duygusu ki, insanları en alçak içgüdüleriyle birbirine kenetler, sünger müstahsillerinin yüreklerinde yoktu bu hırs. Zaten zengin sığ bulunmazdan çok önce Avlonya ve Palamut büküne uğradıkça, Ayşe'yle Salih Reis'e kumanyalarından pay ayırırlar, fukara çorbalarına hep buyur ederlerdi.

İşte havası denizcilere yolculuk özlemi veren o akşam, aralarında en yaşlısı olan Salih Reis'ten gençlik anılarını anlatmasını istediler. İhtiyar, gençliğinde "Avnullah" firkateyni hûmayununda nasıl başçavuşluk ettiğini anlattı. Avnullah'tan başka hem bir yelkenli, hem de ıslımlı bir zırhlı daha varmış, o kadar büyükmüş ki, iki kardeş içinde birbirini aramışlar. Ve ancak bir ay sonra

birbirini bulabılmışlar. Tayfası da o kadar kalabalıkmış ki, işte o zırhlı, ancak "yedi düvel" Türkiye ile savaşmak üzere birleştiklerinde leva demir edermiş. O zaman yedi düşman pes edermiş. Sonra yabancı gemilerde tayfalık ederek Hindistan'a baharat almaya, Sumatra'ya da fıncan almaya gitmiş. Trablus'a, Cezayir'e dünyanın birkaç limanına uğramıştı. Hikâyesinin burasında çocuklarını hatırladı ve sesi pusulayı şaşırıp alabora oldu ve hüngür hüngür ağladı. Onu avuttular neyse, çocuk avutur gibi... Sözün konusunu da değiştirdiler. Onun her sözünde derin bir yurt sevgisi seziliyordu. Teleskop Mehmet o sevginin kökünü anlamak istedi,

"Salih Dede, hepimiz gibi sen de yurdunu çok seviyorsun. Acaba nesini en çok seviyorsun?" diye sordu.

Salih Reis'in kulakları pek duymuyordu artık. Ne dediklerini anlamak için kaşlarını çattı. Ama bir aralık kafası ekmek sözüne takılı kaldı. Birkaç kez, "İnsanın kökü ekmektir" diye mırıldandı. Alnı düşünce zoruyla kırış kırış oldu. Tütünlenmiş balık renginde olan yüzü birden aydınlandı ve,

"Hah buldum!" dedi. "Çok yer gezdim, çok aşlar yedim bir sürü 'melmikât'larda, ama en sevdiğim yurdum Bodrum'un kara ekmeğidir. Neyleyim ki, ağzımda dış kalmadı. Hepsini şu denizde, bu denizde gömdük. Eh, şu yediğimiz Bodrum'un takozları (denizci galetaları) var a. Islatırsın, kabarıp pamuk gibi olur. Çiğnemek gerekmez. Onu hapazla ye" dedi. Gemidekiler, "Yaşa bre Salih Dede!" dediler, onu daha söyleyip yormasınlar diye sözünü kestiler.

Dalgıçlar seferdeyken rakı içmezlerdi. Ama Karabatak dalmadığı için kimi akşam aklına esince bir-iki kadeh parlatırdı. Karabatak'ın yaşı dolayısıyla onun seferde içki içmesine ses çıkarmazlardı. Ama Karabatak, sığın bulunması sevinciyle o gece fazlaca çekti. Denizcilik hayatından hiç yakınmazdı, ama o gece yakıması tuttu. Karabatak:

"Ben Bodrum'un Şandama köyünde doğ-

dum. Ama Şimdi k y m n adını değiştirdiler. Şimdi Yalıkavak oldu. Ama ne bileyim, Şandama adı daha Şanlı  t yordu. Benim k yl lerim hep, 'Őandamalı, denizcilikte çok Şanlı!' der dururlardı. Kulaklarım insan dilini anlamaya başlayınca bu lafı dinlerdi. İçimden 'Őandamalıyım, Şanlı bir denizci olacağım' derdim kendime. Hey gidi Şandama! Köyün bir ucu denize bakan koca dağlarda ağarır, dağlardan iner, öbür ucu da deniz kıyısı kumsallarına karıŐıp giderdi. Şimdi de öyledir a, Şimdi bir zorlu denizog lları çıkar oralardan.

Evimiz dört kuru duvardı. İki penceresi vardı denize bakan, bir de kapısı. Ben evde oturursam, illa o pencerelerde otururdum. O pencerelerden bakardım denizlere.  atal Adaları vardı önümüzde, bir de K d r Burnu. K d r Burnu hep köpükler içinde olurdu. Denizciler, 'Ge tin mi K d r' , yat huzura' derlerdi. Ta onca tehlikeliydi h nzir burun! İskelemizde İstanköy ile Kalimnos Adası, Leros Adası, daha uzaklarda Patnos Adasıyla onun yavru adaları. Ondan sonra göz yayl mınca deniz. Gemiler geçerdi önümüzden. Her gemi benim gözümde flokundan tutunuz da baba ingosuna dek bir ateşti. Ne acı, tatlı oluyor zamanlar... Dedik ya! Gök yayl mınca denizdi, gönül yayl mınca da açık enginler tütüyordu gözlerimde.

Evden kaçtığımı bilirim, çoğunuz gibi. Al sana denizi, damlasıyla dalgasıyla, yedi elvan gelin kuŐaklarıyla, Ő   ... ŐimŐeęiyle! Denizden uzakta değildim gayrı. Denizin üstünde, içinde, ortasındaydım." Sözünün burasında, cıgarasını bir  ek te k l edercesine çekti, yüzünden de bir acı geçti. Taş gibi adamın dudakları titredi, ama çarçabuk topladı kendini:

"...Deniz her Şeyi kırar. Tahtayı da, demiri de, yüreği de, her Şeyi her Şeyi paramparça eder, atar. Onuysa, -Allah belasını vermesin- hiçbir Şey kıramıyor. Büyüdüm, g rb zleŐtim. Artık harıl harıl denizdeydim. İçimi harıl harıl dolduruyordu. Aklımdan, babamı, anamı, evimizi, pencere-mizi sele tutulmuŐlar gibi sürüp çıkarıyordu.

İçimden mi, dışımdan mı bir ses bana, denizin üstünde yapayalnızsın, diyordu. Belki çoğunuz bilir onu. Ben de kendi kendime, evet yapayalnızım, diyordum. Geminin arkasına gittim, dümen suyunun bir yılan gibi uzayıp gittiğini gördüm. İşte bu hayatımın yoluydu. Ona bakar da bakardım, bu uzayan dümen suyu nerede bitecekti acaba? Neydi o gördüğüm engin? Cevap yok. Ama kûûût diye ensemeye bir yumruk indi.

Ağır bir ses, 'Ulan postan işe koyuldu. Sen aylak aylak yıldızları saymak için mi aldın paraları!' diye gürledi. Eh, bir yönden haklıydı doğrusu. Gidip arkadaşlarla çalıştım.

Bir gün güvertede yalnızdım. Hiç kimse yoktu. Her zaman olmaz böyle. Ortada bir benim gözüm, bir de geminin gözü, maestra direğinde vardıya pruva feneri. Gemiye baştan kıça göz gezdirdim. Ne yüksek, ne kıyak gemiydi o. Denizci ilk bindiği gemiyi hiç unutamaz. İlk gemi, erkeğe erkekliğini -dişiliğiyle- tanıtan bir kadın gibidir. Erkek onu unutamaz hiç. Anası onu doğurmuştur evet, ama sonraki o ilk kadın onu erkek etmiş, erkekliğini doğurmuştur sanki. İlk gemi denizciyi denizci etmiştir. Unutur mu hiç?

...Güneye kuzeye gittim. Güneşi, ayı kovaladım. Bu denizden haydi o denize. Şimdi iliklerime kadar doldum, şimdi gövdemın tüm suyunu terledim. Yukarıya savruldu, dibe çöktürüldüm. Doğuya, batıya git babam git. Hep bir yerden başka bir yere. Her zaman, hiçbir yerin tam ortasındaydım. Büyüdüm, boylandım. Bir gemiden başka bir gemiye, limandan sefere, seferden limana. O çocukluk rüyalarımın yığılı durduğu pencereye döpdüm." Yutkundu Karabatak. Gönlünde bir glizi vardı. Ta dudaklarına geliyor, ama onu bir türlü fora edemiyordu.

"...Babam ölmüştü, anlayıverin denizde kaybolmuştu, bir gemiyle beraber. Ben büyümüş, anam da küçülmüş, büzülmüştü. Ben genişlemiştim, anam incelmışti. Elleri salt deri kemik, sırtı da kambur. Anam, 'Sen denizde yapabildiklerinden başka karada ne iş görebilirsin?' dedi.

Ses çıkarmadım. Pencereye gittim. Deniz gene o denizdi. Allah eksik etmesin. 'Ne zaman gideceksin?' dedi anam. Cevap vermedim. Dışarıya çıkıp eşliğe oturdum. Hiçbir şey düşünmüyordum. Ya da düşünceler belirmeye vakit bulamadan akıp gidiyorlardı. Her neyse arkadaşlar! Kalkıp gene içeriye girdim. Anam ocağı yakıyordu. Babam sağken ocağın yanına dikilirdi. Ben de oraya dikildim. Anam babama söylediği gibi bana da, 'Burada bir iki hafta kalacaksın oğlum, değil mi?' dedi. Ben de babam gibi, 'Hayır, yarın gidiyorum,' dedim. Anam torbamı hazırladı. Hemen oturup yamadığı kaba saba yün çoraplarımı, üstbaşımı torbaya korken ağlamıyordu. Onda ağlayacak gözyaşı mı kalmıştı? Ama canını canevinden, yüreğini bağrından paralayıp torbama koyuyordu sanki.

...Bir yıl sonra, anamın uzak bir yolculuğa çıktığını, gidip göremeyeceğim bir yere gittiğini öğrendim. Ama iyi oldu, artık hangi denizde öldüğümü, yüreği kan ağlaya ağlaya merak edemezdi. Sonraları içime fena koydu bu. Bir sıra ıslıme girdim. -Vapurlarda çalıştım.- Yabancı memleketlerin birinden birine gittim geldim" dedi.

Karabatak, "Babam gibi" diye ekledi. Yüzü bir tuhaf tiklerle yumru yumru oluyordu. Sesi yalpalandı: "Gene babam gibi ertesi günü sefere çıktım. Anam gençliğinde hüngür hüngür ağlardı babam gittiğinde. Ta uzaktaki o ağlayışını gönlümde duyuyordum. Gönül kulağım mı delinmişti ne? Yol, ıssızdı, içim donuktu. İskeleye dümen kırdık, sancağa dümen kırdık. Bir yere vardık. Kayığımızı bir sürü geminin ortasına soktuk, palamarımızı rıhtım babasına bağladık. Gece oldu rıhtıma çıktım bir başıma. Torbamı sırtıma vurdum, şehre daldım. Yabancı bir yerdeydim. Yüksek, büyük yapılar arkasındaki sokaklarda yürüdüm. Yollar ıssızdı, el ayak çekilmişti. Sokaklarda yolu şaşırdım.

Öyle yürürken bir kadına rastgeldim. Gülümsedi, gülümsedim. Tanımıyordum onu. Ama bana gülürmüşüyordu ya! Para içirmiş, varsın para

için olsun. Beraber karanlık sokaklarda yürüdük. Bir sokak lambasının önünde, cebinden çıkardığı anahtarla bir kapı açtı. İçerde bana: 'Konyak iç, içini ısıtır,' dedi. Asıl gülümsemesi ısıtıyordu beni. O para için gülümsemede sanki bütün insanoğulları gülümsüyordu. İnsanlar arasında ben de insan oluyordum. Sıcakça, ben ona, o bana yaslanıyorduk. İçimden bir sıcaklık geliyordu. İçimin buzu donu eriyordu. Sesim değil, yüreğim konuşuyordu ona. Donmuş yüreğimin dili çözülüyordu.

Kadın bana: 'Bu duyduğun iç sıcaklığı var ya, zamandan eskidir o. Para zoru içi dondurur. Hiç bilmez olur muyum ben? Ben o taş gibi buzu, çok ama çok erittim' yollu bir şeyler der gibi oldu. Dedi mi, demedi mi pek bilmiyorum. Bana der gibi oldu ya! Evim barkım yoktu. O oda evim barkım oluverdi. Isındım, ısındım.

O gece bütün yıldızlar, güneş, ay, parlak renkler, hoş kokularla geçti. Çoğu gece ıslak olan başaltı ranzamda düş görüyorum sandım. O gece uyudum, derin bir unutkanlık uykusuyla. Başım-dan deniz harıl harıl akıp gidiyordu. Planlar kurdum, bozdum, başkalarını tasarladım. Güldüm uyanınca, katıla katıla güldüm. Sesim enikonu türküye savruldu. Kadın pencereden dışarı baktı. Sonra bana bakıp içini çekti, bana bir şey söylemedi. Az sonra bana,

'Gel, gel' dedi.

'Evlencelim' dedim ona.

İçimi ısıtmıştı o avrat. Başını salladı.

'Ben bilirim, sen kimsenin değil, denizinsin' dedi, yaşlı yaşlı. Kızdım,

'Sana bir daha gelmem' diye bağırdım.

'Zararı yok' dedi. 'Başka içleri donuk denizciler gelir bu limana. Ben denizin buzlarını eritirim. Sen de onlarla beraber gene gelirsin.' Yürüdüm, çıktım, limana gittim. Liman kahvesinde denizcilere rastladım.

Hepsi de ben de yüksek sesle konuşuyorduk. Gülüşüyorlardı. Biri rast geldiği sarışın bir şişman, öteki kapkara bir karabiberden ipincesin-

den, şişkosundan söz ediyordu. Hoyrattı kimisi, pek acı çekmemişlerdi. Birkaçıyla kahveden çıkıp kafaları iyice çektik. Gözümde bir şey harlar gibi oldu. Evlenmeye kalkıştığımı söyledim onlara. 'Budala', diye güldüler bana. 'Sen toysun daha, o liman avratları denizcilerin yalnızlığını bilirler. Onlar her limanda var. Burada bir tanesi, orada bir tanesi. Daha tanımıyorsun onları tanırsın git-gide. Şimdi iç bakalım' dediler."

Karabatak'ın gözleri açıldı, açıldı söylemediği, içinde gizlediği bir şeyi açıklamak üzereydi. Ama yutkundü, yutkundü, kendini topladı, söylemedi! Önce söylemiş olduğunu gene tekrar etti ve "Şimdi iç bakalım, dediler," dedi. Durdu, bir kadeh yuvarladı. "İşte ondan sonra içtik, denize bol bol küfür savurduk, lanetler okuduk, sonra hep birden gırtlaklarımızı patlatırcasına bir türkü tutturduk. Batsın deniz! Yaşasın deniz! diye gürledik. Orada bir kaptanla konuştum. Gemisine tayfa yazıldım. Denizden denize, gemiden gemiye ömrümüz geçti," dedi. Derin bir soluk aldıktan sonra, "Denizi ne kadar sevmezsen, onu o kadar çok seversin" dedi. İçini uzun uzun çekti. Denizlere bakakaldı. Güvertedekileri bir sessizlik kapladı. Yalnız denizin, şşşşşşşşş'sı iştiliyordu.

Ama Çakır Ayşe,

"A!A!Aa! Seni dinlerken az kalsın hafakanlarım basacaktı. Baksana, bütün yurttaşlar, mezartaşları gibi sustular. Nedir bu yakınman! A! A! Şu sakalın, benim saçlarım kadar ağardı. Ulan bre Karabatak, şu ak sakallarından utan. Ben senin gençliğini de bilirim. Böyle gözü yaşlı, soluğu ah-lı vahlı değildin. Hamza -Allah rahmet eylesin ona- öldükten sonra, ulan bana bile sulandığını unuttun galiba. Gözlerimi çingil çingil oynayan mavi deniz çapırtısına benzetir, saçlarımı gökteki saman yolunun samanına ve altınına benzetir, peşime dadanırdın da gözlerine mor oturtmaktan kendimi güç zaptederdim. Seni gldi çakallaşmış kurt seni! Yahu senin uzun boylu sayıklamalarını dinlerken, arkadaşlar denize gidip işemekten kendilerini alıkoya alıkoya donlarına salıvermişlerdir"

dedi. Çakır Ayşe bunları söyleyince kayıkta güçlü bir denizci kahkahası yükseldi. Karabatak da gülüyordu. Hatta pek gülmez olan Ateşoğlu bile Karabatak'a bakınca basbayağı güldü.

Çakır Ayşe,

"Şu rakı denen zıkkımı içe içe topunuz da irezil oluyorsunuz. Hani çok olmadı, Kezban'ın duvak altından ne hal gülümsediğini anlatıyordun ya, Hamza'ya varışımın anısıyla gözlerime yaş getirdin. Ama ben doğrusu Hamzama öyle duvak altından, pıırtı ardından gülümsememiştım. Duvak, tel mel değil, anam nasıl doğurmuşsa öyle varakoydumdu ona. Sen burada, şu limanda karşılaştığın, gözleri yapmacık sürgün frenk orospularını dile aldın. Yok içini ısıtmış onlar, içindeki buzları eritmiş, onları allandıra ballandıra anlatırken, zavallı Kezban'cık gözünün önüne gelip de suratına tükürmedi mi?" dedi.

Karabatak da, güle güle,

"Etme bre Ayşe Nine, herkesin önünde beni irezil ettin! Yetti gayri berbat ettiğin beni! Eh utandım! Göreme viranı gibi harap oldum. Hani Kezban'cık burada olsa, 'bana öyle geliyor ki, o canım, canyoldaşımın' ayağına kapanarak af yalvaracaktım" dedi.

Teleskop atıldı,

"Hani Karabatak, meyhanede, avradın payı, her Allah'ın günü üç öğün dayak yemektir, diye böbürleniyordun!" dedi.

Karabatak da,

"Ulan Teleskop, senin yaşın da benimkine yakın. Bu işleri anlamaz olur musun be? Deniz yoldaşınız yahu! Meyhanede çekince kafayı Allah aşkı alevlenir, insanın içinde. Barut kesilir insan! Eh, evde değilsin ya, meyhanedesin. Meydan da boş. Eh, zaten bulutsun, üfleyip estin miydi, provezza fırtınası gibi mangalda kül komazsın uçurmadık! Ama eve gidip Kezban'ın gece dalga üzerinde ay ışığı gibi çakan gözlerini görünce kazu kesilirsin. Dayak mayak, onların topu da boş laf olur. Ben yavuklanmazdan önce akşamleyin Üçkuyular'da Kezban'ın gelip de testisini doldurma-

sım beklerdim. Gelirdi, arkasından gözlerdim. Kalçalarının bir yukarı, bir aşağı rûzgârda akan şelâle gibi süzülmesini seyrederdim. Dönüp bana bakmasında ve gülümsemesinde bakışı sevginin ta kendisiydi. Ben artık onu sevmekten vazgeçemedim. İnsanı sevmek ne iyi şeymiş! Hani, iyi çeşit melat süngeri olur, tıpkı onun gibi olduydum. Sünger deniz suyuyla dolar a, ben de Kezban'la doldum. Onu sevdiğimi anladım. O anlayış içime yayıldı. Gün doğusunda ışığın her yana yayıldığı gibi, ben de dünya da değişti", dedi. Sustu. Çocuk denecek çağda olan Datçalı İsa, bakışını kaldırmış yıldızlara bakıyordu.

Onu gören Sarı Ali,

"Ne o İsa? Datça'da sevdiğin kızı mı dinliyorsun?" dedi. Sarı Ali, onun Datçalı bir kıza gönül vermiş olduğunu biliyordu.

Karabatak,

"Demek İsa'mız âşıkmuş! Onu bilmiyordum. Hey gidi gençlik! Bak İsa, oğul. Ta eski zamanlardan beri yıldızlar denizcilere yol gösterirdi. Sen yıldızlara dikkatlice bak. Yıldızın bir tanesi ötekilerden daha hızlı çarpar. İşte o yıldız, seni seven kızın yürek çarpışı ve bakışıdır. Sen o yıldıza dâniş, hemen kızın ne dediğini yüreğine bildirir," dedi.

İsa'ya yıldızlardan biri gülüyor gibi geldi. Utancından kıpkırmızı kızardı. Ama gece olduğu için görünmedi -çok şükür- kanının yüzündeki harlayışı.

Geç olunca denizciler, Çakır Ayşe'yi de Salih Reis'i de yerlerine götürdüler.

Süngerciler, bir sünger seferinde değil, birkaç sünger seferinde avlanabilecek kadar sünger avladılar. Eylül ortasına doğru, artık doğruca Bodrum'a yollanmaya karar verdiler. Gökova körfezini bile yoklamaya lüzum kalmadı. Bodrum'a gidecekleri günün akşamı Salih Reis'le Ayşe Nîne'ye allahâısmarladık demeye ve artakalan kumanyalarını vermeye gittiler. Salih Reis'in kulaklarının hemen hemen duymaz olduğunu anlayınca tasalandılar..Onu Bodrum'a doktora götürme-

ye kalkıştılar. Ama Salih Reis Palamut bükünden bir türlü ayrılmıyordu.

"Varsın kulağım sağır olsun. Gözüm görür a. Baksanıza zaten bu bükte hemen hemen kimse kalmadı. Hepsi de kulübelerini sattılar mı ne? Kiminle konuşacağım? Sağ olunuz çocuklar, bıraktığınız kumanya bana bir yıl yeter de artar. Aklıma eserse gider, iki balık avlarım" dedi.

Ayşe Nine'ye de uğradılar. Yemek pişiriyordu. Ufak çömleğinin altına birkaç dal sıkıştırıyordu. Onların adımlarını duyunca döndü. Gözlerinin yandığından yakındı,

"Önceleri güneşe bakarken gözlerim yanardı, sonra kararırdı. Şimdi ocağa bakınca ateşin alevleri bile gözlerimi yakıyor" dedi.

Onu, gözlerini baktırmak için Bodrum'a götürmeye uğraştılar. Onlara,

"Vallah buralarda bir şeyler oluyor. Gözlüklü ve koltuk altları defterli adamlar peyda oldu, şu sıralarda. Dolaşıyor, kulübelere girip çıkıyorlar. Kulübelerin hemen hemen hepsini satın aldılar. Bana da geldiler, bu Hamza'nın evini satayım diye. Satmadım. Kızgın kızgın çıkıp gittiler. Patronları toprak ağası mı, para babası mı, bir şeymiş. Ben nasıl ayrılırım buradan. Salih Reis'in benden başka kimsesi yok. Salih Reis de Hamza'nın öz be öz amcasıdır. Salih Dede'yi yalnız bırakamam" dedi.

Ertesi sabah ayrılırken bütün bukinalarını -şeytan kulelerini- öttürdüler. Koca Palamut bükünün ıssız kıyısında iki ihtiyarcığın, kumsal üzerinde birbirine dayanarak el salladıklarını görmek ve onları yapayalnız bırakmak, ağır geldi yüreklerine. Ama ne yapabilirlerdi. Bir ara Teleskop,

"Haydi çocuklar, geri dönelim! İki ihtiyarcığı karga tulumba kayığa taşıyıp Bodrum'a götürelim," dedi.

Ama Karabatak,

"Bu niyet benim de içimden geçmiyor değil. Ama şu var. Onların yüreklerini kırarız diye korkarım. Onlar artık buralara alışmışlar. Belki son nefeslerini burada vermek istiyorlar. Son istekle-

rinden onları yoksun bırakmayalım" dedi. Denizciler, Divan Burnunu kovanço ederken, iki ihtiyar Palamut bükü kıyısında ta uzakta, iki kûçük beyaz nokta olarak gördüler. Araya Divan Burnu girince artık onları göremediler.

Ateşoğlu Datça'dayken, Ayşe Nine ışığa çıkınca gözlerinin yanıp acıdığından, başının da ağrıdığından yakınırken, aradan üç ay geçince gözleri tüm görmez oldu. Salih Reis'in kulakları da hiç işitmez oldu. Ayşe Nine, yıllar yılı Salih Reis'e gidip gelmiş olduğu için o yolda gözleri kapalı olarak yürüyebiliyordu. Yolun neresi kayalık, neresi kumsal hep ezbere bilirdi. Hatta kokulardan bile faydalanabilirdi. İşte sol yanından gelen güzel koku, sağ yanından da gelince defne koruluğundan geçmekte olduğunu anlıyordu. Ayşe Teyze'nin değneğiyle yoklaya yoklaya karşıdan gelmekte olduğunu görünce, Salih Reis onu karşılar, ninenin elinden tutar ve kulübesinin önüne getirirdi. Kulübesinin önünde yan yana otururlar çoğu kez, Nine'nin eli Salih Reis'in avcunda kalırdı. Salih Reis, sağır olduğu için pek konuşmazlar, konuşunca Salih Reis birkaç sözle yetinirdi. Biri denizli uzun uzun seyreder, Ayşe Nine de denizli uzun uzun dinlerdi. Böylece ömürlerinin sonuna yaklaşan iki ihtiyar, yan yana saatlerce düşünürlerdi ıssız kıyıda.

Hani, kum saatlerinin altı, üstüne getirilince, yumuşak kumların sessiz sessiz aşağıya süzülmesi gibi iki ihtiyar deniz insanı da anılarını denizli seyrede ede ve dinleye dinleye uslarında süzüyorlardı saatlerce. Hatta kimi yol, gece olurdu da, kulübenin kapısında, gecenin eşliğinde iki ihtiyar uyuyakalırlardı.

Bir gün yine ihtiyarlar birbirlerine dayanırlarken, o toprak ağası mı, para babası mı, Hacı Latif Ağa geldi, yanında Muğla vilayeti tapu memurları ve iki avukat vardı. İki ihtiyara bakan Hacı Latif'in gözleri, öylesine bir kaparozculukla parlıyordu ki, gözlüklerin çatlamadığına şaşılırdı. Arazi hudutlarından söz etiler. "Batı, yani Divan Burnu, doğusu İnce Burun, güneyi lebi derya",

dediler. Hacı Latif'in geceyi gündüze katarak tasarlacağı bir katakulliyile Palamut bükü, hatta Datça yarımadasının üçte biri, dağları, taşları, ovaları ve deniz kıyılarıyla Hacı Latif'in malı olmuştu.

Kurulu, zemberekli kapan gibi kapmaya alışkın olan ağa, bir göz atımında Salih Reis'in ölmek üzere olduğunu anladı. Eğer onu Muğla Hastanesine gönderebilir de, Salih Reis orada ölürse, Salih Reis'in balıkçı kulübesine ve kulübenin önündeki kumsala sahip çıkabileceğini gördü. Tapu memurlarına doktor süsü verdirterek Salih Reis'i muayene ettirdi. Tapu memurları Muğla'ya gidince arkadaşları olan Muğla Hastanesi doktoruna Salih Reis'in hastaneye yatırılması gerektiği hakkında bir yazı yazdırdılar. Yazı vilayete gitti. Vilayet de Salih Reis'in hastahaneye gönderilmesi için Datça kaymakamına yazdı. Salih Reis, evinin kapısının önünde oturur ve dalgın dalgın denize bakarken, iki jandarma çıkakoydu. Salih Reis'e "Seni Muğla Hastanesine göndereceğiz" dediler. Sağır olan Salih Reis, ne dediklerini önce anlamadı. Ama el işaretleriyle jandarmalar anlatınca, Salih Reis'in gözlerinde dünya zindan kesildi.

Salih Reis, dört kuru duvardan ibaret fukara kapısından gördüğü mavi denize baka baka ölmek istiyordu. Kendini bildi bileli o güzel ve hain denizin önünde otururdu ya! Ekmeğini her gün denizle savaşıarak çıkarırdı ya! Yalvardı, "Ölceğimi biliyorum" dedi. "Beni kapıdan giren güneşten, kapıdan görünen denizden ayırmayın bre evlatlar" diye inledi. "Uhu! Uhu! Uhu!" diye çocuk gibi ağladı. Jandarmalar acıdılar. Ama emir emirdi. Ona çok acıdıkları için hastaneye gönderdiklerini, orada bilgin doktorların bulunduğunu, illetini bilgiyle iyi edeceklerini söylediler jandarmalar Reis'e. Salih Reis, kimsenin ne merhametini, ne de bilgisini dilemediğini söyledi. Uzun ömrünce bir kez olsun, nasılsın, diye sormayanlar, tam artık bu dünyadan ayrılmak üzere iken, bunca kahrını çektiği ve sevdiği şu deniz parçasından ne diye ayırıyorlardı onu? Artık bitmişti yahu ömrü! Bitti-

ğini duyuyordu ya! "Bırakın beni yahu! Şuracıkta, şu denize karşı rahat rahat öleyim. Ben buraları bir daha görmem ki. Bırakın bre evlatlar, buraların gözlerimde kalmasını!" diyordu. İstemiyordu efendim, ne hastanelerini, ne saraylarını, bıraksınlardı kapının çerçevelediği mavi deniz parçasının karşısında rahat rahat ölsündü. Hüngür hüngür ağladı.

Jandarmalar hem zorlamak, hem de yürümesine yardım etmek için koltuklarına girdiler. Ağlaya ağlaya sürüklendi Salih Reis'çik. Sürüklenirken, dönüp dönüp boyuna kulübesine ve denize baktı. Yolun çam ormanı ile kapkara olan yerlerine gelince artık kulübe ve deniz görünmüyordu. Salih Reis'in Uhu! Uhu! su uzaklaştı. Artık çekilip kopartıldı o yılların ve denizlerin palamut bükünden. Orada fukara evinin açık kapısı ve kıyının deniz fişşuyu'su kaldı yalnız. Sanki Palamut bükü eksikliğini duydu ihtiyar denizcinin, kendi geniş ıssızlığında.

Salih Reis'i Muğla'ya götürüp yatırdılar hastaneye. Her yanı katı katı duvarlarla kapalıydı. Orada iki hastabakıcı kız vardı. Biri çok hoyrattı. Salih Reis'e hastaneye oturağıymış gibi davranıp dürteliyordu. Ama öteki hep gülümsemeli, okşayıcı bir gençti. Salih Dede Palamut bükünün mavisini ve açıklığını göreceğine hastanenin duvarlarının kurşun rengi yavanlığına bakarken, gülümseyen kıza, "Artık iyi oldum. Koyuversinler beni Palamut büküne gideyim" der dururdu.

Bir gün doktorlar, hastaları muayeneden ayrılırken, biri ötekine, "O ak saçlı ihtiyar balıkçı yok mu? -Yani Salih Dede- Galiba sabahı bulamaz," dedi. Bunu gülümsemeli hastabakıcı kız duydu. İçi cızz etti. Sahiden de ölümün o soğuk kül rengindeki gölgesi Salih Dede'nin yüzünde adamakıllı belirmişti. Kediden korkan fare gibi yatağında büzülmüş, ürkek ürkek bakınarak ağır ağır soluyordu. İhtiyarın yatak ucuna varınca, genç hastabakıcıya, Palamut bükünden zorlukla birkaç söz edebildi. Genç kız güçlü bir merhamet harlayışıyla "Dede artık iyi oldun. Bu akşam seni

Palamut büküne gönderiyorlar" dedi. Ama büsbütün sağır olan Salih Reis, söylenenden hiçbir şey anlayamadı. Bunun üzerine hastabakıcı kız el işaretleriyle anlatmaya uğraştı. İhtiyar da neden sonra anladı. Gözleri yuvalarından uğrarcasına açıldı, sevinçle parlar gibi oldu. Eh Palamut bükünde, o kulübesinin önünde oturacaktı gene. Gece, bütün yıldızlarıyla fukara kulübesine girecekti. Kıyıyı buğularından süpüren serin kıyı yeli, yıldızlara üfleye üfleye, bütün yıldızları harıl harıl tutuşturacaktı alabildiğine. Gene Ayşe Nine'yle oturacaktı kıyıda. Evet kulakları tüm sağırdı, ama gene can kulağıyla dinleyecekti gençlik denizlerini. Eh, daha ne isterlerdi dünyadan. Çok şükür! Yeterdi bu!

Sonra dudakları bir gülümsemeye, ama daha çok bir sırtışı yayıldı. O gülümseme, artık bir daha gülemeyecek olanların, ya da şen ölerək sırtanların dudak yayılışıydı. Genç hastabakıcının yüreğine bir kama gibi saplandı. Söndü Salih Dedede. O sırtışıyla, aşağıya morga taşıldılar ihtiyar denizoglunu. O dudaklarından eksilmeyen sırtışıyla, köylülere kan ağlatan Hacı Latif, böylece kaparozdaki tezcanlılığında muradına erdi.

Aradan on beş gün kadar geçince Çakır Ayşe, Salih Reis'in Palamut büküne dönüp dönmediğini anlamak için, eline değneğini aldı, yürüdüğü değnekle tak tak yoklayarak Palamut bükü yolunu tuttu. İçinde bir sıkıntı mı, bir gönül açıklığı mı, pek kestiremediği olağanüstü bir hal vardı. Kulübeye yaklaşırken ormandan geçti. Ormanın o canlı ve diri gecesinin sesini duydu. Sanki apaçık koca bir ağızdan "O! Ooo!" diyen bir ses. Sonra uzaktan derin iniltili bir darbuka gümleyişi... Durakladı, dinledi. Gerçekten darbuka mı çalıyorlardı, yoksa yüreği mi çarpıyordu, pek ayırt edemedi. Tak tak ede ede bükü vardı. Çıplak ayaklarının altında kumdan daha yumuşak rihın fısıltısını duydu. Salih Reis'in evinin önüne geldi. Orasını kolay buldu, çünkü yelpazeleyen meltemde açık kapı şimdi aralanıyor, şimdi kapanıyorken acı acı "cık cık cı.. 1 ik" ediyordu. Çakır Ayşe'nin

gözleri görmüyordu ama, kör olan gözlerinin yerine bir altıncı duygu peyda olmuştu. Geceyi gündüze çeviren ay ışığının ağartısını derisinin üzerinde duyuyordu. Dikildiği yerde, elini bir yana sallayarak, "Şuraya kara gölgem düşüyor, ağaran kumlara," dedi. Ayşe, "Salih Amca" diye yavaşça seslendi. Ses çıkmadı, yalnız deniz fışş.. dedi. Ayşe usul usul kapıyı itti. Başını içeri uzattı. İçeriden dışarıya bir kanat şakırtısı uçtu. Ayşe, "Eve kumrular girmiş ellem!" dedi. İçeriye bakınca "Burası zindan gibi karanlık ellem" (Ellem-Allahû Alem) diye ekledi. Başını geri çekti, ama dayanmadı, kapıyı gene itip içeri girdi. Orada elleriyle taşları, ocağın kenarını, kuru tahta sedirle sedirin altındaki yumru yumru kaya parçalarını okşarcasına yokladı. Avcuyla sıvazladı. Oturdu karanlıkta bir taş.

Arasıra bir canlanıyor, gönül gözü aydınlanıyor, sonra üzerine bir karanlık çöküyordu. Ama o güne değin görmediği duymadığı bir karanlıktı bu. Böylece şimdi karanlık, şimdi aydınlık oluyor, karanlıkla aydınlık birbirini kovalıyordu. Çakır Ayşe karanlığın birinde Hamza'yı görür gibi oldu. Başı sanki bir gelin kuşağıyla çevriliydi. Yüzünde de bir hoş iç açıcı gülümseme vardı. Ama gülümseme de değildi. Hani, kayığın güvertesinde su testisini bırakınca, testinin ağzını silip geçen rüzgâr tatlı tatlı uu.. u.. u..! diye öterdi ya! İşte onun gibi bir tatlılıktı o gülümseme. Sonra her yan kardı. Hiçbir şey görünmez oldu.

Hani kandil, büsbütün sönmezden önce bir yanar, bir sönerdi ya. İşte tıpkı öyle oluyordu. Çakır Ayşe'nin yüreği hop etti. İçinden, "Ah bir daha görünse de ona atılsam!" dedi.

Bir harlayışın ortasında Çakır Ayşe kendini gördü bu yol! Gençti, öyle yalabıktı ki demeyin gitsin. Atı, "Yonca"ya sıçradı, bir bacağı atın bir yanında, öbür bacağı öte yanında. Alınca atı apış arasına, fırladı dört nala boşandı ovaya! Nereye? Avlonya'da denizci Hamza'ya! Gözleri, geceyi de karanlığı da delen iki mavi, yeşil kükürt aleviydi. Uçuyordu Avlonya'ya. Yonca'nın uçan nalları,

ateş ve toza çeviriyordu yeryüzünü. Yine karanlık bastı, gönül gözü körledi. Ama atın dört nalının güm güm edişini duyuyordu. Bir de tokatlanan darbukanın inleyişini. Eliyle yüreğini bastırdı. Yoksa yüreği mi çarpıyordu? Hayır, hayır! Gene çıkakoydu karanlıktan, atın dört nalı kıvılcımlar püskürüyordu arka arkaya. Atın yelesi, Ayşe'nin uzun sarı saçları, atın kuyruğu uzun alev dilleri gibi uçuyordu gecenin zindan bağrında. Kuyruklu yıldızdı sanki yol yol upuzun süzülüşü. Pars, ge-yik ve karaca yatağı dağları vızıldatınca haydaaa! Daldı yine dip karanlıklara. Her şey söndü, ama karanlık hiçlikte uzaktan uzağa gene nalların gürleyişini duydu.

Daha ve daha yaklaştı. Fırladı gene ışığa, kendi bir ışık olarak. Dere tepe, dağ taş, gürleyip akıyordu harıl harıl arkaya. Bir an, ellerini yoğurt torbaları gibi sarkan memelerine götürdü. Ama memeleri bız uçlu iki çelik çıkıntısıydı meydan okumalarında. Kayıkaşıran köprüsünden geçerken, Kayıkaşıran,

"Ey tatlı kız, ey güzel kız nereye gidiyorsun böyle dinlenmeden biraz bende?" diye sordu. Çakır Ayşe de bir çığlık saldı.

"Canım Kayıkaşıran durdurma beni. Vaktim artık çok dar. Alıkoyma beni, bu göğüslerimi. Hamz: ya yetiştireceğim" dedi.

Ama artık hızı uçuştan daha hızlı, hızdan da daha hızlıydı. Bir çakıştı. Karanlıkta çakan şimşekti sanki. Hep sevgi! Tüm sevgiydi! Hiç dinler miydi Çakır Ayşe, şunu bunu, Kayıkaşıran'ı? Hendek, çukur, uçurum demiyor, götürüyordu çelik memelerini Avlonya'da denizci Hamza'ya. Kara bükü, Değirmen bükünü ta arkada bıraktı. Emeci'de yüksek yaylanın bin yüz metre yüksekliğinden, başdöndürücü bir birdenbirelikle, kayan yıldız gibi ovaya kondu. Gene susuyordu ışık. Sonra bu çakışta aydınlık oluyordu. Şimşek, karanlık, şimşek, karanlık, evet, hayır, aydınlık, karanlık, yürek çarpışları gibi birbirini kovalıyordu. Artık yanaşıyordu, Avlonya'ya, Hamza'ya. Ama gene derin bir karanlık oldu. Darbukanın da do-

nuk iniltisi yeryüzünün derin karanlıklarını sarsıyor, zangır zangır titriyordu yanaştıkça. Yerin yüreği çarpıyordu sanki. Çakır Ayşe, Salih Reis'in kulübesindeki taşlar üzerinde büzülmüş dururken bile kuru kemik gövdesi her darbuka gümle-yişinde, sarsılarak, bir kolu ya da bacağı sarkıp düşüyordu.

Bir mumun sönmeden önce, olanca ışığıyla son bir harlaması vardır a! Çakır Ayşe'nin gönlü ve sevgisi de dalkılıç gibi çırılçıplak sıyrılıverdi ortaya. Çılgık çılgığa bağırışlar oldu, bir curcuna oldu. Bağırışlar dinince Hamza'yı duydu. Dış dünyayı görmeyen gözleri, Avlonya'nın masmavi denizinde, Hamza'nın kürek çekerek kendine doğru geldiğini gördü. Hamza,

"Geliyorum Ayşe!" diye bağırdı. Çakır Ayşe bir çılgık saldı. Ama sert çılgılığı dudaklarında bir fısıltı bile olmadı. Dudakları hafiften titredı. Sert sert soluyordu Çakır Ayşe. Bir harlayışta, bütün ışığını ve canını verdi. Atıldı kayığa, Hamza'ya,

"Oh, Geldim" dedi, "Çok korkuyordum sana yetişemiyeceğim diye."

Son soluk olarak kulübedeki iççekişi duyuldu. Sonra gene karanlık oldu. Ama o karanlıktan sonra, karanlık mı aydınlık mı oldu duymadı. Çakır Ayşe, bir "Oh" dedi, iki büküm yerinde yığılkaldı.

VIII

KÜÇÜK ALIŞ VE ÇAĞANOZ İDRİS

Ateşoğlu Murat Reis'in denizcilerinin, Kara Hacer'in torunu Alış'i tayfa olarak aralarına alıp Bodrum'dan Palamut bükü açıklarındaki gizli sığa gitmek üzere ayrıldıkları çok önce anlatılmıştı. Gizli sığın nerede olduğunu anlayıp, sığ süngerlerini soyup, sığ keleşe çevirmek isteyen Karakulak Tevfik Reis, Ateşoğlu Murat Reis'in sinsi sinsi peşine düşmüştü. Denizde namuslarıyla çalışıp ekmek parası çıkarma çabasında olan denizcilerle, denizleri sömürme peşindeki kaparozcular arasında ölüm kalım savaşıydı bu deniz kovalamacası. Ne var ki Palamut bükü yolunda Tekir burnunu kovanço etmezden önce Datça'nın kuzeyinde Mersincik açıklarında çıktıkları bir "yayla tepmesi" fırtınasında, üstün bir denizci olan Ateşoğlu Murat Reis "Gizli Sığ"a gitmemiş, ama kargaşalıkta Gökova'nın "Altmışaltı bük"üne sıvışarak, Karakulak Tevfik Reis'e izini kaybettirmiş ve Karakulak'tan kurtulmuştu. Gizli sığın nasıl bulunduğu ve Salih Reis'le Çakır Ayşe'nin sonları daha önce anlatılmıştı. Ateşoğlu denizcilerinin, kışın Bodrum'da iken Salih Reis'le Çakır Ayşe'nin ölümünden haberleri yoktu. Altmışaltı bükte avlandıktan sonra Palamut bükünde ve Avlonya'da iki ihtiyarı bulacaklarını sanıyorlardı. Ayrıca Karakulak'a sezdirmeden gizli sığda nasıl avlanacaklarını düşünüyorlardı.

O yaz başlangıcında, "Altmışaltı bük"te Kara Hacer'in torunu Alış'e dalmayı ve sünger avlamayı öğretmişlerdi. Bu iş çok kolay olmuştu. Çünkü Alış öğrenmek isteğiyle yanıyordu. Sonra, sanki dalgıçlık için yaratılmıştı gövdesi. Boyu uzun,

boynu da uzundu. Yanı başı, miğferin içindeki hava düğmesine kolay yetişebilirdi. Göğsü de genişti. Kırlangıçlar, yavrularını sıftah uçuracakları zaman, bir sürü kırlangıç, acemi kırlangıç yavrularının yanında toplanırlar ve civıltılarıyla kıyamet kopararak, arasına birkaçı kondukları yerden uçuşarak, yavru-lara güven vermeye ve kanada kalkmaya kışkırtırlar. Denizciler de Aliş'e öyle yaptılar. Ama zaten Aliş'i kışkırtmaya lüzum yoktu. Oğlan denize can atıyordu.

Aliş'in denizcilik ustaları, deniz tuzuyla, güneşle ve rüzgâıyla yanmış, esmerleşmiş, kırışıklaşmış tunç yapılı deniz kurtlarıydı. Deniz de ömürlerinin yaşantılarının sığınağıydı. Onların öğrettikleri zaten Aliş'in susayıp can attığı bilgilerdi. Deniz ustalarının arasında ihtiyarlar vardı. Ama yılların külleri en yaşlisının bile ateşini söndürememişti. Dimdik duruşlarıyla, yaşların çökme olmadığını gösteriyorlardı. Çoğu denizciler, Aliş'e kaç bin kez daldıklarını, dipte karşılaştıkları zorlukları ve aksilikleri, kulaklarının deniz basıncıyla nasıl patlayıp kanadığını, insanların kimi içleri boş kafatası kemiklerinin -sinüslerinin- nasıl tıkanıldığını ve (nitrojen) uyuşukluğundan insanın nasıl sevine sevine delirdiğini anlatmışlardı. Hele ötekilerle beraber Ateşoğlu Murat Reis, ona süngerlerin çeşitleriyle soysoplarını bidirmişti. Murat Reis, süngerlerin incliğini cıncığını bile bilirdi. Çengelciler, deniz dibinden bir taş parçası, ya da dört beş yaprak deniz bitkisi getirince, reis onları eline alır, evirir çevirir, koklar, bir kenarını kırar, hatta kimi yol ağzına alır, tadını denerdi. "Burası şu kadar kulaçta, şu çeşitten ekstra mal sünger var" dedi miydi, bil ki orada söylediği gibi sünger vardır. Meğer ki az önce başkası gelip süngerleri koparıp götürmüş olmasın. Burada sünger yok dedi miydi, nafle denize dalma. Çünkü sünger yoktur. Ama sünger satışına gelince, işte orada çapanoğlu çıkardı. Çünkü satışta pazarlık işi yalan isterdi. Sırıtmak isterdi. Ateşoğlu'nun işte bu yapacağı iş değildi. Karakulak gibi, anadan doğma merhametsiz, insafsız kaparozcu-

lar satma işini daha iyi beceriyorlardı. Bundan ötürü Ateşoğlu ticareti alçaklık sayıyordu. "Ticaret dediğin, yani satma dediğinin kaba Türkçesi hırsızlıktır" deyip çıkıyordu. Eh böyle denizci ustalarıyla Alış ne olmazdı?

İlk deneme dalış günü gelince, denizcilerde büyük bir coşkunluk, bir tören havası vardı. Davul, dümbelek, bayrak ve kışlarına havuç sokuluyormuş gibi cart curt nutuk atmalar yoktu. Güngörmüş, yıllarca yılanmış olanlarda bir duygulanma vardı. Yıllarca önce ilk daldıkları günün angısı, uzaktan bir çocuğun ağlaması gibi içlerini cız ettiriyordu. "Altmışaltı bükün" önündeki at nalı biçimindeki bir adanın biraz açığındaydılar. Nalin -adanın- açıklığında sağlı sollu iki tepe vardı. Limanın içi yusuvarlaktı. Limanda beyaz ateş sanki, bir plaj vardı. Limanın iki yanında buhur -günlük- ağaçları denize koşmuşlar, ayaklarını denize bandırmışlardı. Günlük ormanı gülcü yeşilini dolandırıyordu kıyı boyunca. Koy, yaz günü şekerleme kestiriyordu kıyıda. İn cın yoktu. Yalnız, arasıra bir kuş cık cık ediyordu. Çocuk gibi masum bir güzelliği vardı burasının. Dalgıç kayığı, mavinin mavisini bir denizdeydi.

Onun ardında da, yaylalarda uçurumlar, birbirinin üzerine yükseliyorlardı. Onların daha ardında binlerce kilometre koca Anadolu!.. Neden olduğu anlaşılmadı ama, Teleskop gözleri ıslak olarak, "Hey Koca Yurt!" dedi, içini derin derin çekti.

Eh, Alış'ı denize inen küçük iskelenin önünde, güvertenin üzerindeki bir iskemleye oturtular. Skafandar giysisini bacaklarına ve kollarına geçirdiler. Dalgıç giysisi bileklerini sıkıyordu, elleri açıktaydı. Maden göğüslüğünü de omuzlarına taktılar. Denizciler, gencin dört yanını sarmışlardı, hepsi bir iş görüyor ve Alış'le konuşuyorlardı. Bir curcunadır kopuyordu. "Hayde bre Alış! Dalışın uğurlu olsun! Dalışın uğurlu olsun!" diyorlardı candan.. Artık miğferi başına geçireceklerdi. Hava pompacıları, pompanın başında alesta oldular. Başkaları miğferin marpucunu -hava borusu-

nu- miğferin arkasına taktılar. Artık Aliş, miğferden başka tüm skafandar giysisini giymişti. İskemlenin üzerinde öyle bir kuruluşu vardı ki, Teleskop,

"Ulen Aliş, İngiltere imparatoru Hacı Zoros'un nasıl taç giydiğini görmedim. Ama tepesine tacı kondurdukları zaman mutlaka senin gibi kurulmuştur" dedi, gülerek...

Ateşoğlu Murat Reis,

"Yahu, dikkat edin, terli olmasın. Sabah kahvaltı etti mi?" diye sordu.

Beriki denizciler,

"Yahu Murat Reis, delikanlının karnı dolu mu, terli mi değil mi bilemez miyiz? Kaçın kurası-yız yahu?.. Dün gecedен beri ağzına lokma girmedi" dediler.

Murat Reis, Aliş'e,

"Bak evlat bugün formaya -skafandar giysisi- bir de benimle işaretleşmeye alışasın diye yalnız 20 kulaca -37 metre-ye dek inersin. Bugün sünger toplamakla uğraşma. Yarın süngere başlarsın yavrum. Bana bu ipe -burada Murat Reis kılavuz ipini gösterdi- bağlısın. Dipte ne derdin varsa bana bildir oğlum. Nasıl işaret verebileceğini biliyorsun. Ekmeğin kolay, ömrün de mutlu ve uzun olsun oğlum!" dedi. Denizciler, koro halinde, iyi dileklerini tekrarladılar. O ıssız yerde fukara denizcilerin candan duası enikonu acıydı.

Aliş'in başına dalgıç miğferini taktılar. Miğferin lumbozlarından Aliş'in sevinçle gülümsediği görüldü. Aliş, artık denizin eşiğindeydi. Denizaltı, bir su cennetiydi ve deniz cennetiydi, Aliş'e göre. İskelenin basamaklarını indi. Hava pompasını çalıştırıyorlardı. Bütün denizciler, küpeştede bellerrinden aşağı sarkıyorlar, Aliş'in denize inişini can gözleriyle izliyorlardı.

Denizin tavanı -deniz yüzü- Aliş inince anaforlanarak ayrıldı. Sıftah olarak Aliş, denizin tavanını delmişti. Karabatak,

"Kıyak daldı doğrusu. Ben denizciyi adım atmasından tanırım," dedi. Sular Aliş'i yumuşak yumuşak sardı. Çocukken bir iki kulaca dalıp,

çapıldamasına benziyordu bu. Şimdi artık başka bir dünyada, yeni bir âlemdeydi. Artık yeryüzünün çetinliğinden kurtulmuştu. Yetmiş beş, seksen kilo ağırlığını yeryüzüne bırakmıştı, kuş gibi uçuyordu. Kulaç kulaç denize dalışın iliklerine dek tadına varıyordu. Yüksek bulutlar arasında tûy kıpırdatmadan çark eden kartal gibi, taa aşağılarda yayılan derinliğin yüksekliğinde kayıyordu. Yavaş yavaş indi. Denizaltı, uçurumlarıyla, ormanlarıyla, çiçekleriyle hep mavi, yeşil bir âlemdi. Uçsuz bucaksız bir saraydı. Renkler, kıvılcımlar, yakamozlar, aynalar, gelinkuşakları, yanar dönerler, şimşekler havanda dövülmüştü sanki... Parça parça edilerek karıştırılmış ve sonra da denize dökülmüştü. Bir mücevheratçı vitrini bunun yanında haltetsindi. Hava boncukları burgaçlanarak yukarıya doğru tütüyorlardı kendi âlemlerine varmak için... Dibin kumları üzerine bağdaş kurmuş gibi oturan on on beş metrelik dik kayalar yığınının, koca koca orfoz balıkları ikişer üçer mağaralarından çıkmaya koyuldular. Dana gözleriyle Aliş'e bakıyorlardı. Karagözler, skarozlar çatlaklardan çıktılar, ne oluyor diye. Atlikarıncaalarda dolaşan atlar gibi, kaya yığınının etrafını dolaşan sinağritler bile durup baktılar. Daha açıkta bir yosun tarlasının üzerinde bir koyun sürüsü gibi otlayan sarpalarsa yayılmadan vazgeçerek, kuyruk kırıp kaçtılar. Ama orfozlar kaçmıyorlardı. Aliş'in beyaz elleri formanın dışında olduğu -ve balıklar da ak yem sevdalısı oldukları- için orfozlar gelip gelip ellerini kokluyorlarmış gibi burunlarıyla Aliş'in ellerine tosluyorlardı. Aliş de işaret vermek için kullandığı kılavuz ipinden başka, -ucu kasap çengeli kadar büyük-çengelli bir ipi daha tutuyordu. Apoşisine sünger doldurunca kılavuz ipiyle yukarıya işaret verecekti. Çengeli apoşiye takacaktı. Sünger dolu apoşiyi yukarıya çekeceklerdi. Ama Aliş deneme dalışı yaptığı için sünger bulsa bile, sünger toplamamasını kendisine söylemişlerdi. Pekî! Sünger avlamasındı. Ama balık avlanasın dememişlerdi ya!.. O koca koca orfozları görünce onları avlamaya içi

gidiyordu. Dayanamadı, sonunda eline dadanan orfoz babası koca bir balığın kulağına çengeli taktı, kılavuz ipiyle de Ateşoğlu'na "Çek" işaretini verdi.

Ateşoğlu gülmezdi pek, ama bir kahkaha salıverdi ve,

"Hazır edin kazanı, koca bir çorbalık orfoz geliyor," dedi. "Hey gidi gençlik, bizimki -yani Aliş-dayanamadı galiba, bir orfoza çengeli taktı. Hepimiz çocukken balığı görünce ne duyduğumuzu hatırlarız. Kedi fareyi koklayınca nasıl dört yanını araştırırsa, deniz dibinde çevresini böyle kolaçan ediyor Aliş. Hem de kırk yıl sünger avcılığı etmiş gibi haberleşiyor benimle. Bu iş oldu! Artık çıkaracağım yukarıya," diye ekledi.

Tayfa, hemen koşup bukinalarını -hani şehirlerde hokkabazların, "Dağdaki keçi! Sivridir kıç!" diyerek öttürdükleri şeytan kulelerini- aldılar. Küpeştelere abandılar. Aliş'in yüze gelmesini bekliyorlardı. Ateşoğlu, Aliş'i yukarıya çekerken, derinlerde gerektiği kadar dinlendirdikten sonra yavaş yavaş ipe asılıyordu. Deniz yüzü hava boncuklarıyla, durup durup nargile gibi fokurduyordu. Bukinaları dudaklarında tutan tayfa, hokkabazlara değil, tarih öncesi batı Ege'nin mitolojik denizogulları Tritonlara benziyorlardı.

Aliş, yavaş yavaş, bulut bulut hava boncukları arasında görünmeye başladı. Az sonra miğfer deniz yüzüne çıktı. Formacılar davrandılar. Aliş'e yardım ederek iskeleden basamak basamak çıkartıp, güvertede oturtular. Üzerinden şarıl şarıl deniz suyu akıyordu. Miğferi, başından çıkardılar. Aliş'in kulaklarından kan akıyor, deniz sularına karışıyordu. Ama, gülüyordu. Tayfa, "Zar patladı, serbest artık" dediler. Olanca soluklarıyla bukinaları öttürdüler. Anadolu'nun uzak dağları bile bukinaların u! uu! diye mahmur deniz sesiyle angılandı. Aliş'in gözlerinde, başarısından ötürü, bütün Akdeniz dalgaları gülüyordu sanki... Ateşoğlu,

"Artık tamamdır oğul. Sen dalgıç denizci sayılırsın. Bugün için daldığın yeter. Yarın ilk sün-

ger dalışını yaparsın. Bugün dinlen," dedi. O gün, öteki dalgıçlar, her günkü dalışlarını sırayla yaptılar. Çıkardıkları süngerler, ertesi günü çiğnenmek üzere güverteye serildi ve kurumamaları için üzerleri ıslak çuvallarla örtüldü. Akşamın alacakaranlığında yemekleri hazırlandı. "Buyrun Alish'in orfoz çorbasına!" dendi. Sabahtan beri herkesin karnı boştu. Kurufasulye ve balık çorbası iştahla yenilip içildi. Depozitoda herkes uykuya daldı. O gece Koca Numan nöbetçiydi. Sıgarasını çekti, parlayan ateşiyle, göklerde parıldayan yıldızlara bir yıldız da o katıyordu. Doğa uyuyordu. Çit yoktu. Avcı balıklardan kurtulmak için, sürüyle denizden sıçrayan, küçük kefal, kupes ve sardalya yavrularının huşiltısı vardı arada sırada. Balık sürüleri yüzdükçe denizi yakamozlandırıyorlardı arasıra... Koca Numan da dört yanını gözleyerek, "Hey gidi dünya!" diye sıgarasını tellendiriyordu düşünce düşünce...

Bir ara Koca Numan, denizde küçük balıkların sıçrarken yaptıkları fışiltıya benzeyen bir çapıltı duydu. Yarım gomina kadar uzakta bir adamın denizleri fosforlandıra fosforlandıra kayığa doğru yüzdüğünü gördü:

"Kimdir o?" diye bağırdı. Denizden bir cevap geldi,

"Arkadaş! Ben Çağanoz İdris'im, hani şu Karaşeytan dedikleri. Canımı kurtarmak için size geliyorum," dedi. Koca Numan ne diyeceğini bilemedi. Canını kurtarmaya gelen bir adama, "Kıyı yakın, haydi oraya git!" diyemezdi ya. Kayığa gelenin neyin nesi olduğunun anlaşılması gerekti. Adam yüze yüze geldi ve bir maymun çevikliğiyle küpeşteye tırmanıp güverteye atıldı. Sakallı, vahşi bakışlı, küçük bir adamdı. Üstünde yalnız yelken bezinden yapılma bir pantolon, belinde de koca bir süngerci kaması vardı. Görünüşte altmışına yakın tam bir korsandı. Koca Numan,

"Merhaba arkadaş! Ne var? Niye geldin?" diye sordu Çağanoz İdris diye kendini bildiren adama...

"Şu iki burun ardında Göbekoğlu'nun tayfası olarak çalışıyordum. Sözün kısıası, Göbekoğlu

beni öldürmek istedi. Ben de atladım denize, kaçtım. Bir köylüden burada avlandığınızı duydum. Size yüzüp geldim," dedi.

Koca Numan,

"Bu söylediklerine inanalım mı?" deyince belindeki kamayı çekti ve:

"Babamdan kalma şu sünger kamasının üzerine yemin ediyorum ki, bu söylediklerimin hepsi de gerçeğin ta kendisidir. Hem evlat, ben bu yaşma geldim hiç yalan söylemiş adam değilim," dedi. Kamayı vahşi bir içtenlikle öptü. Koca Numan, içinden "Adam acaba deli mi?" diye işkillendi. Tam kamayı isteyeceği zaman, patırtıdan uyanan Karabatak, Ateşoğlu ve Teleskop yattıkları yerden kalkıp oturdular. Karabatak, "Lambayı getirin" dedi. Lamba getirilip yanınca Karabatak,

"Hay Allah müstahakını vermesin be Şeytan sen misin?" dedi.

Ateşoğlu,

"Hoş geldin bre İdris, ne oldu yahu?" diye sordu.

İdris,

"Ne olacak, Göbekoğlu'na tayfa yazıldım. Benden başka iki dalgıç daha vardı. Bodrum'dan Göbekoğlu kendi soysopundan dokuz kişiyi dalgıç diye yazdırmış. Ama onlar dalmıyorlardı, biz üç kişiyi gün. de dokuz on kez daldırıyordu. Denizden çıkarırken de vakit kaybolacak diye dinlendirmiyorlardı. 'Vurulacağız yahu' dedim Göbekoğlu'na. Benden önce dalan da "Beni hiç dinlendirmediniz" dedi. Göbekoğlu'nun tepesi attı. 'Dinlendirmek mi? Denizin içinde. Ulen, sen denizin dibini uyuyacak yer mi sandın? Ekmek parasını namusluca çalışarak çıkarmalı. Nankörler, yediğiniz ekmek boğazınızda dursun. Ben parayı, sizler beyefendilerime denizlerde yedirmek için mi, millet eğlen sin diye mi kazandım," diye bangır bangır bağırdı. O soysopu kabadayılar yok mu, dinlendirilmediğinden yakınan delikanlının üzerine üşüş tüler. Şu kamayı çekip, Göbekoğlu'nun göbeğine saplamak tan kendimi güç alıkoydum. Göbekoğlu'nun dalgıç kayığı, kayık değil yüzen bir mezar. Göbekoğ-

lu, soysopuna beni gösteriyor ve 'Ötekilere baş kaldırtan, onlara akıl hocalığı eden, asıl bu ihtiyar suratsızdır. Eh, deniz yasası var. Ben ona sonra gösteririm,' diyordu. Bunu söylerken sanki iki gözünde hazır iki zehirli yılan çöreklenmişti. Gece nöbetini ben tutacaktım o gece. Kayığın direğine yaslanmış dinleniyordum. Apansızın havada bir şey vızıldadı, yüzümün yarım karış ötesine direğe bir kama saplandı, Vı i... il.ng diye titredi. Az kalsın gırtlığıma saplanacaktı. Biliyorsunuz ya iki tanıkla insan asarlar. Onlara baş kaldırıp saldırdığımı, kendilerini savunurken, denize düşüp boğulduğumu söyleyecekler. Onlarda yalancı şahit gırla. Kim arayacak fukara Çağanoz'un hakkını. Baktım ki güme gideceğim, yavaşça kayığın baş yanına gittim ve kendimi denize salıverdim. Gemi-de beni aradıklarını biliyordum. Çünkü arkamdan ateş ettiler. Çengelci sandalıyla beni aramaya çıktılar. Ama kayıktakiler karaya doğru yüzdüğümü sandılar. Ben öyle sanacaklarını biliyordum. Onun için açığa doğru yüzdüm. Gece karanlığında, koca denizde gel de Çağanoz'u bul. Çengelci sandalı depozitoya döndükten sonra, ben karaya doğru dümen kırdım" dedi. Karabatak,

"Eh, geçmiş ola İdris, burada yabancılar arasında değilsin, hele kuru elbiseler giyin de karnını bir doyur. Açsındır mutlaka," dedi.

Karaşeytan hem yiyor, hem de anlatıyordu:

"Gün ışımaya başlarken toz bulutu içinde bir çoban, köy sığırlarını dağa sürüyordu. Ona burarlarda kayık görüp görmediğini sordum. Bu yanda dalgıç kayıkları olduğunu bildirdi. Kıyıya sular kararırken ulaştım. Ama çobanın salık verdiği kayıkların sizler olduğunu bilmiyordum," dedi.

Karabatak bir sigara yaktı ve,

"Hatırlıyor musun İdris, bir gün Afrika'da denizin dibinde tokalaşmıştık," dedi.

İdris,

"Evet!.. Neresiydi? Adı dilimin ucunda. Dur bakayım" dedi.

Karabatak,

"Re'sel Matruh -yani Madruha-, birbirimizi iki yıl görmemiştik. Birdenbire denizin dibinde rastladık birbirimize. Miğferlerin lumbozlarından tanıdık birbirimizi. Eh, hoş geldin, sefa buldun diyemezdik a! Tokalaştık, sonra sarıldık birbirimize. Hey koca Şeytan! Bacağın n'oldu yahu?" dedi Karabatak.

İdris,

"N'olacak, sen oradan gittikten sonra vuruldum" dedi.

İdris'in sol bacak ve ayağı -Koca Numan'ın denizci deyimiyle iskele bacağı ve ayağı- insanoğlunun bacak ve ayağının olması gerektiği yerdedi. Ama sağ ayağı -yani sancak ayak ve bacağı- iskele ayağına tam doksan derecelik bir açı yapıyordu. Adı Çağanoz İdris'ti, ama yıllar geçince çağanozluğu unutulur gibi oldu. Ona, artık Şeytan denildi. Çünkü bunca dalgıçlık kazasından sonra, ancak bir şeytan diri kalabilirdi. Şeytan kırk yıl süresince gördüğü deniz diplerini anlatırken ilkin durur düşünürdü, çünkü o diplerin nerede olduğunu unuturdu. Hatta bir ara Kalimnoslu süngercilere uyararak Amerika'da Bahama çevrelerinde sünger avcılığı etmişti.

O gece Çağanoz'a örtü verdiler, aksak ayağıyla çok yürüyüp yüzmekten pek yorgun düştüğü için örtülere sarılınca hemen uykuya vardı.

Ertesi günü, gün ağarırken, ilk dalışı Poyraz Mustafa, ikinci dalışı Teleskop yapacaktı. Üçüncü dalış Aliş'e veriliyordu. Güvertede herkes toplanmıştı. Ateşoğlu Murat Reis, dalışlara başlamadan önce denizcilere,

"Arkadaşlar, dün gece bildiğiniz gibi Çağanoz İdris bize sığındı. Ben onu eskiden beri tanırım. Her birimiz gibi kazancımızdan, herhangi birimiz gibi eşit pay almak üzere onu arkadaşlığınıza kabulleniyor musunuz? Kabul edenler ellerini kaldırsın. Ben kendi hesabına el kaldırıyorum" dedi.

Karabatak,

"Ben de kaldırıyorum. Hem de can-ı gönülden" dedi. Teleskop da el kaldırdı, ötekiler de el kaldırdılar. Yalnız Aliş kaldırmadı elini.

Teleskop,

"Yahu Aliş, senin Çağanoz hakkında karşı duracak bir bildiğin mi var? Söyle onu?" dedi.

Aliş, utandı,

"Benim oy vermeye hakkım var mı? Ben yeni geldim aranız. Dalmasını öğreniyorum daha," dedi. Denizciler güldüler.

Ateşoğlu,

"Hay sağ olasin, sen ta Bodrum'dan beri eş payla bir arkadaşsın" dedi.

Aliş utancından kıpkırmızı kesildi,

"Ben de oyumu veriyorum. Çağanoz Amca'ya" dedi.

Çağanoz atıldı,

"Ben doğuştan sizin arkadaşınızım. Eh, hepimize eyvallah" dedi. Sonra Ateşoğlu'na dönerek,

"Şimdi artık sizdenim. Bugün dalış sırasını tayin ettiniz. Eşit pay aldığıma göre, benim de dalış sıramı bildiriniz arkadaşlar. Size yük olmaya-yım" dedi.

Karabatak,

"Çağanoz! Kırk yıl dalgıçlık yapmış, üstelik vurulmuş bir adamı denize daldırmak onu öldürmek olur. Usta denizcinin seferde dalıştan başka, dalış kadar yapacağı yararlı işler çoktur. Ben Karabatak, sen de Çağanoz, benim yüzüme bak, ne hale geldiğini benim yüzümden görürsün. Ben de ne hale geldiğimi senin yüzünden görüyorum a. Çağanoz kardeş, bizlerden artık dalgıçlık geçti. Geçen yılın sonunda ben bir dalış yapayım dedim, az kaldı dalgıçlık hayatım bir köpekbalığı karnında sona erecekti. Sen hiçbir iş görmesen bile, ola ki bir ana-baba gününde denizcilik ustalığından ötürü hepimizin canını kurtarırsın" dedi, ama Çağanoz'un dinlediği yoktu:

"A Karabatak, ben düne kadar güç şartlar altında Göbekoğlu'nda dalıyordum a. Etmeyin arkadaşlar!" -sözün burasında gözleri yaşlarla doldu- "Ben kendimi bildim bileli yapmasına alıştığım işten beni alıkoymayın. Ayaklarınızı öpeyim, bırakın dalayım. Eğer ölürsem dalmaktan öleyim. Boyuna yaşayacak değiliz a," diye yalvardı.

Ateşoğlu.

"Bak Çağanoz. dünden beri yorgunsun. Akşama dek dinlen de bugün, günün son dalışını yaparsın, hiçbirimiz daldırmak istemiyoruz. Dört yanındaki yüzlere bak, seni bu yaşında deniz basıncının altına sokmak istemediklerini, her yüzde okursun. Dalmana engel olmuyorsak, senin yüreğini kırmak istemediğimizdendir" dedi. Bunu söylerken, sesi arasına kırılıyordu.

Dalışlar başladı. Herkes ayrı bir yere daldırılıyordu. Sıra Aliş'e geldi. Evet, bir gün önce ilk dalışını yapmıştı. Ama onu Aliş pek saymıyordu. Asıl iş bugündü. Sünger toplayacaktı, artık denizin yabancısı değildi. Balıkları artık denizin üstünde değil, içinden görecekti. Onların yaşantısıyla ortak olacaktı. Artık dalıp göz kırpması süresince denizde durup, hava almak üzere yüze çıkmak zorunda değildi. Daldı! Bir denizaltı balkonuna vardı. Balkonun altında tabak gibi kırmızı bitkiler gördü. Bunlar süngerdi, ama yabancıydı. Sıftah sünger dalışıydı bu, içinden, ah elim boş dönmemsem de, utanmasam, diye üzülmüyordu. Ama yine de dalışın tadına varıyordu. İşte, önünde uzun yosunlardan ibaret bir tarla vardı. Tuhafına gidiyordu, su ağırlığındaydı. Kuş bile ağırdır, havada uçmazsa düşer, ama o düşmüyordu, duruyordu. Suyun sanki bir parçasıydı. Uzun yosun tarlasına dikkat ediyordu. Yosunlar akıntıyla mahmur mahmur kalkınıyorlardı, yorgun kollar açıp sallıyorlar, hep beraber bel kırıyorlar, süzülüp salınıyorlar, akıntıyla bir çıkıp bir iniyorlardı. Ama tarlanın bir yerinde hafif bir tümsek vardı. Oranın yosunları pek bel kırmıyorlardı. Demek ki altlarında saklanan bir şey vardı. Balık değilse belki bir süngerdi. İnmek için varvaraya –hava çıkaran düğmeye– bastı. Havanın çıkmasıyla bir çiturtı oldu. Gümüş boncukları yavaş yavaş döne döne yukarı çıktı. O boncuklar o mavi gölgeli âlemde yıldızlardı sanki. Tümseğe doğru inmek için daha çok hava salıp ağırlaşmak gerekti. Öyle de yaptı. Hava boncukları üzüm salkımları gibi salkım salkım uçmaya koyuldular miğferinden. Aliş tümse-

ge indi, oraya ayağıyla bastı. Tümsek balık değildi, balık olsaydı kaçardı. Eliyle yosunları araladı, sevinçten yüreği hopladı. Koca bir filkulağı süngerdi. Eh bahtı açık dalgıçlar, bir yıllık sünger seferi boyunca yedi sekiz büyük filkulağı bulabilirlerse, kendilerini mutlu sayarlardı. Eh, ilk dalışta birinci sünger olarak filkulağı bulmak, her dalgıcın nasibi değildi doğrusu. Süngeri koparmak için dizüstü geldi. Sünger bıçağıyla süngerin taşa yapışık olan yerini kesti. Filkulağını apoştye tıktı. "Eh, varan bir!" dedi, miğferin içinde, ama süngeri yukarıya göndermedi. Yosunların daha dibinde cin çarpmışa benzeyen bir kaya kargaşalığı vardı. Aliş, Ateşoğlu'ndan kılavuz ipi aracılığıyla marpuç istedi. -hava borusu- Uçtu derine, bu sefer hava boncukları koca balonlar gibi uçuşuyorlardı. En büyük balonlar yukarıya daha tez fırlıyorlardı. Bunlar yolda, kenarlarına küçük hava kabarcıkları salıyorlardı. Hemen marpuç verildi. Aliş o kaya kargaşalığına indi. Arıların sık çalılıklarda, çiçekler arayarak dallar arasına girip çıktıkları gibi kovukları yokladı Aliş. Orada iki kaba sünger, burada bir melat buldu. Taş kaosunu elden geçirdikten sonra bir denizaltı uçurumuna vardı. Aşağısı kapkaranlıktı.

Uçurumun duvarını yokladı, bir sünger bile yoktu. Daha derine inmeyi tasarladı. Ateşoğlu'ndan gene marpuç istedi. Ama Ateşoğlu yukardan, çık işaretini verdi. Verirken de Ateşoğlu, "Bıraksan hiç denizden çıkmayacak!.. Hadi yeterli!" dedi.

Aliş de,

"Demek ki benden sonrakine sıra gelmiştir ki, Ateşoğlu bana 'çık' diyor. Zaten yükümü aldım. Allah vere de bundan sonraki dalışlarım da bu kadar verimli olsun" diye düşünerek hava isteyip hafifledi. Sudaki bir mantar gibi yüze çıktı.

Kayığa alınınca dalgıçlar onu tebrik ettiler. Ateşoğlu,

"Bu süngerler arasında ilk kopardığın hangisi?" diye sordu. Aliş de, filkulağı olduğunu söyleyince, dalgıçlar,

"Alış, o ilk sünge senindir. Onu hatıra olarak sakla. Evlendiğin zaman onu geline hediye edersin" dediler.

Öteki dalgıçlar da sırayla daldılar. Son dalış sırası Çağanoz'undu. Çağanoz'a skafandar formasını geçirdiler, daldı. Vakit gelince Ateşoğlu, ona denizden yavaş yavaş çıkmasını bildirdi. Çağanoz birkaç süngele çıktı. Oturttular, miğferini çıkardılar. Çağanoz'un benzi soluktu. Onun önemi yoktu. Bir gün önce Göbekoğlu'nda heyecanlanmış, ondan sonra da epeyce yürümüş, uzun süre de yüzmüştü. Benzinin uçukluğu bir gün önceki yorgunluğundan olabiliirdi. Ama belinde ve bacaklarında hafif ağrılarla kaşıntılardan yakınınca iş değişti. Hiç kimse konuşmuyor, bütûn yüzlerde -belli etmemeye çalışıyorlarsa da- büyük bir üzüntü okunuyordu. Ateşoğlu, hemen başına miğferin konmasını söyledi. Otuz kulaç derinliğe inmişti sünge toplarken. Gene o derinliğe indirildi. Çağanoz bunun ne demek olduğunu biliyordu. Kayıkta Ateşoğlu, elde saat bekliyordu. Zavallı Çağanoz da otuz kulaç derinlikte yapayalnız bekliyordu. Otuz kulaç denizin baskısı altında, acaba iyi olacak mıyım, sakat kalacak mıyım, yoksa deniz vurgunundan ölecek miyim, diye düşünüyordu. Gövdesine giren gazları terlemesi için gereken sürede denizde kalması lazımdı.

Ateşoğlu Karabatak'a,

"Onu -yani Çağanoz'u- daldırmayacaktık" dedi.

Karabatak,

"Görmedin mi a kardeş! Dalma, dedik de ağlamaklı oldu. İnsanın yüreği dayanmıyor. İnsan kırk yıl dalgıçlık ettikten, üstelik de sakat olduktan sonra dalmak çok tehlikelidir, kendisi de biliyor. İşte ben artık dalmıyorum. Ama gel de bana sor. Gönül bu ya, her dalanı gördükçe ben de dalmaya can atıyorum. Dalmamak işkence oluyor. Hani ya seksenini aşan ve erkeklikten kesilen bir adama, kucagını mavi mavi açan ve gel gel bana caaanım, diye yalvaran dünya güzeli bir peri kızının açık kollarına adamın kendini kaldırıp ata-

mamasının işkencesi olur ya, dalmamak da onun gibi bir işkence oluyor. Allah vere de zavallı Çağanoz vurguna uğramasa yine. İlk daldığımda onu tanıdım. Akdeniz'in birinci dalgıçlarındandı" dedi, içini çekti.

Çağanoz'un dipte kalma süresi tamamlanınca, Ateşoğlu yüze gelmesini işaretledi. Yavaş yavaş yüze çıkarılırken on kulaca değin her kulaçta beş dakika dinlendirildi. Sonra yüze getirilip kayığa alındı. Herkes merak içindeydi. Miğferi çıkarıldı, kayıkta çit yoktu. Çağanoz yine sızılardan ve kaşıntılardan yakındı.

Denizcileri umutsuzluk sardı. Birkaç dakika kollarını ve ellerini ovduktan sonra yine miğferini başına geçirdiler. Güneş batıyordu. Acaba Çağanoz'un dünyada göreceği son ışık mıydı bu? Çünkü bu kez dipte üç saat kalacaktı. Güneş batarken, Çağanoz da denize ve geceye indirildi. Kayıkta kimsenin gözlerine uyku girmedi. Beklediler, Çağanoz'u acaba diri mi ölü mü çıkaracaklardı? Boyuna hava pompalıyorlardı. Kulakları da hep denizdeydi. Çağanoz'un salıverdiği hava boncukları deniz yüzünde fokurdadıkça Çağanoz'un ölmediğini ve yaşamakta olduğunu anlıyorlardı. Deniz yüzü tam üç saat fokurdadı durdu. Üç saat tamamlanınca Çağanoz'u yukarıya aldılar. Soğuktan donmuştu. Bir sigara tutuşturup ağzına verdiler. Aradan yedi dakika geçti, Çağanoz'un ne ağrısı, ne de kaşıntısı vardı. Sevinçle çeneler çözüldü. Herkes bir şeyler söylüyordu. Karabatak,

"Bak Çağanoz, burada uğradığın kaşıntı gösteriyor ki ölümün eli kulağındaymış. İyi ki kaçıp geldin. Yoksa Göbekoğlu'nda kalaydın kaşıntıyı 'büyük söylemeyim ama' gitti giderdin. Gerçekten talihli imişsin ki vurgun işaretleri burada meydana çıktı. Yakayı gene kurtardın ölümden. Geçmiş ola arkadaş. Öleceğinden meraklanırken, seni aramızda dipdiri görmek hoş oluyor" dedi.

Teleskop,

"Bak Çağanoz, dalmaktan söz edersen gene, vallah aramızda bir meydan dayacağı yersin. Bizi

böyle gece ortasına dek merak içinde bıraktın. Neyse kurtuldun," dedi.

Çağanoz da,

"Eh, arkadaşlar aranızda geldim, sevindim. O sevinçle bir dalayım dedim. Benim de burnumdan geldi. Aşağıda karanlıkta acaba güzelim dünyanın bir şafağını daha görecektim miyim, diye kumru kuşu gibi düşündüm. Bir ara bel ve baş ağrılarını bastırdı. Miğferde, allahaısmarladık arkadaşlar diye bağırdım. Sesimi işitmeyeceğinizi biliyordum. Hiç olmazsa sesim deniz yüzünde size gümbürtülü bir ses ve su kaynaması yapmıştır. Sonra bütün hayatım göz önümden geçti. Bir kadın sevmiştim delikanlılığımda. Onunla yaşamıştım. Çocuğumuz da olmuştu. Onlar karada, işte ben de şimdi denizde kalıyorum, dedim. Ama umutsuzluğum içimde bir tasa bırakmadı. Sonra ağrılar dindi. Hey gidi deniz baskısı, boğar da, okşar da iyi de eder! Sızleri meraka sokmamı aranızda bulunmamın sevincine bağışlayın. Artık tövbe bir daha dalmam. Hem, rakı tövbesi değil ha! Dalmam da başka yararlı işler görürüm. Sağ olun be yahu! Bu gece de aranızda diri olarak uyumak nasıpmış" dedi.

Geç vakit uykuya varıldı. Gün, Şehiroğlu adasının arkasından ayak ucuna kalktığı anda dalgıçlar da ayakta idi. O günün akşamı Değirmen bükü açıklarında, kayalık bir dipte çalışarak paydos ettiler. O gün toplanan süngerler iyi değilse bile, fena da sayılmazdı. Zaten süngercilerin yüreğinde hep Palamut bükündeki gizli sığ tütüyordu. Orada Çakır Ayşe'yle Salih Reis'i görecektlerdi. Hatta Salih Reis için fazla peksimet yaptırmışlardı.

Hep Karakulak'a çaktırmadan gizli sığda nasıl işleyeceklerini tasarlıyorlardı. Akşamleyin güneş batarken Değirmen büküne girdiler. Deniz bükte ayna gibi boyluboyunca uyuyordu. Ama arasıra bir esinti yelpazeleyince şurada burada mavi ve leylakı kırıksıklar gezdiriyordu. Orası koy içinde koylardı.

Her birini çevreleyen çamlar, ayak uçlarında-

ki denizde titrek titrek angılanıyordu. Güneş baktarken depozito gemisi sanki erimiş bir ateş üzerinde yüzüyordu. Gökte de iki üç günlük bir hilal vardı.

Teleskop dayanamadı,

"Biz bu güzel yerleri görüyoruz. Ama çokluk çocuk bunlardan yoksun kalıyor. İnsanın parası olmalı, bir de büyük bir kayık, anasını satayım bugün bir koyda demirle, yarın başka bir koya funda et," dedi.

Güvertede halka olmuşlardı. Yemekleri yediler, ciğaraları tellendirdiler.

Karabatak,

"Çok şükür rahatız. Dün bu vakitler Çağanoz için merak içindeydik. Bulunduğumuz yer burası kadar güzeldi. Ama bizde onun tadına varacak göz yoktu. Ha, Çağanoz, sen evlenip çocuğun olduğunu dün söyledin. Senin evlenip çocuğun olduğunu bilmiyordum," dedi.

Çağanoz:

"İlahi Karabatak, sen hep böyle suratsız ve kötürüm olduğumu mu sanıyorsun, gençken yakışıklı bir delikanlıydım. Sen beni kötürüm olmazdan önce görmeliydin. On dokuz yaşın ateşi üzerimdeyken görmeliydin. Eh, hayat öyle yaptı ki, bir ayağım hanya, öteki Konya yönüne baka-koydu. Fethiye'de piyade biçiminde bir iki tonluk bir kayık aldık, bir arkadaşla. Tulum yelkenliydi. Parakete ile balık avlıyorduk. Köylere gidip satı-yorduk. Akdeniz için birebir bir tekne ve yelkendi. Avlaya avlaya Marmaris'e, Bodrum'a, İzmir'e sözün kisası Çanakkale'ye geldik. Eh, bir motor almak için para da biriktirdik. Çünkü rüzgâr ters estikçe volta vura vura, esmeyince de denizleri kürekle kazıya kazıya canımız çıkıyordu. Marmara'ya geldik. Kavaklardan yallah dedik, Karadeniz'e. Karadeniz'de ne orfoz, ne sinağrit, ne fangri balığı vardı. Gene Marmara'ya dönelim dedik. Ama dönüş yolunda denizin zilgıtını yedik. Gece kayık battı. Su varilli boştu. Arkadaşlarla ona tuttunduk. Gündüz bir taka geçiyordu. Bizi kurtardılar, ayıp yerlerimizi örtecek birkaç çul verdiler.

İstanbul'a gidiyorlardı. Bize, 'Seyr-i Sefain denilen yerde iş bulursunuz,' dediler. Daha önce İstanbul'dan geçmiştik ama, kıyidan ve Yedikule'den ayrılmamıştık." Sözün burasında Teleskop,

"Biriktirdiğiniz paralar ne oldu?" diye sordu.

Çağanoz,

"Ne olacak Karadeniz'in dibine gitti. Ağlayalım mı? Eh, gitti diye güldük. Güle güle dedik. O Seyr-i Sefain'e vardık. Çağrışa bağrışa, taşıyıp götüreren vapur düdüğüyle vinç harharalarıyla bir mahşer olan rıhtımda Seyr-i Sefain'i bulduk. Seyr-i Sefain'de iş yoktu. Ben arkadaşımдан ayrıldım. Tuzlu terli hamallık ettim. Mavunlardan, salapuryalardan yük boşalttım. Eh gençlik vardı. Gece kahvede büzülüp, uyuduğum yerde, düşlerimde kara gözlü kızlar görürdüm. Ama sokaktaki kızlar göğüslerini açıp bana çiçek atacak değiller ya. Düşlerimin aslı olmadığını biliyordum. Düşlerdekinin asılları yoksa taklitlerine bakmalı, diyordum kendime. Ama taklitleri hiç de düşlerimde gördüklerime benzemiyordu. Allı karalı göbekli ızbandutlardı. İçimi bir tiksinti, bir acıyla dolduruyorlardı.

Ne diyeyim, acıyordum da onlara. Ben hamallık ediyordum, onlar da başka türlü hamallık ediyorlardı. Hey, bakın şu yıldızlı açık göğe! İstanbul'da yoktu buraların yıldızlı gökleri, İstanbul gibi ıssız yere güç rastlanır. İş buluncaya dek tonlarca yük taşıdım. Sokaklarda, parklarda millerce yol yürüdüm. Yanımdan geçip giden yüzbinlerce insan yüzü gördüm. Bunların hiçbirini önceden görmüş değildim. Kayalıklarda öyle mi ya? Bütün yüzleri tanırırsın, sanki bir ömür boyunca beraber yaşamışsın. Bir gemi vardı rıhtımda demirli. Tayfası arasında güneylilerden birkaç kişi vardı. Onlara gıderdim. Öyle oldu ki, kentin ıssızlığından ötürü kimi gün gemiden çıkmazdım. Ama o gemi ayrıldı. İnsanların yüzleri beni bitiriyordu. Cana yakın yüzler pek seyrek. O tünelde beklerken bakardım -erkekli kadınlı iki sıra yüz- sanki önlerindeki bir boşluğa bakıyorlardı. Ama ne hava esecek diye ufkun ötesine göz sıvrılmak değildi

onlarınkı. Bir karanlığa bakarın gözleri gibiydi. Hani, kayıklara iki sıra koyun yükleriz a, bakışları koyununkiler gibiydi. Yorgun bakışlı insanlar... Bana sinemada pek komik, pek güldürücü bir şeyler göstereceklermiş. Ne duruyorsun bre Çağanoz? -daha kötürüm olmadığım için Çağanoz demezlerdi ya, İdris derlerdi- Ne duruyorsun bre İdris? dedim kendi kendime. Parayı toka ettim, parayla gülecektim, madem başka türlü gülünmüyordu? Girdik karanlık bir odaya. Adamın birisi karısını, karısı da adamı aldatıyor. Bir sürü başka adamlar da yanlış yatak odalarına girip çıkıyorlar, hatta bir ara tam perdenin ortasına bir yatak konuldu. Oraya girip çıkanlar oldu. Gülüş mü? En çok gülenler kadınlar oldu. Salonun her yanından çığlıklar koparıyorlardı. Birçokları donlarına salıvermişlerdi galiba. Yanımda biri vardı, gülmekten kırılıyordu. Perdede ne olup bittiğini anlamadım. Ama bunca gülüş beni güldürdü," dedi.

Teleskop,

"Niye gülüyordun?" diye sordu.

Çağanoz,

"Neye güldüğümü bilmiyordum. İnsanlar gülüyordu, benim de içim açıldı gülesim geldi. İki ay yetecek kadar güldüm. Ama sinemadan çıkınca yine somurtttular. Sokakta bir kadın bana geldi,

'Yalnız mısın?' dedi.

'Evet' dedim. Güzelce bir kadındı bu.

'Ben de yalnızım! Seni çok sevdim! Bu gece beraber mutlu olalım!' dedi. Ona cevap vermemden önce kolunu koluma geçirdi. Bana sıkı sıkı sokuldu. Haydi yemek yiyelim, karnım aç, dedi. Biraz param vardı, gittik bir lokantaya yemek yedik. Tuvalete gitti, bir daha görünmedi. Ona çok acıdım. Onu hiç unutmadım. Sağ olsun," dedi.

Hasan Bora,

"Amma da yaptın İdris Amca! Koca şehirde yalnızlık duydum diyordun. İnsanlar İstanbul'da o kadar kötü mü?" diye sordu.

Çağanoz,

"Kötü değil, yeryüzünde her gittiğim yerdeki gibi yabancı. Yüzüne gülenler yalnız satıcılar. Senin hatırın için şu kadara satarız, diyorlar. Sanki beni tanıyan iyiliğimi isteyen bir arkadaş! Yani bir şeyi satmak isteyenler, senden para isteyenler gülüyorlar yalnız. Kimi sefer iyi bir yüz görüyordum. Cana yakın bir yüz. Ona 'Merhaba, nasılsın,' diyeceğim geliyordu. Ama korkuyordum, bir şey diyemiyordum, çünkü yabancıydı. Bir kez dayanamadım, ne hoş, ne neşeli bir yüzü vardı adamın: 'Merhaba, nasılsın!' dedim güle güle. Adam yüzüme baktı tuhaf tuhaf. 'Hava ne güzel, ne güzel yaşıyoruz' dedim. O gün de hava gerçekten güzeldi, içim açılıyordu. Hemen kaşlarını çattı: 'Seni tanımıyorum,' dedi. Utandım, yürüyüp geçmek istedim. Ama tuhaf olacaktı. Orada bön bir sırtışla donakaldım. Yürüdü, döndü, korkulu gözlerle baktı bana. Onun yönüne doğru yürürsem polisi çağıracaktı, ya da tabanları kaldırıp kaçacaktı. Hani, memlekette insanız, birbirimizi tanırız, merhaba deriz açık yürekle. İçimden: 'Hey İdris!' dedim, 'amma da enayisin.' Bir daha denemedim merhaba demeyi.

Neyse, bir motorda iş buldum, deniz işiydi. Hoşuma gitti. Derince'ye gidiyordum. Şirketin biri fiçılar dolusu sardalya tuzluyordu. Orada bekliyorduk birkaç gün, fiçıları İstanbul'a götürüyor, boş fiçılarla Derince'ye dönüyorduk. Her gidişte Derince'de birkaç gün kalıyorduk. Demirlediğimiz yerin yanında tarlalarla çevrili açıklığında koca bir tarla seriliyordu. Bir sürü karı kızan harman savuruyorlardı. Arılarla uğuldayan bahçeler de vardı orada. Her yan pırl pırl altın sarıydı. Bir de mis gibi saman ve ot kokusu. Altının kokusu olaydı, mutlaka sararmış ve taze saman kokardı. Tevekkeli değil, geceyi baştan başa saran ışığa samanyolu dememişler! İstanbul sokaklarındaki günlerden sonra kendimi cennette sandım. Elime bir saman küreği -ne derlerse- verdiler, saman savuruyordum. Rûzgâr denizden pûfûr pûfûr esiyordu. Karı kızan civıltısı vardı. Klme bir merhaba sallarsam, gülüyordu. Fişekler gibi savrulan

merhabalarla güneşli gülüşlerle iş görüyorduk. Hey! Vur patlasın, çal oynasın. Har vurup harman savuruyorduk, ta imanına kadar. Hoşuma gidiyordu bu! Kadınların arasında bir kara kız gördüm. Ben çalıştıkça gözlerini benden ayırmıyordu. Kara kızın çalıştığı gibi kan ter içinde çalışan insanı az gördüm. Ben merhaba dedikçe, o da güle güle basıyordu merhabayı. Ne bileyim, onun merhabası bana cennet oluyordu.

Hiç iki biri yok, Halime cennetti. Bu kadar tatlılığın yeryüzünde bulunabileceğini ummazdım hiç. Hani vapurlarda kazanı ısıtan ocaklar olur a, kara kıza bakınca sanki ateşçiler dang! diye ocağın kapağını açmışlardı da ocağın ateşi yüzüme vurmuş gibi olurdu, kanımın yüzüme harladığını duyardım. İslim borularında ıslımın vıngıldadığı gibi, kanım başımda zınkırdı. Yüreğim sanki örs üzerine dang dang diye vurulan varyozdu. Onun yüzü de benim yüzümün aynasıydı. Sanki bana bakınca, saç diplerine dek kızarıyordu. Elleriyle ne yapacağım bilemiyordu. Parmaklarıyla şalvarının bir yanını büküyor, büküyor tomarlıyor sonra da salıveriyordu. Hep bunlar içime öyle işledi ki, gönül gözüyle sanki bugün olmuş gibi görüyorum. Bunları anlatarak sizi sıkıyorum galiba" dedi.

Karabatak,

"Kesme be Çağanoz, bizim yaşımızda anılarımızdan başka neyimiz kaldı? Birimizin anıları, hepimizin anılandır. Sonra ne olacağı belli ya! Ama anlat, hoş oluyor dinlemesi" dedi.

Çağanoz,

"İkimizin ortasında birbirimize çeken bir çekici güç vardı. En öz gizlimizden karşılıklı bir anlayış akıntısı gidip geliyordu. Bakışlarımız sarmaş dolaş kördüğüm oluyordu sanki, hani kopar koparabilirsen! Ona, merhaba hoşgeldin, adın ne, dedim, 'Halime', dedi. Hepimiz sözün ne olduğunu biliriz. Biri su istiyor musun, deyince, su mu istiyorsun, demektir değil mi? Ama örneğin Halime dediği zaman, senle seviyorum diyordu. Sesiyle ta öylesine sıcak bir sokulganlık katıyordu, söyle-

diği laf sanki bir kuş yuvası, yuvanın ortasında kuş yavrusunun koca masum gözleriydi.

Halime çocukluğundan beri, tarla ve toprağın sert ve güç işlerine vurulmuştu. Gövdesi tef gibi, derisinin altından yoksulluğun kupkuru kemikleri sırtıyordu. Ama iki kocaman kapkara gözleri vardı. Onlar gönlümün iki cennet kuyularıydı. Bütün ömrümce gördüğüm düşlerin, işte yalnız bunlardı gerçek çıkanaı.

Gece motorun güvertesinde yatarken, dağdan ot ve saman kokusu geliyordu kekikle beraber. Bana göre, Halime'nin kokusuydu o, tertemiz ve sıcacık. Şehirde, hanı şu demincek anlattığım kadının 'yalnız mısın' sorusu anıma geliyordu. Soran Halime olsaydı, hiç de yalnız değilim sen varsın ya, derdim. Hep onu düşünürdüm, neredeyse uyurken bile. Saman kokusunu uykumda duyardım da bana tat verirdi. Onu gördükten üç gün sonra, bir türlü uyuyamadım, motordan dışarıya çıktım. Ay ışığı vardı. Döven yerine gittim. Ağaçların arasında rençperler için dört fasulye sırtığına hasırlar sarmışlardı, çalışanlara yatacak kulübeler yapmışlardı. Apartman yapacak değillerdi ya! Halime'nin onların birinde başka kadınlar ve kızlarla yattığını biliyordum. Yukarıda bir ağıl vardı, birkaç keçi, koyun bulunuyordu. Ben o rençper kulübelerine bakarken, ağıldan eli fenerli bir kadın kulübeye doğru yürümeye koyuldu. Bostan kuyusu gibi de bir kuyu vardı. Kuyudan su çekti kadın, ellerini yıkadı. Kadının yürüyüşü Halime'nin yürüyüşüne benziyordu. Kuyuya doğru yürüdüm. Yanaşınca fener ışığında kadının Halime olduğunu gördüm. O da beni gördü, şaştı. Yanıma geldi. Bana o saatte orada ne yaptığımı sordu. Gündoğumu yakındı. Uyuyamadığımı, hava almaya çıktığımı, çıkınca da onun bulunduğu yere yakın gelmek istediğimi söyledim, doğrusu da buydu. Saçlarının iki kalın kara örgüsü omuzlarının üstünden önüne, belinden aşağı akıyordu. Orada karşı karşıya durduk; kısa bir süre, konuşmadarı. Bana keçinin doğurduğunu, ilk yavrusu olduğu için korktuğunu söyledi. 'İyi ki yanı-

na gittim, yardım ettim ona,' dedi. Bana öyle geldi ki, küçük çocuk olsaydım da, her şeyden ürkseydim, Halime'nin bana sarılmasını isterdim. Yan yana oturduk. Elim eline doğru uzattım. Herkes uyumakta olduğu için mi, yoksa gecenin sessizliğinden mi, sanki dünyada bizden başka insan yokmuş gibime geldi. Bu da bir yalnızlık duygusuydu. Ama mutluydum. Mutluluğun gövdesi olsaydı, gövdem kadar mutlu olurdu, ta illiğine dek. Elim ona uzanırken, elimi iki eli arasına aldı. Elleri kaskatı nasırlıydı, benimkiler de öyle. Ama içimde yumuşaklığın en yumuşağını duydum. Başımızı döndürdük, ikimiz de gözlerimizin içine baktık. Söz söylemiyorduk. Ta neden sonra, 'Halime,' dedim, 'sen fukarasın, ben de fukarayım, varışalım', diye ekledim, 'iyi olur İdris' dedi. Hanı, ikimiz de durgun ve tatlı bir göle girmiş gibi bir hoşluk duyduk. Tan yeri ağarmaya başladı. Artık dağ, taş, ağaç bir bir seçiliyordu. Sanki gün, ikimizin içinde uyanıyordu. Hanı birisi uzaktan bir hey hey çeker uzun uzun. Bana ve Halime'ye öyle mi geldi, yoksa, birisi sahiden mi sesini salvermişti, öyle bir hey! duyar gibi olduk işte. Tatlıydı o insan sesi. Halime'ye 'Ne tatlı' dedim. Halime 'Değil mi!' dedi. Değil mi, deyişi iliklerime dek tad geçirdi. Sonra, dünmüş gibi hatırlıyorum, kuşlar cıvılamaya koyuldu, onlara uyanan ırgatların sesleri cıvı cıvı karıştı. Halime kimsesiz öksüzdü, ben de öyle. Kimseden evlenme izni almaya-caktık. Harmanlılar gelince, onlara Halime ile o gün evleneceğimizi söyledik. Bizi nedense çok seviyorlardı. Bir cümbüş, bir kıyamet oldu. Hemen bize dört sırık ve hasırdan kulübe yaptılar, köyden bir hoca buldular nikâhımız kıyıldı." Çağanoz, sözün burasında durdu:

"Baksanıza, kimsede rakı yok mu?" diye sordu. Karabatak,

"Yahu getirin benim rakıyı!" dedi. Bir bardak doldurup Çağanoz'a verdiler. Maşallah! Çağanoz bir içişte bardağı tamamladı. Birkaç ses, "Eh, sonra" dediler.

"O akşamleyin, -sağolsunlar- rençperler şen-

lik yaptılar. Dağ çiçekleri topladılar. Duvakmış, telmiş yoktu. Hem de fukaracıkların tümü de, karınca kaderince para topladılar. Geçmiş gün, hatırlamıyorum ama elli liranın üstünde bir paraydı."

Birkaç denizci,

"Bırak toplanan parayı, sen gerdeğe nasıl girdin anlatsana!" dediler.

"Al sana öyleyse! Ben Halime'yi öpmek üzere eğildim. Dudakları beni yarı yolda karşıladı rahmetlinin. Neyse, bir keçisi, iki koyunu vardı, onları sattık. O parayla, bir de toplanan parayla külüstür bir sandal aldım. Eh, biliyorsunuz ki denizciyim. Sandalı kendim kalafatlardım, boyadım, fıstık gibi oldu" dedi. Ama bunları anlatırken sesi sık sık kırılı kırılıveriyordu. Bir bardak rakı daha istedi ve içti. "Ben kayıkla Üsküdar-Beşiktaş dolmuşu yapıyordum. İş seyrekleşince balık avlıyordum. Üsküdar'da ihtiyar bir karı kocanın evinde bir oda kiraladık. Kimi akşam çıkar gezer, dükkanların önünde dururduk. Halime gebeydi, doğacak çocuk için şu bu satın alacağız, diye para biriktirmeye koyulduk. Çocuğu doğuracağı zaman ebeyi çağırdık. Halime günlerce sancıyla kıvrandı. Ebe 'Bu benim yapacağım iş değil, doktor çağırın,' dedi. Doktor parası ne gezer! Halime'yi Fethiyeli tanıdık bir doktor aracılığıyla hastaneye kaldırdık. Ertesi günü yüreğim çarparak hastaneye gittim. Kurtulduğunu söyleselerdi çok sevinecektim. Başhemşireye gittim, onun ve benim adımı sanımı verdim. Hemşire birkaç kâğıt karıştırdı, okudu. Sonra da bana 'Halime mi' dedi. Yüreğim ağzıma geldi, 'Evet' dedim. Damarlarımda kanım dondu. Hemşire, 'Dün gece öldü,' dedi.

'Ne dediniz?' dedim. 'Dün gece öldü, başın sağolsun oğlum' dedi. Dünya tepeme yıkıldı, 'Öldü ha!' dedim. Sendeledim, az kalsın yere düşecektim. Kendimi toparladım. 'Halime öldü ha!' diyordum. Ama içim, 'Hayır olmaz' diyordu. Allah böylesini düşmanıma vermesin. Hemşireye, 'Nerede şimdi?' diye kekeledim. 'Aşağıda, tabutlukta,' dedi. Sendeleyle sendeleyle, 'Tabutluk nerede?' di-

ye önüme gelene sordum. Buldum tabutluğu. Kapıda bir adam vardı, ona 'Halime? Halime?' dedim. 'Dün gece doğumda ölen' diye ekledim. 'Sen nesisin?' diye sordu. 'Kocasıyım,' diye ekledim. Bana hayretle bakıyordu. Yapının bodrumunda uzun, soğuk, loş bir yerdı orası. Kuru tahta masaları andıran bir sürü teneşir vardı. Ama teneşirlerin dört yanları perdelerle örtülüydü. Kimlerin oralarda uzandıkları belli değildi. Adam, 'Nah şu' dedi, eliyle bir teneşiri gösterdi. Gittim perdeyi araladım, yatıyordu Halime. 'Hey katı dünya! Halime'yi teneşirde mi görecektim?' dedim." Çağanoz gene durakladı, gene rakı istedi. "İçme" dediler, ama dinlemedi.

Çağanoz,

"Kaldırdım perdeyi. Halime yatıyordu. Gözleri tavana bakıyordu. Ben yanaşınca döner bana bakardı masum masum. Hayır okoskoca kara gözleri donuklaşmıştı. Yanında da ölü çocuk yatıyordu. Sevdığı türkü vardı. Eğilip kulağına söyledim. Ama bunları niye söylüyorum size... Adam, 'Alacak mısın?' dedi, Halime'yi göstererek. Sorduğuna bak! Bırakacak mıyım orada! Bakın, çocuğun erkek mi dişi mi olduğuna bile bakmadım. Kim dururdu artık İstanbul'da! Halime'yi Karacaahmet Mezarlığına gömdük. Param olsaydı onu Bodrum'a taşırdım. Acılar gün geçtikçe dindi. Yoksa o günler gibi olsa dayanamayacaktım," dedi.

Çağanoz'un bu anısı herkesi duygulandırdı. Bir süre kimse ses çıkarmadı. Ama ağır basan sükûtu parçalayıp, her günkü normal havayı ladeye çabalayanlar gecikmedi. Biri laf kılığında laf olsun diye,

"Biliyor musunuz arkadaşlar, rüzgâr değişti. Şimdi maestro esiyor," dedi. Bu söyleyiş başkalarına ip ucu vedı. Biri bu rüzgâr lafı üzerine:

"Bu rüzgâr süngerleri örten ıslak çulları kurutur. Onları -ne olur, ne olmaz- ıslatmalı," dedi. Teleskop ve birkaç denizci kovaları iplerinden tutup su dolsunlar diye güm güm denize çarptılar. Böylece sessizlik, laf, gürültü ve işle bozuldu. Ama gene de Çağanoz'un sözlerinin etkisi ertesi

günü öğleye dek sürdü. Ertesi günü öğleye doğru Aliş'in dalış sırasıydı. Ona her günkü gibi forması giydirildi. Normal koşullarla dalışa koyuldu. Ama aradan bir çeyrek saat geçince Ateşoğlu, yerinde ayağa sıçradı ve,

"Yahu bir ayna alıp bakın dibe çabuk. Oğlana bir şey oluyor, anlamadım. Aliş, on on iki kulaçtadır. Belki görebilirsiniz" dedi. Teleskop aynayı kapınca, küpeşteden sarkıp baktı ve,

"Bir şeyler oluyor on kulaçta, kayaların arasında. Bir şey denizi bulandırıyor bulut bulut. Ne olduğu belli değil. Ama çok şükür köpek balığı değil," dedi.

Ali Barut,

"On kulaç bir şey değil. Ben dalayım çıplak olarak. Yardım edilecek bir şey varsa yardım ederim," dedi. Ateşoğlu,

"Hadı çabuk dal," dedi. Ali Barut yalnız bir kamayla çıplak olarak daldı. Ama aradan bir dakika bile geçmemişti ki küpeşteden sarkan denizciler,

"Bir şeyler, bir alametler geliyor!.." diye bağırdılar. Gelen bir koca bulut, bulutun içinde hayal meyal debelenen bir koca orfoz, Aliş ve Ali Barut hep birbirine karışmışlardı. Ali Barut'un başı denizden çıkınca, suyu tükürdü, derin bir soluk alıp kahkahayı bastı. Aliş'in de miğferli başı koca bir karpuz gibi yüzdeydi. Onların ikisinin yanında da görülmemiş boyda bir orfoz balığı! Balık yüze gelir gelmez tabanca gibi patladı. Balığı iki kişi güç kaldırdı. Aliş de merdivenden çıkıp oturdu. Apoşisinde birkaç sünger vardı. Onları aldılar, başından miğferi çıkardılar. Gülümsüyordu. Herkes, "Ne oldu? Ne oldu yahu!" diye merakla soruyordu. Balığa baktıkça da "Vay anasını! Bu ne yahu!" diyorlardı.

Ateşoğlu,

"Ali, ne oldu yahu?" diye sordu.

Aliş,

"Ne olacak bu meret -bunu söylerken, gıdıp ağır dalgıç kunduralarıyla balığa bir tekme attı.- insan insan daldım. Kayalık bir geçidin bir yanın-

da bir mağara vardı. Sünger var mı, diye mağaranın beş on adım içine girdim. Mağaranın ötesi zifir karanlıktı. Vazgeçtim daha derinine girmekten. Çıktım, sizden marpuç istedim verdiniz. Dar geçidin içinde yürümeye devam ettim. Uzaklaştıkça marpuç istedim, veriyordunuz ama marpucu çektim gelmedi. Marpuç bir yere takıldı galiba diye düşündüm. Marpucu çekildiği yerden kurtarmak için geri gittim. Ben böyle giderken marpuç ve kılavuz ipiyle apoşının ipini bir şey çekmeye başladı. Acaba nedir, ahtapot mu çekiyor, dedim. Ama beni beş metre kadar çekti. Ahtapot olamaz, dedim. Paluko bir gün ahtapot tutmuştu. Baş, Paluko'nun omzundan göğsüne sarkıyordu. Omzundan arkasına da sekiz ayağı sarkıyordu, ta yere kadar. Paluko boylu adamdır. Ayakta durduğuna göre ahtapotun ayakları iki metre vardı. Paluko toplanan kalabalığa, işte bu en büyük boy ahtapotur, dedi. Haydi ahtapot üç dört ayağını geçidin kayalarına yapıştırdı da, öteki ayağıyla marpucu çekiyordu. Çekse çekse iki metre çekerdi. Halbuki bu -her neyse- beni beş altı metre çekmişti. Bunları yıldırım gibi çabuk çabuk düşündüm. Birdenbire çekiş hızlandı, o geçidin sağlı sollu kayalarına çarpıtılıyordum. Durum kötüydü! Demincek sözünü ettiğim mağara var ya, böylelikle mağaranın ağzına geldim. Bir de ne göreyim! Nah bu koca orfozu! Görünce ödüm patladı korkudan. Ben bu kadar büyüğünü hiç görmemiştim. Benim marpucu, kılavuz ipini ve apoşi ipini ve takım taklavatı kulağına takmıştı. Ağzını açıp kapıyordu. Eh baksanıza, ağzının içine, ta belime kadar girebilirim. Marpucu, can ipini ve apoşi ipini kurtarmak için elimi balığın yanağına doğru mağaraya soktum. Elim uzatırken, elim burnuna mı değdi ne, hayvan birdenbire babası tutmuş gibi fırladı. Fırlama da değil, deliğinden bomba gibi dışarıya patladı. Sularda taklalar atmaya koyuldu. Bir ileri, bir geri atılıyordu. Eh arkadaşlar, içimden 'Hey Ali sonun geldi,' diyordum. İplerle hava borusunu çenesine takmış olmasından başka, onları sırtının üstünden gövde-

sine dolandırmış olduğunu gördüm. Hani çocuklar bir sicimin ucuna paçavradan yapılmış bir kukla bağlarlar da, havada o ipi kaldıra kaldıra oynatırlar ya... Ben de balığa takılmış, sulara zıp zıp hoplatılıyor, sırtüstü, yüzüstü kayalara çarptılıyordum. Miğferdeki bir camın kırılacağından, marpuçun dirsek yapıp havasızlıktan boğulacağımdan korktum. Aklını başına topla Ali, yoksa gidersin, dedim. Apoşinin ipini çarçabuk çözdüm. Büyük volta var ya, onu taktım ipin ucuna, kendimi -balığı ürkütmemek için- yavaş yavaş ona çektim. O voltayı balığın ağzına takmakla beraber, can ipinin balıktan öte yanını çekerek, beni hemen yukarı çekin, işaretini verdim. Bari balık marpuç ve ipler hepimiz birlikte yukarı çıkalım, dedim. Ben çıkarken Ali Barut'un çıplak olarak inmekte olduğunu gördüm. İmdadına yetişmekte olduğunu anladım. Yarı yolda kolundan tuttum. Onu da beraber getirdim işte. Daha dünyada içeceğimiz su varmış" dedi.

Karabatak,

"Ülen Aliş bu orfoz ne? Artık bir ay orfoz çorbası içeriz" dedi. "Ben hepinizin izniyle Aliş'e 'Orfoz lakabını taktım. Artık bundan sonra Aliş, 'Orfoz Ali'dir." diye ekledi. Herkes güle güle "Merhaba Orfoz Ali!" diye ünlledi. İşte bu olay, Çağanoz'un anlattıklarının etkisini bastırdı. Herkesin neşesi yerine geldi.

O akşam dalışlar tamamlandıktan sonra, dalgıçlar ve çengelticiler yemek ve yatmak için gene depozitoya toplandılar. Güneşin batmasına bir saat vardı. Kuzey ufkunda birkaç pembe bulut uyukluyordu. İster yol alırken, ister demirlemiş dururken olsun, denizcilerin dört yanındaki -yakın ya da uzak- denizleri hep gözden geçirmeleri doğal bir âdettir. Hangi rüzgârın eseceğini, görülen bir geminin nereye gittiğini, yük mü taşıdığını, ya da balık mı avladığını, hangi millettten olduğunu hep tahmin ederlerdi. Kuzeyde, Karada önünde bir beyaz tulum yelkenli gemi görünüyordu. Akşam gölgesinde kıyı kıyı giden bir yelkenlinin garipsi bir ağartısı vardı. Teleskop

Mehmet Kaptan dalgın dalgın denizlere bakar-ken,

"Karaada'nın önünde, belki bizden altı mil açıkta bir yelkenli var. Demincekten beri gözlüyorum. Bize doğru volta vuruyor" dedi. Dürbünü getirip baktılar. Çağanoz,

"Kayık, küçük bir tırandıl. Volta vuruyor. Bura kıyılarına doğru yükselmek, ya da gelmek istiyor. Rüzgâr değişmezse bir buçuk saat sonra burdadır," dedi. Oturup yemek yediler şakalaşa şakalaşa... Hava çok sıcaktı, gece bütûn yıldızlarıyla gürül gürül kıpırıyordu. Uzanan denizciler, örtü gerekmediği için soyunup uykuya vardılar. Birçok denizci de örtülerinin üzerine bağdaş kurdular, halka olarak günün son sigaralarını tellendirdiler. Yavaş yavaş konuşuyorlardı. Gece nöbetçisi Sarı Ali idi. O da bağdaş kurmuştu. Bir ara Topuz Mustafa,

"Susun, bir kayık yanaşıyor bize. Kürek fışıl-tısını duyuyorum," dedi. Çağanoz dizlerinin üzerine kalkıp, küpeşteden denize baktı ve,

"Bize kürek çekerek kayık yanaşiyor. Demincek uzaktan volta vuran tırandıl. İçindeki adamın kim olduğu seçilmiyor," dedi. Dizleri üzerine kalan Çağanoz'un başını gören tırandildeki adam gür bir sesle,

"Merhaba arkadaşlar! Ben Hırsız Selim'im. Sizlere geliyorum" dedi.

Orada oturanların yüzleri güldü. Dalgıç Çavdarlılı Selim'i hepsi tanıyordu, o delikanlıyı hepsi de seviyordu. Depozitodan "Hoş geldin"ler, "Sefa buldun"lar fişekler gibi havalandı. Uyuyanların kimisi uyandı ve kalkıp oturdu. Az sonra Hırsız Selim küpeşteden tırmanıp gümm! diye güverteye hopladı. Kayıktakiler, "İnşallah hayırlı haberler getirdin," dediler. Selim,

"İlk önce şunu söyleyim, sonra sırasıyla havadisleri veririm," dedi. Göğsünden bir tomar banknot çıkardı. Ateşoğlu'na verdi. "Bu sekiz yüz lira Madruha'da kazandığım paradır. Birliğinize ben de katılıyorum, kabul ederseniz yanı! Bu pa-

rayı birliğe veriyorum. Aranızda çalışmak niyetindeyim," dedi. Oradakiler,

"Yahu Selim, seni bilmez miyiz, zaten doğuştan bizdensin. Al parayı geriye biz zaten gizli sığa gidiyoruz. Peşimize Karakulak düştüğü için ona izimizi kaybettirmek niyetiyle buraya geldik," dediler.

Selim,

"Yooo olmaz! Aşınızda benim de sekiz yüz liralık tuzum bulunsun. Bu parayı ortaya eklemesense siz yüreğimi kırarsınız. Alımallah şimdi palamarı çözer giderim. Bu işi oldu bitti sayınız. Hem bununla boş vakit geçirmeyelim. Size bildireceğim çok önemli şeyler var. Karakulak sizin izinizde değil. Peşinize düştüydü ama, sizi kovalamaktan vazgeçti. Şimdi başka işlerin peşinde, Bodrum'a döndü." dedi. Güvertedekiler, "Ne işlerin peşinde?" diye sordular. Selim,

"Acele etmeyin de size sırasıyla anlatayım. Ben sizleri bulmak için Bozburun'dan çıktım. Bunlar, herhalde Çakır Ayşe'yle Salih Reis'e uğrarlar, orada değilseler bile Çakır Ayşe'yle Salih Dede bilirler, diye düşündüm. Avlonya'ya gittim. Çakır Ayşe'nin yerinde yeller esiyordu. Ayşe Nine, Salih Reis'e gıtmıştır, diye Palamut büküne gittim. Salih Reis'in de kulübesi yıkılmıştı. Ne Salih Reis, ne de Çakır Ayşe vardı ortada," dedi. Selim'in sözünün burasında onu dinleyenler, heyecandan ve hayretten yerlerinde kalkıp kalkıp oturuyorlar, her yandan "Ne diyorsun yahu!" "Yok a canım!" "Nasıl olur yahu!" gibi sözler söyleniyordu.

Selim,

"Demek ki Ayşe Nine'nin ve Salih Dede'nin öldüklerini bilmiyordunuz ha? Palamut bükünde bir sürü tuhaf tuhaf insanlara rastgeldim. Ora topraklarını ölçüp biçen insanlar vardı. Bir de ağaçları çalıları kökleyip temizleyen insanlar vardı. Oraları Muğlalı bir ağa satın almışmış. Onlardan Salih Reis'le Ayşe Nine'yi sordum. Yüzüme tuhaf tuhaf baktılar. Orada kimseye rastlamadıklarını söylediler. Yalnız, orada bir ihtiyar kadın kadavrası bulduklarını söylediler, 'Nah işte şura-

da,' dediler. Elleriyle gösterdikleri yere gittim. Yüreğim duracak sandım. Çalıların dibinde kuru kemik bir iskelet gördüm. Yalnız yüzünün kurumuş derisi kemiklerine yapışmıştı. Ayşe Nine'yi apak saçlarından tanıdım. Oraya gömmek istedim, 'Olmaz, burası bahçe olacak,' dediler. Divanburnu yamacını biliyorsunuzdur, taşlıktır. Ama kayalar arasında da topraklık çukurlar vardır. Toprak bulunan bir yeri iyice kazdım. Zavallı nineyi kaldırıp bağrıma bastım. Ak saçları yüzüme çarpıyordu. Ağırlığı bir küçük çocuk kadardı. On, on beş kilo ya var ya da yoktu. Hey gidi canım nineceğim, seni bu halde gömmek bana mı kaldı! diye içim yandı cayır cayır. Kendimi tutamadım, ağladım. Kayığın fırtına yelkenini kefen diye diktim. Gömdüm oraya. Bir taş buldum, başına diktim. Kayığın ziftiyle mezar taşına 'Burada eşi bulunmaz canımız Çakır Ayşe Ninemiz yatar, insan, kurt, kuş ruhuna bir fatiha okusun' diye yazdım. Zaten yoksul Palamut bükü bin kat daha yoksul oldu gözümde. Hemen kayığa atladım, uzaklaştım o acı ıssızlıktan. Bir günün ışığıymış Çakır Nine'yle Salih Dede, söndü o gün şimdi," dedi. Selim, sözünün burasında sustu. Dinleyenler de sustular. Yürekləri cızz! etmişti. Ayşe Nine'siz bir Palamut bükü, Palamut büksüz bir dünyayı akılları almıyordu. İçlerini bir yoksulluk sarmıştı, ıssız ve soğuk kalmıştı dünyaları.

Ta neden sonra Teleskop,

"Ben bu işte Karakulak'ın parmağını görüyorum" dedi.

Selim,

"Ben de önce öyle düşündüm. Çünkü bu iş tam Karakulak'ın yapacağı bir işti. Ama bütün kışın Karakulak'la kabadayılarının Bodrum'dan ayrılmadıklarını öğrendim. Siz de Bodrum'daydınız ya, siz de görmüşsünüzdür ayrılmadıklarını. Sonra ben bu havadisi Bodrum'da duyurunca Karakulak'la Karakulakçılar, herkes gibi şaşılar. Karakulak kışın Muğla'ya gidip gelmiş, birkaç kez. O zaten vilayette ne olup bittiğine -hay çıkmayası çıkarları dolayısıyla- hep göz kulak olur. O demiş

kl: 'Bu mutlaka Muğlalı Hacı Latif'in işidir', çok kurnaz ve dişlek adamdır. Vali ya da kaymakamlar tayin edildi miydi, ne yapar yapar kuzu dolmaları filan onları avuçlarının içine alır. Her yerde sözü geçer. O çoktan beri Datça yarımadasına göz koymuştu. Her nereye göz koyarsa, allem eder, kallem eder, eninde sonunda orasını dağı taşıyla cumburlop yutar. Yaman toprak ağasıdır. Çakır Ayşe'yle Salih Reis aslan ağzına hap gibi gelmemişlerdir. Bu iş Hacı Latif'in işidir. Karakulak'ın ne menem adam olduğunu bilirsiniz. Ama onun yediği halt değil bu," dedi.

Teleskop,

"E, peki bizi nasıl buldun?" diye sordu Selim'e. Selim de,

"Zaten sizi bulmak için can atıyordum. Ama Palamut bükünde rastladıklarımla karşılaşınca size kavuşmak, sizlere karışmak içimi yakan bir özlem oldu. Hemen Bodrum'a gittim. Nerede olduğunuzu oradan öğrenirim, diye. Hem de kimi tanıdıklara içimi açarım diye. Ama Bodrum'a gitmezden önce Palamut bükünden Ilıca değirmeni-ne dek kıyıyı taradım. Yoktunuz. Bodrum'dan güneye doğru yollandığınızı söylediler. Karaada açığında volta vururken, karşı kıyıda depozitonuzu tanıdım geldim işte!" dedi.

Koca Numan,

"Yarın Tekir Burnunu kovanço ederek gizli sığa gideceğiz. Ama yüreğimiz titriyor, bizi Karakulak bulup görecektir diye" dedi.

Selim de,

"Karakulak'ın peşinize düşeceğinden hiç korkmayın. Karakulak Bodrum'da. Nenin peşinde olduğu belli değil, ama belli olan sizin peşinizde olmadığıdır. Bodrum'da tuhaf şeyler oluyor. Karakulak, Rumların süngercilik merkezi olan Kalimnos Adası, Bodrum ve Ankara arasında mekik dokuyor. Rum sünger ağaları Bodrum'a geliyorlar. Orada Karakulak ve onun takımıyla, şurada burada kümelenip başbaşa veriyorlar, gizli gizli bir şeyler görüşüyorlar. Sonra Karakulak Milas'tan otomobil istiyor. Doğru Ankara'ya gidiyor. Üç dört

gün sonra Ankara'dan dönüyor, Kalimnos'a yollanıyor. Ankara'ya ve Kalimnos'a gidip gelişlerini, gizli gizli fiskos edişlerini Bodrum'da hiç kimse hayra yormuyor. Herif başımıza bir bela hazırlıyordur, diyorlar. Kimi memurlar, deniz emekçilerini eskiden beri horlardı. Şimdi ise burunları kaf dağına vardı. İstanköylü bir Dahiliye Vekili var ya, İstanköylülerin isteyenlerinin Bodrum'a gelmesine izin vereceğini, kendilerine ev ve tarla tokat verileceğini vaademiş. Hem de İstanköy'de bakkal, ya da başkaca dükkân sahiplerinin dükkânlarındaki malları da getirmelerini, o mallardan gümrük alınmayacağını bildirmiş. İstanköylülerin hemen hemen hepsi de, dükkân sahibi imişler gibi dünyanın malını getirdiler, gümrüksüz geçirdiler. Kendilerine evler ve tarla tokat verildi. Gelenlerin çoğu kendilerine verilen evleri, tarla tokadı haraç mezat satınca, hemen İstanbul'a dönerek, yine orada bıraktıkları evlerine ve tarlalarına sahip çıktılar. Bodrum'da kaçakçılar, 'Artık bize iş kalmadı, bu İstanköylü Dahiliye Vekili Türkiye'ye aylarca yetecek kadar kaçak eşya soktu' dediler. Asıl kötüsü denizcilerin üzerine yoğunlaşarı kara buluttur. Ankara ile Kalimnos Adasında ne pişireceklerse, onu denizcilerin ense-sinde pişireceğe benziyorlar" dedi.

Karabatak,

"Anlamıyorum, bu Karakulak keratası, bir gizli sığ bulduğumuzu nereden çaktı? Bizden kimse kalleslik etmez" dedi.

Selim,

"Şaşarım sana Karabatak. Ben Karakulak'ın soyu sopuyla görüştüm. Onlar, 'Biz Silifke'den ta Tekir Burnuna dek, dipte fındık kadar küçük süngerleri bile bırakmamak üzere topladık. Ateşoğlu bizden sonra o kıyılara gitti. O kıyılarda kıymık kadar sünger bulmamıştır. Zaten biz, Ateşoğlu'nun birliğini o kıyılara çekmek için, Karamonya kıyılarında süngerin çok bollandığını, dalgaların süngerleri söküp kıyılara attıklarını, zıpkıncı süngercilerin kayıklardan sünger toplayıp eşeklere yükleyip taşıdıkları söylentilerini ortaya

yaydırdık. Çok s ngercileri o kıyılara çekerek topunu da  apa oturttuk,' diyorlar. Biliyorsunuz ki Karakulak'ın -her nedense- Ate o lu'na sönmez bir hıncı var. Silifke'den beri Karakulakgiller, deniz diplerini kele e çevirdikten sonra, onların hesabınca Ate o lu seferden eli boş dönecek ve denizcilerin kurdukları birlik da ılacaktı. Ama ne oldu? Siz elleri boş d nece iniz, inadına zengin bir sünger stokuyla döndünüz. Demek ki bugüne kadar bilinmemi  bir sünger ni anını bulmu tunuz. Karakulak, denizcinin al a ının al a ıdır, ama herifler denizcidir doğrusu. Ne yaptığınızı, ne buldu unuzu anlamaz olurlar mı? Bunda  a ılacak ne var? Ama onlardan korkmayın, hiç olmazsa bu yıl pe inize d  mezler. Onlar, demincek söylediğim gibi başka i lerin pe indeler. Pek hayırlı i  görmezler onlar. Allah vere de, ne i  pe indeyseler, o içi ba aramasınlar. Çünkü o çeşit insanın para için ne yapacağı belli olmaz. Alımallah memleketi bile haraç mezar satarlar" dedi.

Vakit geçti. Süngerciler de yorgundular. Hırsız Selim'in sabahtan beri volta vurmaktan canı çıkmıştı. Bir ara Selim,

"Sandala gideyim de  ullarımı alayım. Sandalda yatmak istemiyorum. Sizin aranızda yatmayı ta ne zamandır özlüyordum. İşte bu gece nasip oldu," dedi.

Sandalından küçük  ilte ve örtülerini getirdi. Bir iki söz daha söylediler. Hırsız Selim, "Bakın, yarın Allahın izniyle ilk dalı ı ben yapacağım ha!.." dedi. Deniz, kayığı usul usul be iklerken, denizin fi ıltısı "susun" demiş gibiydi.

IX

ÇAVDARLILI SELİM, SARRAÇ ÖKSÜZ İMDAT, CENNET KIZ

Hırsız Selim'in babasına Bozburun körfezinden, Hisarköylü Sarraç Öksüz İmdat derlerdi. İmdat, beş yaşında anadan ve babadan öksüz kalınca, amcası nalbant Yakup'un evine alındı. Yedi yaşına gelince amcasına çıraklık etmeye başladı. Kimi yol nallanacak eşek ve beygirlerin semerlerini ve eyerlerini, develerin hamutlarını da onarırdı. Pek seyrek olarak yeni semer ve eyer dikerdi. Çocuğun sarraçlık işlerine eli çok yatkın olduğu için amcasına asıl bu yolda yardım ederdi. On beş yaşına varınca bir gün Muğla'ya giden bir yabancı'nın at eyeri karın kolanının onarımı gerekti. O Osmanlı eyerinin arkasında parıltılı süsler arasında bir ayna da vardı. O gün hava günlük güneşlikti. Işık içindeydi dünya. At sağa sola oynasırken, eyerdeki ayna İmdat'ın gözlerine güneşi çaktırdı. Olur a, kimi sefer en önemsiz şeyler apansızın gönül kuytusunda uyuyan en derin özlemleri uyandırır. İmdat, o eyerin güzelliği ve büyüüne kapıldı. Eyer düşüne giriyordu. İmdat, güzel eyerin deli divanesi kara sevdalısı oldu. Gözlerini kapadı mıydı, gözkapakları ardındaki karanlıkta pırıl pırıl eyerli küheylanlar kavıs çiziyorlardı, gelin kuşakları gibiydiler. İçkulaklarında, o çemberlemenin huhhuuu diyen musikisini duyar gibi oluyordu. Ama gör ki kimse gelip bir eyer ısmarlamıyordu. İmdat on dokuz yaşına varınca Yakup Ağa öldü. Fukara nalbant dükkânı İmdat'a kaldı.

Bir gün, Hisar köyünün ve daha birçok köylerin dişlek ağası Dumberekoğlu Hâşım Ağa'nın

yirmilik oğlu Muhsin Bey, gerçekten çok kıyak bir kısraqla İmdat'ın dükkânının önüne gelip durdu. İmdat'a,

"Baksana bana! Buna güzel bir eyer dikebilir misin? İyi deri, öteberi, ne lazımsa Muğla'dan hemen getireceğim. Dikeceksen ne lazımsa listesini yap" dedi. İmdat, sevincinden afalladı. Hemen eyeri yapacağını, listeyi de oturup hazırlayacağını söyledi. İmdat'ın sevinçle sanki bir iç zembereği boşandı. Listeyi hemen verdi. İsteddiği şeyler gelinceye kadar, sevinç ve sabırsızlık içinde sabahları zor ediyordu. İsteddiği şeyler de gelince, çalışıyor, uyku gözlerine girmiyordu. Sonunda eyer hazır oldu. İmdat öylesine vahşi bir güzellik özlemiyle çalışmıştı ki, avurtları ve gözleri çökmüş, beti benzi solmuştu. Arasına bağlamasını alıyor, eyerin dört yanını dolaşıp zimbir datıyor ve eyerin şurasında, ya da burasında bir kusur buluyor ve onu düzeltiyordu. Bir gün böyle çalışırken Muhsin Bey kalabalık dalkavuklarıyla evine geldi. Kısraql dışardaydı. Eyeri alıp kısraqlının üzerine koydular. Kısraqlın üzerine bir güneş ışığı koymuşlar gibi oldu.

Muhsin Bey,

"Bu eyer güzel oldu. Senin zahmetini sana öderim" dedi. Dalkavukları da "Güzel, güzel," dediler, gittiler. İmdat bir çocuğundan ayrılmış gibi yaşlı, yatalak hasta oldu.

Aradan iki ay geçti. İmdat'ın verilecek olan zahmetinden hiç ses çıkmadı. Zaten İmdat da hiçbir şey beklemiyordu. İmdat, bir gün köy kahvesinde bir köşeye çekilip dalgın dalgın çayını içerken, dalkavuklarıyla Muhsin, zilzurna sarhoş içeri girip baş sedire kuruldular. Muhsin, dört yanına göz gezdirdiği sırada loş bir köşede İmdat'a gözleri değince, birden ayağa fırlayarak,

"Ulan niye kalkıp selam vermedin!" diye bağırdı. İmdat, hır çıkmaması için,

"Görmedim efendim" dedi, ötekli,

"Ulan kör müsün, ben pire miyim ki görme-yesin. Sana şimdi gösteririm" deyip, bıçaqlını çekti ve üzerine davrandı. Oğlanın sol koluna vurunca

sol kolunu sakatladı. Yara iyi olduysa da İmdat sol elinin parmaklarını kullanamaz oldu. Bunun üzerine İmdat, o zamanlar kadı denilen yargıca başvurdu.

Ama Hacı Dũmberekoğlu'nun bir eli yağda, bir eli de baldaydı. Dũnya bankasına para, ahiret bankasına da bol bol sevap istif ettiği için, adımı sert, kafası dık, öksürüğü de okkalıydı. Kadıya hemen emir saldı. Suçun İmdat'a yüklenmesi gerekti. Bunun için de iki yalancı tanık lazımdı. Köyde meczup dedikleri, kafadan sakat iki kişiylı kadı çağırdı. Kuran  zerine and içerek yalancı tanıklık etmelerini isteyince, onlar "Kuran bızı çarp-par" diyerek tanıklık edemeyeceklerini söylediler.

Kadı küplere bindi.

"Ne biçim M sl mansınız. Müslümanlığı bil-miyorsunuz! Cenabet olanın yemini tutulmaz. Onun için sizi Kuran çarpmaz" diye adamları payladı.

Onlar da,

"Efendim, evli değiliz ki cenabet olalım da gu-s l abdesti almadan yemin edelim" diye dayattılar.

O zaman kadı,

"Amma da budalaymışsınız. Cenabet olmak için mutlaka avrat mı lazım. Kendi kendinize cenabet olamaz mısınız? Ya da, tarlalarda başıboş bir dişi eşek bulamaz mısınız? Allah! Allah! Koca adamlarsınız, aklınız yok mu? K   k  ocuk değil-siniz ki size akıl öğreteyim. Hem de Elhamd lil-lah M sl mansınız. Müslümanlığın şartını şurtu-nu bilmeniz gerek," deyince, tanıklar birbirinin yüzlerine bakarak b n b n sırttılar. Yalancı ta-nıklık etmeye razı oldular.

Hacı Dũmberekoğlu Muhsin yargılandı. Ta-nıklar, kadının ezberlettiği dersi g ld r g ld r okudular. G ya İmdat, sarhoş olarak kahveye gelmiş, diktetiği eyerin parası kendisine cömertlikle ödendiği halde, bıçak çekip "Para!" diye Muhsin Beye saldırmıştı. Muhsin Bey de kendisini savun-mak için İmdat'ın bıçaklı sağ elini tutunca, debe-lenirken İmdat kendi bıçağıyla sol elini yaralamış-

ti. Eninde sonunda Dûmberekoğlu Muhsin Bey beraat etti. Öksüz'ün İmdat da Muhsin Bey'in canına kasdetmek suçuyla üç yıl dama tıkıldı. Muhsin Bey, yargı odasından kollarını kabarta kabarta, o dolaylarda eskisinden çok daha zorba kesilmek üzere yûrüyüp çıktı.

İmdat, hapishanede sakat eline baktıkça eskisi gibi sarraçlık edemeyeceği için gözleri dolardı. Hapishanede edindiği yarenlerine,

"Hele günümü doldurup çıkayım, ben ona gösteririm. Onu gebertmezsem anam avradım olsun" derdi.

Gününü bitirince, sakat koluyla, düşük gündelikle rençperlik etti. Yemedi, içmedi, para biriktirip bir Martin tüfeği aldı. Sağ eli, sağ kolu sağlamdı ya!.. Tüfek tetiğini çekebilirdi. Arada sırada fırsat buldukça, Martini sakladığı yerden çıkarıp, dağa gider atış ıdmanı yapardı. Artık neye nişan alırsa vuracağına emin olunca, gidip Muhsin'e pusu kurdu. Muhsin, Öksüz İmdat'ın gizlendiği yere gelince İmdat dışarıya fırladı.

Dûmberekoğlu'na,

"Ulan kahpenin dölü kıpırdama! Şimdi sana parayla beni dama attırmanın ne olduğunu göstereceğim!" dedi. Ateş etti, Muhsin yere düştü. İmdat da dağlara tırmanıp kayboldu. Eh, kaderiydi artık dağlarda yatıp kalkıp eşkıyalık etmek.

Oysa Muhsin ölmemişti. Kurşun, sağ kolunun gövdesine eklendiği yeri paramparça etmişti. Artık sağ el ve kolunun hayrı kalmamıştı. Dûmberekoğlu Hacı Haşım'se "İlla da oğlumun öcü alınmalı" diye direnip duruyordu. Ölkesi ve kendisinin de oğlunun da öldürülmesi korkusu cıvrılığını yendi. Jandarmalara, bekçilere ve başkaca silahşörlere etekler dolusu para harcadı. Ama Öksüz İmdat'ı bir türlü öldürtemedi.

İmdat da doğuştan haydut olmadığı için adam öldürmeye eli varmıyordu. Öte yandan açlıktan ölecek hale gelince, kışın aç kurtların köy ağıllarına dadanmaları yollu, koyun, keçi, kımı yol da peynir, bazlama, tavuk, ne bulduysa çalıp yiyordu. Bir kez bir tavuk aşırıldı. Dağ tepesinde

ıssız bir yere çekildi. Tavuğu yolup pişirecekti. Tavuğu önüne aldı, hem ağlayası, hem de gülesi geldi. Neydi durup dururken başına gelen bu bela! O gün de -arasıra olduğu gibi- sarraçlık damarı pek kabarmıştı. Ama işte dağ başında, ne falçata, ne kendir, ne ibrişim, ne kıl, ne de deri parçası vardı. Dağ doruğu önünde de bir tavuk! Gözlerinden şakır şakır yaşlar döküldü. Yabancı bir dünyada dağ başında acı bir yalnızlık duydu. Oysa içi insanlara güzel şeyler vermek özlemiyle doluydu. Bu özleminin kendisi farkında bile değildi. Çünkü kendisinde bu özlem, soluması kadar doğaldı. Arasıra da vazgeçeyim bu çocukluktan gidip teslim olayım, diyordu kendi kendine. Alınma kara yazıyla kaç yıl damda yatmak yazıldıysa, gidip yatayım, kurtulayım barı bu işten, diyordu. Ama bu Dömberekoğlu Hacı Haşım Ağa denilen dürzünün ne kinli deve olduğunu bilmez miydi. Onu damda parayla öldürttü. Bunu düşünürken ırkılıyordu, durduğu yerde, "Hayır! Hayır! Teslim olmak, canıma kıydırmak için, kendi ayaklarımla kasaphaneye gitmek gibi olur" diyordu. Ve gene tutturuyordu soygunu.

Ama ne var ki, bir gün obanın birinde tek başına oturan ihtiyar bir kadının küpüne ta aşağıdaki kuyudan su getirip doldurmuştu. Başka bir evde oturanın eşek semerini onarmıştı. Şunun keçilerine bakmış, buna da elden gelen bir yardımı yapmıştı. Böylece dolaylarında tanınmış ve sevilmişti. Günler geçiyordu. İmdat da yavaş yavaş içini açıyordu, derdini yanıyordu. Öyle oldu ki o dağ dolaylarında gün geçtikçe ne olduğu ve neden gizlendiği artık herkesçe öğrenildi. Tam o sırada İmdat Cennet Kıza rastgeldi.

Cennet Kızın babası balıkçı Tokmakçı Sert Süleyman'dı. Bozburun yarımadasının Akkum koyundaki birkaç hanelik bir kıyı köyünde otururdu. Denizin milyonlarca mavi milini süpüren temiz rüzgârları, sanki gökten ve denizden topladıkları bütün mavileri getirir ve Akkum koyuna serin serin üfürürlerdi. İşte orada balıkçı Süleyman'a Tokmakçı Süleyman derlerdi. Çünkü kü-

çük kayığı, topu topu yüz kulaç kadar ağı ve bir de tokmağı vardı. Tokmak dedikleri, bir kündenin ucuna takılı, ortası çukur yuvarlak bir tahta parçasıydı. Balıkçı Süleyman Ağa, ağın bir ucunu kıyının bir yanına iltştirir, ağı denize dōke dōke açılır, ağın öteki ucunu kıyının başka bir yanına getirirdi. Sonra kayığıyla ağın çevirdiğı yerin içine girer, ağ boyunca tokmağını güm güm denizin yüzüne vurarak, topuğuyla da güverteyi davul gibi gümleterek, ağın çevirdiğı yerin içindeki balıkları -tutarsa- korkutur, ağlara doğru kaçırdı. Tuttuğu balıkları, bulgur, tarhana, şu bu yiyecek, kimi yol da paraya karşılık takas eder deniz emekçiliğinin fukara geçimini sağlayabildiğı kadar sağlardı. Tokmağının gümleyişıyle topuk vuruşu, millerce uzaklardan duyulurdu. Duyanlar "Süleyman Ağa galiba balıkta, yine balık yiyeceğiz" derlerdi. Ama kimi kez, sabahtan akşama dek gümleyişı duyulur da hiç balık gelmezdi. Süleyman Ağa surati asık olarak eve döner, o zaman karısı hiç ses çıkaramaz, bir kahve pişirirdi. Çünkü bilirdi ki biricik laf kıvılcımı Süleyman'ı dinamit gibi patlatır, kopan kıyamet arasında kendisine de birkaç kötek savrulakordu.

Karısı Kezban kız, gerçekten bir güney köy kızıydı. Görenekte ilkeldi. Ama nasırlı ayak tabanlarıyla avuçlarına rağmen kadınlar arasında bir kraliçeydi. Kara kara uzun kırpıklı lacivert gözlerine sahip olmak için kadınlar ne vermezlerdi? Bacakları ve kolları uzundu, adımları da. Yürürken rüzgârda salınan genç bir fidan gibi şalvarı sağa sola gıderdi. Ama Süleyman onu korkutuyordu. Ona sert davranıyordu, ama gene de Kezban, onun karısı olmaktan esenlik duyuyordu. Onu kavrayıp saman kümesine yıktı mıydı, kolları arasında sevinirdi. Kezban bir gün güle güle gelmişti. "Komşu samanlığa birisi mavi bir kusrak bağlamış, çabuk gel de gör!" diye acele çağırmişti. Kezban da mavi kusrağı görmek için işini gücünü bırakmış, koşmuştu. Ama samanlıkta mavi kusrak yoktu? Kezban, erkeğinin kaba gücünden, denizde gücünü budaktan sakınmayışından, kıyıya

yaklaşırken köpük danteleli dalgaların üzerinde yüksele ine gelirken kendisine palamarı atmasından -tuzlu ter sızan çıplak göğsünden- hoşlanıyordu. Ama bir gece Süleyman güç pençeleriyle onu sarstı ve,

"Nasıl oluyor be avrat, birbirimize varalı dört yıl oluyor. Ben çocuksuz mu öleceğim?" diye haykırdı.

Kezban da,

"Bağırma yahu! Komşular duyacak da rezil olacağız." dedi. Süleyman alnına avucuyla şrak-kadatak vurdu. Ağız dolusu küfürler savurdu. Kezban korktu, yattığı yerde büzüldü, kendisini küçücük etti, edebildiği kadar. Süleyman onu sevgi tartaklayışlarıyla sarstı. Ertesi günü sabahleyin köyün kimi cadaloz, ihtiyarlarına başvurdu. Onlar çeşitli dağ otlarıyla kadınlara bol bol çocuk yaptıracak ilaçlar hazırladılar. Bir de ilkbahar olduğu için -tam zamanıydı- Kezban'ı Tavşan burundaki Kıztaşına götürüp, üç gece orada kırmızı taşa oturmasını salık verdiler. Burun, göğün yarısını yutan koca bir uçurumdu. Süleyman da öyle yaptı. Kezban ses çıkarmadı, çünkü Süleyman'ın acaip bakışından ürkmüştü. Burnun uçurumunun altında deniz, mağaramsı bir girinti oymuştu. Ona evliyalar mağarası diyorlardı. Burnun ucunda üstü tümsek, ama insanlar tarafından oturla oturla cıllanmış kırmızı bir taş vardı. O kırmızı kaya, sanki yaratılışın şah damarından kaynayıp akmıştı. Süleyman Kaptan her akşam kayığıyla Kezban'ı oraya götürüp oturtur, sabahleyin tanyerinin ağarmasıyla gider alırdı onu. Kezban, gece orada oturmaktan çok korkuyordu. Ama Süleyman'dan daha çok korkuyordu. Gece o küçük mağarada -yani Evliyalar mağarasında- çılgınlık, ince sesli gülüşler, tok tok kahkahalar, kulağa fısıldanan fısıltılar ve iniltiler duyuluyordu. Acaba Evliyalar, "İyi Saatte Olsunlar"la bir halt mı işliyorlardı arada? "Tövbe tövbe estağfurullah!" diye bir dua okuyordu, üstbaşına üflüyordu Kezban!.. Ne var ki sert ve güçlü deniz rüzgârı, insanın içine, kanına sert bir içki gibi işli-

yor, gövde kasları sertleşiyor, korkuyla beraber sevişme istekleri de insanın başını döndürüyordu. Halka göre uçurumların gökleri kavrıyor şanı, deniz'in yumuşak, gülümseyen koynunda, zebunluktan yürüyemeyerek sendeleyerek ve yüzlerine ölüm gölgesi düşen ihtiyarlar, o dinçlik taşına gidip oturdular mıydı, gövdelerine değme bir güç gelirmiş, ağır taşları tüymüş gibi fırlatıp atarmış, hoplar zıplararmış. Ondan sonra ölürlerse bile güçlülük kanısının verdiği rahatlıkla ölürlermiş.

O günden dokuz ay sonra Kezban, dünyaya Cennet diye adlandırılan bir kız çocuğu getirdi. Ne var ki Süleyman Reis'in işleri kötü gidiyordu. Kayık onarım istiyordu. Ağlarınsa meremetlene meremetlene -onarıla onarıla- artık iler tutar yerleri kalmamıştı. Çürümüşlerdi de. üzerlerine püf diye üflenince ince örümcek ağı gibi deliniyorlardı. Kezban'ın Çavdarlı köyünde bir tarlası vardı. Kezban'ın erkek kardeşi Çavdarlı köyündeydi. Süleyman Reis, Çavdarlı'ya giderek, tarlayı ekip biçerek geçimini sağlamayı aklına koydu. Ağları satamazdı, çünkü satılacak yerleri kalmamıştı. Ağların kurşun ağırlıklarını sattı. Ağlarda kullandığı şamandıraları, yani içleri boş kabakları satmadı. Mantarları da yırtık pırtık ağlara sardı. Kayığı sattı. Çavdarlı'ya göç etti.

Oraya Çavdarlı diyorlardı. Çünkü oralılar çok çavdar ve az buğday ekıyorlardı. Buğday unundan yapılan ekmek çabuk hazmoluyor, insana çok ekmek yediriyordu. Ama çavdar ekmeği tüm ağırlığıyla mideye lök gibi oturunca insanı uzun süre tok tutuyordu. Kezban'ın kardeşi Durmuş Ağa'nın iki acar çift öküzü vardı. Kezban'ın tarlasını sürmesi için Süleyman Reis'e öküzlerini ödünç verdi. Ama tarlayı ilk sürme denemesinde Süleyman Kaptan az kaldı sapanı kayalara parçalatacaktı. Çünkü tarlanın ötesinde berisinde, toprağın bir karış derinliğinde yerli kayalar vardı. Süleyman Kaptan, ağları attığı zaman kullandığı boş kabak şamandıralarını nerede kaya varsa oraya koydu. Yalnız sert rüzgâr, kabakları döndüre dön-

düre yerlerinden üfürmesin diye onlara ağır taşlar bağlamıştı. üfürmesin diye onlara ağır taşlar bağlamıştı. Tarlayı sürerken çift öküzüyle kabakların bir kulaç ötesinden geçirdi. "Sığılığa çarpmasın diye," derdi. Sığılıkların sağından solundan geçildiğine göre, öküzlere "Sancak! İskele!" diye seslenir, kimi yol denizcilik ayrıntı kabarıp, kendisini gece fosforlu denizlerde dolu yelken gidiyor sanır, gönül gözüyle yakamozlu suların pruvada sanki ateş gibi yarıldığını dümen suyunun da ardında bir alev gibi uzandığını görür, öküzlere olanca sesiyle "Orsaalabanda!.." diye bağırırdı. Sonra hafif hafif güler, "Ne günlere kaldık!.." derdi.

Birkaç yıl zar zor yaşadıktan sonra hastalandı zavallı Süleyman Reis'cik. İlk önce bir halsizlikten söz etti durdu. Sonra ateşi geldi, az buçuk, gene gayret edip tarla sürmeye davrandı ama, "kavak kemiklerim ölüyor" diye yatağa düştü. Ateşler içinde yandı on gün kadar. Ondan sonra sayıklamaya koyuldu. Rüzgâr pencereleri sarstıkça yataktan kalkmaya uğraştı, Kezban'a,

"A Kezban kız, yıldız karayel çok sert esiyor, kayığa küçük demiri atmıştım. Bu rüzgâr kayığı karaya sürecek. Gidip öteki demiri de atıp karamusal yapayım" diye yataktan davrandı. Ama yere ayak basmasıyla devrilmesi bir oldu. Kezban,

"Korkma, sen yat. Ben öteki demiri de atarım, karamusal ederim. Sen merak etme" dedi.

"Eh, Allah senden razı olsun Kezban kız. Biliyorsun ya ağlar meremet ister. Ben meremetleyeceğim ama halim yok. Sana meremetlemesini öğretmiştim. Sen bari uğraşiver. Çünkü yarın denize açılırım. Eh, çoktandır balığa hasret kaldık" gibi sözler etmeye koyuldu.

Daha sonra Kezban'ı tanımaz oldu, abuk sabuk konuşuyordu. Sözleri pek anlaşılılmıyordu. Yalnız ara sıra, "Deniz, dalga" "Orsa, orsa!" sözleri anlaşılıyordu. Bir gün, artık söz söylemez oldu. Yalnız, derin derin soluk alıp horladı. Bir gece horultusu da kesildi. Kezban, Durmuş Ağa'yı kaldırdı. Durmuş Ağa, eğildi, dinledi,

"Bilmem ama, Allah rahmet eylesin, Süleyman öldü ellem (Allahu alem)" dedi.

Konu komşu çağrıldı, onlar da Süleyman Reis'in öldüğünü söylediler.

Kezban:

"Ah Süleyman'cıgım!" diye birkaç gün ağladı.

Cennet, beş altı yaşına gelmişti. Kezban'ın söylediğine göre çok uysal bir çocuktur. Kendisine, şunu yap, bunu yap, diye bir iş verilmese saatlerce bir köşeye oturur, bir türkü tutturur yavaş yavaş mırıldanırken türkünün akışına göre ellerini oynatırdı. Çavdarlı köyünün evleri pek dağınıktı. Bir ev burada, öteki ev karşı tepenin yamacındaydı. Cennet'in dayısının çocukları, Cennet'in de kardeşleri yoktu. Bundan ötürü Cennet arkadaşsız ve akransız bir dağ kızı olarak büyüyordu. Dayısı seyrek uğrardı. Cennet'in çocukluk arkadaşları birkaç davar, bir eşek, dağlar ve dağların yamaçlarında çiçekler ve kuşlardı. Cennet'in evi bir uçurumun kenarındaydı. Aşağıda bir akar vardı. Evden deniz gözükmeydi. Ama ırmağın suyu, bir tepeler zincirinin ardında denize kavuşurdu. On iki yaşında Cennet'in nerede oynamakta olduğunu, annesi sesine kulak vererek anlardı. Çocuk, hiç türkü işitmemişti ki, bir türküyü öğrensin. O, türkü söylemesini akanın şarıldayan sularından, kuşlardan öğrenmişti. Kimi yol yamacın bir yanından sesi ince ince sağa sola savsalar, sonra göğe bakarak uzun bir ötüşle, tutuktan kurtulur sanki, bir gökkuşağı gibi tize yükselir, yükselir sonra içten bir inleyişle inerek yavaş yavaş dînerdi. Annesi, "Kız tepede kendi kendine oynuyor" diye düşünürdü. Kimi yol da ipe dizilmiş bir sıra çingırağın sallanışı gibi çıl bir gülüş tuttururdu. O zaman da Kezban, "Bizim kız ırmak kenarında eğleniyor ellem" diye düşünürdü. Cennet Kız pınardan dönünce mutlaka bir dağ yamacını andırırdı. Yamalı ve yırtık pırtık üstbaşına ve saçlarına ta onca çok çiçek takınırdı.

Ama sakın ha! O, pûf denince belki kırılıverecek bir çitkırıldım sanılmasın. O küçük yaşta bile hele orağı eline almasın bir. İki güçlü erkeğin bi-

çebileceği ot elindeki orağın güneşte birkaç çakışıyla yerlere seriliverirdi. Çok köylüsü eşeği yüklerken, Cennet'in kuş tüyüymüş gibi kaldırdığı yükü, eşeğe ancak ıhlaya ıhlaya sarabilirdi. Tarlada toprakla uğraşmaktan ötürü kat kat nasırlıydı elleri, ama nurlu ve tatlı bir duruşu vardı, dizlerinin üstünde. Bakışı dalınca türküsünün uzaklarına, yalın ayaklarının da öyleydi duruşları.

Apaçık göktü sanki masumluluğu. Yüreği başkasına değgin bir kurnazlık ve hınzırlık fiskeşiyle bile olsun gölgelenmiyordu. O cana yakın, o çocuk yüzüyle dört yanına bakınca, sanki bütün varlık masumlukla aydınlanırdı. Hep gülümserdi. Yaşama sevinci içtenliğinden ötürü, yalnız dudaklarıyla değil, tepeden tırnağa bir gülüş oluyordu kimi yol. Doğanın çiçeğine, kuşuna, ağacına, toprağına, rüzgârına olanca cömertliğiyle kendini dağıtıyordu. Kendini böyle sağa sola dağıttıkça tadına varılmaz bir mutluluk, esenlik duyuyordu. O esenlikle çayırar üzerinde bir tombalak kılıyor, sonra havaya hopluyordu. O sevinçle hoplayınca çevresindeki dağlar, sanki onun dansına uyarak çömelip yere diz vuruyorlar, o çömelince dağlar olanca yüksekliklerince havaya hoplayıp ona "Ya-şa!" diye bağınıyorlardı kendi sevincinin çınlayan cılgılığıyla.

İmdat'ı seven ve ona yataklık eden köyler, her ne kadar geniş bir çevreye yayılıyorlar idiyse-ler de, yakıcı bir yaşama özleyişi onu uzaklara itiyordu. Haniydi o başını alıp gönlünce dere tepe gezip tozduğu günler? Bulunduğu yerde yatmak zoru, tutsakmış gibi içini daraltıyordu. Onun için bir gün içinde bulunduğu çevrenin sınırlarını aştı. Hep ıssız yollar seçiyor, kalabalık köylere yanaşmıyordu. Böylelikle dost köylerden epeyce uzaktı. Bir pınarı geçti, suları yüzüne çaldı. Dik bir yamacı tırmandı. Yamacın raf gibi çıkıntısına varınca, bir davar ağılına bir de köy evine rastladı. Evin önünde sık çalılıklar vardı. Onların arasına gizlenerek evi gözledi. Evin önünde birkaç davar geviş getiriyordu. Evin kapısı açıktı, içerden bir kadın ya da bir kız sesi tatlı tatlı mırıldanıyor-

du. İmdat, evde kız mı kadın mı, ondan başka kimse olmadığını anladı. İçinden, "Artık bıktım canımdan, vururlarsa vursunlar" diye düşünerek bir davarın iki ön ayağını tutup kaldırdı. Tam o sırada saçına başına çiçekler takılmış bir kız peyda oldu kapıda. Kız gülümsüyordu, Cennet'in apaydın gülümsemesi yüzünün çevresine aydınlık yedi elvan gelin kuşağı doluyordu İmdat'ın gözlerinde. Ne güzeldi! Ne güzeldi! İmdat hayran hayran bakakaldı. Günlük güneşlikti ama gün bir kat daha aydınlandı. İmdat, ne yaptığını bilmeden Cennet'in önünde bir iki adım attı. Davarı yere bıraktı. İmdat, onun gülümsediğini gördükçe içi açılıyor, o da gülümsüyordu. Asıl tuhafı, ilk kez gördüğü bu kıza hiç yabancılik duymuyordu. Ona,

"Benimle beraber gelsene!" dedi. Deyince de bu dediğine kendisi de şaştı. Sanki bunu diyen kendisi değildi de, bir başkası, ama ta içinde olan ve şimdiye kadar seslenmemiş olan bir iç kendisi!.. Cennet,

"Peki gelyorum!" dedi. Ve ona doğru yürüdü. İmdat şaşaladı. Alışmış olduğu dünyada bu olmazdı. İçindeki sevinç harlayışında başı dönüyordu. Dört yanındaki dağlar, ağaçlar, topraklar, basbayağılıklarından oldular. Bambaşka oldular. Beraber gülüyorlardı. Döndü baktı ona. Kız gülümsüyordu, kızın gülümseyişinden kendisinin de gülümsediğini anladı. Kıza,

"Adın ne?" diye sordu. Kız yürürken yolda, yanı başındaki bir yabancı çiçeği koparıp da ona verirken:

"Cennet" dedi. İmdat'a sesi bir türkû gibi geldi. O da,

"Benim adım İmdat" dedi. Yürüyorlardı. İmdat'ın köyleri çevresine ormanlıklara daldılar. Gözleri, dudakları hep gülüyordu. Onları bir gören olsaydı, mutlaka dünyanın ve evrenin gençliğinin nasıl olduğunu onlarda görürdü. Ormanlığın içinde konuştular. Birbirine dedikleri, rüzgârda ağaçların birbirine fısıltısı kadar temiz ve doğaldı. Saatler geçti, sönen gün ışığı, dağ tepelerin-

de gecikiyor, kızarıyordu. Ama o ışıktaki bir elveda çeşnisi vardı. Karanlık oldu, bir hüyük kuşu uzun uzun öttü, sanki ayı çağırıyordu. Bir dağ ardından kocca bir ay fırladı, çıktı. Ta neden sonra İmdat'la Cennet'in ay aklı için beraberce yürüdükleri görüldü.

O gün akşamleyin Cennet'in anası dönünce, kızı evde bulamadı. Kız dağlarda geziyordur, diye tasalanmadı. Ama güneş batıya iyiden iyiye ağıncı meraklandı. Dışarıya çıkıp sağa, sola ünledi. Çoğu kez dağlarda gezerken ona böyle ünler, onu çağırırdı. Hemen uzaktan onun sesi uzun uzun gelirdi. Ama bu kez çağırışı öksüz kalıyordu. Kezban gidip kardeşine haber verdi. Evleri uzaklarda olan köylüler de Cennet'i aramaya katıldılar. Meşalelerle ırmağı aradılar. Her bir yerde Cennet'in ne ölüsünü, ne dirisini bulamayınca jandarmalara haber salındı. Ertesi gün de arama taramalar bir sonuç vermedi. Kezban baci durup durup düşündükten sonra başını kaldırıyor ve kendisine "Başın sağ olsun" demeye gelenlere,

"Sağ olmasına sağ. Ama deli kıza bir şey olmadığı içime doğuyor. İçimde bir ses, kız dıpdiri çıkacağı diyor," diyordu. Gelenlerse onu yalanlamıyorlar, ona,

"İnşallah yanılmazsın Kezban baci" diyorlardı.

Aradan on gün kadar geçince Cennet eve çıkageldi. Kezban onu dıpdiri görünce, sevinçli günlerce çekmiş olduğu tasa ve üzüntünün acısını unutturdu. Cennet İmdat'la evlendiğini ve dayısıyla annesinin merak etmemeleri için haber vermeye geldiğini söyledi.

Dayısı da onu diri görünce sevindi. Ama çekmiş olduğu üzüntüyü düşününce Cennet'e birkaç tokat patlattı. Enikonu da bağırdı:

"İmdat denilen anlı sanlı bir haydutla evlenilir mi?" diyordu. Kız, dövüldükçe gık demedi. Hiç ses çıkarmadı, ama İmdat'a haydut denmesine karşı koydu,

"Hayır haydut değil, davarın birini götürmek üzere ayaklarından tutmuştu. Beni görünce bir

tuhaf oldu. Bana kimsenin bakmadığı gibi baktı. Hemen tuttuğu davarı önüne getirdi ve bıraktı. Dönüp gitmeye kalktı. Ama gidemedi, döndü tekrar bana baktı." dedi, durdu. Ağır ağır soluk alıyordu. Anasına döndü,

"Ne bileyim ana? Benim erkeğim olacak adamla karşılaştığımı anladım. Eğer gitmek üzere yürüseydi de dönmeseydi, ona, beni kaçır, diye bağıracaktım. Sen ve dayım yoktunuz. Burada olseydiniz, onu kaldırıp önünüze getirecektim. İşte bu adam benim erkeğim, diyecektim size. Yoktunuz, ben de yürüdüm gittim" dedi. Dağ kızı solu-ya soluya, dayısına döndü, ona,

"Vur dayı! Hakkındır! Ama İmdat'a haydut deme," dedi. Durmuş dayı, kuzu gibi uysal ve tatlı kızın durup dururken apansızın bir pars, bir kaplan kesilivermesine şaşıtı. "Allah Allah!" dedi. Ama eli varmadı artık kıza vurmaya. Hatta, öfkeli bakışının zehirine bir kıvançtır sıcak sıcak akıp katılıyordu. Katıla katıla gülesi geldi. Ayıp olacaktı bu yaşında "rezilliğin" böylesine gülüp geçmek. Kızması gerekiyordu. Onun için Allah Allah!.. diye diye yaşlı başlı haysiyetini korumak için başını alıp dağ kızının önünden, kaçtı denmemesi için yavaş yavaş çekildi.

Cennet'in köye geldiği Çavdarlı'da duyuldu. Onun dedikodusu her yana dağıldı. Cennet'in dönüşü haberi köyden köye duyula duyula, eninde sonunda Dömberekoglu Hacı Hurşit'in kulağına vardı. Herif küplere bindi. Soluğu vilayette aldı. "Nasıl olurmuş böyle iş!.." dedi. "Bu İmdat denilen haydut takip edileceğine, elini kolunu sallaya sallaya geziyor. Dilediği kıızı dağa kaçırıyor. Bu rezalete bir son vermeli" diye bağırip çağırdı. Jandarmalar Çavdarlı'ya geldiler. Cennet'i alıp vilayette götürdüler.

Kızı ite kaka sorgu yargıcının önüne çıkardılar. Orada da ona, "İtoğlu it, haydut İmdat tarafından nasıl kaçırıldığını söyle!" dendi. O da,

"Kaçırılmadım, kendiliğimden gittim" dedikçe, onlar,

"A domuz kız, yalan söylüyorsun" diye üzeri-

ne sille, yumruk ve tekmeyle çullandılar. Ama Cennet'ten bir "Vişş!" bile çıkmadı. Onun çeneleri sanki çeliktendi, çelik kilitle kilitlenmişti. Saldırıları bir iki dişini kırdılar. Ama kız gene de onlara alt olmadı. Ağzından kanla karışık diş parçalarını, onu yumruklayanların suratlarına tükürdü. O da yumrukla, tekmeyle karşı koydu. Eli balta sallamaya yatkındı Cennet'in... Baltanın sapına avcuna tükürerek bir yapışmasın, dallı budaklı koca ağaç çarçabuk şu kadar eşek yükü kesilmiş odun olurdu. Tarlaya çapayla bir dolanmasın, bir dönüm toprak hemencecik bulgur gibi ufalanırdı. Şimdi kuzu gibi Cennet, yırtıcı bir pars olmuştu. İlk kanın tadını alan kaplan gibi paralayıcı pençe ve diş olmuştu. Çünkü o kanı değil, sevgiyi tatmıştı. Bu herifler de İmdat'a sövmüşlerdi. Yırtılan üstbaşlarını düzeltmeye uğraşırken birbirine "Cennet'miş! Ne Cennet'i Cehennem bu yahu! Şu elbiseme bak, ne halde" diyorlardı. Beyaz kâğıtların üstüne kara kara yazdılar. Sonra imza yerine, "parmağını bas" dediler. O da kâğıdın nenin nesi olduğunu bilmeyerek parmağını bastı. Vilayet merkezinde ağalar dalkavuşu, avuç içi kadar tek yaprak bir gazete basılıyordu, haftada bir kez. O gazete şu yalanları bastı:

"ŞERİR İMDAT'IN ZORLA DAĞA KALDIRDIĞI ÇAVDARLILI CENNET KONUŞTU"

İlçemiz dağlarında aylardan beri dehşet saçan İmdat Efe'nin yanından kaçan 14 yaşındaki Kezban kızı Çavdarlılı Cennet, jandarma karakolunda sorulan sualleri cevaplandırmıştır. Çavdarlılı Cennet, kaçırılması hadisesini şöyle anlatmıştır:

'Evimizin avlusunda yalnızdım. Avludaki davar gübrelerini süpürüyordum. Uzun boylu çizmeli bir adam geldi. Bir kolu çolaktı, koltuğunun altında bir tüfek taşıyordu. Davarlarımızdan birini ön ayaklarından kavradı. Çıkıp gidecek oldu. Döndü, davayı bıraktı, bana uzun uzun baktı, korktum. Bana, 'Düş önüme', dedi. Beni önüne kattı. Avludan çıktık. Köy ardındaki dağa doğru yürüdük. Sık ormanların içine girdik. Orada beni

kendisine karı yaptı. Ondan sonra da evimize kaçınıca dek, her gün beni karısı gibi kullandı.

Efe'nin üzerinde iki altın vadi. Sık sık altınları boynuma takıp, 'bak sana ne güzel yakıştı' derdi. Bazı dağ köylüleri, onu çok seviyordu. Onlar jandarmalar hakkında bilgi veriyorlardı ona. Fakat hiçbir köyde kalmıyordu. Soygun yapacağı zaman, beni yere yatırıp elimi kolumu bağlar, sonra beni bir ağaca kaldırıp götürür, beni ağaca bağlardı. On on beş gün sonra artık köyümüze kaçtığım güne kadar, beni hep böyle bağlar gıderdi. Ben gece kaçmak istiyordum. Ama Efe'nin uykusu çok hafıftı. Ben kaçarken çıt da olsa hemen ayağa fırlar, kimdir o diye seslenir, dört yana bakardı. Kaçtığım gece çok rakı içti. O gece ağır ağır soluyordu. Rakı içerken beni bağlamasını unuttu. Uykusu o gece ağır diye içime cesaret geldi. Yalnızdan ayrıldım, yavaş yavaş, ondan enikonu ayrılınca koşa koşa köyümüze vardım.

Cennet Kız'ın muayenesinden sonra, kız ailesine teslim edilmiştir. Jandarma bölükleri artırılarak İmdat Efe'nin takibine devam edilmektedir."

Evet Cennet ailesine, yani anası Kezban'a getirilip verildi. Kezban kızını görünce "Seni ne hale sokmuşlar!" diye ağladı. Sonra arasıra, bir şeyi merak ediyordu ama, sormasına sıkılıyordu sanki, kızına tuhaf tuhaf bakıyordu. Kadın birkaç gün sonra dayanamadı, baklayı ağzından çıkardı. Cennet'ten aldığı cevap şu oldu:

"Ana, beni karşında diri görüyorsun ya, benim diri olmam senin sorduğunun cevabıdır. Beni öldürebilirlerdi, büyük laf söylemeyim ama, kötü muratları olsaydı ona eremezlerdi."

Cennet annesinin yanında beş on gün geçince, gözlerinde İmdat fena tutmaya başladı. Hele geceleri gövdesinin deliliğini kontrol edemiyordu. Bir yandan bir yana kıvranıp duruyordu. İmdat'ın okşayışını arıyordu. Gözlerine yaşlar doluyordu. Bir yarenliğin ortasında -hem de can sıkıcı değil, ama ilginç bir yarenlikle- birdenbire kendisine konuşulduğunu unutuyor, akli ta uzaklara kayıyordu. O zaman sesine de yüzüne de bir tatlılık

yaylıyordu. Bir gün dayanamadı gayri, İmdat'ın mağarasının yolunu biliyordu.

Mağarasında değilse, harman bekçileri için yapılmış kulübelerin birindeydi. Onu nasıl olsa arar bulurdu. Cennet, İmdat'a gider ve onu ararken zaptiyeler tarafından görölmekten çok korkuyordu. Çünkü onu gören zaptiyeler, İmdat'ın yerini öğrenirlerdi.

İmdat'a giden yolun öncesi çok engebeli ve yer yer ağaçlıktı. Sonrası kır kıraçtı. Orası, yeryüzüne yabancıydı sanki. O dağ taş kargaşalığı başka bir dünyadan, uzak bir yıldızdan yıkılaboymuş gibiydi. Şurada ayak üstünde üç hörgüçlü bir fil gibi yükselen koca koca dağ parçaları görölüyor, orada kayalar arasında kıvrır kıvrır kıvranan geçitlerden geçiliyordu. Çevresini yadırgayan bir dağ taş çıldırışıydı o yer. Ama ötede beride tarıma elverişli yemyeşil yerler de eksik değildi. İmdat, kara keçilerin uçurumlarda sıçraya sıçraya uğradıkları iki merayı ve keçilerin oralara nasıl çıktıklarını görmüştü. Köylüler harman zamanında tarlalarını geceleri beklemek için çitten ve ottan kulübeler yapmışlardı. İmdat o kulübelerde yatmazsa o mağaraların birinde barınırdı. O mağaralar, çalıcırpı ve başka yeşilliklerle örtölüydü. Ve sanki yeryüzünü unutmuş hoş köşelerdi. Bir de önlerindeki geniş bir alanı, ta yukarıdan göz altında bulundurabilirlerdi. İşte bunlar, İmdat'la Cennet'in düğün odalarıydı ve evleriydi.

Cennet sabahleyin yola düzöldü. Ağaçların içinde dört yanını can kulağıyla dinledi. Çıt bile yoktu. Bu iyiydi, ama biraz ilerleyince bir takırtı duydu. Acaba toprak kayması mıydı o? Hani sıçakta kuruyan birkaç avuç toprak, durup dururken yamaçtan aşağıya bir takırtıyla kayıverirdi ya. Yoksa bir insan adımı mıydı? Cennet'in yüreği ağzına geldi korkudan. Kız, bir kovuğa büzölüp sığındı. Epeyce bekledi. Kolları bacakları ağrımayaya başladı. Takırtıyı gene derin bir sessizlik izledi. Belki takırtıyı geçen bir karaca yapmıştı. Yavaş yavaş kovuğundan çıktı. Dalların gölgesinde birkaç adım attı. Ama ağaçların altından açığa çık-

madı. Ne olur ne olmaz, görölmek istemiyordu. Ağaçların dallarında birkaç yeşil arı kuşu gördü. Kondukları yerde düşünüyormuş gibi duruyorlardı. O çok ürkek kuşlar, orada bir tehlike görmüyorlardı ki, oradaki dallara konmuşlardı. Sonra gökte bir atmacanın çark ederek alçakta uçmakta olduğunu gördü. Yere bakıyordu, mutlaka bir yılan ya da tarla faresi kolluyordu. Yakında bir insan olaydı, korkar yaklaşırdı. Kız doğayla yaşayan doğa yavrusu olarak kuşlardan güven aldı. Dımdık yürüdü. İmdat'a gidişinin her dakikasında belki bir yıl yaşıyordu, yaşantı hızıyla. Uçurumların önüne gelmek için suların kararmasını beklemeyecekti. Çünkü İmdat mağarasından aşağısını gözlüyorsa, Cennet'i alacakaranlıkta kolay kolay seçemezdi. İmdat'ın göz yayılımına gündüz gözüyle girmeliydi. Yol uğrağından uzak yerlerden ıssızlık içinde yürüdü. O kımsesizlikte İmdat'a yaklaştıkça adımlarının çabasından ziyade sevincinin hızıyla uçuyordu.

Köyde ağaçların canlı olduğu, her ağacın bir peri kızı olduğunu anlatırlardı. Her peri kızı ağacın gövdesinde saklanır, geçen yolcuya sezdirmeden gövdesinin kabuklarını aralayarak bakardı ona. Sonra peri kızları birbirine yavaş yavaş seslenirler, rüzgârla birbirlerine fısıldaşırlardı.

Fısıltılar arasında Cennet, uçurumun önüne vardı. Uçurumdan sert ve seçinli bir ısıklık çınladı. Cennet ıslığı iyi tanırdı. Hemen uçurumdan aşağı birinin acele inmekte olduğunu gördü. İmdat'ı inen. Ona,

"İnme ben geliyorum!" diye bağırdı. Cennet'in bağıırışı, İmdat'ın kulağına -uzaklıktan olacak- ücra bir kuşun uzun uzun ciyli... ik etmesi gibi çalındı.

İmdat'ı hemen herkes seviyordu, önceleri ona seyrek seyrek iş verirlerken, şimdi onu doyuracak kadar iş ismarlıyorlardı. İmdat, mağarayı enikonu döşemişti. Bir de bağlama almıştı. Dinlenmek için onu arasına zimbırdatırdı. Köylülerin söylediklerine göre onun peşine düşen zaptiyeler olsaydı, köylüler onlara herhalde rastgelirlerdi. Sanki hü-

kümet İmdat'ı unutmuştu. Onun için Cennet sık sık annesine uğrar, bir gece kalır, heybesini doldurup sırtlar, mağaranın yolunu tutardı.

Ama bir gün karnında bir çocuğun oynadığını sevinçle duydu. Kadınlık utancı mı ne? Her neyse, Cennet mağarada, İmdat'ın önünde doğurmak istemedi. Doğumu yaklaşıncı Çavdarlı'ya annesine gitti.

Bir sabah erken, gün doğmak üzereyken, Cennet'in doğum sancıları tuttu. Tan ışığını yükseklerden kapan altın bulutlar, güneye doğru gök yolculuklarına giderken Cennet doğum işine girdi. Göğün bir ucundan öteki ucuna dek, günün müjdeleyen bir tatlılık vardı. Cennet çocuğu doğurdu. Çocuk erkekti, akarda yuvdu. Çocuğu doğururken ağaran o ilk gün, Cennet'e güzel günlerin en güzeli oldu. Çocuğu göğsüne bastı, memesinin ucunu çocuğun dudaklarına verdi. İlk önce çocuk almak istemedi. Ama az sonra açlıkla gırl gırl emmeye koyuldu. Yüzü kızardı, uyudu. Ta yükseklerde bir kartal yapayalnız uçuyordu. Cennet'in bakışı ta yükseklerde kanat üstünde duruyor gibi uçan kartala takılakaldı. Gözleri gökteki kartala bakadururken yüzü de mutluluğun hayranlığıyla aydınlanıyordu. Koynunda uyuyan çocuğuyla Cennet de güneşte uyuyakaldı. Her ne kadar yüzeyde bir tehlike görünmüyor idiyse de, İmdat dağdan inmiyor Cennet ona gidip sık sık kalıyordu. Bu durumları doğal değildi. Ama yine de mutluydu ikisi de.

İmdat'ın evlendiği, hatta bir çocuğunun da olduğu kulaktan kulağa fısıldana fısıldana yol aldı ve ağaların kulağına varınca kızıl kıyamet koptu. Ağalar birbirine düşman idiler. Ama halktan biri ağaların birine baş kaldırınca, onu ezmek için hep birleşirler, bir olurlardı. Ağalar bunca çaba harcamışlardı, bu çabalar sayesinde İmdat'ın çoktan öldürülmüş olduğunu sanıyorlardı. Bu anlı şanlı ağaların her biri, şaka değil kırk elli köyün haraç keseni ve alı kıranı, ulu eşraflarındandı.

Vilayet ve jandarma görevlileri bu ulu ağaların sözlerine kulak asmayarak, onları elalemin gözlerinde gülünç düşürsün ha? Bu kadar olur mu yahu? diye tepinip bağıldılar. Şimdi hele bu eşraf bir parmak kaldırıncı, valisi, kaza kaymakamı, yargıcı ve jandarma komutanının nasıl yer değiştirdiklerini görsünlerdi bir! Ağalar, işler böyle giderse partiyi desteklemeyeceklerini, Ankara'ya bildirdiler. Ankara'nın etekleri tutuştu. Ankara'dan vilayet jandarmasına gelen pek tuzlu ve biberli zapartalardan vilayet ve jandarma görevlilerinin suratları yaşlı baykuş suratları gibi ciddileşti. İmdat haydudunun öldürülmesi için kesin emirler verildi.

Köy çeşmeleri hoş yerlerdir. Çavdarlı köyü ne kadar dağınık olsa da bu çeşmesi, hayvanları sulamak için koca bir yalağı, onun yanında da daha küçük yalıkları vardı. Bütün köy kadınları ya su almak için, ya da çamaşır yuvmak ve tokaçlamak için oraya uğrarlardı. Köyde ve köy dolaylarında olan bitenler, hep orada konuşulurdu. Orası dedikodu yeriydi de.

Kezban ninenin evinin altında suyu duru bir akar tıngırdadığı halde, sıcakkanlı ve sıcak gülüşlü kız olan Cennet'e, arasıra çeşmebaşının insan civıltısına katılması gelirdi. Cennet, çeşmebaşındakilerce her zaman hoş karşılanırdı. Onların arasına girince herkesin çenesi çözülür, gönlü açılırdı. Ama son sıralarda Cennet'i görünce, herkesin sustuğunu ve ona acıyan gözlerle baktıklarını gördü. Bu, acayibine gidiyordu. Onlara,

"Ne oldunuz yahu? Ne var? Yüzleriniz yas akıyor!" diyordu. Onlar da ya birisinin hastalığından, ya da birisinin ölüm yıldönümünü olduğundan tasalandıklarını söylüyorlardı. Ama onları öyle görünce Cennet'in gönlüne bir uğursuzluğun soğuk gölgesi düşüyordu.

Köyde iki deli vardı. Arasıra onlar da çeşme başına gelirler, kadınları kızları dinlerlerdi. Delilerin birisi parası olunca, mutlaka ta kazaya dek taban teper, ne kadar parası varsa hepsiyle mum satın alır, gider Kadifeli Dede'nin türbesine yakar-

di. Namaz saatlerinde mescidin kapısında çömelir, birisi elini başına koyup onu okşarsa hüngür hüngür ağırdı. Bu deliye Mumcu Ahmet derlerdi. Öteki deli sabah uyanır uyanmaz, çeşmeye uğrayıp su içer, sonra köyden çıkar köy kenarındaki sık çalılıklara gizlenir, köye giden, ya da köyden çıkan olursa, uzun saplı bir ağaç dalına ata binermiş gibi binerek, çalılıklar arasından sanki dört nala gidiyormuş gibi apansızın çıkar ve bir toz bulutu içinde çeşmede duyduklarını söyler, sonra atın ardına vuruyormuş gibi, kendi kışına elindeki değnekle vurarak, gene çalılıkların arasına gizlenirdi. Ona da köyde Çalıcı Muhsin derlerdi. Bu iki deliler de köylülerce kutsal ve evliyalığa ermiş sayılırdı.

Bir gün Cennet gene çeşmeye uğradı. Delilerin ikisi de oradaydı. Cennet'i görünce Mumcu Ahmet hıçkırığa hıçkırığa ağlamaya başladı. Sonra da acılı bir sesle:

"İmdat'ı jandarmalar öldürüyor," diye bağırdı. Kadınların çoğu hep birden bir çığlık salarken, birkaçı da Mumcu Ahmet'in üzerine davranarak ağzını elleriyle kapamaya uğraştılar. Çalıcı Muhsin ise hopluya zıplaya kahkahalar salıveriyor ve o da,

"Aman ne iyi ediyorlar, İmdat'ı öldürüyorlar!" diye olanca sesiyle bağıırıyordu. İmdat'ın adını duyunca Cennet'in gözleri şımşek gibi çaktı. Çeşme başındaki kadınlar, Cennet'in oradaki o bakışını ölünceye dek unutamayacaklarını sonradan söylediler hep. O bakış, bıçak gibi yüreklerine işlemişti. Yıllarca sonra onu anlatırken gözleri doları. Deliler öyle bağıırınca, Cennet her şeyi anladı. Yüzü yaş kesildi ve apak mermer gibi soldu.

Cennet, hiçbir şey söylemeden annesine varınca çocuğu öptü. Orada gözünden bir iki koca gözyaşı boşandı. Çocuğu, "zavallı yavrucak" diye annesinin kucığına bıraktı. Annesi,

"Cennet, gitme yavrum!" diye bağırdı. Ama dinleyen kimdi? O üç sözün söylenmesi bitmeden Cennet çıkıp gitmişti bile. Hızdan gözü görmüyordu, derisini dalda budakta yırttığını duymuyordu.

Dayısının evinden, dayısının tüfeğini, cephanesini kaptı. Ağaçlıklı, açıkıklı yamaçları aşarken güneş iyiden iyiye batıya kaydı. Uzaktan donuk donuk tüfek sesleri geliyordu.

İki üç günden beri olaylar pek hızlanmıştı. İmdat, o gün uçurumun dolaylarında tek tük gidişip gelen jandarmalar gördü, iyice işkillendi. Ama jandarmalar silahsızdı. Hem de kendi özel iş güçleriyle uğraşanların hali vardı onlarda. İmdat kendi kendine, "İmdat, amma da boşu boşuna tasalanıyorsun. Bir şeycik yok, üzülme be kardeşim!" diyordu. Ama kendisini ne denli avutuyor idiyse de, bu jandarmaları görmezden önceki iç dirliği kaçmıştı. Güneş batınca ne de olsa ayaz oluyordu. İmdat, mangalda ateş yaktı. Bağlamasını aldı. Türküsü acıklıydı, ama gene de hoştu. Yavaş yavaş dindi. Gözleri sönmekte olan bir kordan angılanarak kırpıkları arasında iki kıvılcımdı sanki. Yüzünün acı bir edası vardı. Yüzü bir şeytanın yüzünü andırıyordu. Ama bıraktığı bir Cennet'i için için özleyen bir şeytan. Onda ta derinden bir şey, bir çocuk ağlıyordu. Dışarıdan hafif bir tıkırtı duydu. Ayağa davranıp tüfeğini kaptı. Dışardaki karanlıktan "Selamınaleyküm İmdat evlat!" diye bir ses geldi. İmdat, o sesi tanıdı, tüfeği tuttuğuna utanarak onu bıraktı. Cevap olarak selam verirken kibrit çakıp yağ kandilini yaktı. Loş ışıktaki yüzü yaşlılık buruşukluğuyla çapraz kıyılmış bir yüz göründü. Esmer yüzünde apak burma bıyıklarıyla, gür karbeyaz kaşları gözünü çekişiyordu. Yanında yine güngörmüş bir ihtiyar daha vardı. İmdat'ın önüne çömeldiler. Bir şey demeye gelmişlerdi, ama diyeceklerinin hiç de hoşlarına gitmediği besbelliydi. Yine selam verdikten sonra ilk giren sanki yüksek bir dağı aşmaktaymış gibi soluyarak söze başladı: "Bak İmdat evlat! Sana kötü haberler getirdik. Kazada, vilayetin her yanında jandarma toplamışlar. Niyetleri seni diri, ya da ölü tutup götürmekmiş. Şimdi buraları sarıyorlar. Bu yanımdaki İsmail çavuşla sana haber vermeye ve seni kaçırmaya geldik. Şimdiden tezi yok, sana yörük bir at hazırladık. Sıyrılıp kurtu-

lursun bızce, Cennet'i ve çocukları merak etme. Varacağın yere varınca buraya bildirirsin. Onlar da gelir sana kavuşurlar," dedi, sustu. İmdat,

"Kadir Çavuş, bu söylediklerin kara haber olmasına kara haberdır. Ama bu sonucun olasılığı her zaman benim usumdaydı. Yalnız son zamanlarda kimi kez ağaların beni unuttuklarını umuyordum. Ama ağalar hiç unuttur mu? Çocuklukta, sanatımı yaparım, sanatımı ilerletir yaşarım, derdim. Güzel şeylerin ustası olmayı umuyordum. Vay anasını! Ümdüğüm neydi! Bulduğum nedir? Alnımın teri, alnımın kara yazısı oldu. Burada peşime çokluk düşülmediği zaman, kaçmayı tasarlamadım değil, tasarladım. Ama burada sizlerin beni tanıdığınızı, sevdiğinizi düşündüm. Buradan kaçınca beni tanımayanların arasına düşeceğimi düşündüm. Onlar beni tanıyana dek tutulacağımı, tutulunca da ağaların kurbanlık koyunu gibi asılacağımı düşündüm. Öyle soğuk soğuk asılmaktansa kaçmamaya, ama vur patlasın çal oynasın, sıcak sıcak dövüşerek ölmeye karar verdim. Yalnız bir günah işledim. O da Cennet'le evlenmekti. Ama insaf edin be Kadir Amca! İsmail Amca, ben de insanım. İşte! Sevdim! Onun da başını yaktım ellem. Sizden bir dileğim var. Bana karşı neler hazırlandığını ona bildirmesinler. Bu hazırlananları Çavdarlı'da duymasınlar. Duydularsa aman Cennet'e bildirmesinler. Ondan gizlesinler. Böylece Cennet'in de başı yanmaz barı, kurtulur. Bir de bana yardıma kimse gelmesin. Çünkü bana yatakçılık ettiler diye, onların da canı yanar. Sen Kadir Amca, Bağdat'ta askerlik ettin. Sen de İsmail Çavuş, Çanakkale'de çarpıştın. Celladın önüne kuzu kuzu boynunu uzatmaktansa, dövüşerek bu haksız dünyadan ayrılmanın yeğ olduğunu bilirsiniz," dedi. Ayağa kalktı, iki ihtiyara birer birer sarıldı, onlara,

"Benim sizde hakkım varsa ki yoktur, onları helal ediyorum, asıl sizin ve dolaylardaki hemşehrilerimin bende hakkınız var. Ömrüm olaydı, o hakkı öderdim," dedi. İki ihtiyar asker ağlamadılar, ama bıyıkları duyguyla titredi. İsmail Çavuş,

eli titreye titreye kuşağının içinden, belki lazım olur, diye beş on Martin kurşununu çıkarıp verdi. Helalaştılar. Onlar ayrılırken, İmdat meşin kılıfını kendisinin işlediği kamasını çıkarıp çavuşlara verdi ve,

"Bunu Cennet'e verirsiniz. Büyüyünce oğlum Selim'e versin," dedi. Çavuşlar ayrıldılar.

İki ihtiyar hemen Çavdarlı'ya gidip, oranın yaşlılarına, olup bitenlerin Cennet'ten gizlenmesini sıkı sıkıya salık verdiler. Çavdarlı'ya bir ölüm yası çöktü. Ama karı kızan herkes, içi yana yana ağzını tuttu. Ama laf o iki delinin ağzından çıkmıştı.

Ertesi gün İmdat'ın uçurumdaki mağarası, sanki her günden daha ıssızdı. Hanı araba çeken bitkin hayvanlar olur, ayağı kayar düşer. Kalkacak dermanı yoktur. Başına üşüşürler, kalkması için biri kuyruğundan çeker, öteki rasgele tekmeleler. Ölürken hayvanın göğsüne bir bakışı vardır: "Beni niye yarattın" dermiş gibi. Mağaranın kenarında oturup bakan İmdat'ın gözlerinde de öyle bir acı bakış vardı. Bir gün önce Kadir Çavuş'a şöyle böyle anlatmıştı, ama içinde her şeye karşı bir umut vardı. Sanki Cennet'le beraber yaşayacak, çocuğunu büyütecekti. Bu umudun boş olduğunu biliyordu. Dünya ama ne güzeldi! Böyle düşünürken bir tüfek patladı. Onca apansızın idiydi ki, kulağının dibinde bir top patlamışmış gibi sarsıldı. Bir kurşun, tam yüzünün yanındaki toprağa gömülürken, üstünü başını toz toprak etti. İmdat, hemen yere yamyassı yattı. Tüfeğini eline aldı. Artık dört yandan yüzlerce tüfek gümlemeye koyuldu. Çoğu kurşunlar mağaranın yanındaki kayalara şaklıyordu. İmdat da önündeki karanlığa, rasgele ateş ediyordu. Arasıra, "Teslim ol, İmdat!" diye bağırıyorlardı ona. O cevap vermiyor, ateş ediyordu. Mağarada burgaçlanan barut dumanının içinden kurşunlar gelip geçiyordu. Dışardan durmamamacasına ateş ediliyordu. Mağaranın ağzındaki çalıların dalları kırılıyor, yapraklar uçuşuyordu. Barut dumanı İmdat'ı fena susatıyor, sürünüp sürünüp testiden su içiyordu...

Cennet fırtına gibi koşuyordu. Yüreği İmdat'a bir varabilsem! Onu dünya gözüyle bir görebilsem, diye göğsünü çatlatırcasına çat çat çarpıyordu. Karanlıkta görülmüyordu Cennet. Dağlar fişyuu, fişyuu diye tüfek sesleriyle angılanıyordu. Cennet mağaraya baktı, oradan arasına alev dilleri çakıyordu. İçinden,

"İmdat diri daha. Bir yetişebilsem! Dünya gözüyle bir görebilsem," diye sevinliyordu.

Mağaranın yolunu biliyordu. O patıkamsı yoldan kaç kez keçi gibi seke seke inip çıkmıştı, ayak ve yürek hafifliğiyle. Bir süre ateş kesilir gibi oldu. Cennet de jandarmaların aralıkla sıper aldıkları yere varmıştı. Burada gürültü etmeden sürünerek uçuşuma çıkan yola varmalıydı. Cennet jandarmaların arasından kayarken bir jandarmanın arkadaşına,

"Bu böyle olmaz. Herifli böyle haklayamayız. Ya ayı ininde dumanlarmış gibi mağarasından çıkmaya zorlamalıyız herifli, ya da mağarasında açlıktan gebertmeliyiz. Şimdiye dek dünya kadar cephane yaktık. Yakacak bir kurşunumuz kalmadı yahu! Herhalde kumandan paşa cephane getirecek ellem" dediğini işitti. Cennet'in etekleri sevinçten zil çaldı. İmdat'a varıp beraberce kaçmak umudunun sevinciyle içi harlayakoydu. Ay karanlığında görülmüyordu çok şükür. Sürüne sürüne uçuşumun eteğindeki patıkaya vardı. Patikanın sağında solundaki taşlara, tırnaklarını koparırcasına tutunarak, mağaraya çıktı.

"Aha! Aha! Ben geldim İmdat!" diye mağaranın içine fırladı.

Bir sevinç aleviydi sanki. Alevin ucunda bir gülüştü. İmdat'ı elinden tutarak,

"Kaçalım, İmdat!" dedi.

İmdat'ın gözlerinde bir sevinç çıldırısıydı Cennet. İkisi de patıkaya davrandılar. Ama patikanın ilk kıvrıntısına varmadan o saate değin açılan ateşten kat kat güçlü bir yaylım, uçuşumun kayalarını yaladı. Kurşunların yumruk gibi vuruşlarıyla iki gövde bir kaç kez sarsıldı. Cennet'in iki cennet kuyusu gözleri, İmdat'ın yüzünü aradı

ve onu ta yanı başında görürnce yavaş yavaş söndüler. İkisinin de kaçma umuduyla çarpan yürekleri sustu.

Cennet'le İmdat yan yana yatıyorlardı, ama ateş sabaha kadar paldır küldür sürdü. Gün adamakallı ışıyınca, mağaradan hiç ateş edilmediğinin farkına varıldı. Ama İmdat'ın ölüp ölmediğine gidip bakmayı kimse göze alamıyordu. Öğleye doğru zaptiyeler duraklaya duraklaya uçuşuruma yanaşıp, İmdat'la Cennet'in birbirine sarılı gövdelerini görürnce şaşırdılar. Kimisi onlara acıdı. Akşama doğru jandarmalar çekildi. Ondan sonra karı kızan, ihtiyar genç, çoluk çocuk o çevrenin köylüleri ölümlerin başına üşüştiler. Bunların çoğu ölümlere baka baka ağlıyordu ve Dumberekoğlu Hacı Haşim'e küfür eden edeneydi. Cennet'le İmdat'ın öldürüldükleri Çavdarlı'da duyulunca, köyden acı bir çığlık yükseldi. İhtiyar Kezban Bacı ağlaya ağlaya yırtılmış paçavraya benzeyen bir sesle,

"Zavallı yavrucaklar, onlardan ancak şuncağız kaldı," diye küçük Selim'i bağrına basıyordu. Bütün o çevre halkı İmdat'la Cennet'in arkasından ağladılar. Jandarmalar gittikten sonra, Cennet'le İmdat'ı mağaranın eteğine yan yana gömdüler. Mezarlarının başına iki taş dikildi. Gelip geçen kadınlar, mevsimin papatya, gelincik gibi dağ çiçeklerinden çelenkler yaparak mezar taşlarına takarlardı. Sonra oralarda günler ve aylar tıpkı eskisi gibi, öküz arabaları gibi ağır ağır geçmeye koyuldu gene. Cennet'le İmdat unutulmadı, adları halkın onlar için yaptığı türkülerde anılıp durdu. Uçurumun altındaki mezarlarından geçen her köylü -hem izin alma, hem de selam verme için- gür sesle,

"Destur İmdat Efe ve Cennet Bacı!" diye ünlerdi. Hatta köylüler arasına İmdat Efe'yle Cennet Bacı'nın elele tutuşarak, uçurumun çevresinin dağlarında gezdiklerini söylerdi.

Küçük Selim yedi yaşına varınca, ninesi Kezban Bacı'nın edindiği iki ineğe sığırmaçlık etmeye koyuldu. Kayıkaşıran'dan Çavdarlı'dan geçer-

lermiş kimi yol. Çınarlarla gölgelenmiş köy meydanının kahvesinde dinlenir, dünyadan, âlemden, hele deniz dedikleri tuhaf bir yerden söz ederlerdi. Kûçük Selim kulak kabartır. Buraların ne olduğunu çok merak ederdi. Dünyayı sorduğu zaman "âlemdir", derlerdi. Çocuk bu dünya ile âlemin aynı şeyin iki ayrı adı olacağını anlamış. Kimi sefer de kalabalık anlamına gelirmiş dünya. Ama deniz bambaşkaydı. Çünkü söylediklerine göre, hem maviydi, hem oynardı. Dünya ve âlem ise mavi değildi, belli başlı bir rengi yoktu, her renktendi ve hiçbir renkten değildi. Gelip geçenlere sorardı: "Deniz nedendir?" diye, onlar da, "sudandır" derlerdi. Bir gün bir denizciye,

"Bak dayı köyümüzün altında bir ırmak var, deniz midir?" diye sormuş.

Denizci gürül gürül gülmüş ona,

"Deniz değil, ırmak sudur," dedi. Çocuğun aklı karıştı. Hem denize su diyorlardı, sonra sudan olan ırmağa, deniz değildir, diyorlardı. Kezban Bacı zaman zaman Cennet ve İmdat'ın mezarlarına götürüyordu. Mezarları göstererek, Selim'e,

"Burada anan Cennet yatıyor, burada da baban İmdat," diyordu. O zaman çocuk Kezban Nine'yi sorulara boğuyordu. Nine de içini çeke çeker babasının ve anasının nasıl öldürüldüğünü anlatıyordu. Ona bir gün İmdat'ın kını işlemeli kamasını gösterdi. Çocuğa,

"Asıl babanı ananı öldürten Dumberekoğlu Haşım Ağadır. Bu kamayı baban sana bıraktı, büyüdüğün zaman sana vereceğim. Babanın ananın öcünü alacaksın," derdi. Ninenin bu sözleri Selim'e, içine işlerdi. Arasına Kezban'a,

"Nine, ver şu kamayı göreyim," derdi. Kamaya bakar, kınından çıkarır, evirir çevirirdi, sonra ninesine,

"Sakla," der, kamayı verirdi. Ama çocuğun asıl merakı denizdi. Ah, onu bir görebilseydi.

Sığırtmaçlığını ettiği iki inek pek yavaş yürüdükleri için, inekler bir adım atana dek, tezcanlı çocuk da -elindeki değneği fırlata tuta- ineklerin

çevresinde bir kez fırdolayı sekerdi. Irmağa yanaşınca Selim suyun içinde şapıl şupul koşardı. Deniz suysa herhalde çok hoş çapıldadığını düşünürdü çocuk. Irmağın üzerinde kol salan ağaçlar kuş civıltısıyla yüklüydü. Ne mutluydu o kuşlar, kanatları vardı, uçabilirlerdi. Oysa kendisi ayaklarıyla mıhlıydı Çavdarlı köyüne.

Selim sekiz dokuz yaşına varınca dolaylarda tanımadığı yer, tanımadığı taş ya da kovuk yoktu.

Yalnız o değil, oranın bütün yaban yaratıkları, Selim'i kendilerinden sayarlardı. Sincaplar, saksaganlar ondan ürkmemezler, o ılık çaldı mıydı, ya da kendi bildiği sesler çıkardı mıydı, gelir onun avcundan yerlerdi.

Köyün gerilerindeki bir uçurumda ulu bir çam ağacı yükseliyordu. Köylüler o çamın tepesinden âlemler, denizler görünür diyorlardı. O koca çamın yanında geçmiş zamanda, o tek ağaç boyunda başka birçok çamlar varmış, ama o çoktan beri ömürlerini tamamlamış olan oduncular, ulu ağacın arkadaşlarının tümünü baltayla yere sermişlermiş. Her nedense o tek ağaca kıyamamışlarmış. Ta neden sonra koca ağacın dört yanını pınallar, yabansakızları, mersinler köpüre köpüre kaplamış. Kaplamış ama o tek ağaç olanların hepsinin ortasında akıl almayacak yüksekliklere sivrilekalmış. Çamın tepesi kendi başına bir ormandı. Tepesinden millerce uzaklıklar, oraya çıkanın ayaklarına kılım gibi serilmiş. İşte Selim oraya çıkıp âlemi ve denizi görmek istiyordu. Gelgelelim o hantal inekler ne uçuruma, ne de ağaca tırmanıyorlardı, ki onları gütmek bahanesiyle Selim de oraya varıp çama tırmansın.

Yalnız Selim bir kez, kaçamaktan uçuruma tırmandı, ulu çamın gövdesine ellerini dayadı, yüksekteki dallarına özlemle baktı baktı, ama işte o kadar. İnekleri uzun süre aşağıda kendi başlarına bırakamadı. Budala hayvanlar sincaplar gibi çevik değildiler. Gider bir hendeğe düşerler, ayakları kırılabilirdi. Selim hemen aşağıya indi. İndi ama zaten yırtık pırtık olan donunun büyük bir

parçasını sürünerek inerken kayaların üzerinde bıraktı.

Ne biçim ağaçtı o? Aşağıda bir mumu üfleyecek kadar bir puf yokken, yukarda yaprakları aslan yelesi gibi savrularak şişildardı. Selim'in bü-yümestyle, ulu ağaca tırmanma özlemi de arttıkça arttı. Dayanamıyordu artık, tırmanırken düşüp ölse de tırmanacaktı ona.

Bir gece kulübenin kapısını kapamadı, aralık bıraktı, gözlerine uyku girmiyordu. Murat kuşları nerdeyse, ta kapı eşiğine gelip huu huu diye öteceklerdi. "Dayak mayak, ne olursa olsun" diyerek gün ışımadan usulca dışarıya kaydı. Korkmadı değil, köy mezarlığından koşa koşa geçti. Çünkü köy yaşlıları anlatırlardı, gece ölüler hortlarmış. Ellerini topraktan dışarıya çıkartıp, yolcuların bileklerinden tutarak onları mezarların içine çekermiş. Selim mezarlığı geçince rahat bir nefes aldı.

Uçurumu tırmanırken yarı uyuyan kuşların seyrek seyrek çık çık edişini sevinerek duydu. Orası mezarlık değildi bari. Orada Selim canlı kuşlarla gönül gönüleydi. Yüreği hızla çarpıyordu. Ay amma da kocamandı o gece. Selim'in kanı gövdesinde zil çalarak, ulu ağacı saran fundalıklara vardı. İlk önce yanıbaşındaki dikenli pırnala tırmanmalıydı. Selim yaprak kargaşalığına daldı. Derisini tırmalıyordu dikenler, ama derisini değil etlerini koparsa Selim'e vız geliyordu. Uyanan bir keklik telaşla cak ca eak ederek kaçtı. Bir sincap da neye uğradığına şaşarak sağa, sola hopladı.

Selim komşuların erikle, kayısı ağaçlarından ham erikle kayısı koparmanın büyük ustasıydı; ağaca tırmanmada ıdmanlı olduğu için çarçabuk pırnalın tepesine vardı. Ama pırnalın ta tepesindeki daldan hop diye ulu çamın gövdesine sıçramalıydı. Orada Selim sincapları taklit etti. Çeviklikle fırlayınca, parmakları kuş pençeleriymiş sanki, ulu ağacın gövdesine yapışakoydu. Oradan sonra yükseliş zor mu zordu. Ne var ki Selim'de yılacak göz yoktu. Hele tepeye bir varsın da, denizli bir görsündü gayrı. O koca gövdeye dolana do-

lana çıktı. Şafak da söküyordu, her yandan kuşlar da uyanıyordu günün doğuşuna.

Çocuk yükseldikçe ağaç da uzadıkça uzuyordu sanki. Gün doğuyordu hey! Çocuğun yüzü aşağıdan bakana soluk bir yıldızdı sanki. Son kuru dalları aşınca, fısıldayan bir yeşil yaprak âlemine girdi; yorgun, argın ve titrekti ama kıvancı yüzüne vurmuştu. Çocuk o güne dek çeşme, ırmak, pınar, dere, göl görmüştü, bunların topu da hoşuna giderdi. Ama birdenbire karşısına engin seriliverince şaştı, neye döndüğünü kendi bile anlatamazdı, ta onca bambaşkaydı bu deniz. Gönlü açıldı, gülümsedi. Hanı "âlem" kollarını iki yanlarına alabildiğine fırlatırlardı ya. Bu gördüğü, o âlem dediklerinden daha büyüktü, çooo... ok. İşte bu gördüğü denizi, nehir, dere ve gölden daha çok sevdi. Öyleki göl de, ırmak da gözlerinden düştü. Çocuk o yüksek dalın ıssızlığında sevgilisi olduğunu anladığı enginle başbaşa kaldı. İki sevgili birbirine uzaktan gülümsediler.

Ateş bir toparlak denizden kıpkızıl fırladı. Engin ateş kesildi. Ne âlemi? Görülecek asıl âlem buydu işte! Bir yandan da, uzakta adalar vardı. Bulutlar yağmurları, gelin duvakları gibi tüllerini, rüzgârla denizde gezdiriyorlardı. Güneş ışınları yetişince eğri üstüne eğri yedi elvan gökkuşakları sallandırdılar denizlere. İki şahın uçuyordu ta aşağılarda. Selim de öyle uçabilseydi n'olurdu? Derin derin içini çekti. Ağaçtan inip bildiği her günkü köyüne dönmek pek yavan oldu. İnekleri çıkarmak için eve dönünce, ninesine,

"Neden burada duruyoruz da âleme, denize gitmiyoruz?" diye sordu. Kezban Nine bızım oğlan yeni uyandı, hâlâ uyku sersemi, sayıklıyor ellem, diye düşündü.

Çocuğa artık köyü dar, kapalı ve karanlık geliyordu. Ağacın tepesinde dünyanın kapısı apansızın açılmıştı.

Küçük Selim köy okulunda azbuçuk okuma yazma öğrendi. Bu arada ninesi iki ineği sattığı için Selim'i şunun bunun tarlasına taş ayıklamaya gönderiyordu. Çocuk on iki yaşını bulunca ni-

nesi ağır hastalandı. Selim'e babası İmdat'ın kamasını, bir de çıkın verdi, "Bu annen rahmetli Cennet'indir. Senindir bu para, sakla da büyük dayın görmesin" dedi. Az sonra ihtiyar kadının gözleri donuklaştı; yüzü safran sarısı, parmakları da beyaz tebeşir kesildi, sarsıldı sarsıldı kaldı, gık dedi, ondan sonra kımıldamadı hiç. Köyün ırmağı denize limana gider deniliyordu, onun yanısıra taşlı tozlu bir patika kıvranıyordu. Selim çıkını aldı güneşte ağaran patika yolunu tuttu. İlk dönmekten sonra, köy görünmez olunca, dudaklarında bir türkü tellendi. Az sonra tanımadığı yeni geçitlere rastladı. İrmak, kuşlar gibi cıvılda cıvılda denize akıyordu, ona yoldaşlık ediyordu. Yolda uzaktan birinin geldiğini görünce, o geçene dek çalılar arasında gizleniyordu. Akşamleyin deniz kıyısına vardı. Orada bir tahta iskeleye, biri büyük, öteki küçük iki kayık bağlıydı.

Kıyıda kapıları, kepenkleri kapalı birkaç ev ve depo sıralanıyordu. Büyük kayıktan iri iri insan sesleri geliyordu. Küçük kayıkta kimsecik yoktu besbelli. Yorulmuştu çok uzun yolculuktan Selim. Çocuk küçük gemiye kaydı, ambara sarkıp loş bir köşeye kıvrıldı. Üşüyen çıplak ayaklarını altına alıp uyuyakaldı.

Sabah bir sarsıntıyla uyandı, tekne güm güm ediyordu. Yollanmış olan kayıkta denizin fısıltısı işitiliyordu. Çocuk gözlerini açınca üzerine eğik, çatuk kaşlı iki sert suratı gördü. Suratın böylesi sille tokat demektir. Çıkın açılmış olarak önlerinde duruyordu, üzerinde on iki lira vardı. Bırısı çok ihtiyar, kapkara bir zenciydi, öteki zenci değildi. Selim'in gözlerine yaşlar doldu. Korkuyordu.

"Ulan sen burada ne yapıyorsun?"

"Hiçbir şey yapmıyorum. Denize açılmaya geldim."

"Para çaldığın için kaçıyorsun değil mi? Seni gidi hırsız. Çık dışarıya bakalım."

"Amca bu para anam Cennet'inmiş. Ölmeden önce ninem onları bana verdi."

"Anandan niye kaçtın?"

"Kaçmadım, anamı vurmuşlar, ben kûçûk-ken, babamı da vurmuşlar. Büyük dayım vardı, Çavdarlı'da, ama dayım beni ne yapacaktı? Ben artık denizde çalışmaya geldim."

"Ulen denizde ne yapacaksın?"

"Ne iş olursa yaparım. Balık avlarım, Çavdarlı ırmağında avlıyordum, ama kûçûktû balıklar. Beni dövmeyin amca. Alın bu parayı, beni denize götürün. Taş ayıklamasını bilirim."

Selim'in masumluk dolu koca gözleri, iki pişkin denizciden korktuğu halde, onlara tüm sığınarak yalvarışı iki deniz kurduna dokundu. Denizcilerin yüzleri yumuşayıp, kaşları çözüldükçe, çocuğun kayıkta kalmak için yakarması gittikçe daha ve daha candan oluyordu.

İki denizci birbirine döndüler. Beyazı, kara olana,

"Söyle şimdi Bekir Dayı, ne yapacağız? Musibet herif şimdi depozitoda. Gider de haber verirse, kıyı yakın, hemen kıyıya yanaştırıp çocuğu kıyıya attırır," dedi.

Bekir Dayı denilen zından gibi kara zenci,

"Vallaha artık ellerim tutmuyor. Söylemesi kolay, şu Alyanak denilen meymenetsizin baba-sıyla, kendisine tam elli yıldır hizmet ederim. İşte şu çocuğu alsa ya, bana yardım eder. Ben aylığı-mın bir kısmını ona veririm," dedi.

"İşte Bekir Amca, burada para var a," diye atıldı.

Öbürü,

"Sen o parayı sakla, patron görürse hemen kapar," dedi. Çıkını sarıp çocuğa verdi. Bekir Dayı,

"Bak evlat sen burada saklan. Şimdi açığa gideceğiz, karadan uzak. Ben ambara inerim de seni sıftah ambarda bulmuşum gibi bağıra çağıra darılırım. Sen patrona karın tokluğuna kayıkta miçoluk etmek üzere gelip uyuyakaldığını söyle. Paranı gösterme sakın" dedi.

İki saat sonra Bekir Dayının planı başarıyla sonuçlandı. Kûçûk Selim sevincinden fırlayıp, bir tekneyle, gökte bir delik açabileceğini sanıyordu.

Güvertede denizi görüyordu. Parçalanen koca suların ortasındaydı. Bekir Dayı, "Ulan Selim, karalardan palamarı çözdün gayrık", diyordu ona. Ama biraz sonra deniz serteldi. Kayık yalpa vuruyordu. Selim'i deniz tuttu, bir kustu, iki üç kez kustu. Denizcinin biri: "Hah oldun şimdıcik! Ambarında -karnında demek istiyordu- karadan artakalan safranı boşalttın" dedi. Bekir Dayı da bir deniz peksimetiyle yanına vardı: "Al şu takozu -katı galeta-, onu da yedin miydi adama dönersin" diyerek peksimeti verdi. Kûçük Selim depozitoda görevlendirildi.

Selim her verilen işi görüyordu. Canla başla işliyordu. Şafakleyin kıyı horozlarından önce uyanırdı, güverteyi yıkamaya koyulurdu. Kovalar dolusu tertemiz deniz sularını güverteye salar. Pırlantalar gibi damlalar sıçraşır. Pantolonları dizlerine dek sıvanmış, serin sular içinde çapıl çupul koşar, alabandaların alt yanındaki puya deliklerinden suların şırıl şırıl aktığına kulak verir. Sonra güverteyi kumlamaya koyulurdu.

İşte çok dikkat etmeliydi ki kumların arasında denizin kırık şeytan kuleleri parçaları, insan ayaklarının tabanlarını da fena çiziyordu. Sonra güverteyi fırçalamak, süpürmek hoş oluyordu şafakta. Bu da tamamlandı mıydı, artık kimse korkmasındı, pekmez testisini güverteye boşaltsın, ekmeği sürsün ve afiyetle yesindi.

İşte o sırada Bekir Dayı da görünürdü. Çünkü Bekir Dayı'yı geceleyin görmek için baykuş olmalıydı. Gecenin karanlığı Bekir Dayı'nın karasına öyle bir karışıyordu ki, gece nerede biter, Bekir Dayı nerede başlar belli olmuyordu. Seksen şu kadar yılı aşkın Bekir Dayı onca yıllık deniz romatizmasıyla oflaya puflaya çıkagelince, bir gece önce bir posta çiğnenmiş süngerleri, bir daha çiğnemek gerekiyordu ki, süngerlerde deniz sütünün gölgesi bile kalmasın. Güverteye serilen süngerlerin üstünde Bekir Dayı tepinmeye başlardı, önce sağ sonra da sol ayağıyla. Ama tezcanlı Selim'e bu çiğneme pek yavaş geldiği için, süngerin birinden aldı mıydı hızını, çekirge gibi yallah fırla-

yınca güm diye öteki süngerde alırdı soluğu. Öyleki bu çiğneme işinde Bekir Dayı kara bir güneş, Selim de güneşin çevresinde zıp zıp sıçrayıp dolağan bir gezegen olurdu. Çocuğun havalanıp bütün yüküyle inmesi süngerî daha iyi sıkıldığı için, bu oyuna Bekir Dayı bütün apak dişleriyle kırılırdı gülmekten. Ondan sonra süngerler yıkanır ve ipe dizilerek kurutulurdu. Böylece Selim hayat denilen ve güç şey sanılan işlerle sanki gülüşlü bir lastik topmuş gibi oynayıp duruyordu.

Yalnız Selim'in, cinine giden bir şey vardı; bulaşık yıkamak. Çanak çömleği bir kez yıkardı, onlar biraz sonra gene kullanır, gene yıkanırdu. Böylece bu iş günde üç dört kez yeni baştan yapılırdı. Öyleki Selim çanak çömleğe karşı özel bir hınç beslemeye koyuldu. Ne var ki Bekir Dayı'yı çok sevdiği için bulaşık yıkamayı -kutsallığını hiç duymadan- kutsal bir görev sayıyordu.

Selim kısacık bir sürede, denizciliğe değin birçok işleri öğrendi. Geminin ayrı ayrı kısımlarının ve çeşitli armalarla yelkenleri ve binbir iplerinin adlarını ve ne gibi havalarda ne işler gördüklerini: Şu ipin bu ipin neye, nasıl aganta ve laçka edildiğini öğrenmişti. Hatta yelkenleri fora, istinga etmek, söndürmek ve camadana vurmakta yardımcı dokunuyordu. Bağlar, makaralar, cevizler, yok çatal kasa, yok emzirme kasa, palanga ve ambara istifte âdeta usta oluvermişti. Kimi denizci onun için çekirdekten yetişiyor diyorlardı.

Yalnız büyük bir merakı vardı: Dalgıçlar nasıl dalıyorlardı. Selim depoziito kayığında kalıyordu. Küçük makine kayığı dalgıçlarla işe giderken, Selim o depozitoda onların yemeklerini hazırlıyordu. Çengelci kayıklar gibi günler depozitodan dalgıç kayığına geliyorlardı. Selim depozitoda işini bitirince, çengelci kayıklarıyla dalgıç gemisine gider, orada bir iki dalışı seyrederdi. Miçoluğunun ikinci yılı yaşı on dörtken ilk sefer deneme dalışını yaptı, yaşı on beşe varınca miçoluktan dalgıç gemisinde formacılığa verildi. On altı yaşında Al-yanak'ın dalgıç gemisinde dalgıçlık yaptı. Gövdesi tam dalgıçta istenen yapıdaydı. Çünkü omzun-

dan çenesine dek boynu uzundu. Skafandar for-
maları hep bir boydaydı. Boyunları kısa olanların
gözleri, miğferdeki camların düzlemine yetişemez-
di. Tıpkı bir cücenin, ayaklarının uçlarına kalksa
da, pencerenin alt kenarına yetişememesi ve dışa-
rıya bakamaması gibi. Çünkü miğfer göğüslüğe
vidalandığı, göğüslük de miğfere dayandığı için,
boyun istenen uzunlukta olmalıydı ki, gözler tam
camların hizasına gelsin de dalgıç rahat rahat ba-
kıp görebilsin. Ondan başka gövde yapısı pek
sağlam ve dayanıklıydı. Sonra da keskindi çok ze-
kâsı. Süngeçler taşlara yapıştı. Selim süngeç
bir yokladı mıydı, onun bozulmadan yırtılmadan
kayadan nasıl söküleceğini anlardı. "Herkes sün-
geç eliyle söker, ama Selim maşallah başıyla sö-
küyor süngeçleri" derlerdi.

Gövdesi de tam dengeli bir denizci gövdesi
olmuştu. Denizde, sular çoğu sallandığı için göv-
de kasları hep oynamakta olur. Hatta uykuda bi-
le -şuur dışında olarak- kayığın davranışına göre,
kasların birçoğu kasılıp koyuvermektedir armo-
nik gibi. Selim karaya çıkınca denizci olduğu bir
bakışta görülürdü. Dimdik durduğunda bile
-sallanan gemide dengesini bulmak alışkanlığın-
dan- ayakları birbirinden az buçuk ayrı dururdu.
Kollarını yarı testi sapı gibi, kabarık tutuyordu.
Hemen kalumanın birinden birine yapışma, agan-
ta ya da laçkaya hazırlık olarak avuçları hep yarı
açıktı.

Alyanak'ın süngeççi filosunda iki yıl çalıştı-
ktan sonra Alyanak'ın çenesine savurduğu yaman
bir yumruktan dolayı Karakaş Murtaza'yla bera-
ber hapisanede aldı soluğu.

Sorun şuymuş: Bekir Dayı hastalandı, ölüm
döşegine serildi. Alyanak onu fukaraya bile verile-
meyecek kadar az parayla karaya atmaya kalkış-
tı. Tayfa bu işe çok kızdı. Allah'ın yaban kıyısına
Bekir Dayı'nın bir köpek ölüsü gibi atılmasına di-
rendi, bir limana götürülmesini istediler. İstekle-
rini elde ettiler. Bodrum'a varınca tayfa, Bekir
Dayı'ya vermek için aralarında para toplamaya
kalkıştılar. Üzerlerinde toplamaya degecek kadar

para yoktu. Alyanak'a, "Bize sünger payımızdan biraz avans ver," dediler. -Süngerciler avladıkları süngerden pek az buçuk pay alırlar- Alyanak da, "Payınızın ne kadar olduğu belli mi ki, size avans vereyim?.. Bekir Dayı'nın günü yetti. Eceli geldiyse benim ne kabahatım var? Yeryüzünde her gün y zb nlerce  len var. Her ölene para mı vermeli? Eh Bekir Dayı da ölenler arasında. Her ölene ölüyor diye para ver rsek, para mı yeti ir? Yoksa biz millet için mi çalışıyoruz?" dedi.

Eh ölür müsün, öldürür müsün? Tayfa Alyanak'ı daha fazla sıkı tırınca, herif küplere bindi, "Sefere çıkmadan sizlere etekler dolusu para verdim. Gittiniz meyhanede, kerhanede ötede beride çarçur ettiniz. Cehenneme gitsin Bekir Dayı," diye bağırdı.

D  ekte serili duran hoş davranı lı Bekir Dayı da, "Baksana bana Alyanak, g   i ler g r, g   ya a, g    l, ondan sonra cehennemin dibine gönderil. Eh insaf yahu!" dedi.

Alyanak sefere  ıkma dan önce tayfaya bir avans vermişti, ama her denizci gibi dalgıçlar da seferden dönüp dönmeyeceklerini bilmedikleri için evliler paranın çoğunu çoluk çocuklarına bıraktılar, üst yanını da yolda  ve yarenleriyle beraber yediler, içtiler, vur patlasın;  al oynasın eğlenerek sarfettiler. Denizciler sefer d n  u paralarını alınca gene aynı yolda davranırlardı. Çünkü denizin disiplini sertti. Denizciler sefer sonunda karaya çıkınca o disiplinden kurtuluş sevinciyle  ıldıırıp Kasımpa alı olurlardı. Dalgı lara gelince, onlar denizin hem altının hem de üstünün denizcileriydi. I leri her denizcininkinden çok daha tehlikeliydi.

Selim sevdiği Karakaş Murtaza'yla konuşurken ya lıca olan Karakaş'a -ka ları yeniçeri palabıyıklarına benzediği için ona Karakaş diyorlardı- acemice akıl öğretmeye kalkı tı, Karakaş da,

"Senin dediğin hiç de öyle değil, böyledir!" diye için doğrusunu anlattıktan sonra,

"Sen boğulmadan önce daha çok şey öğreneceksin," diye ekledi. Bir kez de Selim gemideki

tayfanın sayısına alt söz ederken Karakaş sınırlandırarak, "Denizde hiç sayı mı olur bre evlat.. Dört gidersiniz, iki dönersiniz, on gider, beş döner; kim mi sefer de on gider, kimse dönmez. Bugün benim sıram, yarın senin sıran ama denizciyiz ya, sefere şu kadar gittik, bu kadar döndük diye düşünenecek olursak koca deniz denizcisz kalır. Eh yazık doğrusu, insanın asıl cinine giden, şu Alyanak gibi ciğeri on para etmez pezevenklerin boyunduruğu altında kalmaktır" dedi. Hep denizde ölümün gölgesi altında bulunan çoğu denizcinin gözünde paranın hemen hemen hiç önemi olmadığı için avansmış, mavanmış demezler cömert ellerle saçıp savururlardı.

Alyanak'ın bir vurdumduymaz meşe odunu yarması gibi dediğinde saplana kalmasına Selim'in tepesi attı. Ne yaptığıнын farkında olmayaarak, kaldırıp çenesine bir yumruk kondurdu. Barut kesilen delikanlının elinden bir halt çıkacağını anlayan görgülü Karakaş, gencin davranışını önlemek için ellerini alesta etti. Ama delikanlının tepkisi şimşek kesildi. Bu sefer Karakaş delikanlıyı böyle bir tepkiye zorlayan Alyanak'a, kızdı. Elleri hazır iken Alyanak'ın öteki yanağına bir tokat patlattı. Bu gibi olaylara ait deniz nizamları pek sertti. Çünkü Alyanak patron olduktan başka bir de kaptandı. Her ne kadar Alyanak geminin başını kışından, poyrazı lodostan ayırt edemiyor idiyse de, resmi mürekkeple resmi kâğıt üzerinde kaptan diye yazılmıştı ya bir kez. Artık ömür boyunca ırmak, göl ve deniz görmemiş olsa da kaptandı, vesselam. Kaptana baş kaldırırsa pek ağır bir suç sayılırdı.

Karakaş'la Selim çıktılar yargıcın önüne. Yargıç bir sürü sorular sordu. Selim habire cevaplandırdı. Sıra Karakaş'a geldi. Karakaş bir ceza yiyeceklerini çoktan anlamıştı. Çok saf ve budala bir surat takınarak, "Efendim," dedi, "Size anlatayım. Bu yanımdaki genç arkadaşın vuruşu adamın sancak yönüne kondu. Öyleki, sancak yönü iskele yönüne kaydı. Ben gemiciyim, sancakla iskele arasında denge peydahlamak için iskele yanını

dürttüm. İşte o kadar. Eğer yaptığım suçsa ceza-
ma razıyım," diye ekledi. Bunun üzerine her biri-
ne ikişer ay hapis cezası kesildi. Bu arada Alya-
nak'tan alacakları ücret de payla beraber gümeye
gitti. Felekte bu da vardı diye, Selim'le Karakaş
daracık deniz şiltelerini, ya Allah diye sırtlayınca
hapishane yolunu tuttular.

Denizciler aralarında, karadaki tarla sahipleri-
rinden çok daha fazla, hem çok daha candan yar-
dımlaşırlar. Çünkü denizci yaşamı, karacı yaşa-
mından çok daha büyük tehlikelere açıktır. İki
gemi fırtınada birbirine yardım zorundadır. Kara-
ya bir kayık çekilecekse, kıyı kahvelerinde keyif
sürenler, hemen bir el vermek üzere kayığın başı-
na koşarlar. Oysaki tarlasını çapalamakta çok yo-
ruldu diye, komşu tarlanın sahibi, gidip komşu-
nun tarlasını çapalamaz. Açlık tehlikesine gelince
o karada da denizde de birdir.

Bodrumlu denizciler iki mahpusun yeygileri-
ni sağladılar. Bekir Dayı'ya gelince onu denizciler
kendi evlerine götürecek olmuşlar. Ama Bekir Da-
yı olmaz demiş. Bekir Dayı'nın özlediği gibi yara-
dılışla başbaşa kalabileceği topu topu iki yer var-
dı. Biri Göktepe'de kayaların içine, geniş odalarla
ayrılmış eski Halıkarnas Katakomb'ları, öbürü de
Bodrum Kalesi yani Sen Jan şövalyelerinin hisa-
rı. Sultan Hamit zamanında korkunç bir siyasal
hapishane olarak kullanılan kale, ilk dünya sava-
şında, seksen şu kadar kez, topa tutula tutula
ötesi berisi yıkılmıştı. Bekir Dayı kalenin denize
bakan yüzünde, ta yüksekte, tavanı basıkça bir
taş odaya taşındı. Odanın bir yanında İngiliz ku-
lesi yükseliyordu. Odanın kapısından da deniz,
Stanköy adasının Aya Fuka burnuyla Karaada
görünüyordu, ondan öte göz alabildiğine engin.
Denizciler Bekir Dayı'nın yiyeceğini, içeceğini her
gün sabah akşam götürürlerdi. Bir sabah denizle-
rin emekliler emeklisi Kara Bekir Dayı'yı taşında
ölü buldular. Baş yastıkta dayalıydı, artık görme-
yen gözleri denize bakıyordu. Onu kalenin yanın-
daki küçük mezarlığa bir zeytin ağacının yanına
gömdüler.

Selim'le Karakaş, iki aylık çilelerini bitirdikten sonra, gene bir patron bulup eski sanatlarına döndüler. Böylece bir seferi bitirip bir sefere başladılar. Paracı patronlar canlarına tak etti. Başka bir iş tutmayı düşündüler, ama yurtları denizden bir türlü vazgeçemiyorlardı. Kendi başlarına skafandar dalgıçlığı yapabilmek için çok paraya bakan büyük dalgıç kayığı, hava makinesi, skafandar forması edinmeleri gerekirdi. Oysaki onlarda bu kadar para ne gezerdi? Hem patrona boyun eğme zorunda kalmamak, hem de sünger avlayabilmek için, anadan doğma çıplak dalgıçlıktan başka yapacakları bir iş yoktu. Evet çıplak dalgıç, formalı dalgıca karşılık çok daha az sünger çıkarabilirdi. Ama bir sünger seferinde patron, hiçbir zahmete katlanmadan yetmiş seksen bin lira para sağlarken, dalgıçlarsa -hem dalgıçlar formacı, pompacı, çengelcilere karşılık en çok para alanlardı- sefer başına ancak bin lira alırlardı. Karakaş'la Selim, bir küçük sandal edinmek ve çıplak dalmakla daha çok para kazanacaklarını düşündüler. Külüstür küçük bir tekne edindiler, açıldılar denize.

Küreği sırayla tutarlarmış. Deniz aynasıyla -dibi basbayağı cam olan bir kova- deniz dibini gözden geçirirlermiş. Sünger görünce Selim ağzını zeytinyağıla doldurur, zeytinyağına batırdığı iki küçük sünger parçasını kulaklarının üzerine kor ve onları da başına sıkı sıkı doladığı şerit gibi enlice bir bezle yerli yerlerine bastırırdı. Uzun bir ipin bir ucunu sandala, öbür ucunu da sandaldaki ağır bir taşa bağlar. Taşı uzattığı kol ve elleriyle tutup kaldırdı mıydı, güm diye denize tepe takladalardı. Dalarken de bacak ve ayaklarını ipe sarardı. Yıldırım gibi giderdi dibe köpük ve duman içinde. Selim dalarken bir yere takılmasın ya da düğümlenmesin diye güverteye çöreklenmiş olan ip, dolam dolam havaya uçar, küpeşte kuşaklarına değdikçe uzun uzun vıngıldayarak kuşaklarını kesermiş. -Dalgıç inerken vakit kazanmak için taşla iner. Dipte duracağı süre kısadır. Onu da

inmek için sarfederse, sünger toplayacak vakit kalmaz.-

Dibe değince Selim taşla ipi bırakır, ağzındaki zeytinyağını püskürtür. Zeytinyağı denizin dibini bemberrak eder. Selim belindeki bıçağı çekince şimdi siyah, şimdi koyu mor görünen süngerler keşer yukarı yzerdi. Yüze gelince patlamak üzere olan ciğerini, masmavi havayla doldurur rahat ederdi.

Selim çıkınca dalma sırası Karakaş'a gelirdi. O da ağzına zeytinyağı doldurur, yağlı süngerleri kulaklarına bağlar, dalardı. Sabahtan akşama kadar iki sngercinin her biri ortalama otuzar dalış yaparlardı. Ne var ki Karakaş, Selim'den çok daha yaşlı olduğu için su basıncına pek dayanmıyordu. Otuz kulaca dalınca, suyun elik parmakları Karakaş'ın gövdesini öylesine sıkıyordu ki, kaburga kemikleri birbirinin içine girerek, göğsü çökecek gibi oluyordu; gövdesinin erevesi, yukarda havadaki uzunluğunun üçte ikisine iniyordu. Bundan başka Karakaş yirmi kulaca dalınca, başı fena ağrıyor, kulak ve burnundan kanlar fışkırıyordu. Selim'in de kulak ve burnundan kan gelirdi ama ancak kırk, kırk iki kulaç derinliğe dalınca -o da pek seyrek olurdu-.

Karakaş'ın bu halini gören Selim, onu ancak on beş kulaç derinlikteki süngerlere daldırmaya başladı. Çünkü gitęide Karakaş'ın kulaklarının sağır ve gözlerinin de kr olmaya başladığını fark ediyordu. Ne var ki fark ettiğini belli etmemeye çalıştı, arkadaşının onuruna dokunmamak için. Ama Karakaş'ta da şaka değil göz vardı. Bir gün avlanan süngerler paylaşılırken, Selim gene eskisi gibi Karakaş'a eldeki süngerlerin yarısını vermeye kalkıştı. Karakaş ise, "Bak Selim, avın çoğunu sen yapıyorsun onun için ben yarı pay değil, ancak üçte bir pay alırım, üst yanı senindir," deyince Selim de,

"A Karakaş kardeş, sünger avlamada ben ne kadar uğraşıyorsam sen de o kadar uğraşıyorsun. Onun için paylar da yarı yarıya olur," dedi.

Karakaş, "Dinle Selim! Sen beni kollamak is-

tiyorsun da onun için bu lafları uyduruyorsun. Ben şimdiye dek bir arkadaşın hakkını yemedim. Seninkini de yiyemem. Beni güç durumda bırakıyorsun. Bu durumdan kurtulmak için başımı alıp gitmek var. Ama o zaman sandalın küreklerini kim çekecek. Eh kalsam bu sefer de sen ayak di-reyip yarı pay vereceğim diyorsun. Bu da olmaz. Sana sorarım şimdi ne olacak? İylisi mi, sen sözü-mü dinle, ben üçte bir pay alırım, sen üçte iki. Böyle olursa ben rahat ederim. Şimdi şuracıkta beraber yediğimiz ekmeği burnumdan getirme," dedi. Selim de ne yapsın? Varsın dediğin gibi ol-sun dedi. Ama dalış sırası Karakaş'a gelince, Se-lim deniz aynasıyla gördüğü süngerlerin ancak beş kulaçta olanına daldırırdı. Eski deniz kurdu, dalgıç ve süngerci olan Karakaş çok geçmeden ar-kadaşının bu oyununu da çaktı ama ses çıkarma-dı.

Bir gün gene deniz aynası elde Selim dipte sünger arıyor. Karakaş da ayakta olarak, yavaş yavaş kürek çekiyordu. Selim, "Hah işte bir sün-ger," dedi. Karakaş'ı aynaya çağırdı. Karakaş baktı raf raf inen bir denizaltı uçurumunun tepe-sinde, hemen hemen on kulaç derinlikte, kanarya sarısı bir anemon'un yanında moraran bir sünger gördü. Ama denizaltı tepesinin zindan karanlıkları-na inen yamaçlarında, daha büyük süngerler, ışığın gidip gelişine göre morarıyor, sonra insana kara kara kadife yumuşaklığı duygusunu verecek koyulukta kararıyordu. Süngerlerin, "Gel de bizi al," deyişine sünger dilinden anlayan eski sünger-ci gönlünde dayanım mı kalırdı? Karakaş içinden, yok soğuk alırsın, yok terlersin diye anamdan çektiğimden bin beterini çektiyor bana bu Se-lim, diye düşündü. Derindeki süngerleri Selim de görmüştü, Ama Karakaş'tan sonra dalış sırası onundu ya, o zaman onları kendisi dalıp almayı kurmuştu.

Dalış için orası pek tehlikeliydi, tam Çökert-me limanıyla, yanı başındaki çam çevrili İbrahim Reis koyunun arasındaki burundu orası. Gündü-zün Gökova körfezinin ta içinden, batıya Stanköy

adasına fişıl fişıl akan güçlü akıntılarla süprülürdü o denizaltı tepesi. Karakaş iki eliyle taşı tutunca, havuz kenarından suya atlayan kurbağalar gibi baş aşağı denize dah etti kendini. Deniz dalgıcın atılışına karbeyaz köpüklerle açıldı, sonra sönen habbelerle sert sert fısıldayarak örtüldü. Ama Karakaş gidiyor da gidiyordu. Kayıkta çörekleneduranıp fırıl fırıl denize uzuyordu. Öyleki Selim yuvalarından uğrayan gözlerle sandalda kalan kalumaya baktı, elli kulaç ıpın çoğunun denize gitmiş ve hâlâ gitmekte olduğunu gördü. Deniz aynasını kapıp baktı. Karakaş dipte görünür görünmez küçük bir ağartıydı. Taşı bırakmış, koca bir süngerin yanında dengesini bulmaya uğraşıyordu. Selim'in ağzından koca bir küfür fırladı. Taşı yukarı çekip dalacak vakit yoktu. Sandalın demirini tutunca daldı. Zeytinyağsız meytinyasız. Aşağıda Karakaş'ı kavrayınca iki ayağının olanca gücüyle dip kayasına bir tekme attı, hızla dip loşluğundan yüze fırladı. Ama Selim çıkarken arkada pembemsi bir duman bırakıyordu. Yüze ve güneşe çıkmaları belki üç saniye sürdü, ya da sürmedi. Selim'e ama bir asır gibi geldi. Suları dört bacakla tekmeleye tekmeleye üç el de kürekleye kürekleye yüze âdeta patladılar. Aldıkları hızla, bellerinden aşağısına kadar yukarıya fırladılar. Ama Karakaş'ın yüzü kıpkızıl kan içindeydi. Selim, "Ah! Aah bire Karakaş! Ne halt ettin? Bu iyi mi şimdi?" diye küreklerle yapıştı, kürekleri kıracasına çekti. Burnu dolanıp Çökertme limanına varmaktı niyetli. Issız kıyının ortasında, liman kıyısında birkaç ev, gümrük ve jandarma daireleri vardı, belki kanı durduracak ilaç bulunurdu orada.

Sanki cehennemnin olanca cini ve zebanisi Selim'e yetişip onu paramparça etmek için peşine düşmüşlerdi, küreklerle suları arkada allak bulak ederek kayığı itiyordu. Salamastralar ciyak ciyak ötüyordu. Önünde farşların üzerine uzanan Karakaş'a baktıkça, denizleri ne denli hızla kazısa kayık gene de yerinden oynamıyordu ona göre. Karakaş, başı biraz kalkık yatıyor, kulak, burun

ve ağzından kan sızıyordu, arasıra öksürdükçe burnuyla ağzından koca koca kan parçaları püskürüyordu.

Sonunda kayığın karinası liman kumlarına gür etti. Sandalın kıyıya varmasıyla köpeği bol olan Çökertme'nin kıyısı ırılı ufaklı havlayışlarla gürledi. Ama, "Yaralı var, yardıma koşun!" diye bağırarak Selim'in sesi gürültüleri yendi. Sağdan soldan on on beş kişi koşup yetişti. İlk iş doktor var mı diye sormaktı. Yoktu. En yakın doktor yürük atla dört saatte ulaşılabilir Milas'taydı. Buz da yoktu. Bu kez beygir aradılar. Köyün iki beygiri de saatlerce uzakta Fesleğen yaylasına çıkmışlardı. Beygirlerden başka yirmi kadar eşek vardı, onların da çoğu ötede beride isteydi. Köydeki üç eşiğinse sırtları üzerine paldım, semer konamayacak kadar kanayan çiy yaraydı. Kumların üzerinde uzanan Karakaş'ın kanları akıp gidiyordu, arasıra inliyordu denizlerin dalgıcı.

Karakaş eşek sırtında o bozuk patikalardan Milas'a götürülemezdi. Jandarma karakolundan Milas'a telefon edilip doktor getiresi oldular. Telefon bozuktur. Telefonu düzeltmek için üç saat uğraşıldı. Telefon edildi, Milas jandarma karakoluna. Telefon başına bir doktor çağırıldı. Doktor atla geleceğini ve döneceğini ve bunun için üç yüz lira istediğini söyledi. Selim telefon başına geçti. Karakaş'ın durumunu anlattı. Yanlarında yetmiş lira bulunduğunu ama sokağa atılsa bin beş yüz lira edecek süngerleri olduğunu, onların topunu da kendisine vereceğini bildirdi. Telefonun başında kadın erkek epeyce bir kalabalık toplanmıştı. Doktorun cevabını beklerken, neredeyse birbirinin yürek çarpışını duyacaklardı. Ağır sessizlik ortasında, doktor "evet", deyince, herkes derin bir nefes aldı. Birkaç kişi doktoru karşılayıp acele ettirmek için Çökertme'nin Milas'a giden yoluna koştular.

Ama kan durmuyordu. Doktorun evet demesinden beri üç saat geçmişti. O zamana dek Karakaş'ı konuşturmadılar. Karakaş Selim'e yanaşması için eliyle işaret etti. Selim başını Karakaş'a ya-

naştırdı. Karakaş ıstılir ıstılmez bir sesle, "Selim ben öleceğimi duyuyorum arkadaş. Hakkını helal et. Benim sende hakkım yok ama varsa helal ederim. Dünyada çok şükür kimsem yok ki yetim kalsın. Son arkadaşım sendin. Varım yoğunun hepsi de sandalda. Senin olsun. Sana söyledim a, sefere iki çıkarsın, bir dönersin. Fukara bir denizciye rast gelirsen süngerlerimden birkaç tane-sini ona ver, gönlünden koparsa. Toprağım buradaymış. Allahaismarladık arkadaş," dedi. Bir tepinip çırpındıktan sonra gözleri faltaşları gibi apaçık, durakladı. Ta neden sonra doktor geldi. Ölüyü gömme raporunu verdi. Selim verdiği sözü tutarak sandaldan üç çuval çıkarıp verdi doktora. Zaten doktor nesi varsa isteseydi Selim hepsini de verirdi. Birkaç fukara köylü sabaha kadar cenazenin başında bekleyerek Kuran okudular. Sabah olunca Karakaş'ı yıkadılar. Köyde kefenlik bez olmadığı için, Selim sandalın yelkenini kestimip kefen diktirdi. Dünyada gürültülü patırtılı, gidişli gelişli, Paris varmış, New York ve Londra varmış. Köpek havlaması, horoz ötmesinden başka ses sedası olmayan Anadolu'nun fukara Çökertme köyünün kumsal mezarlığı varmış. Birkaç yaşlı yüzlü köylüyle dalgıç Selim, Karakaş'ı oraya taşıyıp gömdüler kumlara.

Selim'in içi kan ağlıyordu. Parası olsaydı hemen orada bir kulübe yaptırıp köyde kalırdı. Patrondan kurtulalım derken vardığımız sonuç diye düşünür, düşünür, içini çeker, içinden "Yalancı dünyaaa" diye söylenirdi. O gün o gece köyde kaldı. Sonra çekti kürekleri karşıya, Kayıkaşıran'a gitti.

Kırk beş deniz milli uzunluğundaki Datça yarımadası, Güney Anadolu'nun en son ve heybetli burnudur. Yarımadanın en dar yerine Kayıkaşıran -Diyasporı- denilir. Çünkü gümrük gemileri tarafından kovalanan kaçakçı kayıkları bu daracık yere gelince kayığı tabut gibi omuzladılar mıydı, çeyrek saat ya da yirmi dakika daha güneydeki denize taşırıldı. Oysaki gümrük gemileri kaçakçı kayıklarını bulmak için yarımadanın batıya

düşen Tekir burnuna varana dek otuz deniz mili, Tekir burnunu dolaştıktan sonra da, doğuya yani Kayıkaşıran'ın güney yüzüne varana dek de bir otuz deniz mili daha yol almak zorunda kalırlardı. Kaçakçı kayıkları da gümrük kolcu gemisinin gelmesini beklemezlerdi elbette! Selim kürek çeke çeke Kayıkaşıran'a varınca, orada zıpkıncı süngerçi Paluko Mustafa'ya rastladı. Paluko süngerçi sandalını kendisi yapardı. Pruvasını, kuşağını bir de teknenin kıcını, kükreyen aslanlar, belden aşağısı balık deniz kızları, acaip suratlı balık kabartmalarıyla süsler, yaldızlı ve çeşitli renklerle boyardı. Dümen yekesini bile top tutan bir insan eli gibi oyardı, tahtadan. O kayık olmasaydı Selim Paluko'yu tanıyamayacaktı.

Paluko kayığın pruvasındaki piçiyolyo deliğine beline kadar girmişti. Hani mitolojik santorlar bellerine dek insan, ama ondan öteleri beygirmiş ya. Paluko da beline kadar insan alt tarafı yaldızlı boyalı kayıktı ve denizdi. Selim'in Paluko'yu tanıyamamasının nedeni, sabahtan beri Paluko'nun deniz aynasıyla denize eğilmesinden ötürü, kanının yüzüne toplanarak, insan yüzünden ziyade, koskoca kırmızı bir balkabağına benzemesinden. Yüzü öyle toparlak olmasaydı, denizci Paluko'nun tanınmayacak yeri mi vardı? Tepesinde ucu rüzgârda bir flama gibi uçan mendili, gür sarı bıyıklarıyla, görülünce gövdesinin yarısı kayık, yarısı insan acaip bir çeşit deniz tanrısı Neptün olduğuna insan yemin ederdi. Yalnız, çoğu yalan-zararsız yalan- söylediğinden, dişlerinin epeyceci düşmüştü. Kayıkta kürekte Hıfzı Hoca ile Rodoslu Hamit vardı. Selim onlara yaklaşıırken, Rodoslu Hamit, Hıfzı Hoca'ya:

"Sen ne diyorsun more Hıfzı Hoca?.. Bir şey-hülislam varmış, davul sarıklı. Onca doğru adam-mış ki yürüdüğü yerde karıncalara basıp günah işlememek için, elinde taşıdığı koskoca bir odunu güm, gümüüm diye yerlere vururmuş, karıncalar kaçsın diye. İşte o şeyhülislam yok mu? O bile baş hırsızmış," diyordu. Paluko bunu duyunca deniz aynasından başını kaldırıp bastı kahkaha-

yi. Eh gün maviydi, bu masalla Paluko'nun kahkahasını duyunca Selim de güldü. Ne olacak denizci arkadaşının biri öldüyse? Öbürlerini sağ görmek ne de olsa gönül açıyordu.

Selim sandalını öteki kayığa bordaladı. Hava ya iki kayıktan da candan merhabalar savruldu. Kayıktan kayığa dert yanıldı. Bu arada Paluko aynadan, dipte sünger gördü. Hemen Rodoslu kürekleri Hıfzı Hoca'ya bırakarak çatalları üzerine uzanan,   atallar ya da fokadella'lar kayığın iki yanında ikisi baŗta, ikisi k  ta "Y" kılığında  atal dallardır. Kullanılmadığı zaman, direk, serenler ve zıpkınlar bu çatalların birinden ötekine uzatılır. Böylece kayığın takım taklavatı kayıkta kalabalık etmez     beŗ kulaç uzunluğunda, zıpkını Paluko'ya verdi. Paluko bir elde ayna, bir elde zıpkın, süngere niŗan aldı, bir d rt ŗte süngerini göbeğinden Őŗşledi, sonra zıpkını hep dikine tutarak Rodosluya verdi. Rodoslu da zıpkını hep dikine tutarak yavaş yavaş denizden yukarıya çekti. Süngerini zıpkının ucundan kurtararak, " ocuklarımızın ekmeği" dedi. Süngerini  p p ambara attı.

Selim Paluko'ya, "ŗimdi gidip bir Allah'ın belası patron arayacağım, baŗka yapacak iŗ yok," dedi. Paluko da, "S mbekli Manol Kaptan var a, kendisi de iki bacağından vurulduğu için, fukara dalgıçların halinden anlar. Birkaç gün önce Bodrum'daydı, dalgıç arıyordu. Bizimkilerin hepsi de iŗteydi, aradığını bulamadı. Sen ona git," dedi. Dört denizci bir oldular. Selim'in kayıktaki eŗyasını kıyıya boŗalttılar. Sandalı omuzlayınca koŗa koŗa yarımadanın öbür yüzüne taŗıdılar. Selim eŗyasını toplayıp gene kayığa yerleŗtirdi. Paluko ona yedek yelkenini verdi. Selim de açtı yelkeni ponent rüzgarıyla S mbekli adası yolunu tuttu. Acaba Barba Manol dalgıç tayfasını tamamladı mı sorusu Selim'in aklında gidip geliyordu. Arasına, "Zavallı Karakaŗ, seni çökertme kumlarında bıraktık" diyerek içini çekiyor, mavi denizlere bakıyordu. Hiç dalgıç Karakaŗ'sız deniz mi olurdu?

S mbekli limanının eğrisi boylu boyunca rıhtımla d ŗeliydi, rıhtımda da küçük meyhaneler

diziliydi. Barba Manol meyhanelerin birinde radika salatası, balık kızartması, ahtapot kebabı, yoğurt ve peynir mezelerinin önünde oturuyordu. Güneş yanığı, görmüş geçirmiş, yumuşak yüzlü altmışaltılık bir denizciydi. Selim'i görünce gözleri sevinçle uyandı. Hemen meyhaneciye kadeh getirmesini söyledi. Selim'e neye geldiğini söyleme fırsatı bırakmadan, "Üç gün Madruha'ya -Mısır'la Trablusgarp arasında Re'is el Matruh kıyılarıdır. Suları ekstra sünger yetiştirir- gideceğiz. Merak etme evladım, süngerin yarısı senindir," dedi. Selim sevindi doğrusu. Selim'den başka üçü Bodrumlu, Kara Yusuf'la Mecdî, bir de Marmarisli Yunus olarak dört Türk dalgıç vardı. Öteki dalgıçlar Rumdu.

Barba Manol kafayı ılıce dumanladıktan sonra, iki bacağının nasıl tutulduğunu anlattı. "Santorin adası -oniki adanın biri ama bugün bile arasına davranan bir yanardağı vardır- kıyısının iki üç mil açığında süngere dalıyordum. Tam eğri bıçakla bir sünger kesip apoşiye tıkmak üzereyken denizin tabanı bir yana gıdiverdi. Küçük büyük dört yanındaki balıklar ödleri patlarcasına korktular ki birdenbire gözden kayboldular. Sonra denizin tabanı da korktu ki zangır zangır titreyip sarsılmaya koyuldu. Deniz sanki sabun köpüğü oldu, apak, köpür köpür köpürüp kaynadı. Ben ne olduğunu bilmiyordum ama Santorin adasının yanardağı apansızın davranmış. Beş tonluk koca bir kaya parçasını dört mil ötedeki bir köyün tepesine atmış. Denize de sıcak küller, lavlarla sünger taşları püskürtmüş. Can ıpını beni çeksın diye olanca gücümle sarstım. Korktum bre Selim evlat, hem nasıl. Deniz burgaçlanıyor, blu blu blu diye kaynıyor, beni sağa sola fırlatıyordu, bir dev tarafından yumruklanıp da teknelendiğimi sandım. Deniz süt beyaz kesilmişti. Gövdemin her yanı sanki kamalanıyordu, acıyordu her yanı. Miğferle formanın içi su dolmuştu. Başım patlıyordu bre! Oldu bağıracaktım ama bağıramıyordum, ağzımı deniz suyu doluyordu. Formam boğazlığımdan aşağıya ta ardıma kadar yır-

tılmıştı. Sen formanın ne kadar sağlam olduğunu bilirsin. On kat sağlam bez, aralarına lastik kaynatılmış. Nasıl oldu da yırtıldı bre? Beni makine kayığının güvertesine çıkardıklarında korkunç acılarla debelendim saatlerce. Ağrılar paydos edince, iki bacağım da tutmuyor, yarı kör, hemen büsbütün de sağır kaldım bre evlat. Bu iş otuz üç yıl önce oldu. Onun için dalgıçların neler çektiğini bilirim. Çek bre Selimaki, yaşamak güzel şey böyle benim gibi sakatlınsan da" dedi, içini ve bir kadeh rakıyı çekti.

"Ben denize dalabilsem, sevine sevine daldım. Ama bana ölüm olur. İnsan bir şeyin değerini ondan yoksun kalınca anlıyor. Benim yaşımda ve benden ihtiyar olanlar arasında daha da kalamlar var, örneğin Bodrum'daki Karabatak'la Çağanoz" diye ekledi.

Rıhtımda gemiler Sömbekli şehrinin yaşamına ortak oluyorlardı. Çünkü dükkân, depo, lokanta, kahve, hele hele yüzlerce küçük küçük meyhaneler, hemen hemen gemilerle burun burunaydılar. İnsan meyhaneye giderken gemi bostonlarının altından, ya da rıhtım babalarına bağlanmış palamarlar üzerinden hoplaya eğile yürüyordu. Meyhane nerede biter, gemi nerede başlar pek belli değildi. Gemiler arasında da gidip gelen bir kalabalık süngerine de denizine de küfür edip, denize açılacaklarına çıldırasıya seviniyorlardı. Bağırıyor, çağırıyor, itiyor kakıyorlardı. Elvan kayıklara son kat beyazlar vuruluyordu, motorlar deneniyor, çuval peksimetler, varıl varıl akaryakıtlar taşınıyordu.

Selim o gece, üç gün sonra denize açılacak olan depozitoya gitti, uyumak için. Orada ikisini önceden tanıdığı üç Türk dalgıçla, Kandelyusa adasından Rum dalgıç Vasso'yu, Tillos adasından Takkis'i buldu. Öteki dalgıçlar Sömbekili oldukları için kendi evlerinde yatıyorlardı. Dalgıçlar şiltelerini serdiler, üzerine bağdaş kurup cigaralarını tellendirdiler, süngerciliğe değgin hoşbeş ettiler. Karakaş'ın yarası Selim'in yüreğinde daha tazeydi. Selim de zavallı Karakaş'ın ölümünü anlattı.

İçtiği bol rakıdan mı, ya da Karakaş'ın sık sık Sömbeki'den söz etmesinden mi ne Selim basba-yağı ağıladı. Kandelyusalı Vasso'nun göğüs ve iki kolunun dövme resimlerle kaplanmamış bir karış yeri yoktu. Kırmızı, mavi, siyah mürekkeple dövülmüş, gemi demirleri mi, kız ve deniz kızı resimleri mi, sevgi okuyla şişlenmiş çift yürekler mi istersiniz hepsi vardı onda. Vasso, Selim'e,

"Ben hesap ettim, sizin kıyılarınızın dalgıçlarıyla bizim oniki ada dalgıçlarının her yıl yüzde onu boğuluyor, ya da başka türlü ölüyor. Bu arada vurularak sakat kalanlar da caba. Sorma bre Selimaki kardeş, ben de geçen yıl kardeşimi kaybettim. Bingazi'de boğuldu. Orası çok ağır yerdir. İnsan dipte dört dakikadan fazla kalamaz. Dip derin çukurlardan ibarettir. Ama ne çukur, âdeta kuyu. Hep kuyu kuyu bir yer. Süngerler de o kuyuların ta dibinde. Ama yan yana. Kardeşim seferin ilk dalışını yaptı. Çıkınca orada gördüğü sünger bolluğunu anlata anlata bitiremedi. Ömründe rastladığı en büyük süngerin -kayığı topuğuyla tepti- nah buranın altında olduğuna yemin etti.

Eh tutabilirsen tut kuyruğundan. Dalış sırası gene gelinceye dek o koca süngerden başka bir konudan söz etmedi. Dalış sırası gene ona gelince derinlik saatinin ak düzlemine dek indi. -Derinliği gösteren saatin ibresinin tam bir yuvarlağa dönerek sifıra varması anlamına gelir. Derinlik saati artık derini göstermez- O derinlikte hava çok az ve yavaş gelir. İnsanın yüzüyle elleri uyur. Ben kardeşime dünyanın en büyük süngeri de olsa, o derinliğe gitmemesini söylemiştim, dinleyen kim? Gitti, ta o musibet derinliğe dek gitti. O koca sünger kardeşimi çağırıyordu. Gitti, gitti, onu yukarı çektiğimiz zaman, formanın içinde ölmüş bulduk. Sözünü ettiği koca sünger apoşisindeydi. Evet o sünger çok para etti, ama kaç para eder? Kardeşimi Bingazi'nin yanında bir yere gömdük. Bir kumsalın ötesindeki fundalığın içine" dedi. "Kardeşim nerde, Kandelyusa nerde?" diye ekledi.

Vakit geç olmuştu. Limanın seyrelmiş ışıkları

kıpradı söndü. Kıyı boyunca gece böcekleriyle ocak böcekleri, mızıka araçlarını durmamacasına akort eden orkestra öğeleri gibi çıkçık çıkçık ederek ötüp duruyorlardı. Denizcilere ninni gibi geldi bu hoş ötüşler, hepsi de uyuyakaldı.

Selim avans almıştı. Ertesi, daha ertesi günü meyhaneleri dolaştı. Karakaş demişti ya: "Bugün benim sıram yarın senin sıran." Selim de bu sözünü hatırladıkça kendine, "İç öyleyse!" diyordu. Sefere kalkacak bir sürü tekne vardı limanda, onların tayfaları o küçük meyhaneleri dolduruyorlardı. Çoğunun ellerinde gitar, bağlama, kabak cura ve yayı çingiraklı kemençe vardı; vuruyorlardı mızrabı, çekiyorlardı yayı, verip veriyorlardı uzoyu -rakıyı-, şarabı. Bugün varız, yarın yoğuz diye basıyorlardı narayı. Arasına birkaçı kalkıyor Zeybekiko -zeybek dansı- demiyor, Kritiko -Girit dansı- demiyor, yere diz vurup parmak çatlatıp dönüyorlardı meyhaneler ortasında. Dışarda karalara bürünmüş sakallı papazlar, buhurdanlıklar ve kutsal sularla, bir kayıktan öteki kayığa geçiyorlar, sefere gidecek kayıkları kutsallıyorlardı. Kayıklara kutsal su serpiyorlardı. Ama omuz omza verip halka olanların, mendilleri havada pervane gibi fırıldatarak hora tepenlerin ve yüzlerce mızıka aracının gürültüsü her patırtıyı yeniyordu. Havada buhur dumanlarına mezelik şişkebab dumanları kokuları birleşiyordu.

Sonunda gemilerin denize açılma günü gelip çattı. İşte o zaman patırtı kesildi. Bir sürü kadın -denizcilerin anaları, karıları, kızlarıyla çocukları- rıhtımın en geniş yerinde halka oldular ve acı mı acı, zehir gibi türküyü tutturdular. Burkuldukça burkuluyordu içleri. Neydi o sevimli insan yüzlerini öyle acıyla akıtan? Oradaki aksakallı denizcilerin o güzelim insanların ayaklarına kapanıp yalvarasıları geliyordu:

"Etmeyin güzelim insanlar, insan yüreği dayanamaz sizleri bu halde görmeye. Siliniz yaşlarınızı bizleri çıldırtmazdan önce. Bir şey değil. Döner elbette sağ salım ekmek parası peşinde denize açılanlar" diyesileri geliyordu. Ama böyle bir

yalanı diyemiyorlardı. Denilmeyen bu sözler, göz-yaşları gibi sözler, donuyordu içlerinde koca koca buz boncukları sanki; salkım salkım ağırlıklarıyla yırtılıyordu, paralıyordu içlerini. Ama dans durdu. Analar, kadınlar, kızlar gemilerin bordalarına sıralandılar. Elvedalar, kucaklaşmalar, öpüşmeler, çığlık ve hıçkırıklar oldu. Beyaz mendiller ceplere kondu, kara mendiller çıkarıldı. -Bu kara mendiller kullanılacaktı ta babalar, koca ve erkek kardeşler, oğullar diri olarak dönünceye kadar- Sonra kayıklar ayrıldı, egzozlarının dumanları ve küreklerinin hışşıyu uu larıyla. Az sonra burnu kovanço edince gözden kayboldular. Artık uğurlayanların önünde boş deniz. Önce rıhtımda acı bir ınsan çığlığı koptu, sonra hıçkırıklarla gözyaşları kaldı rıhtımda.

Madruha'da hava berbattı. Çoğu gün karadan Samyeli esti. Rüzgârın kıyidan getirdiği kızıl kum taneleri, insanın derisini kıvılcımlar gibi yakıyordu. Kayıklar demirliyorlardı. Kayıklar ağaca bağlanmış yabani hayvanlar gibi, halatlarını hırlayarak tarıyorlar, sonra ıslanmış köpekler gibi silkiniyorlardı.

Geminin tahtarevalli gibi aşağı yukarı inip çıkması denizcilerin pek umurunda değildi. Kimi yol denizin yüzünü kırıştıran bir pûf bile olmazdı ya. Bir tekne de bulunan denizciler, ne soy sop ya da milletten ve dilden olsalar, hemen birinin yarenini olurlar. Cıgaralarını tellendire tellendire birbirine yarenlik ederler. Çünkü bir deniz kıyısıyla karşıki kıyı arasında beş yüz deniz mil de olsa, deniz böler, ama hiç ayrılmaz, bin metre yükseklikte bir dağ zinciri kadar. Bir geminin yeni tayfayla denize açılması başkaca da hoş oluyordu. Yeni toplanmış denizcilerin birbirine anlatacakları çoktur. Çünkü ikinci ya da üç dört kez birbirine yeni baştan anlatmış bulunurlardı. Hatta dört beş kez tekrarlanmış olanları bile olurdu. Sefer sonunda denizcilerin hemen hemen her biri ötekilerin hayat öyküsünü kendininkini bildiği kadar bilirdi.

Akşam üzeri dalma işi tamamlanınca, kimi sefer denizciler güvertede bağdaş kurarak halka

olurlar, birkaç kadeh rakı içerlerdi. Mezeleri deniz dibinden taze devşirilmiş istiridye, tarak, füska-fuskalar yirmi otuz kulaç dipte kara keçeden yapılmış bir yumurta gibidir. Bıçakla yarıldığı zaman içi yumurta sarısı, ekşi bir mezedir- ve diğer deniz yemişleriydi. Dalgıçlar arasında en konuşkanı Rum dalgıcı Kandelyusalı Vasso idi. Kırk beşlik bir deniz kurduydu. Şurada burada rastladığı denizci arkadaşlarından söz ederdi. Bir akşam fazlaca içti. "İnsanın başından neler geçmiyor!.. Bunların topuna da nasıl dayandığına şaşılır doğrusu. Hani kayaya çektirsen kaya dayanmaz çatlar, ma to Panaya" dedi.

Selim, babası yaşındaki denizciyi dinlemek için tepeden turnağa kulak kesildi.

Vasso, "Ben Kandelyusalıyım, belki o adayı tanıyanınız vardır" dedi.

Bodrumlu dalgıç Mecdî atıldı: "Hiç tanımaz olur muyum? Ben asıl Datça'nın Hisarönü'ndenim, deniz kıyısında. Kandelyusa ve onun yavru adaları tam karşımızdadır."

Öteki: "Ama beni tanıyamazsınız, çünkü ben siz doğmadan oralardan ayrıldım. Evimiz dört kuru duvardı, iki pencere. Ben hep denize bakan pencerede otururdum oturursam. Oradan bakardım denizlere."

Vasso içinde gizlediği bir şeyi açıklamak üzereydi. Ama yutkunduyutkunduydu, kendini topladı, söylemedi. Tekrar etti, "Daha tanımıyorsunuz denizi, merak etmeyin tanırırsınız," dedi. Ona, "İç bakalım!" dediler. Durdu, bir kadeh yuvarladı. Sonra, "İçtik içtik... Ayrılmadan önce Kandelyusa'da bir kaptanla konuştum. Tayfa yazıldım gemisine. Gemiden gemiye, denizden denize ömrümüz geçti" dedi. Derin bir soluk aldıktan sonra,

"Denizi ne kadar sevmezsen, onu ta o kadar seversin," dedi, içini uzun uzun çekti. Denizlere bakakaldı. Hıçkırığa hıçkırığa ağladı, söylemedi söyleyeceğini.

Gençler düşünmekaldı. İhtiyar makineciler ve hava pompacıları güldüler. Ak sakallı Vangel.

"Merak etmeyin Vasso'yu deniz tuttu. Uzo yok mu, deniz suyunun kardeşidir. Deniz uzoyu, uzo denizi tutuşturur. Vasso'nun akli başına gelir," dedi ve güldü. Onun gülüşü nezleye benzerdi, hemen başkalarına geçerdi. Herkes güldü. Bu arada Vasso da yaşlarının arasında güldü. Vangel gülüşleri arasında içini uzun uzun çekti. Başındaki takkemsî külahı çıkarp yere vurdu ve,

"Denizci değil miyiz, hepimiz aynı bokun soyundanız," dedi. Denize bakakaldı. Hanı uşaklar birbiriyle konuşurken birdenbire söz kesilir. Orada olanlar,

"Yahu saat başı mı çaldı?" dediler. İşte sanki bir çan çalmış, herkes saygı duruşunda put kesilmişti. Bodrumlu Mecdî -en genci oydu- yıldızlara uzun uzun bakıyordu. Sûkûtu ilk önce Tilloslu Takkis bozdu,

"Ne o Mecdî? Sen Bodrum'daki sevdiğin kızmı dinliyorsun?" dedi. Gece karanlığında Mecdî'nin yüzünün kızardığı görünemezdi. Mecdî ve oradaki denizciler Takkis'in ne demek istediğini anladılar. Gece gökteki yıldızların yürek çarparçasına en çok kұprayıp parıldayanı, sanki sevdiğin kız ya da kadının sana bir şey söylemeye çabaladığı anlamına gelirdi denizciler arasında. Mecdî,

"Yok a canım," dedi. Takkis,

"Ne yok a canımı? Seni çok seviyorum, görecekim geldi, çabuk dön, gözlerimde tütüyorsun. Çabuk dön seni bu yıldız parıldamamla öpüyorum, diyor" dedi.

Mecdî'nin çok hoşuna gitti bu laflar, ama gene de utana utana,

"Yok acanım," dedi. Dinlediği sözlerin tadına varmak üzere sustu. Başını başka yana geçirdi. Ötekiler,

"Ayıp ediyorsun Mecdî. Baksana akşam yıldızı çırpma çırpına parlıyor, şimdi o kız o yıldızla bakıyor da seninle haberleşmek istiyor. Sen ona sırt çeviriyorsun. Dön başını kerata. Yazık zavallıcağa" dediler. Mecdî de çekine çekine başını gene akşam yıldızı yönüne çevirdi. Acaba sahi miydi

bu? Akşam yıldızı parıl parıl parlamaya koyuldu. Tıpkı Fadik gibi gülüyordu. Orada her akşam Üç Kuyularda testisini doldurmaya gelirdi. Mecdi de geleceği saati bilir, yolun üzerinde sık hayıt çalırlarının ardına saklanırdı. Fadik nerede saklandığını bilirdi, oraya yaklaşıırken yüreği göğsünde kuş kanadı sanki hızla çırpınırdı. Ama yanında başkaları vardı. Beklerdi onlar testilerini doldursunlar da kendi tenhada kalsın. Testisini doldurur, dönerken eve, Mecdi çalılar arasından başını uzatırdı. Fadik'in nar dudakları arasından sevinçli bir gülümsemeye açılırdı beyaz dişleri, tatlı bir yemişi ısıracakmış gibi. Öpüşürlerdi orada, sonra bakışları uzaklaşıırken bal gibi birbirinden süne süne ayrılırdılar. Son sefer ayrılışında Fadik'in göz pınarlarından yaşlar pırlantalar gibi düştü. "Çabuk gel Mecdi de beni kaçır" demişti hıçkıra hıçkıra. Acaba beni düşünerek dönüşümün sevinciyle mi gülüyor diye düşündü Mecdi. Ama kayıktakilere, "Yok acanım" dedi gene.

Vangel Mecdi'ye uzun uzun baktı. O da yuvarladı uzosunu, sonra,

"Hey gidi gençlik" dedi. Yaşlı Vangel'in yufkaydı yüreği, sonra herkese ama daha çok Mecdi'ye,

"Benim karmı Marigoo daha sağ. Böyle denizdeyken yüreğim bir ırmağın denize açılması gibi hep ona bakar hâlâ. Sefer sonunda sanki sevinçle kanatlanırım, hep ona uçarım. İlk on gün süresince Marigoo şekerden tatlı, pamuktan yumuşaktır. On gün sonra gebe kalır. İşte o zaman bana boyuna kızar, ne yapsam öfkelenir, 'Erkekler kadın işlerine burnunu sokmamalı,' der. Yirmi gün geçti miydi erkeğin evde işi ne? Evli pisler, çocukları şımartır. Neyse her eve uğradığımdan ve evden kovulduğumdan dokuz ay sonra bir çocuk doğurur. Çocuklarımla sayısından sefere kaç kez çıktığımı hesaplıyorum. Ha durun, birinci seferden sonra birinci numara doğdu. Adını Yanı koyduk. İkinci numara kızdı, adını Evangeliki koyduk, üçüncü ve dördüncü numara hiç gelmemeliydiler, onlar yaşamadılar. Sonra beşinci geldi..."

Burada Stavro Vangel'in sözünü kesti:

"Bırak be Barba Vangel. Çocuklarının bilançosunu mu yapacaksın." Stavro çatra patra bildiği Türkçeyle konuşuyordu: "En iyisi denizcinin hiç evlenmemesidir. Ama işte insan çocuğu olduğunu ister. Evlenince denizcinin çocuğu olmalı. Sefere giderken karısını dolu bırakmalı. O zaman karıların canı sıkılmaz. İlk önce çocuğu doğurmakla, sonra büyütmele meşgul olur. Ben bir sefer evden beş yıl ayrılmak zorunda kaldım. Karım ve çocuklarımın parasını gönderiyordum. Eh karının okuması, yazması yoktu. Mektupları yabancılara okuturdu. İşte bu yüzden erkeğin ancak kadınınca okunacak ve yalnız ikisince bilinecek gizli şeyleri yazamıyordum. O da başkasına yazdırdığı için yazdıramıyordu onları. Beş yıl sonra döndüğüm zaman, birbirimizden utanıyorduk. Sanki birbirimize yabancı idik. Hani aklımdan kiliseye gidip yeni baştan nikâh kıydırmak geçmedi desem yalan söylemiş olurum" dedi.

Gençce bir Sömbekili dalgıç vardı, Sömbeki koyluğundandı. Gemiler ayrılmazdan hemen önce kayığa gelmişti. "Evlendikten sonra bu ikinci denize açılışım. Vasiliki -karısının adıydı- toprak sahibi birinin kızıydı, evlendik, üç yıl toprak işleriyle uğraştım. Ama denize bakardım da içim açıklara doğru akardı. Dayanamadım, geçen yıl Barba Paho'nun süngerci tayfalığine yazıldım. İşte o ilk Vasiliki'den ayrılışım acı oldu. Ayrılma değil bir yırtılmaydı o. Vasiliki'ye, bak Vasiliki'm, gebesin, dedim. Para lazım, ben de denizciyim. Bana işte deniz, tarlamızın kıyısında ya dedi. Ona bu deniz kumlarla oynayan, yengeç kovalayan, kamışla küçük balıkları tutan çocuklara göredir. Bizim deniz bambaşkadır, dedim. Eski bir saatimiz vardı. Yan yatırmayınca işlemezdi. O saatin tıktakını amma da dinlerdi kadın kadıncık. O dinlerken ben de ona uzun uzun bakardım. O tıktakı yüreğiyle sayardı. Tıktak gideceğim ana doğru yaklaşan mukadderatın koca adımlarıydı. Gideceğim zaman bana vahşi vahşi sarıldı. Gözleri iki çeşme oldu, tırtır titriyordu. Ben bir şey söyle-

miyordum. Sanki dilimin üzerine ağır kurşun skandil var ya, onu oturtmuşlardı. Dilimi bulduğum zaman, ona sefer dönüşünde birçok paralar getireceğimi, rahat edeceğimizi söyledim. Söylediğimin yalan olduğunu biliyordum. O da inanmış gibi evet evet diyordu; başka türlü konuşamazdı ya. Derken saat ayrılış saatini çaldı. Her vuruş yüreğime bir yumruktu. Sokak köşesine kadar benimle geldi. Ben ona daha ileri gitmemesini, bu işi lastik gibi sündürmemesini söyledim. Hatta dönüp bakmamasını benim de dönüp bakmayacağımı söyledim. O sözünü tuttu mu tutmadı mı bilmiyorum. Ben ömrümde bu kadar dik yürüdüğümü hatırlamıyorum. O yoluna ben de yoluma ayrıldık. Of ne fenaydı! Bir yandan o çeker, bir yandan deniz. Neyse şimdi alıştı biraz, bu sefer o kadar acı olmadı. Ama ayrılış insana ne de olsa koyuyor. Ben Takkıs'ın demincek söylediğine hak veriyorum. Denizdeyiz bu defa da karım habire rüyama giriyor, çekiyor da çekiyor. İnsanız yahu Kaloyeros değiliz ki -evlenmeyen papaz-."

Yunus uzun uzun göğze bakıyordu. Vasso,

"Senin yıldızın da Mecdi'ninki gibi sana gülüyor galiba," dedi. Yunus,

"Ne gezer, benimki ağlıyor," dedi. Güvertede, önünde duran fakton tütün tabakasından tütün çımdıkledi. Öteki elindeki cigara kâğıdına boylu boyunca ekti. Cigarayı tükürükleyip yapıştırdı. Tabakayı Vasso'ya itti, o da bir tane sardı. Vasso, "Senininkinin ağladığını nereden biliyorsun?" diye sordu.

Yunus: "Bilmez olur muyum? O zavallı öldü. A Vasso, benim, senin gibi evim yoktu ki kaçayım. Ne ev, ne ana, ne de baba. Anam babam ölmüştü ben çocukken. Bir ihtiyar teyzem vardı. Sağda solda çiraklık ediyordum aşçı dükkânlarında, kunduracılar da. Çocukken bir gemiye miço olarak girdim. Kayığın güvertesinde iş görürdüm. Güverteye çabuk alıştım. Ama para kıtlığından Karadeniz'de işleyen bir vapurda ateşçiliğe mut oldum. Kayıkla başaltının boşluğundan apaydın güverteye çıkardık a. Vapurdaysa tam tersineydi.

Bir karanlıktan merdivenle daha koyu bir karanlığa iniyordum. Yelken gemilerinde geceleri pruva direğinin sahanlığında nöbet beklerdim. Sıslı karanlık gecenin ne olduğunu iyi bilirim. Vapurdaki öyle bir karanlık değil, bambaşka bir karanlıktı. Kayıkta dık durmaya, dık yürümeye alışıkım. Oysaki vapurda hep iki büküm, eğile eğile iş görüyordum. Sanki dünyanın yükünü taşıyorduk. Kömür tozuyla kapkaraydık. Aşağıya inince elime bir kürek verdiler. Biri ocağın ağzını danggg gümüm diye açtı. Ocağın açık kapısı, yakıcı bir güneşti, bir volkan ağzı, gürleyen bir ateş. Kürek, demir tabana hır r r ediyordu. Dolu küreği, yarıdana sığınarak yallah ocağa dahetti miydi ocağın ağzı harlayıp gürüyor, alevle kıvılcım püskürüyordu. Her yanımdan kapkara akan terlerimiz, ateşin angısıyla kıpkırmızı akardı. Kömürden yapılmıştık sanki, kızıl pırıltılı zebanilerdik. Topuklarımızın altında kömür çatırdardı. Gözlerimiz kısıktı. Ateş soluyordum. Bir de ocak kapılarının koca çanlar gibi danglayan kanatlarına milyonca eşek arılarının zırlıtısını katın. Bir kıyamet efendim.

Yanımda başka bir ateşçi vardı, o da cehen-nem zebanisi gibi kapkara. Dudaklarıma koca bir maşrapa su bastırdı: 'İç' dedi. 'Hararetini alır, bilmezsin, acemisin arkadaş' dedi. Ona: 'Allah senin de denizin de, vapurun da, benim de canımızı al-sın!' dedim. Küfrüme kızacağına katıla katıla güldü,

'Ben de başlangıçta senin gibiydim,' dedi. Kapkaranlığında göz akları bir de dişleri parlıyordu. 'Hah hah hah, ben de öyleydim, ama deniz beni kıldı. Senin de kırılma sıran gelecek. Sen kömür at! At kömürü anasını satayım!' diye ekledi. Ocağın kıpkızıl ağzı, kara kömüre doymuyordu hınzır. Ama o su veren adama kanım ısındı tezen. 'Aldırma evlat, bağdaş kur dinlen bari' dedi. Bağdaş kurdum. Birisi gelip yanıma dürttü: 'Makineye git de yağcı Ali sana bir anahtar versin' dedi. Makine odasına geçtim. Ne makinelerdi onlar! Ne gürültü! Kıyamet kopuyordu. Her şey uğuldu-

yör, çarkediyor, kıvrılıyor, gidiyor geliyordu. Her yan, saat kadrıkları. Yelkovanlar ibreler tirtir tirtiriyor. Borular pırıl pırıl, pistonlar acele acele işliyor, volanlar homurdanıyordu. Kalın yapılı bir adama, 'Yağcı sen misin?' diye sordum. 'Haaa!' dedi. Şaşırdım. Anahtar istedim. Şaşkın şaşkın makineleri seyre dalmıştım ki ta kulağımın dibinde yağcının sesi: 'Sağır mısın? Al şu anahtarı', dedi. Anahtarla geri döndüm. Gene kömür kürekle-dim, tırmık kullandım, ateş süngüledim. Koca kazanların altında biz ufacık kara karıncalardık. Makine dairesinin zırlıtısı yükseliyordu. Bunun ne demek olduğunu bana bir ateşçi bildirdi. Gemi hızlanıyordu. Kazanlarda çok ısılmı gerekti. Avuç-larımıza tükürüp küreklere yapıştık. 'Davran! Sürgüle!' diye birbirimize bağırdık. Dişlerimde çatır çutur kömür tozuyla kül çığnıyordum. O ilk ateşçilik günümü hiç unutmıyacağım. Derken yukarıdan biri bağırdı: 'Nöbetiniz bitti!' diye...

Yukarıya çıkarken çelik merdivenin basamakları dang dang ötüyordu. Ardımızdan buhar, kömür, yanmış yağ, ısınmış çelikle demir kokusu geliyordu. Bir volkanın dibinde ateş yapan devlerdik sanki. Ciğerlerim 'hava havaaa!' diye bağırı-yordu. Yukardaysa cennet gibi hava. Hem de boy-lu boyunca dımdık durarak hava soluyabiliyordum. Dik durarak solumak ne hoştu! O güzelim havayı soluk soluk içime dolduruyordum. Solu-dukça sanki karanlıkları, kömür tozlarını içim-den çıkarıyordum. Az kalsın durduğum yerde, gülecektim katıla katıla. Denizin bir yanı masma-viydi, bir yanı da yemyeşil. Göğün de, denizin ma-visini de gene içime alıyordum. Ne mutluluk! Bu açık hava, yemekten de hoştu. Bre kardeşler, iyi ki hava yeygiyle içki gibi çarşıda, pazarda satılmı-yor, yoksa paracılar havayı tulum tulum toplar, bir soluk hava için, anamızdan emdiğimiz sütü burnumuzdan fitil fitil getirirlerdi. Şu alım satım yok mu? Dünyanın en alçak şeyi!

Aşağıda bana su veren arkadaş yukarı çıkar-ken, terini silersin, diye elime bir kuru paçavra parçası sıkıştırdı. Alnımın terini habire siliyor-

dum. Ama sıldıkçe habire boncuklanıyordu. Biri-
si bğrümü dürttü. 'Rüya mı görüyorsun bire ar-
kadaş, karavana geldi' dedi. Hemen tulumbaya
koştum. Eğildim! Anam babam, su ne tatlıydı!
Hele o kaskatı sabun kalıbı ne hoştu. Öptüm
onu. Kapkaraydım, yıkanınca ağardım. Ama göz-
lerimin çevresi, rastık sürmüş kart orospular gibi
kapkara kaldı, ne ettimse. Baş altında arkadaşlar
kurtlar gibi yiyorlardı. Ben de öyle yedim.

Kimi günler kamara yolcularına bakardım.
İki ayaklı bir koca iskemleyi andıran bir adam
vardı. Milletvekili miydi ne? Kalın bir sesi vardı
zurna gibi. Nutuk çekercesine konuşurdu hep.
Adam kadınların arasına dalınca, kadın civıltıları,
mini mini çığlıklarla yapmacık gülüşler duyulur-
du. Adamın sesini duyardım, o sesi duydum
muydu, tavuk kümesine tilki daldı sanırdım. Ha-
nı mevki güvertesine çıkabilseydim kadınlar cıyak
cıyak ederek oraya yumurtladılar mı diye baka-
caktım. Mevki yolcuları arasında taze güzeller de
vardı; hele bir tane vardı, dünyada ne kadar iyilik
varsa onda toplanmış sanıyordum. O iyilikler, kız
şuna buna gülümsedikçe parlıyordu yüzünde.
Ama ne olacak? O bir kamara yolcusu, bense bir
ateşçi parçası!

Birbirimizden amma da uzaktık! Gidip,
onunla evlenmek istediğimi söylemek aklımdan
geçti, bir ara. İnsan güle güle cehenneme bile at-
lar. Ama insan güle güle, yedirebilir miydi kendi-
sine sırt dönülmesini? Vazgeçtim eskârlı eskârlı.

Çoğunuz gemi başaltını bilir. Kamarada değil
a vapur başaltında uyurduk bütün tayfa arka-
daşlarımızla -ateşçiler, çımacılar, nöbette yıldızla-
ra bakıcılar.- Çoğunun yüreği umutlarla dolu,
kimisi de düşünce ve kaygularla somut, ya da ev-
dekiler için korkularla üzgün. O sıralarda başal-
tındaki ranzam çok hoşuma gıderdi. Başımı yastı-
ğa kor komaz zencir kemiğimin sızısı, bir ney ötüşü
gibi hoş gelirdi bana. Başaltında çokluk gürül-
tü olmaz, olsa olsa orasında bir horultu, burasın-
da bir horultu, sağa sola serpili birkaç seyrek ho-
rultu daha olur. Haaa arasına bir de anacığım di-

ye bir sayıklama! O kadar. Ranzamda yamyassı uzanırken içimden 'evleneceğim' derdim, 'İki çocuğum olacak biri kız, biri erkek; biri kıvırcık saçlı, öteki düz.' Ranzada bunu düşünürken, ne ateşçiliğimin kara kömürüyle ateşi, ne başaltı maşası, ne de yattığım ranza kalırdı gözümde. Yapışacak! Canımla, gönlümle yapışacak bir şeyim olurdu. Çünkü ne de olsa deniz denizdir, çeker zorla. Evdeki ağızlar ekmek de ister. Ekmek de denizden koparılır. Hem de denizin ta ağır dibinden. Orakla rahat rahat yeryüzünde buğday biçilerek değil.

Eh düşünürdüm, yirmi yaşındakıyla mı, on dokuzundakıyla, yoksa daha genciyle mi evleneyim diye. Adı Fatma mı, Ayşe mi, Işıldak mı olsun? Böylece uykuya daldardım. Düşüncem düşünüm olurdu. Uyumda kadınlar kızlar alay alay gelir'lerdi gözlerimin önüne. Kalabalık deniz dalgaları gibi, gelip gelip, gönlümün kapısını çalarlardı. Açılırdı gönlüm, esmerine de, beyazına da. 'Ey denizci' der esmeri, 'Seninle beraber yolculuk özlüyorum. Soğuk ranzanı ısıtırim. Battaniyeni aç, başını toparlak memelerimin arasına yasla. Bak uçları kara, saçlarım gibi kara. Beyaz gecede iki yumuşak kara ay.' Sarışını gelir, 'Güneş çoktan denizlere ağdı, bana azıcık bir yer versene yanında. Üşüyorsan koynumda ısın. Bak iki pembe gül goncam var.' Islak ranzamanın dört yanına telli duvaklı gelinler gelir otururlardı. Mevki yolcusu, bakışı iyilik dolu bir kız vardı ya, o gelir başucuma otururdu. Yumuşak parmaklarıyla gözkapaklarımı açardı. Bana, 'Uyuma, bak gözkapaklarımı açıyorum ki gerçeği göresin. Ben senin gibi insanım, senin gönlünü açıyorum. Birbirimizden uzaklığımız geçicidir,' derdi. İçimi tatlı tatlı ısıtırdı.

Uyanınca karar veriyordum. Geminin demiri, liman dibinin kumlarını bir ısırsın, palamar da liman rıhtım babasını bir sarsın, hemen karaya hoplayıp, gönlümü öyle ranza düşlerinde değil, etten kemikten bir insana, bir kıza bağlayacağım, diyordum.

Birdenbire bir ses, 'Nöbetiniz geldi!' diye bağırdı. Eh evlenmek için para lazımdı. Yunus, evlenmek için para lazım, derdim. Para toplayacaktım. Bir vapurdan öteki vapura geçe geçe para biriktirdim. Derken efendim, Birinci Dünya Savaşı, ha patlayacak, ha patlıyor derken patlıyakoydu. Külüstür bir vapurda Ereğli'den İstanbul'a kömür taşıyorduk, o gemide de ateşçiydim. Nöbetimdi, ocağa süngü sürüyordum. Apansızın geminin içinde gök gürler gibi oldu. Kulakları patlatan bir gürültü gemiyi zangır zangır titreterek sendeletti. Biz ateşçiler, tümümüz bir yana, birbirimizin üstüne devrildik, kömür, küller, ateşlerle karıştık. Damla damla sıcak su üzerimizi yakıyordu."

Vasso tezcanlıydı,

"More Yunusakı, ne oldu?" diye sordu. Öteki,

"Ne olacak! Bir Rus destroyeri bordamıza gelmiş, dahetmiş torpili ta karnımıza. Bize gemiyi terk et emri verildi. Söylemesi kolay. Ama o yedi kat yerin dibi gibi yerden çıkmak kolay mı yahu? Yakıcı ıslım, zifiri karanlık içindeydik. Çelik merdiven de daracık, hem de bir yana eğik. Çıkın! Çıkın! diye bağırان bağırana. Zindan karanlığında merdivene üşüştük. Tırmanın çocuklar, tırmanın! diye haykırıyoruz hep birden. Ama gürültüden ne haykırıldığı belli değil. Tepemizden her an, koca kaya parçaları ağırlığında suların paldır küldür devrilip, merdivenlerdeki kileri karıncaymışlar gibi süpürüp ezeceğinden korkuyoruz. Ciğerlerimiz havasızlıktan patlayacak nerdeyse. Tırmanıyor-duk sanki bir dağa. Tırmanı bitmiyordu. Suların üzerimize devrilmesinden önce yukarıya bir var-sak dünya bizim olacaktı. Can pazarı, ana baba günü bu. Basıyoruz birbirimize tekme yumruğu acele edelim diye. Uzatmayalım, sonunda havaya çıktık. Bunca yıl oldu, uykuda karabasan gör-dükçe kendimi o merdivenden tırmanıyor görürüm. Neyse, o demir mezar mı diyeyim, koca ta-but mu diyeyim, işte oradan kurtulduk.

Ama Karadeniz de o gece olanca karanlığı ve karanlığıyla kapkaraydı meret. Ne derlerse desinler, gözünü sevdiğim Akdeniz en kapalı gecesinde

bile aydınlıktır. İyî ki arasına bir şımşek titrek ateş çizgisiyle karanlığı iyice biçiyordu. Onun yalımında çıldıran bir sular mahşerinin, kalkıp deli deli köpürüp çöktüğünü gördük. Geminin her ipli şımşek çakınca gümüş gümüş kapanıyordu. Hemen atladık denize, çünkü ne gezer cankurtaran kayığı! Kaplamaları açılmış bir iki cankurtaran kayığı vardı. Onları çoktan alıp gitmişler. Pek hayrını da görmemişler a! Denize değince kalbur gibi su yapıp batmışlar. Sonradan öğrendik bunu. Dedik a! Atladık buz gibi sulara. Ben, birkaç arkadaşla bir direk parçasına yapıştık. Vapur kömür yüküyle sulara kaynayıp dibe gitti. Direğe tutunanlar sekiz kişiydik. Kimimiz Anadolu, kimimiz de Rumeli yakasına yüzelim diyordu. Ayrı fikirde olanların inadı tuttu mu tuttu. Biz Anadolu daha yakındır dedikçe, ötekiler iyî ama akıntılarla Rumeli kıyısını daha tez tutarız diyorlar ve başka demiyorlardı. Geldik mi yumruk yumruğa; Anadolu, Rumeli diye bağıra bağıra, Rumeli yönüne diyenler güzel bir dayak yediler, biz de yedik a! A, a onlar, pes artık yeter dediler. Hepimiz direk parçasını Anadolu sandığımız yöne doğru iteledik."

Vasos,

"More! Biriktirdiğin para ne oldu?" diye sordu.

Yunus:

"Ne olacak! Dibe gitti. Vapur batıyor, başaltına gidip parayı alıncaya dek su bastırıp beni boğabilirdi. Biz bütün gece bacaklarımızı kurbağalar gibi tepe tepe direk parçasını o kıyamet sularında ittük. Hiçbir gemi ışığı görmedik. Zaten savaş zamanıydı, ışık göstermek yasaktı. Gün ağarırken—ama loş mu loş bir gün doğumu—bizi bir Türk motoru Şile açıklarında görüp kurtardı. İstanbul'a götürüldük. Çok boğulanlar oldu. Biz kurtulduk."

Vasso,

"Kimî eski denizci der ki, her denizcinin alnında bir yazı varmış, o yazıda adamın denizde

boğulacağı ya da boğulmayacağı yazılıymış. Boğulmayacak olanların başı hep suyun yüzünde kalırmış. Ayos Nikolos'un yazısıymış. Cennet mürekkebiyle yazılırmış. Gemi ister iyi ister kötü, eski ya da yeni, çürük ya da sağlam, alınlarında boğulmayacak, denize yenilmeyecek diye yazılı olanlar mümkünü yok boğulmazlarmış" dedi ve sustu.

Orada halka olarak yarenlik edenlerin çoğu zaten uykuya varmıştı. Sağdan soldan uykulu uykulu birkaç söz daha söylendi. Sonra ortada denizin fısıltısından ve bir makaranın çık çık edişinden başka ses kalmadı.

Ertesi gün ve ondan sonraki on beş gün süresince bol bol sünger avlandı. Bütün tayfa da her günkü işlerini -yani süngerlerin sütünü sıkmayı, yıkamayı, kurutmayı ve kuruyan süngerleri çuvallara tepmeyi- gülerек, şakalaşarak görüyorlardı. Depozitonun, ambarı sünger çuvalları ile doldu. Artık dönüş yolunu tutmaya karar verdiler. Ama aksakallı Barba Vangel "Acele etmeyin, bekleyin" dedi.

Vasso, "Hey şey tamam. Niye bekleyelim" dedi.

Barba Vangel yetmiş yıl denizin zılgıdını yemiş, görmüş geçirmiş bir denizciydi. Denizin ne düşündüğünü, neyi tasarladığını bilirdi. Uzaktan iştilir iştilmez bir homurtu duyuyordu. Duyuyordu değil, sezer gibi oluyordu. Belki bir fırtına yaklaşıyordu. İki üç günden beri durup dururken başını sallıyordu Barba Vangel. Sanki denizin ne dediğini anlıyordu da başıyla "evet" diyordu. Deniz durgun ve sessizdi, fırtınayı bekliyordu galiba. Bu gündönümü sırasında insan gözlerini dört açmalıydı. Kunderlere asılı bayraklar, kuruyan çamaşırlar pek halsiz sarkıyorlardı. Arasına görünür görünmez yorgun bir sallantıydı onlarınki. İşte bu gibi ufak tefek şeyler hayra yorulamazdı. Şaka değil, Akdeniz'in bütün enince ıssız denizler aşılacaktı. Denizde korkan da, hiç korkmazdı, çünkü gerekli hazırlığı alırdı önce.

Barba Vangel Vasso'ya, "Neyi bekleyeceğiz mi

diye sordun. Fırtınayı kıyıda bekleyeceğiz ki, bizi Akdeniz'in ortasında yakalamasın" dedi.

Eh, doğru lafa ne denir? Fırtına patlayıncaya dek, hiç iki biri yok, beklenecekti, insanların ve canlarının yongası olan süngerleri tehlikeye girmesin.

Tilloslu Takkis'in sabahtan akşama dek aylak aylak durmaktan canı pek sıkılıyordu. Tillos'tan, belki bir işe yarar diye getirdiği külüstür bir av çiftesiyle avlanmak üzere karaya çıktı, Vasso da, Madruha burnundaki, görülmeye değer bir mağaradan söz etmişti Yunus'a. Yunus'ta mağarayı gezip görme isteği uyanmıştı. Vasso Yunus'a, mağaraya nasıl girip, nasıl çıkacağını anlatmıştı. İki tezcanlılar depozitoda hapis kalmaktansa kendilerini sandalla dışarıya kıyıya attılar. Takkis tüfeğini doldurdu, av aramaya gitti. Yunus da Vasso'nun verdiği salığa göre, dimdik bir kızıl kayanın suya yakın dibinde mağaranın ağzını bulup, içeriye girdi. İçerisi önce bir geçitti. Yunus yürüdü, birçok galerilere rastladı. Bu geçitleri deniz binlerce yıldan beri oymuştu. Kimi yerde Yunus'un başı geçitlerin tavanına değiyordu. Yunus el yordamıyla yoklaya yoklaya dikkatle adım atıyordu. Kimi yerde geçitin tabanı deniz düzeyinden aşağıya iniyordu, o zaman su yükseliyordu. Hatta bir yerde su düzeyi tavana değdi. Yunus tavanı avcuyla sıvazlaya sıvazlaya, tavanın ötesinin su düzeyinden yüksek olduğunu anladı, daldı ve geçidin ötesine geçti. Böyle yürüye yüreye geçidin tünel denilebilecek kadar genişlediği bir yere ulaştı. Artık taban su düzeyinden adamakıllı yükselmışti ve kupkuruydu. Taa uzaktan donuk bir gün ışığı geliyordu. Oraya doğru yürüdü ve kendini, olağanüstü koskoca bir mağaranın kenarında buldu. Mağaranın altı kapkara suydu. Her yanı kapalı olan bu kubbeimsi mağaranın içi, suyun dibinden gelen bir ışıkla aydınlanıyordu arasıra. Yunus, yurdu olan Ege kıyılarında böyle mağaralar görmüştü. Denizin az üstünde olan kimi böyle mağaraların içleri büyük kırlangıcmsı eabil kuşlarıyla dolu olurdu. Yunus'un gözleri loşluğa

alıştı suyun dibinde koca bir kemer gördü. Işık o kemerden yukarıya doğru, şafak sökercesine ok gibi ışınları yelpaze gibi saçıyordu. Su yemyeşil erimiş bir zümrüttü. Tavandan pırlantalar gibi su damlaları düşünce, mandolin gibi tıngırdıyorlardı. Suyun ışığı tavana vuruyor ve orada ışıktan bir ağın örgüsü kırıp saçıyordu, sanki ışık karıncalaşıyordu. Dışarıdaki engin mağarada yankılanıyor, bir soluyuş düzeniyle su bir kalkıyor, bir inliyordu. Yosunlar da, su da kordelalar salıyor, başka deniz bitkileri ve yaratıkları yanıp yanıp sönüyorlardı. Birdenbire dışarıda top patlar gibi bir gürültü oldu. Dışarıdaki bu gürleyiş, sanki suya, tuz buz olmuş gökkuşakları parçalarını pırıl pırıl yığıldı. Yunus, suya ne oldu diye, şaşarak bakarken kemerin altından büyük bir fok balığı içeri girdi. Ama Yunus'u görünce korktu ve yallah gerisin geriye dalıp dışarıya fırladı. Mağarada bir renkler kuyameti koptu. Sanki peri parmakları mağaranın dibini gıdıkladılar da, renkleri güldürdüler.

Takkis tüfeğiyle karaya çıkınca, Yunus'tan ayrıldı, kum çölüne doğru yürüdü. Öyle inceydi ki kum, rüzgârın en hafif bir yelpazelenişıyla, havaya bir tül gibi savruluyordu. Kıyı dalga dalga kum oluyordu. Takkis bir iki kez tüfeğin mekanizmasını işletti. Kumdan tüfek çakıl çukul ediyordu. Tüfeği ağzından doldurdu. Ama ortada kuş değil, -tamtakır kuru bakır- mavi ateş bir gökten başka şey yoktu. Uzakta, Yunus'un gittiği kayalık Madruha burnunun üzerinde ise, deniz kuşları çark ediyordu havada. Bunların kanatları güneşi kapınca, konfetiler gibi pırıl pırıl buruna dökülüyorlardı. Takkis onlara doğru yürüdü, buruna geldi. Kuşlar gökte çember gibi dönüyorlardı. Burnun üzerinde Takkis'i gördüler. Burunda yabancı var diye, uzağa denize indiler. Orada aralarında bir süre lakırdadılar. Sonra kalkıp buruna doğru uçtular. Kuşlar yeterince yaklaşıncaya, Takkis tüfeği kaldırdığı gibi ateş etti.

Eski ve paslı tüfek yaman patladı.

Takkis tûfeğin bir gözünü ateş etmişti. Ama sarsıntıyla öteki gözün horozu da düşmüştü. Tûfeğin kundak ve mekanizmasının ötesi, sanki bir bomba parçalanmış gibi, dört yana savruldu. Sanki Takkis'in yüzüne, kocaman bir kara avuç bütün gücüyle çarpmış ve onu yıkıp sırtüstü düşürmüştü. Kısa süre onu yerde barut kokulu bir mavi bulut örttü. Az sonra kışüstü oturdu. Güneş birdenbire söndü. Tam bir karanlıktı ortalık. İki gözü de akmıştı. Burnunun yerinde kocaman bir delik vardı. Yüzüne sanki bir kırmızı maske takmıştı. Neye uğradığını anlamadan, yere oturakaldı. Rûzgâr mavi dumanın tûllerini üfürdü. Ellerini acımaya başlayan gözleri ve yüzüne götürdü. Ellerinin ısladığını duydu. Kapalı gözkapakların karanlığı değildi bu. Elleri karanlık perdesini yırtamıyordu. Işık yok da yoktu. Hopladı, zıpladı ama bu büyük karanlığın üstünden sıçrayamadı. Ellerini ileri fırlatarak, bağırarak koştu. Önündeki uçurumu görmüyordu. Çığlığı öttü. Sustu. Denizin gürleyişi duyuluyordu.

Yunus, fok balığının mağaraya girip çıktığı kemerin altından dalarak dışarıya çıktı. Uçurumun üstünden bir bağıris duyuyordu. Acaba nedir diye düşünürken önündeki bölük pörçük kayaların üzerine çuval gibi bir şey düştü. Kanlıydı, debelendi sonra durdu.

Yunus'un aklına Takkis gelmedi. Ama depozitodan Takkis görülmüştü. Onlar hemen sandallara davrandılar. Takkis'i denizden kaldırdılar. Ama iş işten geçmiş, Takkis ölmüştü.

Bu ölümden Türklerin duyduğu acı hiç de Sömbekililerinkinden az değildi. Aylarca fukaralar yaban ellerde beraberce ekmek parası çıkarmaya uğraşmışlardı, aynı çanaktan yemişler, aynı katı galetayı kurmuşlardı. Durum böyle olunca, Barba Vangel fırtınasını beklemek olmazdı. Tayfa arasında kısa bir tartışma oldu. Ölüyü kuma mı, denize mi gömmeliydi, yoksa alıp Sömbeki'ye mi götürmeliydi. Takkis'i denizde ya da kumda bırakmaya kimsenin gönlü razı olmadı. Hemen de-

pozito ve öteki tekneler alesta oldu ve Sömbekî'ye doğru denize açıldı.

Barba Vangel'in, haberini verdiği kasırga, bir gün Sömbekî'nin güneyinde patladı. Gökte bulutlar Niyagara'lar gibi aktı. Engin koca şimşeklerle aydınlandı, sonra gök gürültüleriyle karanlıklara kapandı. Ama denizciler içlerindeki acıyla tozaran, burgaçlanan denizleri -al takke ver kûlahdelip geçtiler, kırk seren ve ölü denizciyle Sömbekî limanına mayna demir ettiler.

Hırsız Selim, kendi payına düşen süngerleri hemen sattı, küçük bir tirandil satın aldı. Bu ceviz kadar kayık, mendil kadar yelkenle yurt kıyıları ve Bozburun yolunu tuttu. Bu ıssız koya vardı. Açıkça denizin ateş mavisî gözlerini kamaştırmıştı, ama koyun içi cam gibi düz, buz gibi cılaıydı. Doğal olarak oranın da sesleriyle gürültüleri vardı. Ama sesler durunca, sessizlik oranın sesi gibi duyuluyordu. İssız koy masum ve tatlıydı ki, insan bakışı bu güzelliğin eksiklerini ister istemez tamamlıyordu. Ortamın böylesinde, tanyeriyle aydınlanmış herhangi bir insan yüzü, bir sevgi tanrıçasının denizden canlı bir aydınlık olarak çıkışını gözünün önüne getiriyordu. Aylarca süren bir ayrılıktan sonra, Selim'in Anadolu'ya sıftah ayak bastığı yerdı burası. O yere çömelip taşı toprağı öpesi geldi. Dünyaya yeni doğmuş gibi oldu. Çakır Ayşe'yi, Salih Reis'i görmek, Ateşoğlu'na kavuşmak için Palamut büküne, canla başla, volta vurmaya koyuldu.

Ama Palamut bükünde ne Çakır Ayşe'yi, ne Salih Reis'i, ne de Ateşoğlu tayfasını buldu. Selim'in Çakır Ayşe'yi nasıl gömdüğü daha önce anlatılmıştı. Ateşoğlu, Tekir burnunda olmadığına göre, onu Bodrum'da aramalıydı. Selim Bodrum'a yelken açtı.

Ertesi gün tanyeri ağarırken Karaada kıyılarına vardı. Ama eskisi gibi, denizle gök mavisî, arı uğultularıyla kuş cıvıltıları arasında uzun bir tire bağlantıydı. Bodrum limanı da birçok kayık, paracera, tirandil ve gurbet gemilerinin direkleriyle, eskisi gibi bir direk ormanına dönmüşü. Ama

bunca tekne arasında Ateşoğlu'nun depozito ve diğer kayıkları görünmüyordu. Sığirtmaçlar mavnaya bindirmek üzere sürü halinde sığırları rıhtımdan geçiriyorlardı. Boğalar kışlanırken, gıderayak, 'neklere asılıyorlardı. Onlar sağa sola kaçmasınlar diye, sığirtmaçlar boğaların ardından koşarak kuyruklarını burkarak tirbuşona çeviriyorlardı. O kuyukları kayık dümeni gibi kullanıyorlardı.

Selim onlardan Ateşoğlu'nu sordu. Sığirtmaçlar bilmediklerini cevapladılar. Selim denizcileri aramaya çıktı. Onlar herhalde bilirlerdi.

Sokaklar ıssızdı. Bütün Bodrumlular Kôr Ömer'in hanının yanında toplanmıştı. Çünkü ilk çağda, dünyanın en büyük yedi sanat eserinden biri olan Halıkarnas Mozeleum'unu -Bodrum'da büyük bir mezardı-, günümüzün daha üstün bir sanat yapıtıyla gölgede bırakmak amacıyla olacak, Bodrum Belediye Başkanı Kôr Ömer'in hanının yanında, deniz kenarında, dört gözlü bir belediye kamu abdesthanesinin açılış töreni yapılacaktı. Kalabalığın yüzleri kulaktan kulağa alaylı bir sırıtışla biçilmişti. Abdesthaneyi kaymakam açacak ve herkesten önce oraya küçük suyunu dökecekti. Bir çavuş tarafından derme çatma müzika talimi görmüş bir bando, elde davullar zurnalar alestaydı. Ama çavuş köyüne ayrılınca, orkestranın başı boş kalmıştı. Kaza kaymakamı küçük suyuyla abdesthaneyi şereflendirirken bando da zart zurt marşlara koyuldu. Ondan sonra kuyruğa girenler, abdesthaneyi dörder dörder kullanmaya koyuldular. Ama içeri girenler az sonra, gözleri yuvarlağından uğramış olarak, uçkurlarını bağlamadan, dışarıya fırladılar. Abdesthanenin deliği denizden yarım metre yüksekteydi. Limanın karşı yakasından esen sert maestra rüzgârı, deliğin aşağısından bir fırtına gibi yukarı üflüyordu. Bu olağanüstü kamu abdesthanesi, insanı kendi sidiğiyle düş edercesine, kendi başına iştetiyordu. Selim o gürültü patırtı arasında sesini duyuramaz oldu. Eski bir deniz gurbetçisi olan Subaşı'nı görmek için, ihtiyar Subaşı'nın lokantasına gitti.

Subaşı, Ateşoğlu ve onunla çalışan denizcilerin, Tekirburnu'nun dört mil kuzey kıyısındaki bir batık vapurun makinelerini çıkarmakta olduklarını bildirdi.

Subaşı'nın söylediğine göre, Kalimnos adalı Hacı Kıryako ile Dimitri Bangelis ve daha başka Kalimnoslu sünger ağaları Bodrum'a gıdıp geliyorlardı, hatta Ankara'ya kadar uzanıyorlardı. Ankara'daki Deniz İşleri Müdürlüğünün yüksek memurları da Bodrum'a gelerek sünger ağalarıyla kapalı odalarda, Karakulak ve onun kabadayısıyla görüşüyorlardı. Ne görüştüklerini de gizli tutuyorlardı.

Subaşı derin bir nefes aldı ve,

"Biliyorsun ya Selim, Kalimnos adası, öteki oniki adalara benzemez. Nisiros adası, Sömbeki, Patmos, Leros ve başka küçük Sporad adalarının halkı fukara denizcilerdir. Kalimnos sünger ağalarıysa çok zengindirler. Amerika'da Tarpon Springs'de ve Florida'da, dünya sünger piyasasının hâkimidirler. Adalarda sünger kalmamıştır. Amerika'da Bahama'da çıkan süngerlerse, bir işe yaramayan boktan şeylerdir. Bunlar 'Mediterranean Silk' yani Akdeniz İpeği diye satılamaz. Kala kala Türk süngeri kalıyor. Anadolu sularında hırsızlama ya da Anadolu'dan yok pahasına satın alınan Türk süngerlerini piyasaya Yunan süngerleri diye satarlar. Türk süngerlerini Türk süngeri diye satmazlar, çünkü piyasa Türkiye'de geçer. Amerika'daki şirketlerin hemen bütün eksperleri Kalimnosludur. Kalimnoslu sünger ağalarının gözleri Anadolu'nun kıyı süngerlerindedir, amaçları Türk süngerlerini ele geçirmektir. Doymak bilmez Karakulak yok mu? Onun ağzında köpekbalığı gibi, üç sıra diş vardır. O musibet, Ankara'yla Kalimnos arasında mekik dokuyor. Mutlaka Kalimnos sünger ağalarıyla bir dalavera çeviriyordur" dedi.

Selim, Subaşı'nın lokantasında karnını iyice doyururken, içeriye koltuğunun altında bir sürü çerçevelenmiş resimler taşıyan bir adam geldi. Subaşı'na bir büyük resim verdi ve Subaşı'na,

"Bu resmi Belediye Reisi verdi, onu lokantada herkes tarafından görülecek bir yere assın diye emir etti" dedi ve çıkıp gitti. Subaşı resmi Selim'e gösterdi. Resim, belediye abdesthanesinin büyütülmüş resmiydi. Subaşı Selim'e,

"Ben resimden anlamam, ama bu cennet gibi yerde belediye abdesthanesinin resmi mi asılır" dedi.

Selim yemeğini bitirince, hemen Ateşoğlu'na gitmek üzere yelken açtı. Batı-kuzey yönünden sert bir meltem esiyordu. Selim rüzgârın gözüne gözüne işleyemezdi, volta vurmaya başladı. Gece vakti Ateşoğlu'nun depozito kayığına ulaştı. Selim'in Ateşoğlu takımına karışması, daha önce anlatıldığı için, burada tekrarlamıyoruz.

Batık gemi on kulaçta yan yatıyordu. Geminin yerini kaybetmemek için, onun üzerinden deniz yüzüne bir şamandıra bağlamışlardı. Batığın bulunduğu kıyı rüzgârüstü olduğu için, depozito ile öteki kayıkları, kıyıyla Uzunada'nın karantısında, dört beş kulaçlık kumluk dibe demirlemişlerdi.

Bodrum'da ise Karakulak, kabadayılarını limanda demirli depozitonun derin ambarında toplamıştı. Ne konuştukları gıdip gelen kayıktakilerden işitilmesin diye güverteye iki nöbetçi gözcü bırakmıştı. Karakulak kabadayılara,

"Eh arkadaşlar, her şeyi dilediğimiz gibi yola koyduk. Kalımnoslu Rum kayıklar bayrak değiştirecekler. Çünkü Türk karasularında yabancı kayıkların işleyemeyeceği hakkında kanun varmış. Onun için Ankara'daki Deniz İşleri Müdürlüğü, Rum gemicilerin Türk bayrağı çekmesiyle, çıkan bu çapanoğunu kitaba uydurdu. Anlayacağınız bayrakla Yunan kayıkları Türk kayığı oluyor. Balık yataklarını bozuyor diye gangavalarla sünger avını yasaklayacaklar.

-Gangava, denizin dibinde sürüklenen, ağzı üç metre eninde açık, gözleri bir karış boyunda, bir ağ torbadır. Torbanın alt yanı ağır bir demir çubuk ya da zincirdir. Yelken açılır yassı dipte sürüklenerek çekilen demir de dibi tararken rast-

ladığı süngerleri söküp torbaya alır. Bu torbaya ve onu sürükleyen kayıklara gangava derler. Gangavacılar denizin ova gibi düz, kumluk ve yosunluk diplerini ararlar. Oralandaysa balık yatakları yoktur ki onları bozsunlar. Dalgıç, makine ve araçları satın alacak paraları olmayanlar, ya gangavayla ya da sığ sularda zıpkınla sünger avlarlar.-

İşte bu Yunanlılar, Türklere skafandarla dalıp sünger avlamasını öğretecekler. Yalnız öğretirken avlayacakları süngerler onların olacak. Böylece bu işi cabadan dostluk için yapacaklar. İşte.."

Sözün burasında Danacıların Yusuf,

"Eyl ama, bizim dalgıçlar Yunanlılardan ustadır. Hatta Yunanlılar, Trablusgarp'da Madruha kıyılarında Türk dalgıçlarını kullanmak için can atıyorlar a.." dedi.

Karakulak,

"Hele şu budalaya bak. Onların amaçları Türk kıyılarında avlanmak. Onlara yaptığım yardım için bütün Datça yarımadasının kıyılarını bize bırakıyorlar. Orada bizden başka kimse avlanmayacak. Eh, hemen hemen yüz elli deniz mili zengin denizler ve kıyılardır. Gizli sığın nerede olduğunu bilmiyoruz, ama o da bu kıyıda ya, o da bizim.

Biliyor musun ki Deniz İşlerindekiilerden çoğu Yunanlılardan onar bin lira aldılar. Bugün on kehat lira bir Reşadiye altınıdır. Onlar da bana biner lira komisyon veriyor. Bunca para hiç tepilir mi? Tımarhanelik olmadım daha."

Sözün burasında, Boz Hasan,

"Pekiyi, Ateşoğlu'yla Kocagöbekoğlu ne olacak?" diye sordu.

Karakulak,

"Kocagöbekoğlugiller azdır, zaten topu atmak üzereler. Ateşoğlu'na gelince ondan Yunanlılar da korkuyorlar. Yunanlılar bana bir elektrik aleti, bir de su geçmez iki kablo verdiler. Onların iki ucunu bir kapsüle sokacağız. Altı ay önce ilk dünya savaşından kalma bir mayını denizden çıkardık

ya. Seksen kilo dinamiti evde sakladım. O dinamitleri su geçmez bir torbaya koyacağız kablolu kapsülle beraber. Ateşoğlu arkadaşlarıyla depozitoda uyurlarken, gece ortası torbayı depozitonun yanından denizin dibine bırakacağız. Bu işi Boz Hasan iyi yapar. Kablonun öteki uçlarını elektrik aletinin bana gösterilen yerlerine dokununca dinamitler patlayacak. Değil depozitoyu içindekilerle, o kadar dinamit koca bir zırhlıyı havaya uçurur. Böylece Ateşoğlu işini de temizlemiş oluruz" dedi.

Karakulak'ın kabadayıları, bir ağızdan, "Çok bilmişsin ağam" dediler.

Bodrum'da Karakulak ve kabadayıları, baş-başa verip bu sözleri ettikten iki gün sonra, Ateşoğlu'nun dalgıçları -hiçbir şeyden habersiz-, yaşama sevincinin masumluluğuyla "hey, hey güzel dünya" diye türkülerini göklere salıveriyorlar, batık vapura dala-çıkla işlerini pürüzsüz, mutlulukla görüyorlardı. Ama bir akşam dalgıç kayığının hava pompası sakatlandı. Pompanın kimi demir parçalarının onarılması gerekiyordu. Oranın en yakın demir ustaları da Datça ilçesindeydi. Onun için Ateşoğlu onarılacak parçaları alıp hemen Datça'nın dağ yoluna davrandı. Demirciler "Bu parçaların onarımı ince iş ister, bunu yapsa yapsa Savran köyün imamı, 'Elektrik İmam' yapabilir" dediler. Ateşoğlu, Elektrik İmam'ın köyüne yassı namazından az sonra vardı. İmam, Çavuşoğlu'nda askeri muhaberecilik etmiş, elektrik ve telefonculukta usta olmuştu. Köylülerin çok sevdikleri orta malı imamın Tanrı aşkı azalıvermiş miydi ne? O sıra Tanrı aşkını alevlendirmek için, kendi imbikten çektiği has üzümden yapılma mis gibi rakıyı parlata parlata demlenmekteydi. Elektrik İmam hemen kollarını sıvadı ve ince eğeler ve matkaplarla istenilen onarımı yapıverdi, karşılığında da para almadı.

Ateşoğlu Elektrik İmam'da işini bitirince, sabaha karşı gün ağarmadan dönüş yolunu tuttu.

O gece, Uzunada'nın karşı kıyısında, Karakulak'la kabadayıları, sık çalılıkların arasına gizlenmişlerdi. Duyulmamak için fısıldayarak konuşuyorlardı. Karakulak, ötekilere, "Ta neden beri sesleri kesildi, hepsi de uykuya varmışlardır. -Danacıların Yusuf'a dönerek ona- Dinamitleri tam depozitonun altına yerleştirdin mi?" diye sordu.

O günün akşamı, hava pompasını onarmak için, Ateşoğlu'nun Datça'ya gittiğini görmemişlerdi. Danacıların Yusuf, "Merak etme ağam, dinamitler tam yerinde" dedi.

Karakulak, "Ey öyleyse, bismillah deyip işe başlayalım. Ama ben şimdi dinamitleri ateşleyeceğim. Danacıların Yusuf benimle beraber kalsın, siz hepiniz Tekir burnunun öte yüzüne koşun ve gizlediğimiz motorun biriyle faryap Bodrum'a yol alın. Bodrum'dan hiç ayrılmamış ve geceyi orada geçirmişsiniz gibi, sabah herkes uyanınca evlerinizin kapılarından çıkın. Sizi elalem görsün" dedi.

Bu laf üzerine kabadayılar Tekir'in alt limanına seğırttiler. Karakulak, akümülatörün düğmesine bastı. Dağı dağa kavuşturan bir kıyamet koptu, yaman bir yer depremindeki gibi. Karakulak'la Danacıların altında yer kaykıldı, deniz dibinden havaya doğru bir şimşek çaktı. Denizde bir volkan patladı sanki. Kayık ve insan parçalarıyla denizler göklere uçtu. Koca Datça yarımadasıyla çevredeki adalardan bütün kuşlar uyanıp, çığırışa çığırışa kanada kalktılar. Yaban yaratıklar; çakal, kurt, ayı, uzun uzun ve çok acı uludular. Sporad adaları; en beridekilerden en uzaktakilerine dek dakikalarca ve sırayla gürlediler. Sanki uyuyan doğanın, büyük bir çirkinlik canına kıymıştı. Karakulak ve Danacılar bile yaptıklarından korktular ve kendilerinden tiksindiler. Sürünen adımlarla kıyıda bir çıkıntıya doğru yürürken, Karakulak'ın önündeki çalılarda sert bir çatırtı oldu. Karakulak'ın önüne, Ateşoğlu'nun sesi, "Ulan alçak! Ne yaptığını anladım. Seninle çoktandır görülmemiş bir hesabımız vardı," dedi, kamasını çekti. Karakulak, "Biliyorum, haklısın..." diyordu,

ama sözünü bitiremedi. Danacıların Yusuf, Ateşoğlu'nun başım parçalayacak kadar büyük bir taş indirdi. Ateşoğlu, dineldiği yerden, bir çam yarması gibi denize düştü. Karakulak'la Danacılar da, ikinci motora binip, Bodrum'a gitmek için Tekir'in güney limanına koştular.

Gün ışıdı. Güzel doğa, tüm çirkinlikleri yutar. Birkaç köylü deniz kıyısına gelmişler, aralarında konuşuyorlardı. Biri, "Baksana kayık parçalarına. Demek ki gece kopan kıyamet buydu" diyorlardı. Biri, "Herhalde kayıkta dinamit vardı, bir cigara kıvılcımı, kapsüllerin birini tutuşturmuştur. O zaman da işte böyle bir felaket oldu" diyerek şikir yürüttü. Ve tam bu sırada başka biri, Ateşoğlu'nun boylu boyunca denizde uzandığını gördü, yanındakine, "Yahu, her yıl Palamut büküne Salih Dede'ye, Ayşe Nine'ye gelen Ateşoğlu değil mi bu?" diye sordu ve böylece Ateşoğlu'nu birkaç köylü tanıdı. Onu denizden çıkarmak istediler ama biri, "Müstantik ve doktor gelmeyince ölülere dokunulmaz," deyince bu işten vazgeçtiler.

Ne var ki, böyle bakıp dururken, Ateşoğlu denizde debelendi. Ateşoğlu'nu tanıyanlar, "Yahu, Ateşoğlu amca ölü değil, canlı! Gözümüzün önünde boğulmasına seyirci mi kalacağız?" dediler. Ağaç dallarından çarçabuk bir sedye yapıp kaptanı Datça'ya taşıdılar. Ama Datça'da ne sağlık memuru ne de eczane vardı. Datça Bucak Müdürü, köylülere, "Ben bu işten anlamam, şu yanibaşımızdaki köyümüzde, sizin her işinizi gören Elektrik İmam'a götürün bu yaralıyı, o ne ilaç isterse, vilayete yazar getirtiriz," dedi. Böylece Ateşoğlu Elektrik İmam'a götürüldü. İmam yaralıyı hemen tanıdı: Bir gün önce köye gelmiş ve hava pompası parçalarını ona tamir ettirmişti.

İmam konuştu,

"Yahu, dün buraya geldi. Dippedir, tosun adamın biriydi. İşini görürken, içim âdeta ısınmıştı ona. Yazık! Bak ne hale gelmiş? Ne tosunluğu kalmış, ne dobra dobralığı" dedi.

Umutsuzlukla ve gerç k üzüntüyle ba ını acılı acılı salladı,

"İ im z gene Allah'a kaldı. Neyse, bol rakımız var. İmbikten bir geçirir, iki geçirir onu saf i pirtoya  eviririm. Tanrı'nın büyük lütfudur ki, rakıya i pirto bah etmi . İ pirto da şeytanın yarattığı mikropları öldürür.  u kom umuz Hasibe Bacı'da, bir ordunun yaralarına yetecek kadar kantoron çiçeği var. Baksanıza, ta  mı, sopa mı ba ının bir yanını   kertmi . Kafa dedi in Tanrı yapısı, kul yapısı değil ki; kafayı lastik topu gibi  i irerek kafatasındaki   kerti i d zeltesin. Y re i t kırında atıyor, solu u da yerinde. Umudum var mı desem, yok mu desem... Vallahi bilmiyorum. Sargı bezi margi bezi gibi bir şeyler gerekirse müdüre yazarım," diye ekledi.

Odanın bir köşesinde köylülere bir temiz d  ek serdirdi. Ate o lu'nu da onun üzerine yatırdı. Köylülere de, "Sa olun arkadaşlar. Bu can evelallah, sonra Elektrik İmam'a emanettir" dedi.

Bu arada Bodrum, Marmaris, Fethiye ile bunların güneyinde ve kuzeyindeki kıyılar denizlerini ta can evlerinden vuran bir emir geldi. Ganvagarlarla, zıpkınla, hatta formasız çıplak dalı la sünger avı yasak edildi. Sünger avlayacaklar, Türk bayrağını takmı  Rum kayıklarına yazılacaklar ve Rumlardan skafandarla dalmayı   reneceklerdi. Ama Rum dalgıç armat rleri, Türkleri hemen hemen kuru ekmek parasına  engelci kayıklarında kürekçi olarak kabul ediyorlardı. Rum dalgıç armat rleri ise motorları ile Türk kıyıları süngerlerini diledikleri gibi ya malıyorlardı. Amerika sünger piyasası "Greek silk sponges" diye Türk s ngerleriyle dolup taşıyordu. Kalimnos ve  teki Ege adalarıyla Yunanistan'a milyonlar akarken, Türk kıyıları boyunca on binlerce Türk denizcisine kendi kıyılarıyla denizlerinden avlanarak ekmek paralarını çıkarmak yasak ediliyordu. Türk gümrük gemileri, Türklerin kaçak avlanmalarına, gerekirse silahla engel oluyorlardı. Oysa bu denizcilerin büyük çoğunluğu, Çanakale, Galiçya ve Arabistan   llerinde, Birinci Cihan Harbi

süresince yurtları için savaşmış ve kanlarını dökmüşlerdi. Malum a Anadolu, Dersaadet'in "Mutluluk Kapusu"nun, Türkiye olalıberi "Kan Bankası" idi.

Ateşoğlu'nun depozitosu ve içindeki denizci kızanlarının havaya uçurulmasından birkaç gün sonra Karakulak, Kır Ömer'in hanında nargilesini içiyordu. Ama birkaç gün önceki "Var mı bana yan bakan?" çalımı tüm sönmüştü. Yığılakalmış gibi, oturduğu yerde, tepeden turnağa, bir bezginlik, bir yorgunluk akıyordu sanki üstünden. Nargilesini düşünceli düşünceli çekerken, açık kapıdan içeri kara bir gölge kaydı.

Kara Hacer'di o! Kara örtülerinin içinde, insandan ziyade upuzun bir iskelet, bir bostan korkuluğuydu. Rüzgâr gibi Karakulak'a fırladı. Kara örtüler arasından bir ekmek bıçağı göründü. Kara Hacer, "Alış'ımı öldürdün!" diye hıçkırdı ve bıçağın ışını Karakulak'ın gövdesinde kayboldu! Kara Hacer'in Karakulak'ı görebilmek için açtığı gözler durgunlaştı. Göz evlerinin karanlığında bakışı, iki soğuk mermer bıya oldu sanki. Yere iki ölü devrildi.

Engin açıklıkları yasak edilmiş denizcilerin günleri söndürülmüş ocakların buz gibi soğuk külleri gibi sürüp gidiyordu. Kül renkli günlerdi onlar. Hani ateşleri söndürülmüş ocakların buz gibi soğuk külleri olur a, onun gibi. Solgun, bezgin, soluk yüzleriyle, boş gölgeler gibi yalı kahvesinde, ötede beride toplanıp dertleşiyorlardı. Aralarına kimi yol Latif adlı biri geliyor, onları dinledikçe, bunca haksızlığa ifrit kesiliyordu. Latif için "Dari filfil de mı, Dari zencefil de mı, -Dârülfünun-" mürekkep yalamış derlerdi. Okuma yazma bildiği için, denizcileri dinledikçe, denizciler adıyla, onların uğradığı büyük haksızlığı anlatmaya uğraşıyordu.

Latif'in bakanlıklar ve daireler katındaki bu uğraşına oraları "görevimizdir" diyorlardı ama, asıl "Ne görevimiz!" diyerek yan çiziyorlardı. Hatta bütün bu çabaları yüksek mevki ve mertebelilerce alay konusu sayılıyordu.

Böylece Latif ve denizcilerle iki yıl süresince alay edildi. Usa ve gerçeğe uygun anlatılara kulak verenin olmadığı görüldü. Durum da gittikçe kötüleşiyordu. Rum kayıkçıları, Türk süngerlerini, Türk kıyılarındaki neşeli kahkahalarla doldurup doldurup Yunanistan ve Amerika'ya gönderiyorlardı. Böylece maskaraya döndürülmeye dayanamayan denizciler ve Latif ne olursa olsun diyerek bu kez doğrudan doğruya Genelkurmay'a kısa, ama zehir zemberek bir telgraf çektiler. Telgrafi Ankara'ya ileten ara postanelerdeki telgrafçıları heyecana kapılarak "Yaşasın!" diye sevinç teli çekiyorlardı.

Aradan 24 saat geçmiş, ya da geçmemişti. Birkaç denizci koşarak Latif'e hemen liman dairesine gitmesini söylediler. Liman dairesi, iki katlı bir binanın üst katındaydı. Üst kata çıkan merdiven de içte değil, binanın dışında idi. Aşağıda binanın önündeki avluda bin kadar denizci halka olmuşlardı, hepsinin yüzü tasalıydı, ortada bir tıs yoktu. Çünkü Latif'in tevkif edileceği sanılıyordu. Latif'in kendisi de öyle tahmin ediyordu. Latif, sessiz avludan geçti, iki katın merdivenini tırmandı, liman dairesine girip kayboldu. Oradan elleri kelepçeli çıkması bekleniyordu. Belki de denizciler arasında "Efendim telgrafi biz değil, çünkü cahil adamlarız, bu Darfelfilli yazdı, biz de imzaladık" demeyi düşünen de vardı. Denizcilerin bir örgütleri m örgütleri yoktu. Çoğu da, "Bu Latif de kırılıp çöplüğe atılırsa, bizlere pinekleye pinekleye hiç olup gitmek kalır" diye düşünüyordu. Her neyse, Latif gülümseyerek kapıdan kelepçesiz çıktı. İki yıl süren işkence, bir Genelkurmay şamarıyla sona ermişti. Bir sevinç kopup, kasırga gibi Akdeniz'i boydan boya sardı. Artık Akdenizlilerin kendi Akdeniz'i yine kendilerinin olmuştu. Denizcilerin arasında Plaç denilen biri vardı. Çelik gibi kaslardan örölme, hemen iki metre boyunda bir yığitti. Çanakkale'de, bir savaş gemisinin güvertesinde nöbet beklerken, bir yüzen mayının, hızla akıntıyla gemiye çarpıp mak üzere olduğunu görmüş. Haber verecek vakit de olmadığını

dan zırhlı ile mayın arasında yumuşak tampön-
luk etmek üzere kendini kaldırıp denize atmış.
Mesafeyi iyi hesap edemediği için mayının üzerine
düşmüş! Mayın patlamış ama, Plaç kurtulmuştu.
"Kurtulduğum zaman bile şimdiki kadar sevinme-
miştim" diyordu.

Denizciler artık kendi kıyılarında avlanmaya
serbesttiler. Ama iki yıl süren bu avlanma yasa-
ğında dip süngerleri öyle insafsızca taranmıştı ki,
bunların eski hallerine gelmesi yıllara bakardı.
Hem artık sünger dünya satış merkezi adalardaki
Rumların kontrolü altına sağlamca geçmiş ve
Türk süngerciliği Yunan ekonomik egemenliğine
girmişti.

Ateşoğlu'nun başındaki yara kapanmıştı.
Ama zavallı adam, önceki hayatını hemen hemen
unutmuştu. Elektrik İmam arasına kendisine bir
şeyler soruyor, fakat bu sorular pek uzaklardaki
bir dağ başından işitilir işitilmez bir sesle ünleni-
yormuş gibi Ateşoğlu'na bir mana taşımıyordu.
Ateşoğlu bağırılan sözlerle -ne dediğini anlamak
zoruyla-, kaşlarını çatıyor, gözlerini kısıyor, ta
neden sonra dudakları titreyerek, o sevimli gül-
lümseyişiyle, yavaşça "Haaa... unuttum galiba"
diyor, sonra da "Ne bileyim evlat!" diye mırıldanı-
yordu. Ateşoğlu'nun bu çocuksu gülümsemesi o
kadar cana yakın oluyordu ki...

Bodrum'a getirildikten sonra Ateşoğlu'ndan
anlaşılan tek şey, kayıkta avlanmak isteği idi.
Komşuları evini satarak ona, deniz kenarında kü-
çük bir baraka aldılar. İçine bir sedir döşediler,
bir de küçük kayık sağladılar. Ateşoğlu kayığın
küreklerini bir otomat gibi kullanıyor, Kara-
ada'nın açıklarına gidiyor, orada sabahtan akşa-
ma kadar balık avlıyordu. Kulübesine dönünce
balıkları komşularına isteye gülümseye veriyor,
yiyeceği kadarını pişiriyorlar, fazlasını da satarak
parasını ona veriyorlardı.

Böylece birkaç yıl geçti ve günün birinde ba-
lığa giden Ateşoğlu bir daha geri dönmedi...

Ara sıra durgun ve sessiz denizde, deniz ka-
yığı sürtünerek geçerken bir tuhaf fısıldıyordu.

Bu fısıltıyı duyunca Ateşoğlu taa içten sarsılıyor-
du. Denizin çağırışı mıydı bu?

Deniz ona, çoktan unuttuğu bir dilden konu-
şuyordu. Bir gün birdenbire yoktan var olmuş gi-
bi, önünde, yelkenleri gökte kaybolan bir gemi
peyda oldu. Gemi yaklaşıyordu. Geminin içi bir
kara kalabalıktı. Gemide öttürülen yüzlerce buki-
naların -deniz borularının- sesleri Ateşoğlu'na
ulaşıyordu, ama gemidekilerin kimler olduklarını
seçemiyordu.

Gemidekilerin hepsi de küpeşteye abanmış,
ona bakıyorlardı. Gemi yaklaştıkça sesler bir kuş
civıltısını andırıyordu. Gemi daha da yanaşınca
Ateşoğlu onları tanıdı. Candan "Merhaba Ateşoğ-
lu..." diye bağırان bağırانaydı. Karabatak Davut
Reis, Teleskop Mehmet Reis, Poyraz Mustafa, Ko-
cabıyık Hasan Bora, Eminlerin Aliş, Koca Nu-
man, Datçalı İsa, Sarı Ali Kaptan, Topuz Mustafa,
Çakaloz Haydar, Trampet Ömer, Tosun Ahmet,
Salih Amca, Çakır Ayşe, Paluko Mustafa... Hele
Badi-badi Cafer yok mu, Ateşoğlu'nu görme se-
vinciyle "Gâvurun kızı, fındık verdim kanmadı..."
diyerek perendeler atıyordu. İhtiyar Arap Kaptan-
nın ise sevincinden dili dolanıyorsa, ne dediği anla-
şılmıyordu.

Hepsi de Ateşoğlu'na, "Çok çektin Reis, artık
gel Gök Kayığımızı da rahat et, şu ömrün sonun-
da!" diyorlardı. Ateşoğlu'na yüzlerce el uzandı, al-
dılar ihtiyarı Gök Gemi'sine, orada rahatça bağ-
daş kurdular.

Ateşoğlu, onlara, "Arkadaşlar, siz bu Gök Ge-
mi'sinde ne yapıyorsunuz?" diye sordu, hepsi de
cevap verdiler, "Boş durduğumuz yok" dediler.
"Hanı ya yıllarca geceleri yıldızlar bize yol göster-
mişlerdi ya, işte bu yıldızları arasına loş puslar
örtüyor, biz de hemen onlara uçuyoruz. Eh, bize
yaban yere denizci dememişler. Raspalarımızı ka-
pınca yıldızları raspalıyoruz, onları silip ponza ta-
şı ile ovuyoruz. Yıldız kırpıntıları pır pır evrene
dökülüyor. Yıldızlar uyanıp göz açıyorlar ve çil çil
dünyaya gülüyorlar yahu. Eh, arasına da içimiz-
den dünya anısı gelip geçiyor."

Tosun Ahmet, "Ateşoğlu Amca, arasına Akçalan köyü de anımdan geçiyor: o ıssız sapa yollar-dan -gönlümce umutlarla dolu, gırlıtlı çıkıntılı, taşlık, güç patikalardan hava ve hevesime göre hey, hey...- taban teperim. İşte şimdi de kimi yol, o bol kabaralı demir nalçalı eski kunduralarım gözümde tûter..." diyerek içini çekiyordu.

Çakaloz Haydar ise şöyle haykırıyordu: "O Ödemiş ve Tire'nin zümrüt titreyişli kenevirleri gözümün önüne geliyor Ateşoğlu. Ne sağlam kalumalar bükërdim onlardan..."

Ve gemi yükseliyordu, kanat üzerine binmiş bir miho kuşunun yüksekliğine ulaşmışlardı. Birçokları kuşu göstererek: "İşte Deniz Gurbetçisi" diye bağırıyorlar.

Gangavacı Topuz Mustafa'yla Trampet Ömer Nisiroş adasının on mil açığında gangava çekeceklerdi. Ama rüzgâr daha almamıştı, onu bekliyorlardı. Ağır soluganların tepeleri, birbirinden yarım mil aralıkla geliyordu. Herhalde ta uzaklarda bir fırtına kopmuş ama sonra dinmişti. Lakin yürüte koyduğu sular daha yatışmamıştı. Sanki Okyanus dev kabarışlar ve dev çöküşlerle enginin yüzünde inip kalkıyordu, köpüksüz ve sessiz. Ama kıyıya ulaşınca gürleyerek kıyametlerce köpükleri üst üste yığıyor, sonra yaman bir iç çekişle, kıyı yamacındaki yüz tonluk koca kaya parçalarını leblebi gibi alıp yutuyordu. Üç kardeşlerin daniskası ayı gibi bir solugan yükselip kalkınca Ateşoğlu'nun sandalı su kesimine dek görün-dü. Trampet Ömer olanca sesiyle, "Yahu işte Ateşoğlu" diye bağırıyor. Ateşoğlu çenesini küpeşteye dayamıştı. Yüzünde o masum çocuksu gülümse-mesiyle. Alt yanı kayanın alabandasında görün-müyordu. Çevresinde üç dört martı acı acı gak diye ötüştü. Ölmüş olduğu halde incinmesin diye, beşikte çocukmuş gibi gangavanın birine aldılar. Topuz Mustafa dayanamadı, "Hey dümenlerin dimdik reisi, seni farşlar üzerinde yamyassı gerekcek mi idik," dedi ve yüzü asıldı.

Günün birinde çocuklar Palamut bükünün kıyısında oynarken, Rodos ve öteki adalarda yağmurda güneş birçok gökkuşağı sallandırmış. Çocuklar oradaki Ali Emmi'ye, "Bu göğün elvan renkleri nedir" diye sormuşlar. Ali Emmi de, "Burada Ateşoğlu ve kızanları vardı. Öldüler. Derler ki, onlar gök gemileriyle cennette gezerlermiş, ne de olsa yurtlarının özlemi ağır basınca, cennette canları sıkılırmış. Arada sırada gelirler, gök gemileriyle adadan adaya gezerlermiş. Bu gördüğünüz gökkuşakları, gemilerinin izi ya da dümen suyuymuş" demiş.

HALIKARNAS BALIKÇISI İÇİN

Anadolu gibi yurdun olsun, Balıkçı gibi dostun.

Balıkçı'nın küreği, güm güm eder yüreği.

Balıkçı'yı cennete götürmüşler, "Hani Cova?" demiş...

Sözün rengi olsa, Balıkçı'nınki mavi olurdu.

Dünyanın sisini pusunu ne temizler? Poyraz bir, Balıkçı'nın merhabası iki...

Balıkçı küçük kayıkla büyük balık avlamayı sever.

Balıkçı'ya "Merhaba!" diyen, ayakları üstünde sıkı durmalı.

Eloğlu bahçeyi alır çekirdek vermez; Balıkçı çekirdeği alır bahçe verir.

Balıkçı'yı Halikarnas'a, Halikarnas'ı Balıkçı'ya sor.

Balık uyur, Balıkçı uyumaz.

"Ölümlere can vermekten daha zor ne var?" diye sormuşlar Balıkçı'ya; "Canlılara can vermek" demiş Balıkçı...

Balıkçı'nın öteleri, insanlığın gelecekleridir...

Balıkçı yosun, pas ve para tutmaz.

Hocanın üfürüğüne karşı Balıkçı'nın üfürüğü birebirdir.

Balıkçı'nın kalemi uzun, mektubu kısa; İzmir'i uzun, İstanbul'u kısadır.

Balıkçı kendi çakmağını çakarak dünyaya bakar.

Sabahattin Eyuboğlu

Ne mutlu Balıkçı'ya ki Anadolu'su; ne mutlu Anadolu'ya ki, Balıkçı'sı var...

Şadan Gökovalı

deniz gurbetçilerinin birbirini çağırması.

denizciler Yayla Tepmesi fırtınasını atlattıktan sonra
neşeyle işlerine giderken...

denizci Karabatak'a köpekbalığı dadanıyor.

**Çakır Ayşe'nin gençlik ve ihtiyarlığı.
vukarıda : atla Hamza'ya qitmesi.**

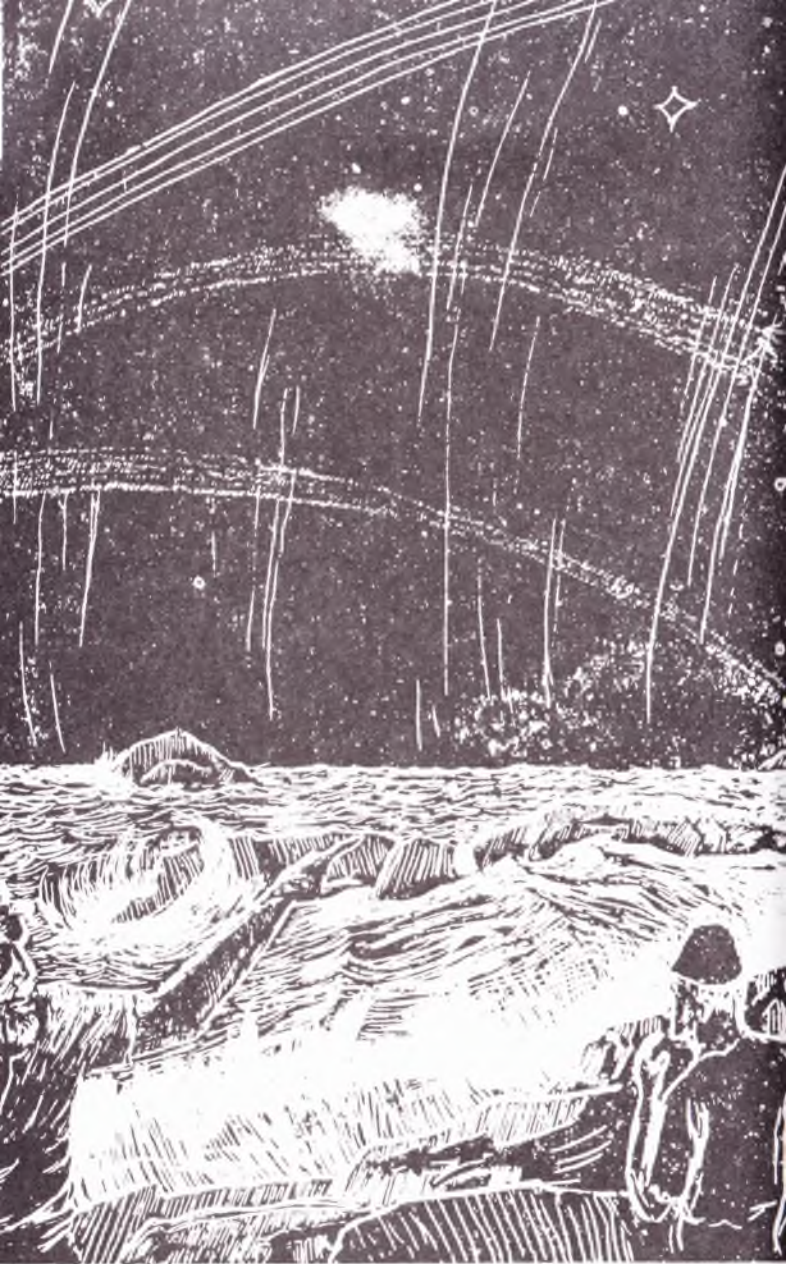
Madruha'da denizcilerin attığı fırtına.

İmdat'la Cennet öldürüldükten sonra...

İhtiyar dalgıç Çağanoz sigara içerken vurgun belirtisi gösterdiğinden karanlıkta dalışa hazırlanıyor.

ihthiyar bir köylü, çocuklara gökkuşağının adadan adaya
gök gemileriyle giden ölü denizcilerin gökyüzünde
bıraktıkları iz olduğunu anlatıyor.

Deniz Gurbetçileri
için Şadan Gökovalı şöyle
diyor:

BALIKÇI'nın bütün ki-
tapları şiirli ve müzikli gi-
rişleriyle dikkati çeker.
Çokluk da ünlem ve hare-
ket vardır onun ilk sözcük-
lerinde. "Deniz Gurbetçi-
leri" de, Opplanus'un,
Güney Ego dalgıç ve de-
nizcileri için söylediği önlü
sözden sonra "Haydi Be-
ferel.." diye bağlar.

BALIKÇI'nın, toplum-
sal sorunlara en fazla eğil-
diği kitabıdır "Deniz Gur-
betçileri". Yazar bu to-
pamda, deniz anekdotla-
rının çile, zoru ve aşkı-
nını, karaması onların dün-
yalarını anlatır. Ama bu
anlatılar, kaynağından, bi-
rinci elden anlatımdır. Öy-
le ki, Türklerin Türk mül-
künde yabancı avlamlarını
nisi yaşadıklarını Özanne
büyük yere basyurup so-
nunda "Genelkurmay'a
teşkilat çıkan "LAHİ", BA-
LIKÇI'nın kendisidir an-
latır.

ISBN 975 - 494 - 241 - 2
97 . 06 . Y . 0105 . 1146

KDV dahil